IOHAN. BUXTORFI

DE

ABBREVIATURIS HEBRAICIS

Liber novus & copiosus:

Cui accesserunt

OPERIS TALMUDICI
brevis recensio, cum ejusdem librorum & capitum Indice.

Item

BIBLIOTHECA RABbinica nova, ordine alphabethico disposita.

BASILEAE,
Typis CONRADI WALDKIRCHI.
Impensis Ludovici König.
CIↃ IↃC XIII.

ILLUSTRI ET VERE GENEROSO VIRO

D. PHILIPPO MORNAEO PLESSIACI MARLIANI &c.

Domino, Christianissimi Regis in sacro Consistorio Consiliario, Cataphractorum turmæ Ductori, Salmuriensis ditionis Præsidi, Domus Regiæ Navarrenæ Præfecto,

JOHAN. BUXTORFIUS S.P.D.

PRo eximia tua & singulari erga bonas literas earumque cultores benevolentia, VIR ILLUSTRIS, hanc, quæso, publicæ salutationis meæ, patienter sustine audaciam, quæ quanto in me major, tanto ad eam magis mitigandam, illustris tua & præclara sese extendat gratia. Me certè ad amicum tui per literas alloquium, jampridem solicitè titillavit animus, sed obstitit præcelsum tuarum virtutum fastigium.

meæ tenuitatis status depressior, locorum distantia maxima. Nunc tamen & constans de insigni Tua benignitate, concepta sententia, & literarum quas tracto, & in quarum sacratius adytum Tu quoque ingressus es, dignitas ac præstantia; ista omnia obstacula mihi excusserunt, & intrepidè accedere persuaserunt. At verò, ut divinum est oraculum: NULLI CORAM ME VACUI COMPARENTO, *Exo. 23. 15: sic & in humanis coram magnatibus vacuos cõparere; ipsa vetat humanitas. Debet enim esse, quod gratiam accessui concilet, quod eundem muniat. En ergo, Vir illustris, primitias messis meæ hisce canicularibus collectas; quas; (ut munera sua Jacobus fratri Esavo pacando) ante me præmitto; ut sic tutiorem in conspectum tuum receptum habeam. Minutiora hæc, fateor; quàm ut in tantum usum adhibeantur: sed qua tua est Generosa virtus, & excellens in literis Hebräicis peritia; nosti illud vulgare veterum Sapientum;* אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו כי יש קנקן חדש מלא ישן וכו׳ *id est,* Ne respicito cantharum, sed potius id quod in eo continetur: nam quandoq; est cantharus novus, repletus vino veteri, & cæt. *Non semper vilia, quæ in speciem externam tenuia. Nosti etiam illud, quod*

quod Achivis oraculum ſciſcitantibus fuit re-ſponſum, ὀρθὸν δ' οὖλις δῶλις ἐπαινεῖ. Ceterum ve-teribus quoque in uſu, Sine farina non ſa-crificandum, *immo nec ſine ſale. Sic enim &* טעם *&* קיום *ſapor & ſtabilitas tanto meliùs accedebat. Hujuſmodi quædam & ego hic ad-miſcui. Animus erat,* Abbreviaturas *He-braicas dũtaxat, poſt alios omnes lucidiùs ex-plicatas, & dilatatas, hoc tempore proponere. His per accidens in media via acceſſere, Operis Talmudici recenſio, & Bibliotheca Rabbinica. Animadvertebam enim, plura ex his abbre-viatè proponi apud Scriptores, quàm à me in-ter Abbreviaturas relata. Ut ergo quàm mi-nimum in talibus deſideraretur, libros & ca-pita Talmudica perfectè, Rabbinicos libros, quot curſim potui, in aciem diſpoſui.*

Ut verò etiam hocce meum alloquium apud te, Vir illuſtris, tanto ſit acceptius, lubet in illud conferre examen loci cujuſdam ex ſacra Lege veteri, cujus explanatio lucem inferet loco in Lege nova.

Præceptum divinum eſt, de quadraginta plagis, *infligendis iis, qui capitalem pœnam non incurrerant. Traditio humana eſt, de* quadraginta minus unâ, *id eſt, triginta no-vem, quas Apoſtolus Paulus quinquies à Judæis*

se accepisse scribit, 2. ad Corinth. 11. ver. 24. Hujus rei ratio quæritur: nec enim sine ratione Patres Traditionũ Judaicarum id statuerunt. Habēt autem semper sua rationum momenta, abstrusa, aperta, lubrica, solida, straminea, ficulnea, quibus suas Traditiones suffulciunt.

Verba legis divinæ sunt: והיה אם בן הכות הרשע והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר: ארבעים יכנו לא יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך: *i. e. est,* Erit autem si dignus sit flagris improbus iste, faciet judex ut prosternatur ille, & cædatur coram ipso, juxta improbitatem suam cum certo numero: Quadragenis (plagis) percutiet eum, neque addito cædere ipsum supra illas, plagis plurib. ne vilis fiat frater tuus in oculis tuis, Deut. 25. 2. *Hoc Patres Traditionum nō de quadraginta plagis plenè, sed minus unâ, id est, triginta novem, intellexerunt. Textus hac de re expressus in Corpore juris Talmudico, libro* מכות Maccoth, cap. 3, in Mischna, *hisce verbis:* כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנאמר במספר ארבעים מניין שהוא סמוך לארבעי׳ ר׳ יהודה אומר ארבעים שלימות הוא לוקה, *id est,* Quot (plagis) cædunt eum? quadraginta minus unâ, juxta id quod dicitur: *Cum nu-*

mero

mero quadraginta, hoc eſt, numero qui proximus eſt numero quadrageſimo &c. Jehuda autem ſtatuit, quadraginta integris flagellandum eſſe. *Ratio hujus Traditionis plenius explicatur & deciditur in ſubjecta ipſi Gemara, his verbis*, טעם אי כתיב ארבעים במספר הוה אמינא ארבעים במניינא דכתיב במספר ארבעים מנין שהוא סוכם את הארבעים *id est*, Quæ ratio eſt? (*quis ſenſus rationis, quam Mischna ſive Traditio adfert?*) Si ſcriptum eſſet, *Quadraginta in numero*, dicerem (*intelligenda eſſe*) quadraginta numero (*pleno*): nunc verò, quia ſcriptum legitur, *Cum numero quadraginta*, intelligitur numerus, qui numerat (*ſtatim poſt ſe*) quadraginta. *Notandum hîc, diſtinctionem verſus per Sophpaſuk ſive duo majora puncta, inter* במספר & ארבעים, *hîc à Talmudicis negligi, &* במספר ארבעים *conjunctim legi ſub forma conſtructionis ſubſtantivorum, quaſi dicas, Cum numero quadrageſimi, id eſt, ut Miſchna interpretatur, qui proximus eſt quadradeſimo, vel, ut Gemara, qui numerat quadraginta, vel, ut Rabbi Salomon Gallus, qui perficit numerum* של ארבעים, *qui in cauſa eſt, ut poſt eum ſtatim numerentur*

quadraginta & iste est numerus Triginta novem. Majemon post R. Salomonem in eundem sensum scribit, inquiens: Si dixisset ארבעים במספר *Quadraginta numerô, æquum esset, ut intelligerētur quadraginta plenè, quia verò præmittit* במספר*, vult dicere, ne verberetur plagis infinitis, sed* במנין ידוע *numero certo & definito, prout possit ferre, sicut dicitur,* כדי רשעתו במספר *juxta improbitatē suam numero certo: & quando postea statim subijcitur, Quadraginta cadet eum, sensus est, usque ad quadraginta. Id tempore Apostolorū sic usitatum fuisse, Paulus suo exemplo testatus est & confirmavit Josephus lib. antiq. 4, cap. 8. Atque hoc subtile est Patrum circumcisorum de triginta novem plagis inventum, & firmissimum scil. Traditionis istius fundamentum. Subtilius postea de eo philosophati sunt quidam posteriores Rabbini, ut R. Bechai, R. Abraham in Fasciculo myrrhæ, & alij, quorū subtilitates prudens omitto: non enim hîc est locus ipsarū. Nostri interpretes plerique, clementia aut humanitatis majoris causâ, subtractam unam plagam existimant, sed ex præcedentibus satis apparet, judæis id esse de genuino Legis sensu. Nam si videretur non posse omnes plagas ferre, detrahebant quasdam. Id liquet ex Mischna*

eadem

eadem; quæ sic ait: אמדוהו לקבל ארבעים לוקה מקצת ואמרו אין יכול לקבל ארבעים פטור · אמדוהו לקבל שמונה עשרה משלקה אמרו יכול הוא לקבל ארבעים פטור *id est,* Si, judices) æstimaverint (*condemnaverint*) eum ad recipiendum quadraginta plagas, cæsusq; fuerit nonnihil, & dixerint, non posse eum sufferre quadraginta, liber est (*vel. reus à suscipiendis reliquis, & sufficiunt ipsi, quotquot accepit, quia paucis istis jam tantopere deformatus & vulneratus est, ac si omnes accepisset plagas*) si æstimaverint eum ad recipiendum octodecim plagas, & postquã cæsus, dixerint, posse eum sufferre quadraginta, liber est (*quia sententiæ stetit sed potest reliquas suscipere die sequẽti*) *Bartenora inquit* Quicunq cædebantur in domo judicij, eos estimabant prius (*ad certum numerum condemnabant*) ne morerentur propter plagas, sicut scriptum est: לא יוסיף *Non superaddet istis*, quod docet, si opus sit minuere plagas, minuuntur. *Sic & Majemon statuit prohibitum esse superaddere plagis quadraginta, nõ autem detrahere ne vel nimium reus vulneretur, & despectus ac deformis fiat frater ipsorũ, vel planè ex ictib. moriatur. Nõ enim omnes plagis æqualiter ferendis, ex:quo*

dispositi sunt. Cum his consentit doctissimus interpres Latinus qui scribit: Aequalis quidem non prefigitur modus, ut pariter omnes verberentur: tantum interdicitur, ne ad summum pro delicto ultra plagas quadraginta judices infligere jubeant: *Ex eadem mente Lyra scribit:* Sapientes vero judæorum ad prætendendum pietatem ordinaverunt, quod de illo numero aliquid dimitteretur. plus vel minus, prout rationabiliter videretur ratione delicti, vel conditionis verberandi. *Hinc patet, nec Burgensem, nec Replicatorem, judæorum statuta intellexisse. Chrysostomus Hom. 25, in cap. 11. ep. 2. ad Cor. subtractam unam plagam scribit, ne si reus plus quàm quadraginta accepisset, infamis redderetur. At vox Hebræa* נקלה *hoc, ut mihi quidem videtur, non significat. Sic fuerunt rationes Doctorum communium de numero plagarum, à quibus discessit R. Jehuda, qui quadraginta plenè voluit, sed* אין הלכה כרבי יהודה *non fuit recepta sententia secundum R. Jehudam.*

Videamus & formam, quæ in pœna hac infligenda fuit observata. Ex textu Scripturæ apparet, sontem fuisse prostratum; fuisse, cæsum

casum coram judice, ut is excessum si quid ferret, temperaret: fuisse lentè & sensim flagellatum, ut plagæ numerari possint. Sed producamus historiam Hebraicam antiquam, quâ modus plenè describitur. Libro & loco illis alia Mischna sive Traditio est, hæc:

כיצד מלקין אותו ׳ כופת שתי ידיו על העמוד הילך והילך וחזן הכנסת אוחז בבנדו אם נקרעו נקרעו ואם נפרסו נפרמו עד שהוא מגלה את לבו ׳ והאבן נתונה מאחריו חזן הכנסת עומד עליו ורצועה בידו של ענל כפול אחד לשנים ושנים לארבעה ושתי רצועות עולות ויורדות בה׳ ידה טפח ורחבה טפח וראשו מגעת על פי כריסו ומכה אותו שלש אחד מלפניו ושתי ידות מלאחריו ׳ ואינו מכה אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה שנאמר והפילו השופט ׳ והמכה מכה בידו אחת בכל כחו ׳ והקורא קורא אם לא תשמור לעשות וגו׳ והפלא ה׳ את מכותך ואת מכות וגו׳ וחוזר לתחילת המקרא ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו׳ וחותם והוא רחום יכפר עון וגו׳ *id est*, Quomodo cædunt ipsum? Ligat lictor ambas manus ejus ad columnam hinc inde: minister cœtus judicialis corripit vestes ejus, si rumpuntur, rumpuntur; si dissuuntur, dissuuntur, eousq; ut revelet pectus ejus. Post eum lapis positus, cui insistit minister, habens in manu sua lorum taurinum

duplicatum, unum in duo, & duo in quatuor, quę duo lora ascendebant & descendebant in eo. Manubrium ejus palmus erat, & latitudo palmus, summitas ejus pertingebat usq; ad os ventris ipsius. Cędebat autem eum tripliciter, uno loro ab anteriore parte, alijs duobus loris à posteriore parte. Non percutiebat eum neque stantem neque sedentem, sed inclinatum. sicut dicitur, והפילו Et prosternet eum judex, Deut. 25. Cędens cædebat eum manu suâ unâ ex omnib. virib. suis, & præco interea clamabat: Si nō observaveris ut omnia facias verba Legis hujus, &c, omnino mirabiles efficiet Dominus plagas tuas & plagas seminis tui, & cæt, Deut. 28. ver. 58, 59, repetitque & addit: Quapropter observabitis verba fœderis hujus, & cæt. Deut. 29. 9. Tandem finiens, ait: Ipse autem misericors expiabit iniquitatē, & c. Psal. 78. 38. *Hæc Traditio Patrum, quæ ut melius intelligatur, paucis illustranda.* Ad columnā. *lignum terræ infixum, altitudinis sesquicubiti, ut reus ipsi incumbere posset inclinatus.* Hinc inde. *utrinq; ad lignū.* minister cætus jud. חזן הכנסת *aliâs communiter vocatur minister synagogæ sacræ; hic autem sumitur pro*

tur pro ministro judiciali Lictore, carnifice, qui sententias latas exsequitur. rumpuntur. *extra suturam.* dissuuntur. *per suturam. Vestes detrahendæ erant usque ad femora, sive per rupturam, sive per scissuram suturæ.* Post cum. *sontem.* Lorum taurinum. *bubulum oblongum, ut ventrem penè circumiret: Bubulum erat, quia cum dicitur, Quadraginta cædet eum, statim subjicitur,* Non obthurabis os bovi trituranti, *q.d. qui hoc facit, sentiet pellem bovis in sua pelle.* Duplicatum. *Utrinque loro bubulo additum lorum minus asininum, sed bifidum utrumque, quod dicit Gemara, Unum in duo, & duo in quatuor.* Ascendebant. *promoveri poterāt sursum vel deorsum prout necessitas postulabat; non secus ac cingula & stapedes ephippij contrahuntur & laxantur. Breviora erant, quia femora tantùm debebant attingere. Ex asino; juxta illud: Agnoscit bos possessorem suū & asinus præsepe domini sui, Israel autem non cognoscit, Jesa.1. q.d. Deus: Veniat asinus, qui agnoscit præsepe domini sui, & vindictā sumat ab eo qui non agnoscit præsepe domini sui.* Manubrium. *lignum unde lorum bubulum dependebat, longitudinem habebat palmæ. Ipsi foramen erat inditum, unde duo breviora lora ascendebant vel descende-*

bant, id est, contrahebantur vel laxabantur, pro ratione corporis cædendi. Latitudo. *Lori majoris bubuli.* Ad os ventris. *Ad umbilicum & pectus.* Tripliciter. *Singuli ictus triplices erant: longius lorum pectus & anteriorem ventrem cædebat, juxta illud,* והכהו לפניו Et cædet eum ad conspectum ejus: *Erat triplex, hujusmodi ictus loco trium erat, & proinde infligebant duntaxat tredecim plagas, quia ter tredecim sunt triginta novem. Triplicatio hæc fundata in textu Legis de hac pœna, in quo ter cædendi verbum repetitur, nempe* והכהו , יכנו , להכיתו *Hinc in eadē Traditione,* אין אומדין אותו אלא במכות ראויות להשתלש *Non condemnant eum nisi plagis quæ convenientes sunt ad triplicandum. Et R. Bechai,* המכות הן משולשות ושלשה פעמים י״ג הם ט״ל *Plagæ sunt triplicatæ, & ter 13 sunt 39.* manu sua unâ. *Ambabus attollebat lorum; unâ infligebat ictum, quia id convenientius.* ex omnibus viribus. *Juxta illud* מכה רבה *plagâ vehementi.* Præco. *Primarius Judex acclamabat ipsi, legendo vel recitando dicta sequētia Scripturæ, quæ partim ad pænitentiam, partim ad consolationem instituta: Judex secundus numerabat ictus: tertius monebat ad cædendum, proclamans,* הכהו Cæde eum. *Cùm multi adhuc restarent*

starent ictus, judex primus producebat sermonem; cùm pauci, deproperabat, ut cum hac plagarum finiret sermonem suum. Cæterùm Consistoriũ minus & inferius, quod trium erat judicum, tractabat דיני ממונות *res pecuniarias, lites & similes causas civiles, quæ mortis pœnã non attingebant, & huic quoque flagellatio, quam* מלקות Malkus *vocant, erat subjecta, de cujus forma hæc dixisse sufficiat.*

Ad te nunc, Vir illustris, redeo; ut initio cœptum alloquium finiam. Tu ex ijs, quibus Hebræorum monumẽta in pretio, ut preclara tua Scripta satis superque testantur. Vehementer certè, post aliorum tuorum lectionem, delectatus sum Admonitione tua ad Judæos de Meßia, in qua secretiores quosq; Hebræorum libros, ad argumẽti tui probationem, affluentißimè producis. Quẽ non delectet cũ talib. literarũ principibus, amicè & modestè de bonis literis colloqui? At dices מה לאיילה בין האריות Quid cervæ inter leones? *immò soli leoni ex feris clementia in supplices; prostratis parcit, teste Plinio lib. 8. cap. 16. Sociũ modo non fert. Nec ego me in magnatum societatẽ familiariùs ingressérim, memor ejus,* לא תתודע לרשות Ne familiaris fias principatui. *Sũt tamẽ Principes & suorũ scutum & supplicum refugiũ. Quo ista He-*

bræorum parœmia facit, שלחו מתם ליבעי רחמין איתכליא על עליא דאלמלא עליא לא מתקיימין איתכליא, *i. e.* Mittebãt inde *(ex Babylonia)* botri uvarum ad implorandam gratiam pro folijs : quod si enim non essent folia, non possent subsistere botri, *Cholin fol. 92. 1. Nempe ut folia botros ab injurijs tempestatum defendũt: sic principes gratia & potentia scuto obtegunt & tuentur subditos.* די למבין *Sat sapienti. Benignè ergo, vir illustris patere, ut hocce meo libello tenui, in tuam gratiam me insinuem, & ut liber ipse præclari tui nominis authoritate munitus; tanto liberiùs in aliorum conspectum prodeat, ac sui studiosos plures occupet. Quod si intellexero, non solùm ad majoris Operis, in quo jam per aliquot annos desudo, alacrem continuationẽ mirificè me accendes, sed faciet quoque Tuæ benevolentiæ aura serenior, ut hæ ipsæ Abbreviaturæ & bibliotheca Rabbinica*, crescant occulto velut arbor ævo; *ut Horatius loquitur. Et* ψεκάδες ὄμβρον γεννῶσαι. *Sic Te Deus præpotens ecclesiæ suæ columen, omnis doctrinæ illustre fastigium, piorum patrocinium, immotum, insuperabile, tutissimum clementer diutissimèque conservet. Vale optimè. Basileæ 7 Aug. Anno Christi MDCXIII.*

DE AB-

JOHANNIS BUXTORFI

DE ABBREVIATURIS HEBRÆORUM Tractatus

AD rectius intelligendos Mosis & Prophetarũ libros sermone Hebræo scriptos, plurimùm profuisse & adhuc prodesse sapientum Hebręorum eruditos libros, testati sunt omnibus seculis, & testantur docti omnes, qui voces Veteris Testamenti obscuras, loca perplexa, sententias in varios sensus discerptas, dextrè ex ipsorum libris explicarunt: ac etiamnum explicant. Testes priscæ ecclesiæ Patres nostri, testes Scholæ hodiernæ. D. Hieronymus in Apologia adversus Ruffinum scribit: *Ipse Origenes, & Clemens, & Eusebius, atque alij complures, quando de Scripturis aliqua disputant, & volunt approbare quod dicunt, sic solent scribere: Referebat mihi Hebræus: Audiui ab Hebræo: Hebræorum ista sententia est.* Iohannes Mercerus, superioris seculi lumen vivum & clarum, in Commentarijs suis doctissimis in Ioelé cap. 1. ver. 17. ait: *Ubi Scripturæ verbis destituimur ad aliquid He-*

explicandum & exprimendum, ad Hebræorum
recurrendum est, cùm veterum Hebræorum hac
scriptorum, magna laboremus inopiâ. Exempli
עֲנָיו tantùm semel (dicto loco Joelis) occurrit, in
tione dubia. Illic tutò quis ad Rabbinorum
quandoque etiam ad Chaldæam linguam re-
ut inde latiorem significationem depromat.
le: alios prætereo. Libros autem He-
m legere & intelligere, non est cujusvis.
ura adminicula ad id requiruntur, qui-
iq; carent; aut quibus consequi datum,
d votum illicò iis juvantur, vel in bo-
licum non utuntur. Inter adminicu-
uæ lectionem librorum Rabbinico-
commodè promovent, non postre-
BREVIATURARUM dextra cognitio.
iturae sunt certæ literæ in vocis for-
inctæ, & duobus apicibus supernè
rum singulæ singulas dictiones alias
Tantoperè hoc scribendi com-
ræi gaudent, ut nullus liber, nullū
ulla epistola, nulla pagina aut sche-
reat. Hæ salebræ sunt, ad quas in-
gunt & hærent; prudentes scitè &
ertranseunt. Qui autem saltu eas
verum plerunq; ac perfectum loci
unt. Peperit eas partim scriptio-
artim usus celebritas.
iteræ in huncusum non sumun-
sed initiales tantùm, quæ totam
vocem

vocem ſuam indicant, unde à Rabbinis appellantur רָאשֵׁי תֵּיבוֹת *Raſche tebboth*, Capita, Initia dictionum, qualia apud nos ſunt I. U. D, pro Juris utriuſque Doctor : S. P. Q. R, pro Senatus Populusque Romanus : S. P. D. pro Salutem plurimam dicit, & ſimilia.

Interdum etiam ultimæ vocum literæ pro abbreviaturis colliguntur, quod apud Cabaliſtas non infrequens eſt, & tunc vocantur iſtæ סוֹפֵי תֵּיבוֹת Fines dictionum. Hinc יוהך *Juhach* eſt nomen angeli hominum cuſtodiæ præfecti, deſumptum ex finalibus literis harum vocum, כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ *Nam angelis ſuis præcipiet de te, ut cuſtodiant te in omnibus vijs tuis*, Pſal. 92.11.

Porrò abbreviaturæ ſunt vel *Propriæ*, vel *Impropriæ*, ſive *Perfectæ* vel *Imperfectæ*.

Propriæ, quando duæ pluresve cõiunctæ, ſingulas integras dictiones alias ſignificant : ut, ז״ל pro זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה Memoria ipſorum ſit in benedictionẽ, id eſt, benedicta : אצ״ל pro אֵין צָרִיךְ לוֹמַר Non eſt neceſſe dicere. Quandoque tamen duæ vocis alicuius literæ ſimul ſumuntur, ad eam diſtinctius ſignificandam : ut ית״ש pro יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ Benedictum ſit nomen eius : הקב״ה pro הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא Sãctus benedictus ille Deus.

Propriæ ſunt vel *Generales* vel *Speciales*, aut quod idem, *Communes* vel *Privatæ*.

Generales ſive Communes, quarum uſus ubiq; conveniens eſſe poteſt: ut, א״ה, pro אִם יַעֲזוֹר

השׁי Si juverit Dominus, Deo juvante.

Speciales sive privatæ, quæ in authore aliquo rto, certo libro, certa ac speciali aliqua matemagis us[illegible]rpantur, quarum usus alibi incom[illegible]dus esset [illegible] Sic Grammatici, Masorethæ, Tal[illegible] dici sua [illegible] habent privatas abbreviaturas; n libris precum, in libris ritualibus, in li[illegible] cabalist[illegible]cis alijsque similibus, certæ ac spe[illegible]s abbre[illegible]viaturæ sunt.

teras ist[illegible]as symbolicas sic conjunctas, judæi tatis causâ solent comuniter per Pathach [illegible] ac si dictionem per se constituerent: ut, רז״ל Rasal, רד״ק Radak, רמב״ם Rambam. ו & י vocales sæpius indicant, E, I, O, U: Raschi, רי״בן Rivan, תיק״ו Teku, יוה״ך

[illegible]oriæ sunt, quando una alterave litera à s resecatur, & resecta indicatur virgulâ ad summitatem literæ ultimæ positâ: אמ׳ אָמַר Dixit: ישׂ׳ pro יִשְׂרָאֵל Israel. In [illegible]ab[illegible]s biliteris hoc abbreviandi ge[illegible] [illegible]quam contingit. Non enim licet [illegible]ro את, neque ע׳ pro עַל, & similia. U[illegible] [illegible]itur, ד׳ pro דַף Folium, Pagina libri. [illegible]s sunt, [illegible] אונקלוס Onkelos, quod est nomen Chaldæi in Legem.

א״צ Etiâ: frequens apud Rabbinos.

בטעם Cum accentu: apud Maso-

כפ׳ id est, בְּפֶרֶק In capite: Rab.
דכו׳, id est, דְּכְוָתֵיהּ Quod sicut illud, Simile ipsi, Mas.
וכו׳ id est, וְכוּלוֹ Et totum illud, hoc est, Et cætera, Et reliqua. Usurpant, quando sententiam abrumpũt. Aliquando apud Masorethas, וְכוּלְהוֹן, Et omnia ista.
חס׳ id est, חָסֵר Defectivum. Mas.
ית׳ו׳ית id est, יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה Benedictum sit & exaltetur. Nomini Dei subjici solet, quod nunquam sine reverentia usurpant. Quandoq; unicum tantùm ponitur, quandoque conjunguntur, ut familiariter fit in libro מִזְבַּח הַזָּהָב. Sæpè præponitur ש, ut שית׳ Quod vel Qui, &c. Sæpè etiam ponitur יתֿש de quo inter abbreviaturas perfectas.
כג׳ vel כגו׳ id est, כְּגוֹן Sicut. Idem valet quod Hebraicè כְּמוֹ.
כל׳ id est, כֻּלָּם vel כֻּלְהוֹן Omnia ista: Mas.
כלו׳ id est, כְּלוֹמַר Secundum dicere, Ac si diceret, Verbi gratiâ: Rab.
כשא׳ id est, כְּשֶׁאָמַר Quando, Cùm dicit: Rab.
לפי׳ id est, לְפִיכָךְ Idcirco. Aliquando לְפֵירוּשׁ Juxta expositionem.
לומ׳ id est, לוֹמַר Dicere. Infinitivus Rabbinicus Verbi אָמַר, pro לֵאמֹר.
מגז׳ id est, מִגְּזָרָה A Radice, vel Themate: Grã.
מדינ׳ id est, מִדִנְחָאֵי Orientales: Mas.
מתני׳ hoc est, מַתְנִיתָא Traditio, Doctrina: Talm.
סבי׳ hoc est, סְבִירִין Existimantur: Mas.

'ס id est, סִימָן σημεῖον, Signum, Caput libri:
ab.

'פ id est, פירוש Expositio, vel פֵּירֵשׁ Explicat
ab.

ש id est, שֶׁיִּחְיֶה Qui vivat, vel שֶׁיִּחְיוּ Qui vivāt,
שֶׁיִּתְבָּרֵךְ Quod benedictum sit. Prius nomini
entis sub jicere solent, posterius nomini di-
, & sic etiam ת in fine adjicitur, שי״ת.
' id est, שֶׁנֶּאֱמַר Quod dicitur, Sicut dicitur,
n sacra Scriptura. Usurpant, quando dictū
od Scripturæ allegant.
id est, שֶׁתִּחְיֶה Quæ vivat: fœminæ viven-
mini in familiarib. epistolis subjici solet.
est, תּוּב, Præterea, Ampliùs, Porrò, idem
Hebraicè עוֹד.
est, תִּנְיָן vel תִּנְיָנָא Secundum, Alterū: He-
שׁ vel שֵׁנִית: Maior. Ex his similes alias
lector æstimabit & observabit.
ius antea, abbreviaturas proprias duo-
nè apicibus vulgo notari. Id verū, sed
i, duo apices semper abbreviaturas in-
quo plura notanda sunt.
iteræ apicibus notatæ, tam singulæ,
s, numeros etiā denotāt, id quod ex
animadverti potest. Præcedere enim
quid solet, ad quod numerus refer-
בדף Folio 25: שנת תרי״ג Anno 613:
te 12: סימן ק״ו Signo 106; עמוד ב׳
pagina 2: & cæt.

Secun-

Secundò, nomina alphabethi τεχνικῶς sui his apicibus quoque notari solent : ut, בי"ת גימ"ל Aleph, Beth, Gimel. Volunt quidam & nomina Grammaticalia, veluti שֵׁם Nomen, Verbum, &c. sic signari, quòd à me non est servatum.

Tertiò nomina barbara aliarum *linguaru* veluti Græca, Latina, Gallica, &c. Item *nomi*na urbium gentilium, nomina propria *Chri*stianorum, quæ in lingua Hebræa sunt barbar & peregrina, sic omnino signantur, veluti באזי״ל Basel sive בזי״ליאה Basilea סטראסבורג Strasburg, פרנקבורט Franckfurt, וניציאה Venetia, פלנטינוס Plantinus, בומבירגו Bombergus, & similia.

Quartò, סִימָנִים Signa, id est, voces quæ *certæ* alicujus rei signum memoriale sunt: מֹשֶׁה וְכָלֵב, quæ per se sunt nomina propria biblica, apud Grammaticos sumuntur pro vocibus symbolicis literarum servilium, & tunc sic notantur apicibus משׁה וכלב. Item הָאֱמַנְתִּי vox est per se significativa, at cum est symbolum literarum formativarum Nominum, tūc notatur האמנתי. Sic nomen יֵהוּא Jehu, literarum Quiescentium symbolum, & ita plurimæ aliæ. Sic deinceps Masorethæ habent sua signa ac voces symbolicas, Talmudici sua.

Ad hanc classem quoq; referri possunt voces cōmunes, quæ per se significativæ sunt & in cō-

iuata sententia usurpantur, sed præterea cer-
n numerum exprimunt anni, quo aliquid
tur vel actum est. Exempli caussâ, Anno
risti 1610, quo belli faces exardere cæpe-
per Alsatiam & alia loca vicina, usurpabam
im aliqu od Scripturæ in fine epistolæ He-
æ, qua m tunc ad Rabbinum quendam
cosurte ssem exarabam, in cujus una voce
ebatur annus, nempe שנת כוננו חצם על יתר
Aptarunt sagittam suam nervo, Psal. 11. 2.
in numero continet 610, quæ vocatur
atio minor, omisso millenario. Tali a-
oce Scripturæ eleganti dicto inclusâ, so-
in titulis librorum, ad indicandum an-
impreßionis: ut, Talmud judaicum im-
prum Basileę Anno Christi 1578, un-
lo istius Voluminis, quod tunc excu-
ponitur, נדפס שנת פדות שלח לעמו Im-
nno, Redemptionem misit populo
1. 9. Hîc שלח continet 338, qui annus
one minore judaicâ) respondet anno
hristi nati.

Pertinent voces, quæ à communi
ysterium aliquod significãdum, aut
occultè indicãdum, accõmodan-
sâ etiam apicibus notari solent.
שמש est nomen appellativum, Le-
men proprium virorum interju-
n cum aliquando darem literas
Hebræ-

Hebræas, implorans ejus operam in comparando mihi libro Hebraico, euphemiæ causâ usurpabam in frontispicio epistolæ, illud Salomonis, תוחלת צדיקים שמחה Expectatio justorum lætitia est, Pro. 10.28. Hîc apices denotant vocem istam genuino quidem suo significatu usurpari, sed præterea occultè accomodari ad nomē proprium istius viri Simchæ, qui spes bonorum sit, si votis ipsorum annuat. At cum petito meo non satisfecisset, denuò ad eum scribens, aliud ex eodem Salomone in fronte literarum ponebam, ad negligentiam ejus occultè carpendam, nempe, אחריתה שמחה תוגה, Extremum lætitiæ mœror est, ex Pro. 14. 13, volens dicere, Tandem Simcha dolebit quòd mihi non sit gratificatus. Vicissim judæi ad me scribentes, in fronte literarum ponunt sæpè hæc verba, יחנך אלהים Gratiam faciat tibi Deus, ex Gen. 43.29: item, יחנן אלהי צבאות יהוה Misereatur Dominus Deus exercituū, ex Amos 5. v. 15, ubi apices designāt allusionem fieri istis vocibus ad nomen meum יוחנן, quasi simul eâdem voce dicant, Gratiam faciat tibi ô Iohannes &c. Item בגדי ישע לבושו Vestes salutis sunt vestimentum eius, alludendo ad locum Psalmi 61. v. 10. vbi apices notant, vocem istam allusionem continere ad nomen ישוע, quasi dicerent, Vestes salutis Saluatoris Iesu sunt vestimentum eius. De hoc modo scribēdi vide ampliùs nostram Institutionē epistola-

em Hebraicam, cap. 3. Sed אֲבַג גְּרָרָא per oc-
ſionem in tranſitu hîc prodam impoſturam
daicam. Quidā Rabbi Francofurtenſis ישעיה
Ieſaijas anaf, id eſt, humilis, (nunc ivit
infima terræ,) ante triennium ad me ſcri-
s, hoc dicto Jeſaiæ prophetæ in fronte lite-
m utebatur; והיה אמונת עתך חוסן ישו עות
que firmitas temporis tui robur ſalutum, id
mnis ſalutis, Jeſa. 33. 6. Voluit ſignificare,
redere in Ieſum, & ab eo omnem meam
em expectare. ſed obſerva venenatam lan-
in latus Chriſti infixam. Vocem ישועות
ſit, hoc modo ישו"עות, ſupra poſitis apici-
ibus ſignificatur, non fruſtra hanc vocem
ſcriptā eſſe, nempe quod ישועות ſit quaſi
Jeſchu (ſic dicunt ipſi pro Ieſus) perver-
qui pervertit ſcil. Legem Dei. Ergo vo-
ificare, Robur meum eſſe perverſum i-
um. ô malitiam judaicam; ô benigni-
hriſti tādiu blasphemum hominū ge-
antem! Perplura hujus generis, quę in
& Chriſtianos evomunt, ſervo in pe-
ibrum. Redeo ad propoſitum.

Literæ primæ plurium vocum
uno, quandoq; gemino apice no-
collectæ nomen aliquod proprium
Sic authores librorum, frequentiſ-
nina primis vocum literis occultè
ſic amici & familiares nomen eius,
quem

quem epiſtolâ ſalutant, (vide Epiſtolas noſtras Hebraicas) ſic alij alia. Hinc author celebris iſtius libri cabaliſtici, *Schaarę orah, Porta lucis*, librum ſuum inchoat talibus verbis סוד הַחכמה עקר הַקבלה אֱמונת הַשם י״ת הַאמן אִם דֶרך נִכוחה ודרכו וכו׳ Hic primæ literæ apicibus notatæ, in tres has dictiones colliguntur, quæ conſtituunt tria nomina divina, nempe, יהוה Iehova, אהיה Ehjeh, אדני Adonai. Rambam, id eſt, Rabbi Moſche ben Majemon, librum ſuum יד his verbis incipit: יְסוד הַיסודות וְעמוד הַחכמה, ubi primæ literæ nomen יהוה exprimunt.

Reperias & alijs de cauſis apices adhiberi, quas prudens & peritus lector facilè ex circumſtantijs cognoſcet. Veluti, in Maſora circa textum, quando author qui eam collegit, & in ordinem redegit, animadverſionem quandam ſpecialem ſuis verbis ad notas maſorethicas adjicit, tum ſingulas voces apicibus notat, ut ſic videatur, ea verba eſſe authoris, non priſcorum Maſoretharum.

Deniq; notandũ, abbreviaturis frequẽtiſſimè pręfigi literas ſerviles cõmunes, quales sũt, משה וכלב *Moſche vecalef*, & quatuor Præpoſitiones בכלם *Bachlã*: Pronomẽ ש Qui, Quę, Quod: ו Cõjunctio copulativa: ד nota genitivi caſus ex uſu Chaldaico, & quãdoq; Pronomẽ, idẽq́; ש: deniq; א ex uſu Talmudico. Quòd ſi ergo incideris in abbreviaturã ab una harũ literarũ incipiẽ-

m, neque in ea litera eam repereris, tum quære
litera proxima; quod si & illa servilis sit, adi
eram tertiam. Sæpè tamen etiam serviles
cem suam principalem, cui serviunt, significant, ut in se-quentibus patebit. Hæc præmo-
sse nunc satis esto: sequuntur abbreviaturæ
ta ordine m Alphabeti.

א

א׳

Servile quandoque ab initio esse, paulò
istum.
א vel אֲדֹנָי Deus, Dominus, pro nomine
mmato, apud Cabalistas. Unde & Reu-
lib. 3. Cabalæ scribit: א, nota summa-
lcissimarum rerum, quæ primo effluxu
onitatis subsistunt: vide locum.
' vel אֶחָת Unus, Unum: Primus, Pri-
ראשון ut: אין גם א׳ שיכחיש את זה Non est
qui id neget. Item, א׳ בפה וא׳ בלב Unū
d in corde: Item, יהוה א׳ ושמו א׳ Do-
s est, & nomen eius unum est. Apud
etiam frequens est.
Dicit, Inquit. In exordio orationis
pari solet; in continuato sermone
efigitur, וא׳ Et dicit, vel potius
ntum ultimâ literâ, & sic ad Im-
eviaturas pertinet. Sequi autem
sic

sic ferè solet nomen ejus, qui dicit aut cujus verba proferuntur. Aut pluraliter וא' id est, וְאָמְרוּ Et dicunt.

5 אֶלֶף Mille, sed rarissimè: nam hûc numerum integra voce eloqui solent: ut, שְׁנַת אֶלֶף לִיצִיאַת מִצְרַיִם Anno millesimo ab exitu Aegypti: משנת ג' אלפים תכח Ab anno ter millesimo 448.

6 אֲוִיר Aër, Aura, secundum elementū, apud Physicos interdum.

7 אָדָם Homo, sed id sæpius in abbreviatura conjuncta, veluti אב״ו, id est, אָדָם בָּשָׂר וָדָם Homo caro & sanguis.

אא

אֲנִי אוֹמֵר Ego dico. Utuntur Rabbini, quando authoris alicujus sententiam corrigunt vel refutant, aut notam vel animadversionem in eam ponunt. Cum præfixa copula, ואא At ego dico.

2. אֲדוֹנִי אָבִי Dominus parens meus. Frequēs est in Kimchij Commentarijs, ubi patris sui R. Ioseph Kimchij expositionem ad locum aliquē Scripturæ affert. Subsequi solet ז״ל, quod vide suo loco.

3. אָמַר אֱלִיָּהוּ Inquit Elias. Interdum, אֱלִיָּהוּ אַשְׁכְּנַזִּי Elias Germanus. Obvium passim est in Eliæ Levitæ scriptis, & in Animadversionibus ejus ad Michlol R. Davidis Kimchi

4. אֶחָד אָמַר Unus dicit: vel, אַחַר אָמַר Postea

cit: vel, אחרים אומרים Alij dicunt : vel, אי אמ Si dixissem, Si dixero : vel אי אמרת Si di-
ris, quę duo apud Talmudicos sæpè occurrũt.
אופן אחר vel אופן אחר Modus unus, vel
dus alius. In cõmentarijs R. Levi obvium.
אי אפשר Non est possibile. Cum præfi-
servilibu, ואא Et impossibile est; שאא
d impossibile sit. אי Non, per Apocopã, ut
is אי כבוד Non gloria, Inglorius, 1. Sam. 4.
אי Innocens, Job. 22. 30. & integrè, ואין Et
e, nunquid? 1. Sam. 21. 9.
איבעית vel איבעית, quod & contractè vul-
læorum effert אבעית, Si quæsieris, Si vo-
Si cupias. Sequi solet אימא Dicam, quod
alet atque אומר Hebraicè. בעא sive
od Hebraicè בקש, רצה. Quandoque oc-
forma א״א, id est, איבעית אימא, quan-
. *Proponitur* ו copula. Talmudicum.
אמן Amen. Amen. In fine precum.
אשה Uxor viri. Sic vocatur adultera,
inius propria, alterius quoque fit per
em aut adulterium. Usus ejus fre-
n materia divortij aut scortationis,
nos vulgares & Talmudicos. Cum
Cum uxore adultera.

אאא

א *Sed si dicas*: Talm. Item, Amen

Vide

אאול

Vide paulò antè in אׄאׄ.

אאכ

אֶלָּא אִם כֵּן Nisi quòd sic, Nisi alioqui, Sed cùm ita sit, Tantummodo si ita sit. Prior vox sæpè integrè scribitur, אלא אכ.

אאם

אָמֵן אָמֵן סֶלָה Amen, Amen Sela. In fine precũ aut piorum votorum poni solet.

אאע

אַבְרָהָם אֶבֶן עֶזְרָא Abraham Aben Esra: Fuit Theologus & astronomus insignis, de quo infrà plura dicentur.

אאעה

אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם Abraham pater vel patriarcha noster, super quo sit pax, id est, qui in pace quiescat. Perperam, ut puto, quidam exponunt duas primas literas, אָמַר, אַבְרָהָם Dicit Abraham. Nam si hic fuit doctus aliquis insignis, extra patriarcham & prophetas, non tribuerent ipsi sequentem euphemiam, quam tantũ Mosi, Patriarchis & Prophetis tribuere solent: si patriarcham intelligant, tum repugnat consuetudini Hebræorum, qui de Abrahamo patriarcha non solent loqui sine cognomento אבינו. Pro primo א integrè

gitur nomen אַבְרָהָם in libris precum.

אֹב

אַלְפָא בֵּיתָא Alphabethum. Masorethæ utunquando d[illegible]cunt, אֹב מאותיות גדולות Alphabem ex lite[illegible]ris majusculis: vide in principio eseos & [illegible]ibri primi Paralip. Itē אֹב מן חד חד

אֹב שמש [illegible] Alphabetum vocum singulaquibus [illegible]servit, hoc est, quæ incipiunt ab אב, & cæt. Cum litera servili ab initio, הבאֹב sunt in alphabetho. Sic notatum ad voעֵדְיָ Testimonia, Psal. 119. v. 36. octies scil. c in isto Psalmo reperiri, nempe in literצ פֹּרָץ quæ ob id signi loco ponuntur.

אֹב אֹב אֹב

אֶחָד בתורה, אֶחָד בַּנְבִיאִים, אֶחָד Lege, unū in prophetis, unum in Has. Sic loquuntur Masorethæ de voce quæ hac vel istâ formâ ter tantùm in ccurrit, semel in Lege Mosis, semel s, & semel in Hagiographis.

אבֹא

ה אֹא, num. 8.

אֹבבי

אֶתְרוֹג, בֵּצִים, בַּי Malum citreum, iis, vinum vetus. His non vescũtur

tur pridie festi propitiationis, quod vocant יום הכיפור Talm.

אֹבד

אַב בֵּית דִין Pater domus judicij. Ut intelligatur, qualis hic fuerit, paucis consistorij antiqui formam explicabo. Erat olim consistorium judiciale triplex: Ex Tribus, Ex viginti tribus, Ex septuaginta & uno judice. Consistorium trium à sapientibus institutum fuit in locis, ubi pauciores quam centum viginti בעלי בתים patres familias erant. Unde illud Rabbinorum: אין בית דין פחות משלשה כדי שיהא בו רוב ומיעוט אם יחלוק אחד מהם id est, Consistorium non constat paucioribus quàm ex tribus, ut sit in eo plus, & minus, si unus illorũ dissentiat, id est, duo semper sint cõsentientes. Itẽ שנים שדנים אין דיניהם דין Duo qui judicant, ipsorum judicium non est judicium, id est, legitimum. Item, אל תהי דן יחידי Ne judicato solus. Hoc consistorium judicabat tantùm דיני ממונות lites pecuniarias. Consistorium viginti trium judicum erat in locis, ubi centum viginti & plures patres familias Israelitæ habitabant, judicabatq; דיני נפשות criminalia vitam concernentia. Vocatum fuit סנהדרי קטנה Synedrium minus, & exercuit judiciũ in portis urbis juxta illud: Constituite in porta jus, Amos 5. 15. Consistorium Septuaginta & unius erat tantùm Hierosolymæ, & vocabatur סנהדרי גדולה Synedrium magnum, item בית דין

הגדול שבירושלים Domus judicii magni Hierosolymitani. Hoc ex Lege fuit, juxta illud: Congrega mihi septuaginta viros à senioribus Israel, quos nosti esse seniores populi & moderatores ejus: assume eos ad tentoriū conventus, ut sistant se ibi tecum, Num. 11. 16. En septuaginta qui debebant se Mosi adjungere, unde facti septuaginta & unus. Moses autem fuit ipsorum dux, præses, Præfectus, Prætor summus. Sic deinceps post Mosen sapiētissimus omniū eligebatur in caput, qui dicebatur ראש הישיבה Caput scholæ vel Academiæ, Caput curię, itē נשיא Princeps, fuitq; loco Mosis. Qui autē inter Lxx sapientiâ & authoritate præcellebat, is vocabatur משנה Secūdarius Principi, sedebat ad dexterā, ac dicebatur אב בית דין Pater senatorij vel ordinis senatorij. Hi duo soli sedebant nihil à reliquis senatoribus sejuncti, Princeps quasi semicirculū constituebāt, ut ... omnes possent conspicere, quod ... his verbis describit: והם יושבים בכמו חצי גורן בעיגול כדי שיהיה הנשיא עם אב בית ... (seniores) sedebant quasi formâ semicirculi ... princeps cum prætore videre possent ... Rambam sive Majemonē parte ... 7. & Rabbi Bechai Num. 11. fol. ... editionis venetæ in fol.

אבה

Dicit benedictus ille, sc. Deus. Sæpius

Sæpius Rabbini dicunt קב״ה vel הקב״ה aut אמר הקדוש ברוך הוא Dicit Sanctus benedictus ille.

אבו

אדם בשר ודם Homo caro & sanguis, Homo carnalis & mortalis. Pro אדם quandoq; dicũt אנוש.

אבי

אתרוג, בצים, יין ישן Malum citreũ ova, vinum vetus: vide paulò antè אבבי.

אביה

אליעזר בר יוסי הגלילי Eliefer filius Rabbi Iose Galilæi.

אביי

אשר בך ירחם יתום Quia in te benedictionem consequetur pupillus. Versus biblicus est ex Hos. 14. 14. Apud Talmudicos est nomen celebris Doctoris Abhai, qui ex eventu hoc nomen accepit. Antequam nasceretur, moriebatur pater ejus: ubi natus esset, illicò moriebatur mater ejus. Nomen ipsi proprium fuit נחמני Nachmani, q. d. Consolabitur me Deus ob amissos parẽtes. At cum Rabba alterius Nachmanis filius, eum educandum susciperet, imposuit ei nomen אביי Abhai, (ב leniter sive aspiratè pronunciato) desumptũ ex capitalibus literis superioris versiculi, boni ominis causâ, tum etiam ne putaretur esse filius aut nepos istius Nachmanis cujus filius Rabba eum educaverat. Legi-

ur in commentariolo ad libellum מעמדות Of-iorum, & in libro הליכות עולם fol. 5. 2.

אביע

אצילות, בריאה, יצירה, עשיה Emanatio, Cre-, Formatio, Factio sive ποίησις. Cabal.

אבר

אב בן רוח הק׳ Pater, Filius, Spiritus sanctus.

אג

אית ג׳ Sunt legentes vel docentes, id est, m legunt vel docent, Rab.

אגלא

אתה גבור לעולם Tu potens es in æter-mine. Est nomen divinum Cabali-ssis AGLA dictum, quo Deum ab om-ia denominant. Meminit Galatinus lib. 2. cap. 15. Sunt qui putant, per indicari אחדות, Unitatem scil. essen-, Per ג׳ שלוש Trinitatem persona-qu as duas literas nomen אל id est, Deus unus essentiâ & trinus per-

אנס

אית Est lectio librorum, In qui-legitur. Usurpatur, quando di-ujus lectio adducitur.

אגר

Est elatio spiritus: apud Rabbi-nos,

nos , quando ſtoliditatem hominis reprehendunt.

אג״ש

אִית גְּזֵרָה שָׁוָה Eſt deciſio æqualis, Par ratio. Sic loquuntur, quando à Paribus ſive Comparatis argumentantur.

א״ד

אִיכָּא דְאָמְרֵי Sunt qui dicunt, Quidam dicunt. Talmudicis in uſu eſt, quibus pluralis conſtructus pro abſoluto familiaris. אִכָּא Talmudicum eſt, idem quod Chaldaicè אִית & Hebraicè יֵשׁ. Inde לֵיכָּא Non eſt, non ſunt, ex לא & איכא contractum.

אד״ם •

Non eſt abbreviatura propria, ſed nomen אָדָם Homo, cujus literæ Cabaliſticè deſignant tres has, אָדָם דָּוִד מָשִׁיחַ id eſt, Adam, David, Meſſias, dicentes animam Adami per סוֹד הַגִּלְגּוּל Secretum revolutionis ſive metempſichoſin, migraſſe in Davidem, Davidis in Meſſiam, qui adhuc lateat propter peccata judæorum. Talmudici in Tractatu Sota fol. 5, ſcribunt אדם dici, quòd ſit אֵפֶר דָּם מָרָה Cinis, à corruptibilitate; Sanguis, à vitalitate; Fel, à calamitate. Sic S. Cyprianus Græcam ſcripturam (Hebraicè enim ignarus fuit) explicãs in libro De montibus Sina, adverſus judæos ſcribit, primùm hominem à quatuor cardinibus orbis nomen

septum, ut Adμ diceretur. Nam A est ἀνατολή, riens: D, δύσις Occidens: A ἄρκτος Septentrio: μεσημβρία Meridies.

ארעה

אמר דוד עליו השלום Dicit David, super quo ax, id est, qui in pace quiescat. David, scil. rex opheta: vide infrà דע.

אה

אמר הפסוק Dicit versus, scil. biblicus. Pasuk it propriè Versiculum capitis biblici, sed ncedochen ad totam Scripturam sacram uersum textum biblicũ extendunt. Inde בע dicitur, qui in lectione textus biblici versatus & exercitatus est, ejus quasi do- xistens, eumq; ad usum producẽs quan- vult & libet.

אפילו Etiam sic, Etiamnũ, Attamen, uanto vel Multo magis. Sic cũ servili, doq; pleniùs scribunt ואפה. Talmud. א, vel איהיך Si sic, Num sic, Num ita

אליהו Elias propheta.

אומות Nationes mundi. Sic vocãtur uli, quicunque non sunt Judæi sive

אהבה

in אבה.

או

Vetitum & licitum. Usurpant, ubi

ubi de cibis vetitis aut licitis agunt.

אוכ'יר . אויר

Vide paulò infrà in אכ'יר.

או'

אור זָרוּעַ Lux sata vel orta. Nomen libri est ex Psal. 97. ver. 11. Inde הַגָּהוֹת Animadversiones petitę sunt in compendijs Tractatuum Talmudicorum Rabbi Ascher. Cum servilibus ab initio, מאו Ex Or saruah, באו In libro Or saruah, &cæt. Author ejus est רבי יצחק מוויאן Rabbi Isaac de Vienna, qui floruit circa annum Christi 1240.

אז'ל

אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה Dicunt, quorum memoria sit in benedictione. Subaudi, חֲכָמִים Sapientes, vel רַבּוֹתֵינוּ Rabbini nostri: hæc enim vocabula tanquam nota, compẽdij causâ omittunt. Cum literis servilibus, ואז'ל, Et dicunt, שאז'ל Quod dicunt. Interdum etiam א valet אֲבוֹתֵינוּ Patres, Majores nostri.

א'ח

אֶחָד חָסֵר Unũ est deficiens. Masorethæ sic loquuntur de voce, quæ defectivè, id est, sine ו vel י scribitur. De illis enim literis tantùm dicũt חָסֵר ומָלֵא Defectivè & Plenè, quando scil. in media voce vel exprimũtur vel omittũtur. Pro א quam libet literá, numeri loco ponunt. Invenio in

lasora parva cum reliquis literis semper scribi
t, pro plurali חָסֵרִים Defectivæ. Sic ad vocē
נ notant, י״ג חס׳, id est Tredecim חסרים de-
tivæ sunt, scil. sine ו in medio.

. אֹרַח חַיִּים Semita vitæ. Liber magnus est
nominis, quem composuit יוסף קארו Io-
Karo, magnæ authoritatis. Inde alius cō-
us in formam aphorismorum aut thesium
tulus שֻׁלְחָן עָרוּךְ Mensa disposita. Ejus sunt
or partes, prima אוֹרַח חַיִּים, Semita vitæ,
ɔ describuntur omnes ritus sacri: altera
י׳ Docens scientiam, in quo agitur de riti-
ibus & differentijs circa cibos & potum:
ololatriam, usuram & alia. Tertia חֹשֶׁן
Pectorale judicij, in quo tractatur jus ci-
uarta אֶבֶן הָעֶזֶר Lapis auxilij, quæ agit de
nialibus. Hæ partes abbreviatè sæpè
nt, ut singulis locis indicabitur. Cum
ב In orach chajm.

אח׳זל

ulò antè in אז״ל.

אח׳כ . אח׳כא

ostea, deinde. א in fine valet אָמַר Di-
t alij, ה aliquando omitti. Dubito:
l valet, ut mox videbitur.

אט׳בח

on est abbreviatura, sed vox fictitia
uâ ratio scribendi arcana compre-
hen-

henditur. Atbach vocatur ratio alphabethi, quâ ט sumitur pro א, & ח pro ב, & sic deinceps, ac contrà א pro ט &c. Dividitur hoc modo alphabethum in tres classes: prima continet literas, quarum binæ semper constituunt in numero 10: altera, quæ centum: tertia quæ mille, hoc modo:

10	10	10	10
דו.	גז.	בח.	אט.
100	100	100	100
יצ	כפ.	לע.	סמ.
1000.	1000.	1000.	1000
קץ	רף.	שן.	תם.

En omnes alphabethi literas, præter ה נ ך, cū quibus nulla alia litera potest combinari, ut superior aliquis numerus exprimatur. Benè quidem in se geminatæ id faciunt, ut duo ה valent 10, duo נ 50, duo ך 1000. At sic nulla ipsarum fieret permutatio, sed sumeretur ה pro ה, &c. quod esset inconveniens. Ergo pro pari literarum sumuntur נה, quæ invicem permutantur, & remanet ך viduatum. Exemplum: In Salomone legitur: Qui delicatè enutrit servum suùm, finis ejus erit, ut sit מָנוֹן Pro. 29.21. Quid מָנוֹן? Per Atbach idem est quod סַהֲדָה Testimonium, hoc est, finis ejus testabitur de ipso, q.d. tandem videbit Dominus ejus, se delicata & remissa educatione, servum protervum & cōtumacem educasse. Nempe מ convertitur in ס,

combinatione ככ : utrumq; נ in ה & ו in ד.
tat hoc exemplum in Tractatu Talmudico
:ca fol. 52.2. Vide & infrà in אתבש.

א׳

אֶרֶץ יִשְׂרָא Terra Israelis, Terra Canaan. Cũ li-
servilibus, באי In, לאי Ad, מאי Ex ואי & c.

א׳ג

אָמַר יְהוּדָה גְּדַלְ Inquit Jehuda Gedalia. Scrip-
imadversiones quasdam in Zohaz.

א׳ה

אִם יַעֲזוֹר הַ Si juverit Dominus, Deo juvan-
אִם יִגְזוֹר Si decreverit, permiserit deus: vel
: Si voluerit, volente Deo. הַשֵּׁם Nomen
:il. divinum & ineffabile יהוה, quod sic
ninare solent.
אִם יֵשׁ הַשָּׁלוֹ Si pax est. In epistolis uti
ro eo quod nos dicimus, Si vales, An re-
s.

א׳יש

אֲדֹנָי יִתְבָּ Dominus-Deus cujus bene-
t nomen. ' etiã valet יִתְעַלֶּה Exaltetur.

א׳כ

i sic, Quòd si ita est. Illationis nota
mud sæpè præfigitur ד, ut, דאכ Quòd
habet. Quidam putant, denotare e-
א Postea. At ego illud nunquam ali-
àm cum inserto ה, hoc modo אהכ
& cum,

& cum ſervili ואחכ Et poſtea. Diligentiſſimus Mercerus exiſtimat in initio commentariorũ Kimchi in Joelẽ, olim ſcriptum fuiſſe ואכ, quod imperitiâ deſcribẽtium poſtea plenè ſcriptum ſit וְאִם כֵּן, quòd ſic iſtæ literæ accipi ſoleant. Senſus tamen omnino poſtulat, ut ibi dicatur וְאַחַר כֵּן Et poſtea, quod ſcribendũ fuerat ואחכ.

אכ״יר

אָמֵן כֵּן יְהִיֶה רָצוֹן Amen, ſic eſto voluntas ſcil. Dei: Sic fiat, Sic ratum eſto. Quandoq; interponitur ו, ut אוכ״יר pro וְכֵן Et ſic: quandoq; omittitur כ, ut, אויר, ubi ו valet וְכֵן. In fine precum & cujuſcunq; pii voti uſurpari ſolet.

אכ״מ

אֵין כַּאן מְקוֹמוֹ Non eſt hîc locus ejus. Uſurpãt, quãdo doctrinam aliquam in alium locum tractandam rejiciunt. כַּאן in Targum uſurpatur pro Hebræo פֹּה, unde & מִכַּאן Hinc, pro מִפֹּה.

אכ״ע

Vide infrà in כ״ע.

א״ל

אָמַר לוֹ Dixit, Reſpondit ipſi, Talmudicè אֲמַר לֵיהּ vel pluraliter אָמְרוּ לָהֶם, Dixerũt, Reſponderũt ipſis, Talmudicè אֲמַרוּ לְהוֹ, ubi להו per Apocopam pro לְהוֹן, quod Chaldaicè uſurpatur pro Hebræo לָהֶם.

אלבם

Albam. Nõ eſt abbreviatura, ſed ſpecies caba-

ca, quâ una litera ſumitur pro altera, & qui-
, א pro ל, ב pro מ & ſic deinceps, & contrà,
um integra conſtitutio ſic eſt:

א ב ג ד ה ו ז ח ט י
ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש

minerunt hujus ſpeciei Rabbi Salomon
n Eſra, Jeſa. 7. ver. 6, ubi dicunt quoſdam
reres nomen proprium טָבְאַל, quod ibi
, interpretari per רַמְלָא per ſpeciem com-
onis אלבם Albam. Ramla autem iſte
Remaljahu. Sed Aben Eſra addit, וזה
um eſſe eam expoſitionem. Vide &
אתב״ש.

א״לב

א״ Si non ſic, Alioqui. Cum ſervili,
d ſi non ita eſt: שא״לב idem.

א״ם

אֶרֶץ Terra Aegypti: Rab.
אֶחָד Unum plenum. Apud Maſo-
ndo ſignificant vocem plenè cum ו
dio ſcriptam eſſe. Unde א״ם וא״ח,
m, alterum חָסֵר deficiens eſt. Plu-
Obſervo & hîc in Maſora parva
מ״ל pro מָלֵא vel מְלֵאִים, ut & ſu-
i. Sic Gen. 2.12, ad vocem וַתוֹצָא
ג׳ ב׳ מ״ל ו id eſt, Tria (ſic reperi-
na, & unum defectivum.

3. אבינו

3. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ Pater noster, rex noster. In libris precum, & aliâs ubi formæ precum exprimuntur.

אמה

אָמַר הַשֵּׁם Dicit DOMINUS, & tunc aliquando adjicitur ' in fine, pro יִתְבָּרֵךְ Benedictus sit. Quandoq; valet, אָמַר הַכָּתוּב Dicit Scriptura sacra.

אמן

אֲדֹנָי מֶלֶךְ נֶאֱמָן Dominus Deus rex fidelis. Apud Cabalistas sic exponitur vox אָמֵן. Unde, Benedicent sibi בֵּאלֹהֵי אָמֵן, Jesa. 65. 14, id est, in Deo Domino rege fideli. Hinc & apud Talmudicos legitur, מאי אמן Quid est אָמֵן? Respondit Rabbi Chanina, אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן Deus rex fidelis: Sanhedrin fol. 111. 1.

אמש

אֵשׁ, מַיִם, שָׁמַיִם, Ignis, Aqua, Terra, quæ tria in libro Ietzira statuuntur rerum in hoc mundo principia.

אמת

אִיּוֹב מִשְׁלֵי תְּהִלִּים Lex, Proverbia, Psalmi. Apud Masorethas in usu est, quando vocem aliquam ex tribus hisce libris adducunt.

2. אֵלֶּה הַדְּבָרִים, מְלָכִים, תְּרֵי עָשָׂר, Deuteronomion, Regum liber, Duodecim prophetæ minores. Sic sumitur in Masora ad vocem עֹשֵׂה, Exo. 15. 11. ubi observandum, Tzere illic vocari Kametz parvum.

אֹג

ן אִם, quod Talmudici efferunt, אִי נֵימָא,
erimus.
א Si etiam, sic etiam. Talm.

אֹגְך

כְ, נְבִיאִים, אוֹרַיְתָא Lex, Prophetæ, Hagio-
Apud Masorethas in usu est, quando si-
e volunt, vocem aliquam ter reperiri, se-
Lege (quæ Chaldaicè dicitur אורייתא,
è תּוֹרָה) semel in prophetis, semel in Ha-
his. Sic ad וְהֶבֶל Gen. 4. 4, notatum
ia sunt, & cæt. Idem significant per אג
suprà positum.

אֹנְסו

נֶצַח אָמֵן Amen in secula sempiterna
. Clausulis librorum, quæ in pium
eunt, adjici solet.

אֹס

Amen, Sælah, id est, sempiternum:
laudi solent. Quandoq; triplicari so-
אא.

א Non finis, Sine fine, Infinitus
Periphrasis Dei infiniti & æterni
istas. Unde sæpè adjungitur ipsi בה
Benedictum illud ens infinitum.
ט שְׁמַע sæpè occurrit.

אסף

סוף פָּסוּק, אַתְנַח Athnach, Sophpaſuk. *Apud* Maſorethas in uſu eſt. quando notant dictionẽ aliquam ob acccentum minus pauſantẽ, *veluti* Sakeph Katon, Rebhia, Tiphcha *aut* aliũ, ſcribi cum Kametz, æquè ac in Atnach & *Sophpaſuk* pauſis maioribus, quarũ proprium ſic voces afficere. Exempli causâ, ad הַפָּסַח Num. 9. 2. *notatum*: ל׳ קמץ וכל אסף דכו׳ id eſt, non reperitur ſic amplius, & eſt cum Kametz, & omne Atnach & Sophpaſuk ipſi ſimile eſt: Hoc eſt, פָּסַח ſcribitur hoc tantùm loco cũ Kametz loco Sægol, *propter* accentum Tiphcha, at cum majoribus pauſis Athnach & Sophpaſuk ſemper habet *Kametz*. Porro Sophpaſuk ipſis eſt, qui aliâs dicitur Silluk, virgula ſcilicet recta, ultimæ *cujuſq;* verſus voci appoſita. Sic & Grammatici dicunt, Voces indeclinabiles nunquam venire באסף, *cũ* pauſis Athnach & Sophpaſuk: ſunt enim מלות הדבק dictiones adhæſionis, quæ alijs *ſemper* adjunguntur.

אע

אַבֶּן עֶזְרָא Abben Eſra. Inſignis fuit Theologus, Aſtronomus & Philoſophus, qui commentaria præclara in tota Biblia ſcripſit. Proprium ejus nomen eſt Rabbi Abrahã bar Rabbi Meir ben Eſra, ut ipſemet ſe appellat in fine commentarij ſui in prophetas minores. Patrem habuit Rabbi Meir, avum Eſra. interea tamen

nomine עזרא Esra respicit ad nomen proprium lapidis cujus mentio 1. Sam. 7. 12. qui dictus fuit אֶבֶן הָעֵזֶר Lapis auxilij. Sic ipse fuit lapis auxiliaris ad firmandam Theologiam & Philosophiam in populo suo. Has enim duas Scientias maximè suæ genti illustravit. Commentarium suum in duodecim prophetas minores absolvit in urbe Rhodo Anno Christi 1145, & anno præcedente Commentarium in Danielē. Mortuus anno ætatis suæ septuagesimo quinto. Ob insignem doctrinam & sapientiam, fuit κατ' ἐξοχὴν dictus הֶחָכָם ὁ σοφὸς Sapiens. Abben Arabica appellatio est, qua plures Arabes appellantur.

2. אָמַר עוּלָא Dixit Ula: apud Talmud.

א״עג

אַף עַל גַּב Etiamsi, Tametsi. Additur interdū ב in fine, אע״גב: ab initio serviles, ואע״ג, דאע״ג Quòd etsi.

א״ע״נע

Duæ abbreviaturæ sunt: א״ע jam vidisti: de נ״ע vide suo loco.

א״עפ

אַף עַל פִּי, Quamvis, Etsi, Etiamsi, Licet. A fine quandoq; additur ', ut אע״פי: additur & כ pro כֵּן Sic, ut אע״פכ Licet ita sit. Cum servilibus, שאע״פ, ואע״פ Quòd etsi.

Vide

אפה

Vide ſuprà in אה.

אפס

אֶחָד פָּסוּק סִימָן Unus verſus ſignum eſt. Maſorethæ utuntur, quando verſum aliquem biblicum pro memoriali ſigno certarum vocum adducunt, quæ aliter in hoc, & aliter in illo loco reperiuntur. Exempli causâ : in uno loco legitur, אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ In cujus medio ego habito, Gen. 24.3; & alio in loco, אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ In cujus terra ego habito, ibid. ver. 37. Ad priorem locum notarunt קדמאה אנכי יושב בקרבו' תנינא אנכי יושב בארצו ואפס כי אני יהוה בקרב הארץ id eſt, Prius, Ego habito in medio ejus : alterum, Ego habito in terra eius, Unus autem verſus ſignum eſt : Quia ego DOMINUS in medio terræ. Senſus : in hoc verſu memoriali, qui legitur Exo. 8.18, voces ſymbolicæ ſunt בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, quę in memoriam revocant, priori loco Geneſeos legi בְּקִרְבּוֹ, in altero, בְּאַרְצוֹ, quia in verſu iſto memoriali præcedit בְּקֶרֶב, ſequitur הָאָרֶץ.

אצ

אֵין צָרִיךְ Non eſt neceſſe. Sic ferè ſequi ſolet ל, ut mox.

2. אֶרֶץ צְבִי Terra decoris, id eſt, Judæa, Terra Iſraelitica, quæ ſic paſſim in ſacris literis vocatur, ut Ezech. 20.6. Dan. 11.16.

אצל

אֵין צָרִיךְ לוֹמַר Non est necesse dicere. Rabbinis passim usitatum, qui in Infinitivo dicunt לוֹמַר pro לֵאמוֹר.

אק

אִיכְּתִיב קָשֶׁה Scriptum durum vel difficile est. Apud Talmudicos in usu est, quando locus aliquis Scripturę difficilis objicitur, qui in utramque partem disputari potest. קָשֶׁה Durum, Difficile vocant id, quod in contrariam sententiam objicitur: קֻשְׁיָא Objectio, Quęstio cõtraria: מַקְשָׁן Opponens, objectionem difficilem proponens. אִכְּתִיב per syncopam ex forma passiva Ithpehal dicitur pro אִתְכְּתִיב. Idem etiam per Apocopam frequenter dicitur אִיכְּתִי.

2. אָמַר קְרָא Dicit Scriptura. Cum servili, דאק Quod dicit Scriptura. קְרָא & מִקְרָא vocatur Sacra scriptura à Legendo, quasi Lecturam dicas quia ab omnibus legi debet. קָרָאִים Lectores scripturæ sacræ. Secta olim fuit, quæ nudo textui biblico addicta erat, ac Traditiones omnes rejiciebat.

אקבו

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ Qui sanctificavit nos præceptis suis, & præcepit nobis. Formula communis est, quæ in exordio precum usurpari solet, unde compendij causâ eam in libris precum sæpè sic signant.

אראריתא׳

אֶחָד רֹאשׁ אַחְדוּתוֹ, רֹאשׁ יִיחוּדוֹ, תְּמוּרָתוֹ אֶחָד id est, Unum, principium unitatis suæ, principium singularitatis suæ, vicissitudo ejus unum. Apud Cabalistas descriptio est Dei æterni, immutabilis, unici, & semper sibi similis. Meminit Reuchlinus lib. 3. Cabalæ.

אר

אָמַר רַבִּי Inquit Rabbi, vel רַב Raf. Pluraliter אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ Dicunt Rabbini nostri, & tunc sequi solet ז״ל, de quo suo loco.

ארגמן

אוּרִיאֵל, רְפָאֵל, גַּבְרִיאֵל, מִיכָאֵל, נוּרִיאֵל Uriel, Raphael, Gabriel, Michael, Nuriel. Nomina propria angelorum sunt, quos tradunt ferre currum Majestatis divinæ, qui etiam Deum comitati sunt, cùm descenderet in montem Sinai, tanquam signiferi quatuor, ut Israelitæ quatuor vexillis profecti sunt. Michael dextram occupabat, Gabriel sinistrâ: præcedebat Nuriel, sequebatur Raphael. Meminit author libri Zeror hammor, id est, Fasciculi myrrhæ, in principio libri Numerorum. Vide etiam Reuchlinum lib. 3. Cabalæ.

ארזל

Vide paulo antè in אר.

ארי̛בל

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי Inquit Rabbi Iosua filius Levi-

אר̛ל

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ Dicit Resch Lakis. Nomen proprium insignis Doctoris Talmudici.

אר̛מע

אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר Ignis, Aer, Aqua, Terra. Nomina quatuor elementorum apud Physicos Hebræorum.

אר̛ש

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן Dicit Rabbi Schimeon. Talm.

ארש̛בג

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל Inquit R. Schimeon filius Gamalielis. Talm.

א̛ש

אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם Deus noster qui in cœlis est. Formula exordij in precibus.

2. אֵלֶּה שְׁמוֹת Elle schemoth. Nomen secundi libri Mosis, ex primis ejus verbis desumptum. Cum servili, באש̛ In Exodo, ואש̛ Et Exodus.

אש̛ט

אָמַר שֵׁם טוֹב Inquit Schem tof.

א̛שי

אֲדֹנָי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ Dominus Deus, qui sit benedictus.

אשׁעה

אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם Inquit Salomon, super quo sit pax. Salomon scil. rex. Vide ע״ה.

אשׁשׁ

אָמַר שְׁמוּאֵל שׁוּלָם Inquit Samuel Schullam. Sæpè in libro Iuchasin occurrit, ubi sententiam suam author iste aliorum verbis adijcit. Hic autem est, cujus studio liber Juchasin, cujus author est R. Abraham Sachuth, primò editus est Constantinopolis.

את

אִם תֹּאמַר vel Talmudicè אִי תֵּימָא Si dixeris, vel pluraliter אִם תֹּאמְרוּ Si dicatis vel dixeritis. Cum servili, ואת Et si dixeritis.

2. אִמְרֵי תּוֹרָה Verba Legis.

3. Principium & finis, apud Cabalistas, ut A & Ω apud Grecos.

אתבש

Athbasch, & cum servili באתבש Per Atbasch. Sic vocatur apud Cabalistas ratio scribendi arcana, quâ ת cum א, & ש cum ב & contrà, permutantur, & sic deinceps totum alphabethum, hoc modo:

את בש גר דק הצ וף זע חס טן ים כל
לך מי נט סח עז פו צה קד רג שב תא

Exempla: Jerē. 25. 26, legitur וּמֶלֶךְ שֵׁשַׁךְ יִשְׁתֶּה אַחֲרֵיהֶם Et rex שֵׁשַׁךְ Schesach bibet post eos.

Id per cõmutationem alphabethicam Atbasch volũt Rabbini ex arte hac Cabalistica idem esse quod בָּבֶל, Rex Babel sive Babyloniæ. Nã ש cum ב & כ cum ל permutatur. Hoc putant ex cõsilio prophetæ factũ (de quo ego dubito) cui ars hæc Cabalistica fuerit nota, & eâ usum occultè, ne Regem Babyloniæ offenderet. Certè & Chaldæus transtulit וּמַלְכָּא דְבָבֶל Et rex Babyloniæ. Item, שָׂרָה per Atbasch scribitur בגא, quæ literæ in numero faciunt nonaginta quinq;. Totidem cótinet nomen aliud proprium יִסְכָּה, quod extat Gen. 11. ver. 29. Unde colligunt שָׂרָה & יִסְכָּה idem nomen esse, & Saram alio nomine Jiscam dictam fuisse. Item, apud eundem cap. 51. ver. 1: Ecce ego excitaturus sum contra Babyloniam & cótra habittaores לֵב קָמַי Lefkamai ventum disperdentem. Hîc interpretes R. Salomon & Ab. Esra has duas voces explicãt per אתבש Atbasch כַּשְׂדִּים Chaldæi, ut propheta contra Babyloniam & Chaldæos prophetiam instituat. Sic Chaldæus אַרְעָא דְכַסְדָאֵי contra habitores terræ Chaldæorũ. Lxx, καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας χαλδαίους. Vide Reuchlinum lib. 3. Cabalæ.

את״ל

אִם תִּמְצֵי לוֹמַר Si repereris dicere, si possis dicere. Talmud. מְצֵי Potuit: היך מצי משבע להו Quomodo potuit jurare ipsis?

2. אִם תֹּאמַר לִי, Talmudicè אִי תֵּימָא לִי Si dixeris mihi.

ב litera

ב

ב litera abbreviaturis sæpissimè loco Præpositionis ab initio servit, unde multę hîc omittentur, quæ quærendæ in litera proxima, ut supra dictum.

ב״א

בֵּיתאָב Domus patris, Familia paterna, vel בֵּית אָבִי Familia paterna mea.

2. בֶּן אָשֵׁר Filius Ascher. Hic voces quasdam biblicas aliter legit, quàm alij, & ejus lectionem imitantur judæi occidentales, id est, qui in terra Israelis habitarunt. Alium secuti sunt orientales, de quo vide in ב״נ.

3. בַּר אוּרְיָן Filius Urjan. Sic quidam inter abbreviaturas adducit. Ego abbreviatè nō legi. Reperi autem apud Talmudicos plenè scriptū, אלחד לחבריה ליקו לקמיה דבר אוריין הוא Dixit alter ad alterū, Surgendum esse coram ipso (honoris causâ) quia Bar Urjan sit; Glossa בן תורה Filius Legis, id est, studio Legis divinæ deditus, Studiosus Theologiæ, Theologus legis Dei observantissimus: Gittin fol. 62. Et alibi: ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא Surgamus coram ipso quia Doctor Legalis est: Schabbath fol. 31. 2. In Salomone legitur, וְתוֹרָה אוֹר Et Lex lux est, Pro. 6. 23, inde אוֹרַיְתָא Lex, quasi Lux dicta. & inde אוֹרְיָין Legis observans.

באׄי אמׄה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם Benedictus ſis tu Domine Deus noſter, rex hujus mundi. Commune exordium precum eſt, & in libris precum aut ubi de precibus agitur, uſitatum.

באׄי שׄת

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה Benedictus ſis ô Domine, exaudiens preces. In fine precum id dicere ſolent.

בׄב

1. בָּבָא בַּתְרָא Bava poſterior. Tres libri Talmudici ſunt, qui inſcribuntur Bava; nempe Bava prima, Bava media, Bava poſterior ſive ultima. Vide בׄמ & בׄק. בָּבָא id eſt, Janua, Porta. Cũ ſervili בבׄב In Bava poſteriore.

2. תְּרֵין תְּרֵין, id eſt, Duo, duo, bina, apud Maſorethas, ut cùm dicunt, אׄב מן בׄב Alphabethum eſt ex binis vocibus, quarum ſcil. una talem, altera talem habet formam.

3. בַּר בַּר Filius filij. Apud Talmudicos אָמַר רַבָּה בׄב חָנָה Dicit Rabba bar bar Channa.

4. בַּעֲלֵי בָתִּים Domini domus, Heri domeſtici, Patres familias. Singulariter בַּעַל בַּיִת Paterfamilias.

5. בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ Citò in diebus noſtris: cum ſervili, שבׄב יפרח כשושנה Ut cito in diebus noſtris floreat inſtar lilij. De urbe Jeruſalem votum.

Vide

בְּבח

Vide infrà in בֹּח.

בְּבת

Vide infrà in בֹּת.

בְּג

בִּישׁוּל גוֹיִם Coctilia gentilium, id eſt, Chriſtianorum. Cum ſervili, בְּבַג Cum &c. Utuntur in libris vel materia ciborum licitorum & vetitorum.

2. בֶּן גַּמְלִיאֵל Filius Gamalielis.

בגבג

בֶּן גֵּר בֶּן גִּיוֹרֶת Filius gẽtilis viri, & filius gentilis fæminæ. Nomen Sapientis cujuſdam, parentibus gentilibus, ſed ad fidem judaicam converſis, nati. Ejus mentio in Pirke abhoth cap. 5. in fine, ubi dictũ ejus celebratur de indefeſſo ſtudio Legis divinæ. Ante Chriſtum natum vixit, tempore Jonathanis paraphraſtæ, proprio nomine dictus R. Jochanan ben bag bag. Tzemach David fol. 35.

בגד

בְּגִין דְּהָא Propterea quòd ecce, Nam ecce: בְּגַד אִיתְמַר Propterea quod dicitur. Frequens in Zohar. Sæpè cum ſervili. וּבְגַד.

בגה

בִּגְבוּרַת הַשֵּׁם Per potentiã, Potentiâ DOMINI,

Ope & auxilio Dei: vel בִּגְזֵרַת הַשֵּׁם Decreto, voluntate Dei.

בג״כ

בְּגִין כֵּן Propterea, Idcirco sic. Sequitur ferè כְּתִיב Scriptum, vel simile. Cum servili, ובג״כ Et propterea. Frequens in Zohar, quando præcedens sententia dicto Scripturæ confirmatur. Pro כֵּן etiam legitur כָּךְ, quod idem.

ב״ד

בֵּית דִּין Domus judicij, Curia, Porta judicialis, (ut olim in portis exercuerunt judicia) Consistorium, & metonymice Judices, Senatus, Magistratus. Cum servili, שׁב״ד Quod senatus decernit, Quem absolvit, condemnat.

2. בְּסַעֲדָא דִשְׁמַיָּא Ope, Auxilio divino. שְׁמַיָּא ut apud Rabbinos שָׁמַיִם Cœlum pro Cœli inhabitatore Deo. Sic autem ferè interponitur ס, ut infrà in בס״ד.

במ״א

בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים Quibus verbis dicta sunt, aut dicuntur In Talmud & Ramban frequens, quando præcedens sententia melius explicatur.

בד״ה

בְּדִיבּוּר הַמַּתְחִיל In sermone incipientis, authoris. Sæpè occurrit in libello יְרִיעוֹת שְׁלֹמֹה Cortinæ Salomonis, quando verba Rabbi Salomonis adducit. Continet autem iste liber enucleationem

ationem locorum difficilium, quæ in Commentarijs R. Salomonis in Legem occurrunt. Integrè legitur fol.33.col.2.

ב״ה

1. בְּדִבְרֵי הַיָּמִים In Verbis dierum, id eſt, In libro Chronicorum ſive Paralipomenon, qui ſic appellatur.

2. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ Domus ſanctuarij, Templum Hieroſolymitanũ. Cum ſervili, שׁבּה Quod &c.

3. בֵּית הַכְּנֶסֶת Domus congregationis, Synagoga Judæorum: מחוץ לב״ה Extra ſynagogam.

4. בַּעַל הַבַּיִת Dominus domus, Paterfamilias.

5. בָּרוּךְ הַמָּקוֹם Benedictus ſit Deus, Gratia ſit Deo. הַמָּקוֹם Locus, eſt nomen Dei Rabbinicum, ſic dicti, quia in omnibus locis præſens eſt. Poſſit & pro eo legi הַשֵּׁם.

6. בֵּיאוּר הַמִּלָּה Declaratio vocis.

7. בֶּדֶק הַבַּיִת Fiſsura, Labes domus: apud Talmudicos ubi de Tẽpli reſtauratione agitur.

8. בָּרוּךְ הוּא Benedictus ipſe. Sic ferè præcedit קָדוֹשׁ vel הַקָּדוֹשׁ Sanctus, & Sanctus benedictus ille, periphraſis Dei eſt. De אם ב״ה vide in אם· Apud Talmudicos מפי אדון כל המעשים ב״ה Ex ore Domini omnium operum benedicti illius, id eſt, Dei.

9. בֵּית הִילֵּל Domꝰ Hillelis. Domꝰ, id eſt, Schola, Secta, Diſcipuli Hillelis doctrinã ſequẽtes. Fuit ראש הישיבה Caput, Rector academię & nõ longè ante Chriſtũ floruit. Aliq̃t milia diſcipulorũ ha-

buit, sed octoginta longè lateq; celeberrimos, inter quos Jonathan Uzielis filius, qui Prophetarum paraphrasin Chaldaicam dedit. In doctrina opiniones peculiares tenebat, quarum habuit sectatores plurimos. Opposuit se illi alius nō minus doctus & celebris, שַׁמַּאי Schammai dictus, qui contrarias plane opiniones sequebatur, qui ipse quoq; non pauciores asseclas habuit. Hinc בֵּית הִלֵּל & בֵּית שַׁמַּאי, Schola Hillelis, Schola Schammæi, pro sectarijs ipsorum doctrinæ. Horum opiniones apud Talmudicos perpetuo recenseri solent. Hillel vixit annis centū quinquaginta, sicut Moses, & quadraginta annos fuit natus, quando exivit ex Babylonia: quadraginta annos docuit in Academia: quadraginta annos fuit נָשִׂיא Summus prætor & gubernator, Caput curiæ, princeps senatorum. Alibi plura de hoc dicemus: Vide & infrà in בּ״שׁ.

בה״א

בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים Senatores Hillelis dicunt. Talm.

ב״הג

בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת Author Constitutionum magnarum. Liber est sic vocatus.

בהנ״וא

בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם נַתְחִיל וְנִגְמֵר אָמֵן Auxilio Dei incipiemus & finiemus, Amen. Principio librorum aut

aut privatorum ſcriptorum ſic ſolēt aliquando præmittere. Extat in titulo Haphtaroth quæ ad librum Haskuni adjectæ ſunt.

בהקר

בַּר הַקָּדוֹשׁ רַבִּי Filius ſancti Rabbi N. Sic ſequi debet nomen ejus, cujus filius dicitur.

ב׳ו

בָּשָׂר וָדָם Caro & ſanguis, Homo carnalis, terrenus & mortalis. Cum ſervilibus לב׳ו, מב׳ו. Præcedere ferè ſolet מֶלֶךְ Rex, ut quando dicunt. מָשָׁל לְמֶלֶךְ ב׳ו Simile eſt regi carnali.

ב׳ז

בֶּן זַכָּאי Filius Zachæi: vide ריב׳ז.

ב׳ח

1. בֶּן חוֹרִין Filius nobilium, Nobilis, Ingenuus, Liber.

2. בַּעֲלֵי חַיִּים Vitâ prædita animantia, Vitam-habentia, Animantia. Interjicitur interdum ע ut בע׳ח. Cū præfixis ſervilibus הב׳ח, מב׳ח, מהב׳ח, unde in R. Levi Pro. 6. 6, legitur: נמלה שהיא בריה קטנה מהב׳ח הבלתי בעלי שכל id eſt, Formica eſt minima creatura ex animātibus irrationalibus. Eſt & liber qui inſcribitur בעלי חיים, quem abbreviatè ſæpè citat R. Levi. vide Prov. 30. ver. 4. 28. Cum ſervili בב׳ח, id eſt בְּסֵפֶר In libro animalium. Sic libri Ariſtotelis de Hiſtoria animalium citantur.

3. בַּעַל חוֹב Dominus debiti, Debitor, Cre-

ditor, diverſo reſpectu. Cũ ſervilibus. לבּח, מבּח.

בח״רג

בְּחֶרֶם רַבֵּנוּ גֶרְשׁוֹם Per anathema Doctoris noſtri Gerſom. In inſcriptionibus literarum perpetuò hac uti ſolent: nam Rabbi iſte ſub anathemate vetuit epiſtolas obſignatas reſignari. Vide Epiſtolas noſtras Hebraicas cap. 6.

ב״ילאו

בָּרוּךְ יְהֹוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן Benedictus ſit Deus in æternum, Amen & Amen, ex Pſal. 89. verſu ult. Tertius liber Pſalmorũ hoc verſu clauditur, ideoq; etiam Rabbini eo uti ſolent in librorum ſuorũ vel cujuſcunq; materiæ exitu. In Zohar ferè in fine ſingularũ Paraſcharũ reperitur. Videas quandoque notatum יילאו, ubi primum ' valet יִתְבָּרֵךְ Benedictus ſit, vel יִתְעַלֶּה Extóllatur, Laudetur.

ב״כ

בִּרְכַּת כֹּהֲנִים Benedictio ſacerdotum.

בכ״ים

בָּרוּךְ כְּבוֹד יְהֹוָה מִמְּקוֹמוֹ Benedicta ſit gloria Domini è loco ſuo, ex Ezech. 3.12. In fine librorum uſurpant.

בכ״מר . בכ״ר

בֶּן כְּבוֹד מַעֲלַת רַבִּי Filius honorati & excellentis Rabbi N. Nomen ſequi ſolet integrè ſcriptũ, aut ſi per literam indicetur, tum oportet valdè notũ eſſe, aut expreſſum in præcedẽtibus. Aliquando

quando omittitur מ & simpliciter scribitur בכֹר.

ב׳ל

בֵּן לֵוִי Filius Levi. Sic præcedit רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ qui sic dictus fuit, & abbreviatè רִיבַל.

ב׳לא

Vide infrà in לא.

בלא׳א

בֵּן לַאֲדֹנִי אָבִי Filius Domini parentis mei. Literam ל legi alicubi explicatam לְגָאוֹן Clari Doctoris.

ב׳לב

בָּרוּךְ לְעוֹלָם בּוֹרְאוֹ Benedictus sit in seculũ creator ejus, vel בֹּרְאֵנוּ Creator noster.

ב׳מ

בָּבָא מְצִיעָא Bava mezia: vide suprà in בב. Cum literis servilibus, בבמ In, דבמ, ubi ד nota Genitivi casus.

בַּר מִנָּן Extra nos, Longè à nobis absit. Utuntur quando malum aliquod fausto omine à se amovere volunt. ut cum Latini dicunt, Quod absit, Absit omen. Simile vide in חו.

במ׳א . במ׳ב

בַּר מִן אֶחָד Pręter unũ. בַּר מִן תְּרֵין Pręter, duo, Excepto uno, Exceptis duobus, trib9, quatuor & sic deinceps. Apud Masorethas occurrit, quando vocem aliquam vel aliquot à data regula vel numero excipiunt. Sic ad אָנֹכִי Gen. 3. 12, no-

tarunt; ח׳ בטעם מלע״ל וכל אתנחתא וספ׳ וזקף דכוות׳ בר״מא מלרע id eſt, Octo ſunt cum accentu Milhel, (in penultima) & ſic quoq; in omni Athnach, Soph paſuk & Sakeph, excepto uno Milra, id eſt, cùm accentu in ultima.

במ׳מ

בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת Creans varias ſpecies alimentorum. Pars eſt conſecrationis, quâ cibos conſecrant.

במ׳רזל

בְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה In oratione Doctorum noſtrorum, fauſtæ memoriæ.

במ׳ש

בְּמִלּוֹת שׁוֹנוֹת Vocibus diverſis. Kimchio valdè familiare eſt, quando dicit, idem diverſis vocabulis exprimi. Sic R.D.Kimchi, וכפל הענין במ׳ש Et duplicat ſententiam verbis diverſis. Jer. 2. 32.

2. בְּמָה שֶׁאָמַר In eo, Eo quod dicit, vel שֶׁנֶּאֱמַר quod dicitur, ſcil. in Scriptura: aliâs enim iſto שנאמר nō utuntur, niſi quàndo aliquid ex Scriptura adducunt: vel בְּמָה שֶּׁכָּתַב Eo quod ſcribit.

ב׳נ

בֶּן נַפְתָּלִי Filius Naphtali. Criticus inſignis fuit, cujus lectionem in certis vocabulis biblicis, ſecuti ſunt Judæi Orientales, id eſt, qui in Babylonia verſus orientem magis habitabant. Dictus fuit יַעֲקֹב בּ׳נ Iacob filius Naphtali. Occiden-

cidentales judæi ſequebantur filium Aſcher, ut ſuprà dictum in בא. Voces omnes, in quibus differunt, ad finem magnorum Venetorum impreſſæ ſunt, & nuper ſeparatim excuſę in Opuſculis Grammaticis JOH. DRUSI, quæ vide.

בנח״ש

בְּנִדּוּי, חֵרֶם, שַׁמַּתָּא Per Niddu, Cherem & Schammatha. Tres ſunt anathematis ſpecies, ſub quibus R. Gerſom vetuit reſignari literas, unde in dorſo literarum hæc abbreviatura ſemper uſurpari ſolet. Vide noſtram Inſtitutionem epiſtolarem Hebraicam.

בנ״לך

בָּרוּךְ נוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ Benedictus ſit, qui dat laſſo robur, Jeſa.40.29. In fine librorum uſurpari ſolet. Adjiciunt interdum & alterum ejuſdem verſus membrum, ולא״ע״י, id eſt, וּלְאֵין אוֹנִים עָצְמָה יַרְבֶּה Et cui non ſunt vires, ei robur multiplicat.

בס״ד

בְּסַעֲדָא דִשְׁמַיָּא Auxilio Dei. Vide ſuprà כ״ד.

ב״ע

בֶּן עזרא Filius, Nepos Eſræ. Præcedere ſolet אַבְרָהָם Abraham, quod ejus nomen proprium. Vide ſuprà א״ע.

2. בֶּן עוּזִּיאֵל Filius Uſielis. Præcedere ſolet יוֹנָתָן quod ejus nomen proprium. Hic prophetas in linguam Chaldaicam tranſtulit.

3. בְּרִיאַת עוֹלָם Creatio mundi; ut, שְׁנַת ד׳ אֲלָפִים

לב'ע Anno quater millesimo creationis mundi. ל nota genitivi casus.

4. בְּרִית עוֹלָם Fœdus perpetuum. In libris precum.

בע'ה

בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם Auxilio DOMINI, Deo juvante. Interdum adjicitur ׳ in fine pro יִתְבָּרֵךְ Benedictus sit, aliquando ו, pro וִישׁוּעָתוֹ Et salute ejus.

בע'הב

בְּעוֹלָם הַבָּא In seculo vel mundo futuro.

בע'הז

בְּעוֹלָם הַזֶּה In seculo vel mundo hoc.
בְּעִנְיָן הַזֶּה In negotio vel materia hac.

בע'וה

בַּעֲוֹנוֹת הָרַבָּה Propter iniquitatem multam. Sic loquũtur, quando infortunia ac calamitates suas cõmemorant, earum causas peccatis suis tribuendo. Cum ש sępè, שבעוה Quòd, & c. Inseritur semper ו, ut differat à בעה de qua antè.

בע'כ

בְּעַל כָּרְחוֹ Per coactionem ejus, Invito, Nolẽte ipso. Aut, בְּעַל כָּרְחֶךָ Invito te.

ב'פ

בּוֹרֵא פְּרִי Creans fructum. Formula est in exordijs precum, quam sic abbreviatè signant: ut. מברכין עליו בפ חגפן Orant super eos; Creans fructum

ctum vitis. Judæi non gustant vinum, nisi dicta prius solenni hac consecratione: בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן Benedictus sis tu ô Domine Deus Rex mundi, creans fructum vitis. Hinc illa abbreviatura sumitur. Sic quoque non gustant panem, nisi solenni præmissa consecratione hac, בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ Benedictus sis ô DOMINE Deus noster, producens panem ex terra.

ב״ק

בַּת קוֹל Filia vocis: Oraculum divinum ac cæleste sic vocant Talmudici, quo post prophetarum tempora dicunt fuisse ipsis futura revelata. Filiam vocant, quia erat vocis cujusdam ex aëre reduplicatio, & alterius vocis quasi partus.

ב״ר

בַּר רַב vel בַּר רַבִּי Filius Rabbi: ut, א״ר יודה בּ״ר סימון Inquit R. Judah filius Rabbi Simonis.

2. בְּרֵאשִׁית רַבָּא Bereschith rabba, Genesis magna, Id est, Glossa magna in Genesin, librū primum Mosis, qui à prima voce vocatur בְּרֵאשִׁית. Talis Glossa scripta est in singulos libros Mosis, unde & singuli nominantur, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת רַבָּא Glossa in Exodū magna: וַיִּקְרָא רַבָּא Glossa magna in Leviticū: בְּמִדְבַּר רַבָּא Glossa magna in Numerorum librū: וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים רַבָּא Glossa magna in Deuteronomion. Author ejus fertur Rabba

bar Nachmoni, qui anno ætatis ſuæ decimo octavo factus eſt Rector Academiæ & caput Reipublicæ Pombeditanæ, quæ urbs celeberrima in confinijs Babyloniæ ſita fuit, circa annum Chriſti trecenteſimum. Lingua autem hujus commentarij admodum confuſa eſt, permixtis infinitis vocabulis Græcis & alijs barbaris, unde patet eo tempore linguam fuiſſe impuriſſimam.

ב״ש

1. בַּית שֵׁנִי Domus ſecunda, Templum Hieſolymitanum ſecundum.

2. בֵּית שַׁמָּאי Domus Schammai vel Schammæi: Domus id eſt, Schola, Secta. Fuit hic Schammæus collega Hillelis, ut dictum. Quidam putant hunc dictum à שָׁמַיִם, quaſi *Cæleſtem* dicas, Hillelem verò ab הֵילֵל quaſi *Luciferum*. Floruerunt hi duo centum annis ante deſtructionem Templi ſecundi, ut manifeſta de Hillele Traditio Talmudica eſt, quæ legitur in Tractatu de Sabbatho cap. 1. fol. 15. 1. his verbis: הילל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן לפני הבית מאה שנה, id eſt, Hillel & Schimeon, Gamaliel & Schimeon geſſerunt principatum ſuum ante Templum centum annis. Templum ſcil. ſecundum, hoc eſt, ante Templi ſecundi deſtructionem, ut in Gloſſa ibidem explicatur. Schimeon primus, fuit Hillelis filius: Gamaliel, Schimeonis filius, Hillelis nepos: Schimeon ſecun-

ſecundus, Gamalielis filius, abnepos Hillelis, qui in excidio urbis & Templi fuit interfectus. Primus ille Schimeon patri Hilleli in principatu ſummo ſucceſſerat, & tempore nativitatis Chriſti adhuc in officio erat. An autem de illo Evangeliſta Lucas dicat, fuiſſe hominem juſtum & pium, & Chriſtū brachijs amplexum, incertum eſt. Si fuit, mirum quare non etiam filium ſuum Gamalielem in fide Chriſti inſtituerit. Permanſit enim Gamaliel iſte ſeverus Legis Moſaicæ cultor & Doctor, ac Chriſtianorum oſor. Nam Apoſtolus Paulus ad ejus pedes Legem Moſaicam didicit, & ſimul ſpirare minas & cędem contra diſcipulos Chriſti. Vide Actor. 9. & 22.

בש״א

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים Qui de Schola Schammai, dicunt. Talmudici utuntur, quando horum ſententiam referunt.

בשכמל״ו

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד Benedictum ſit nomen glorioſum regni ejus in ſeculum & ſempiternum. In libris precum ejus uſus eſt: quandoq; etiam in fine librorum aut abſoluti alicujus tractatus uſurpant, ex Pſal. 72. ver. 19.

בש״ר

בְּשֵׁם רַבִּי In nomine Rabbi. Nomen ſequi ſolet, ut, בש״ר מֵאִיר Nomine Rabbi Meir. Talm.

ב'ת

בַּעַל תַּכְלִית Finitum, Res finita, cui opponitur בלב'ת, id est, בִּלְתִּי בַּעַל תַּכְלִית Infinitum, Res infinita. Cum servilibus: ואם היו נבראים מהשי' הבב'ת Et si fuissent creata à Deo benedicto infinita, nullo fine prædita: Item, הב'ת לא יוכל ספר ולתאר בב'ת Quod finitum est, non potest enumerare & circumscribere infinitum. Caphtor fol. 56. 2. מהבב'ת Ab infinito. כָּבוֹד הבב'ת Honor infinitus, Ikkarim Orat. 2. cap. 25. multa de infinitis in Deo.

2. בַּעַל תְּשׁוּבָה, Pœnitentiam agens. Sic dicitur apud Judæos, cui pœna aliqua temporalis pœnitentię loco imposita est, aut qui sponte suà pœnam aliquam aut afflictionem perferendam suscipit, quod pro pœnitentia, tanquam magnũ meritum & opus operatum computat.

בת'כ

Vide ת'כ. Quinquarboreus vult, esse etiam quandoq; idem quod בְּתַלְמוּד כֵּן In Talmud sic, scil. כְּתִיב scriptum est.

ג

ג'ה

גֵּי־הִנֹּם Gehinnom, id est, Vallis Hinnom, unde Gehenna.

2. גְּזֵרַת הַשֵּׁם Decretum Dei. Cum servilibus, בגה

בּנה de quo ſuprà in בּ״נה : item מנה Ex decreto, ordinatione Dei.

3. גִּיד הַנָּשֶׁה Nervus luxationis. De eo multiplex diſputatio apud Talmudicos, apud quos etiã peculiare caput eſt, in quo de iſto nervo agitur. Illud abbreviatè ſic citare ſolent: ut, בּפּ ג״ה In cap. Gid hannaſche. Diſputatio orta ex nervo Jacobi luxato in lucta cum angelo, Gen. 32. 32.

ג״ח

גְּמוּל חֶסֶד Retributio beneficentiæ, Compenſatio beneficij, Beneficentia, Benemeritum: vel גְּמִילוּת חַסְדָּא quod Chaldaicè legitur Mich. 6.9, vel גְּמִילוּת חֲסָדִים. Intelligũtur Opera charitatis, quæ homo homini pietatis zelo & ſtudio præſtat.

ג״י

גְּלִילַת יָדָךְ Revolutio manus tuæ. Uſus ejus frequens eſt in epiſtolis familiaribus, quas ſic periphraſticè appellant, quod literarum figuræ aut ſcriptio ipſa, revolutis ductibus perficiatur: ג״י קִבַּלְתִּי Epiſtolam tuam accepi.

ג״כ

גַּם כֵּן Etiam ſic, Itidem, Similiter, Pariter. Ubiq; apud Rabbinos obvium.

גנ״ת

גִּימַטְרִיָא, נוֹטָרִיקוֹן, תְּמוּרָה Gematria, Notarikon, Temurah. Tres ſunt artis Cabaliſticæ partes, quibus multa arcana comprehenduntur. Eſt autem Gematria vox corrupta ex Græco

γεωμετρεία quia vocem ratione numeri, qui ejus literis continetur, considerat. Altera *Notaricon*, ex Latinorum Noto, Notatio, Notarius, Notariacum, & considerat voces per se significativas, ita ut singulæ ejus literæ aliarum quoq; vocum notæ & characteres sint. Tertia *Temarah* Hebraica est, idem quod Permutatio, à מִיר unde הֵמִיר Mutavit, Permutavit. Has breviter explicabimus, & exemplis illustrabimus.

Gematria est pars cabalistica, quâ diversæ dictiones eundem numerum literis suis exprimunt sic ut una per alteram secreto modo explicetur; Exemplum primum, כִּי הִנְנִי מֵבִיא אֶת עַבְדִּי צֶמַח Nam ecce ego adducturus sum servum meum Tzemach, Zach. 3.8. Quid aut quis Tzemach? צמח valet 138, totidem valet מְנַחֵם Menachem, Consolator. Hoc autem nomen Menachem numeratur à Cabalistis & Talmudicis inter nomina Messiæ (vide nostram Epitomen Radicum, in Rad. נין) unde Cabalisticè per Tzemach intelligitur illic Messias. Hinc paraphrastes Chaldæus transtulit etiam מְשִׁיחָא Messias. Vide Aben Esram in hunc locum. Secundum, literę vocum יָבֹא שִׁילֹה Veniet Schilo, Gen. 49. 10, valent 358, totidem valet vocabulum מָשִׁיחַ Unde, *Donec venerit Schilo*, perinde est, ac si dixisset, Donec venerit Messias, quomodo Chaldæus paraphrastes transtulit. Notatum in margine Pentateuchi cum triplici Targum. Tertium, apud prophetam legitur, בְּרוֹגֶז רַחֵם

תזכור

תִּזְכּוֹר In ira miſericordiæ recordare. Abac. 3. 2. Hîc רַחֵם valet 248, totidem אַבְרָהָם. Perinde ergo eſt, ac ſi dixiſſet, In ira recordare Abrahami & fœderis cum ipſo initi. Quartum, וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ Et cōcepit Rebecca uxor eius, Gen. 25. 21. Hîc אִשְׁתּוֹ valet 707, totidem אֵשׁ וָקַשׁ Ignis & ſtipula. Per אש autem deſignatur Jacob, per קַשׁ Eſau, juxta illud: Erit domus Jacobi אֵשׁ ignis, & domus Eſau לְקַשׁ in ſtipulam, Obad. ver. 18. Ergo occultè innuitur ſuperiori dicto, Rebeccam tunc concepiſſe Jacobum & Eſaum. Quintū, כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת Acerra una decem aureorū plena ſuffitu, Num. 7. 14. כַּף per ſe Volam aut Manū ſignificat, eâ innuitur תּוֹרָה Lex, quæ data de manu Dei in manum Moſis. Plena קטרת ſuffitu, id eſt, תרי״ג מִצְוֹת 613 prȩceptis. Nam קטרת valet 613, ſi ק in quaternarium numerum ד per modum Atbaſch convertatur. Dividitur autem tota Lex Moſis in tot præcepta. En inventum ſubtile, non certè quale puerorum in faba. Poſtremi hujus meminit R. Bechai Exo. 24, in Paraſcha Miſchpatim. Miror quare in Haſcuni, Gen. 11. 1. notatum ſit, שָׂפָה אֶחָת Labij unius per Gematriam eſſe לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ Linguæ ſanctæ. Nam illud facit 794, hoc 795.

Notaricon eſt, quando literæ ſingulæ vocis alicujus ſignificativæ, ſingulas alias dictiones connotant: ut מַכַּבִּי Machabȩus, notat quatuor voces ſequentes, מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים יְהוָה, Quis ſicut tu inter Deos, ô DOMINE? Exo. 15. 11. גַּן עֵדֶן

Hortus voluptatis, notativum est apud Cabalistas harum vocum, נֵצַח, דַעַת, עֶצֶם, נֶפֶשׁ, גוּף. Corpus, Anima, Os, Scientia, Aeternitas. אָדָם id est, מָרָה, דָם, אֵפֶר Pulvis, Sanguis, Fel. שׁוֹפָר Buccina, שָׂטָן וְאֵין פֶּגַע רַע Satan neq; ullus occursus malus, scil, obveniet nobis. Α"Δμ, id est, ἀνατολή Oriens, δύσις Occidens, ἄρκτος Septentrio, μεσημβρία Meridies, cujus & suprà meminimus. Hæc omnia Cabalisticè in egregios sensus extenduntur.

Temurah est permutatio quando una vel duę dictiones in unam vel plures alias, per literarum trãspositionem, aut qualitatis inversionẽ, transmutantur. Hinc quidam eam vocant הִפּוּךְ Inversionem, quod literę invertantur & aliter collocentur, aut Nomen in Verbum vertatur. Hujus generis sunt, יְהֹוָה בְּעָזְּךָ יִשְׂמַח־מֶלֶךְ ô Domine in fortitudine tua lætabitur rex, Psal. 21. 2. Hîc ישמח per methathesin literarum est מָשִׁיחַ, quasi dicere voluerit, In virtute tua lætabitur rex Messias. Item, יֵלֵךְ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ Ibit angelus meus coram te, Exo. 23. 23: מַלְאָכִי angelus meus, nempe transpositis literis מִיכָאֵל Michael. Item חֶרֶם Anathema, per metathesin est רַחַם Misericordia, & aliter רמח vox symbolica numeralis valens 248, designans numerum membrorum in corpore humano. Nempe, si is in quem anathema fertur, resipiscat & seriò pænitentiam agat, tum pro חֶרֶם anathemate, consequitur רחם misericordiam. Si non resipiscat

piſcat tunc חֵרֶם anathema invaleſcit,& intrat in רמח ducenta 248 membra eius, totumq; hominem perdit. Item בִּלְעָם בלק Bilham, Balak, per metatheſin ſunt עֵמֶק בַּלְבֵּל, id eſt, Vallis confuſionis. Hinc fiunt Anagrammatiſmi nominum propriorum apud Latinos. Vide porrò de his tribus ſpeciebus Reuchlinum libro 3. Cabalæ.

גע

גַּן עֵדֶן Hortus voluptatis, Paradiſus, opponitur ei גה id eſt. גֵּיהִנֹּם Gehenna. Cum ſervili, גורש אדם מגע Expulſus eſt homo ex paradiſo: item יש שני גע עליון ותחתון Sunt duo Gan eden, id eſt, paradiſi, Superior & Inferior. ג id eſt גַּנֵּי Horti.

גש

2. גִּלּוּי עֲרָיוֹת Revelatio pudẽdorum. Sic appellãt inceſtum, vagam, portentoſam libidiné, ex Levit. 18. Cum ſervilibus לגע Per inceſtum, לגע Ad. Vide amplius in שד.

גש

גִּרְסַת שְׁמוּאֵל Lectio, Doctrina Samuelis: מגש Ex lectione Samuelis. Nomẽ inſignis Doctoris.

2. גְּזֵרָה שָׁוָה Ratio par, Argumentum à pari; מגש A ratione pari. Eſt unus ex tredecim modis quibus Lex Moſis explicatur. Exempli causâ: Depoſuit quis in alterius cuſtodiam veſtẽ: furto abripitur. Conduxit quis alterius equum aut aſinum pecuniâ: abripitur à prædonibus. Hîc מגש ab argumento à pari, neuter tenetur rem cõmiſſam ſolvere. Vide interpretes Exo. 22.

ד

Cum ſervilis eſt hæc litera, adito proximam. Quaſdam tamen hic etiam adducemus.

ד׳

דַף Pagina, Folium libri. Sequi ſolet litera numerum folij exprimens. Aliâs vix monoſyllaba ſic ſcribi ſolent.

ד״א

דָּבָר אַחֵר Sermo alius, Expoſitio alia, Res alia. Frequens eſt, ubi plures expoſitiones alicujus loci afferuntur. לְצוֹרֶךְ ד״א Ad neceſſitatem rei alterius.

2. דֶּרֶךְ אַחֵר Via, Ratio alia, Modus alius.

3. דָּא אִיהוּ Hoc eſt illud: in Zohar & ſimilis idiomatis libris.

הבעפ׳

Vide in litera ט, quæ communius ponitur loco ד.

דאל״כ

דְּאִם לֹא כֵּן Quòd ſi non ita eſt. ד ſervile eſt, ſed abſq; eo vix hæc abbreviatura reperitur.

ד״ה

דִּבְרֵי הַיָּמִים Verba, Res geſtæ dierum. Sic vocâtur libri Chronicorũ ſeu Paralipomènon. Cum ſervili, דד״ה, ubi ד prius Genitivum notat, & fre-

&frequēter apud Maforethas occurrit, quando locum ex illis libris adducunt. בדה In Chronicis, quod etiam de Chronicis prophanis usurpant.

2. דִּבְרֵי הַכֹּל Verba omnium, scil. rerũ dictarum, Sũma totius rei vel doctrinæ: Verba omnium, scil. sunt, Omnes dicunt. Omnium sententia est, Talm.

דה׳א

דְּהָא אָמְרִינָן Nam ecce dicimus, Talmud.

דה׳ע

דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם David rex qui in pace quiescat.

ד׳הפ

דְּהָכִי פֵּירֵשׁ Nam sic explicat, vel Hîc explicat. Vel, דְּהָכִי פֵּירוּשָׁהּ Quia sic est explicatio ejus. Talm.

ד׳ל

דַּי לְמֵבִין Satis intelligenti. וד״ל Et intelligenti satis. Utuntur quando coram intelligente sententiam abrumpunt. Nam חַכִּימָא בִּרְמִיזָא Sapiens nutu, scil. rem percipit.

דלמ״ע

דַּע לִפְנֵי מִי אַתָּה עוֹמֵד Considera, coram quo stes. Solent parietibus inscribere, in locis publicis vel privatis conclavibus, ut moneantur homines, se ubiq; esse in conspectu Dei.

ד׳לתה

דְּלָא תֵימָא הָכִי Ut non ita dicas, Ne ita dixeris. Tal.

ד׳מ

דֶּרֶךְ מָשָׁל Per modum parabolæ, vel similitudinis, Exempli causâ, Figuratè, Parabolicè.

ד׳נ

דַּם נִדָּה Sanguis menstruus vel menstruaræ mulieris.

ד׳ס

דִּבְרֵי סֹפְרִים Verba scribarum : מד׳ס Ex verbis scribarũ aut legisperitorũ. Sæpè in Majemone.

ד׳פ

דו׳ פַּרְצוּפִין Duæ personæ. In Zohar & Cabalicis. Est autem פרצופין ex Græco πρόσωπον.

רצ׳ך עד׳ש באח׳ב

דָּם, צְפַרְדְּעִים, כִּנִּים, עָרוֹב, דֶּבֶר, שְׁחִין, בָּרָד, אַרְבֶּה חֹשֶׁךְ, בְּכוֹר, Sanguis, rana, pediculi, colluvies insectorum, pestis, ulcera, grando, locusta, tenebræ, primogenitus. Nomina decẽ plagarum Aegypti acarum sic indicare solent.

ד׳ר

דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ Verba Doctorum nostrorũ. Ferè pręcedunt literę serviles, בד׳ר In c. Sequi solet ז׳ל, quod jam aliquoties explicatum. Vel simpliciter דִּבְרֵי רַבִּי, Verba Rabbi, & tũc subsequi solet nomẽ ejus cujus verba adducuntur: ut, ד׳ר אליעזר

Verba

Verba Rabbi Eliefer: ר״מ דר מאיר Verba Rabbi Meir.

2. דְּבָרִים רַבָּא Deuteronomiũ magnum, Gloſſa magna in Deuter. Vide ſuprà in בר.

ד״רג

דְּרַבֵּנוּ גֵּרְשׁוֹם Rabbini noſtri Gerſom. ד Genitivi notæ. Vide בחרג.

דר״ע

דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר Verba R.Elieſaris Talmud.

ד״ש

דּוֹרֵשׁ שְׁלוֹמְךָ Quærens pacem tuam, Studens commodo tuo. In epiſtolis ejus uſus frequens: vide epiſtolas noſtras Hebraicas.

ד״ת

דִּבְרֵי תוֹרָה Verba Legis, Verbũ divinum: בד״ת In verbis Legis, מד״ת A verbis Legis.

דת״קע

דִּבְרֵי הַיָּמִים,תְּהִלִּים,קֹהֶלֶת עֶזְרָא Chronica, Pſalmi, Eccleſiaſtes, Eſra. Sic ſumitur Exo. 15. 11. in Maſora.

ה

ה׳

הַשֵּׁם τὸ ὄνομα Nomen, quomodo κατ᾽ ἐξοχὴν vocatur nomen tetragrammaton יְהוָה.

ה״א

הֲוָה אָמֵינָא Essem vel fuissem dicens, Dicerem, Dixissem. Talm.

האה״ל

הַמִּלָּה אֲשֶׁר הוּנְחָה לְהוֹרוֹת Dictio quæ posita est ad significandum. In libro אוֹהֶל מוֹעֵד, qui continet Synonima Hebraica, ejus frequens usus.

הא״ע

הֶחָכָם אֶבֶן עֶזְרָא Sapiens Aben Esra. Vox חחכם plerumq; integrè scribi solet. Vide א״ע.

הכ״בת

Vide כב״ת.

הכ״ה

Vide הק״בה.

הכ״על

הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה Qui vel Quod veniat nobis ad bonum nostrum. Sic loquuntur de die, festo, tempore quolibet futuro, ut, בַּיְרִיד הב״על In nundinis, quæ veniant nobis bono nostro, quæ nobis sint felices, mittam tibi &c. Omittitur interdum ב, remanente ה״על.

ה״ג

הָכִי גָּרְסִינָן Sic legimus, Sic discimus: Talm.

הג״ה

הַגָּהַת הַמְחַבֵּר Animadversio, Admonitio, Cēsura authoris. Usurpari solet, quando author aliquis ad alterius authoris textum Notas Scho-

Scholia aut Castigationes adjicit. Ultimum ה potest etiam denotare הַכּוֹתֵב Scriptoris. Scribitur & integrè הַגָּהָה cum virgulis, ut tanto magis observatio ista sit in conspectu.

ה׳ד

הֵיכִי דָמֵי Quomodo videtur, Ut apparet. Talm.

הוא דֶרֶךְ Est via, mos, consuetudo.

הוא דְאָמְרֵי Illud est, quod dicunt, scil. אֱינָשֵׁי homines חחכמים Sapientes, aut aliud simile, quod sequi solet.

הַיְנוּ דִכְתִיב Illud est, quod scriptum reperitur. Pro היינו legi etiam potest הוא vel הַהוּא.

ה׳ד״א

הַיְנוּ דְאָמְרֵי אֱנָשֵׁי Illud est quod dicunt homines. Utuntur, Talmudici quando adagium, dicterium aut proverbialem sententiam adducūt.

ה׳ה

1. הוא הַדִין Ipsum est jus, Idem judicium, Par ratio.
2. הַיְנוּ הַךְ Illud ipsum est, vel הָנֵי הַךְ *Ista* sunt vel הוא הַדָבָר, quod idem.
3. הָאִישׁ הַגָּדוֹל Vir magnificus, vel הֶחָכָם הַגָּדוֹל Sapiens maximus, vel הַנֶשֶׁר הַגָּדוֹל Aquila maxima, vel denique הָאֵשֶׁל הַגָּדוֹל Arbor maxima. In titulis virorum laudatissimorū sic sumi solet.
4. הֲלוֹא הוּא Nonne est. In exordijs literarū, quando nominant eum, cui salutem ascribunt: ut הה כמ״ר משה יצ״ו nonne est ille R. Mosche?

Latinis interrogatio non habet locum. Sæpè occurrit in libello דופי הזמן.

ה'הר

הַיְנוּ הַךְ דְּאִיתְּמַר Illud ipsum est quod dicitur, vel דְּאָמַר quod dicit, vel דְּאָמְרֵי quod dicunt. Vel, הָדָא הוּא דִכְתִיב Illud est quod scriptum legitur. In Zohar frequens, quando Scripturæ locus citatur.

ההמ'כ

הָאִישׁ הַגָּדוֹל מְנוּחָתוֹ כָּבוֹד Vir eximius, cujus requies sit gloriosa. Sic de viris excellentibus è vivis exemptis loqui solent.

הה'ר

הֶחָכָם הַגָּדוֹל רַבִּי Sapiens ille magnus Rabbi N. nomen sequi solet: vel הַקָּדוֹשׁ הָרַב רַבֵּנוּ Sanctus ille &c.

ה'ז

הַיְנוּ זֶה Ecce illud est.

הח'ר

הֶחָכָם רַבִּי Sapiens ille Rabbi N. nomen sequi solet.

ה'י

הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ Dominus, qui benedictus sit. Interponitur sæpius ש. Vide חש'י.

דאמר

הכ׳רא

הֵיכְמָא דְאָמַר Sicut dicit vel dicitur. Talm.

ה׳ל׳

הֲוָה לֵיה Erat ipsi. Sequi solet Infinitivus לְמֵימַר dicendum, לְמִכְתַּב scribendum, aut simile.

ה׳ל׳ל

הָיָה לוֹ לוֹמַר Erat ei dicendum, Debuisset dicere, id est Talmudicè, הֲוָה לֵיה לְמֵימַר. Quandoque interponitur ׳, ut הילל, & cum servili, שהילל Quòd &c.

ה׳ל׳מ

הֲלָכָה לְמשֶׁה מִסִּינַי Traditio Mosis à monte Sinai. Sic dicunt, quando Traditiones suas authoritate Mosis, qui eas in monte Sinai à Deo acceperit, comprobare nituntur.

ה׳מ

הָנֵי מִלֵּי Hæc, Ista verba, Istæ res: בהם Istis verbis: והם Et hæc verba, Hæ res. Talm.

2. הָכִי מָאי. Sic ante & post se aliquid requirit: ut, אי הם למימר Si sic est, quorsum dicendum? Talm.

המ׳רא

הֵיךְ מַה דְאָמַר vel הֵיכְמָה Quomodo est, quod dicit, scil הַפָּסוּק versus biblicus, Scriptura sacra: juxta id quod dicitur: vel, הַיְנוּ מַה דְאָמַר

Illud est quod dicit scil. Scriptura. Usurpant, quando locum ex Scriptura adducunt ad sententiæ suæ confirmationem.

ה״נ

הָכִי נַמִי Sic etiam, Hic quoq;. Talm.

הנ״ל

הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה Quod cōmemoratum est suprà, vel Qui &c.& cum servili alia, כנ״ל Sicut &c.

ה״נר

הַנַּעֲלָה רַבִּי Excellens Rabbi N. nomen enim sequi debet: vel הַנִּכְבָּד Honoratus aut, הַנָּגִיד Princeps, הַנָּדִיב Munificus, aut simile.

הע״הב . הע״הו

Vide in litera ע.

ה״פ

הָכִי פֵּירֵשׁ Sic interpretatur: וה״פ Et sic int.

ה״ק

הָא קָשֶׁה Ecce difficile est: ecce objici potest: וה״ק Et ecce objicitur, difficilis objectio est.

2. הָכִי קָאמַר Sic dicit: דה״ק Quia sic dicit.

3. הַאי קְרָא Hic versus biblicus, Hic locus Scripturæ, Hoc dictum. Talm.

הקב״ה

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא Sanctus benedictus ille. Nomen Dei periphrasticum: Chaldaicè קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא abbreviatè in Veneris legitur Jesa. 50. 11. Sæpè omittitur ק, tantùm הב״ה, aut prima vox inte-

integrè ſcribitur חַקָדוֹשׁ בה.

הקל

חַקוֹדֵם לָבוֹא Anticipans venire. In epiſtolis ejus uſus, ut cùm dicunt, Mitte mihi reſponſum ע׳ הקל per manus primùm venientis, primi tabellarij.

הקמל

Vide infrà in קמ׳ל.

הקר

הַקָדוֹשׁ רַבִּי Sanctiſſimus Rabbi N. nomen ſequi ſolet.

הר

אין מקיזין דם בהו׳ר הוֹשַׁעְנָא רַבָּא Hoſchana rabba: ut Non emittunt ſanguinem in Hoſchana rabba, Non ſecant venam. Sic vocant feſtum Tabernaculorum, quod ex inſtitutione divina, Levit 23. incipit die decimoquinto menſis תשרי Tiſri id eſt, Septembris, & durat per integram ſeptimanam. Septimus ejus dies dicitur הושענה רבה Hoſchana rabba, Hoſanna magnum, q. d. Feſtum auxiliare vel ſalutare magnum, & celebratur vigeſimo primo die Septembris. Vocatur הוֹשַׁעְנָא Serva, Salva, Salutem, Opem confer nunc, quia orant pro ſalute & remiſſione peccatorum totius populi, tum etiam pro proſperitate inchoati novi anni, cujus feſtũ pręceſſit, celebratũ Calẽdis Septẽbris. Hinc omnes preces hujus feſti, Salvandi & Salutis vocabula inlcuſa

habent, & pleræque ab his incipiunt, veluti, לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵינוּ הוֹשַׁעְנָא Propter te ô Deus noſter, ſerva nunc: אֵל לְמוֹשָׁעוֹת Deus omnis ſalutis: כְּהוֹשַׁעְתָּ אֵלִים בְּלוּד עִמָּךְ Sicut ſalvaſti Iſraelitas in Aegypto tecum, ſic ſerva nunc. כְּהוֹשַׁעְתָּ אָב הֲמוֹן Sicut ſalvaſti Abrahamum, כֵּן הוֹשַׁעְנָא ſic ſerva nunc. לְמַעַן אֲמִתָּךְ הוֹשַׁעְנָא Propter veritatẽ tuam opem confer nunc: אָדוֹן הַמּוֹשִׁיעַ O Deus ſalvator, & ſic omnes preces huc directæ ſunt. Hinc metonymicè preces ipſæ hujus feſti vocantur הוֹשַׁעֲנוֹת: ut אוֹמְרִים הוֹשַׁעֲנוֹת Dicunt Hoſannoth, סדר הושענות Ordo Hoſchanoth, id eſt, precum feſti Hoſchana. Hæc in libris precum obvia. Deinde vocant faſciculum ſalicũ (de quo Levit. 23. 40.) הוֹשַׁעְנָא, quia, in ejus circumgeſtatione & cõmotione, ſubinde acclamant הוֹשַׁעְנָא', Opem fer nunc. Hinc legitur, מקיפין את המגדל עם הלולב והושענות ז״פ id eſt, Curcumeunt ſuggeſtum cum ſpatula-palmę & ſalicibus ſeptem vicibus, nempe in memoria Iericho, quam etiã circum iverunt ſeptem vicibus: מנענעין את הושענות Cõmovent ſalices. Hæc in Minhagim. id eſt, libris ritualibus ipſorũ. In Talmud, אמר רבי זירא לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא Rabbi Sira dixit: Non comparabit quiſquam faſciculum ſalicis pro puero, in die feſto: Succa fol. 46. 2. Itẽ, אסא מצראה כשר להושענה Myrthus Aegyptiaca recta eſt ad Hoſchana, ut ſcil. cũ faſciculo ſalicis colligetur Succa fol. 33 1. Item, מגדלי הושענא Colligantes faſciculũ; Gloſ-

ſa

ſa אוגדי הלולבין Cõjungentes ramos palmarum: ibid. fol. 37.1. Ergo non tantùm de faſciculo ſalicum uſurpatur, ſed pro toto faſciculo, in iſto feſto geſtari ſolito Et mox ibidẽ: לא לינקוט איניש הושענא בסודרא Non prehendet quiſquam faſciculum Hoſchana cum linteo, ut ſcil. manũ linteo vel ſudario involuat, & ſic faſciculũ geſtet. Notavit hunc uſum vocis jam antea Druſius, in Cõment. ſuo ad Voces Hebraicas Novi Teſtamenti; ſed hinc vides uſum eſſe communem & tritum apud Judæós, ubi de hujus feſti ceremonijs tractant.

הרא״ם

הֶחָכָם רַבִּי אֵלִיָּה מִזְרָחִי Sapiens R. Elias Orientalis. Scripſit ביאור declarationem in Commẽtaria R. Salomonis.

הרא״ש

הָרַב רַבֵּנוּ אָשֵׁר Dominus Doctor noſter Aſcher. Inſignis Doctor Talmudicus fuit, ac ſæpè in Talmudicis Commentarijs ſic citatur. Mortuus eſt Anno Chriſti 1248.

הר״ר

הָרַב רַבִּי Ampliſſimus Rabbi N. nomen ſequi ſolet, veluti Aharon, Ruben. Infinita Doctorum Hebræorum nomina ſic cum ה ab initio citãtur. quorum cõmuniora aliquot vide in lit. ר.

הַשִּׁי

הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ DOMINUS qui benedictus

sic. Cum servilibus, כשחשי, שחשי, מחשי, והשי Quando Deus &c.

ו

וא״ש

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת Exodus, nomẽ libri secũdi Mosis.

וא״שר

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת רַבָּא Glossa in Exodum magna.

וה״אר

וְהָא אָמַר רַבִּי Et ecce dicit Rabbi N. nomen continuò sequi solet ejus, qui dicit. Talm.

והמ״ב

וְהוּא מוּבָן בְּנָקֵל Et hoc intelligitur perfacilè, Facile intellectu est. In Com. in More sæpè.

וי״קר

וַיִּקְרָא רַבָּא Vajikra rabba, Glossa magna in Leviticum: vide ב״ר.

וי״ת

וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם Et Jonathan transfert. Interpres Chaldaicus prophetarum, de quo suprà.

ולמ״ר

וּלְמַן דְּאָמַר Et ei qui dicit. Talm.

ולמ״ל

וְלָא מְצִי לְמֵימַר Nec potest dici: Talm.

וחש

ופ׳נ׳ין

ופורץ גדר ישכנו נחש Diruens sepem, mordebit eum serpens, Eccles. 10. 8. Vide nostram Institutionem epistolarem Hebraicam cap. 6.

Quia hæc litera semper servilis est, ideo videatur litera eam proximè sequens.

ז

זא׳ב ול׳ב׳יא

זכור את בוראך ותצנע לכת בית יהוה אלהיך Recordare Creatoris tui, & humiliter ingredere domum DOMINI Dei tui. Parietibus synagogarum inscribere solent.

ז׳ב

זמן במה Tempus quo, Quo tempore.

זה׳ל צ׳יב

זה השער ליהוה צדיקים יבואו בו Hæc est porta DOMINI, justi intrabunt eam, Psal. 118. 20. In superliminari Synagogarũ suarum scribere solent, quandoq; etiam in fronte Bibliorum.

ז׳י

זרע ישראל Semen Israelis.

ז׳ל

זכרונו לברכה Memoria ejus sit in benedictione. De pluribus, זכרונם Memoria ipsorum. Nomini virorum piorum defunctorum subjici

solet: aut in genere Sapientum vel Rabbinorum commemorationi. Id etiam quandoq; omittitur; ut ואזל Et dicunt beatæ memoriæ, scil. חֲכָמִים vel רַבּוֹתֵינוּ Rabbini nostri.

2. זָכוּר לְטוֹב Recordatus ad bonum, Faustæ memoriæ. Quem honoris causâ nomino.

3. זֶה לְשׁוֹנוֹ Hic est sermo ejus, Hæc sunt verba ejus, vel לְשׁוֹנָם Verba eorũ. Usurpant, quãdo alterius authoris verba in suis scriptis adducũt. Ferè præcedit ו, וזל.

זלה״ה

זִכְרוֹנוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא Memoria ejus sit ad vitam futuri seculi, id est, æternam. In titulis & præfationibus librorum usitatissima. Multi, etiam Judæi, errant in hac abbreviatura sed veritas explicationis patet ex libro חסידים *Chasidim*, in quo legitur num. 8: *Multorum, etiam piorum, quorum innumera extant opera bona, memoria perit in hoc mũdo,* ואין מזכיר להסרק זכרונם לחיי העולם הבא, *nemine ipsorum amplius recordãte, tantummodo memoria ipsorum est ad vitam futuri seculi.*

ז״מ

זֶרַע מְלוּכָה Semen regium. Apud Historicos.

זצ״ל

זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה Memoria justi sit ad benedictionẽ, Pro. 10.7. Quandoq; legitur, וצלהה, ubi postremæ literę sunt, ut antea in זלה״ה. Qandoq; זצוק״ל ubi ו״ק valent, ut puto, וְקָדוֹשׁ: in fine pręfationis More.

ק״ם

זק׳

זֶרַע קַיָּים Semen ſtabile. Uſurpant quando poſteritatem alicujus vel optant, vel commendāt.

זֶהוּ שֶׁאָמַר Illud eſt quod dicit, ſcil. הכתוב Scriptura vel שֶׁנֶּאֱמַר quod dictum eſt aut dicitur. Uſurpant quando aliquid Scripturæ dicto confirmare volunt.

ח

ח׳

חֵלֶק Pars, libri ſcilicet: ח׳ א׳, id eſt, חֵלֶק רִאשׁוֹן Pars prima, ח׳ ב׳ Pars ſecunda. בח׳ א׳ In parte prima. Sic liber More diſtinctus eſt in tres partes.

חא׳

חֲכָמִים אוֹמְרִים Sapientes dicunt. Cum ſervili ו communiter וחא, Et. Interponitur ſæpè כ, ut וחכא Et ſapientes dicunt.

חב׳

חֻרְבַּן בַּיִת Vaſtatio, Deſtructio domus, id eſt, Templi Hieroſolymitani, quod fuit Primum & Secundum.

חה׳

חִלּוּל הַשֵּׁם Prophanatio nominis divini,

contra præceptum tertium. Cum ſervilibus, בחח Cum,&c. שחח Quia &c.

2. חָלוּץ הַנַּעַל Extractus eſt calceus. In materia affinitatis uſurpant, ubi tractant de uxore fratris defuncti ducenda vel repudianda. Ibi enim vidua ab affini repudiata, ipſi calceum extrahit, ac ſimul in faciem ejus exſpuit, exclamantibus aſtantibus, &c. Vide Synagogam noſtram Judaicam.

3. חִדּוּשׁ הָעוֹלָם Renovatio mundi.

4. חוֹל הַמּוֹעֵד Profanũ tempus ſolennitatis. Sic inter medios dies profanos appellant feſtorum ſolennium, veluti Paſchalis & Tabernaculorum, in quibus primus & ſeptimus dies ſacri & feriati ſunt, ab omni opere ſervili exempti: reliqui intermedij ex parte tantùm ſacri, in quib. quidẽ ſacra peragũt, ſed opus præterea ſervile nõ prohibitum, adhibitis tamen certis differentijs. Cũ ſervilibus, בחח, דחח, ubi ד nota genitivi.

חו . חוש

חַס וְשָׁלוֹם Parce & pax ſit. Forma loquendi Rabbinica eſt, quâ malum & infauſtum quid deprecantur & avertunt, ut cùm Latini dicunt, Quod abſit, Quod Deus clementer avertat. Hebraicè id dicitur חָלִילָה, pro qua voce Chaldaicè eſt חַס, Parcè, Propitius eſto, à חוס: ut, חָלִילָה לַעֲבָדֶיךָ Profanum ſit ſervis tuis, Abſit à ſervis tuis, Targum, חַס לְעַבְדָךְ, Gen. 44. 7: חָלִילָה לָנוּ Abſit à nobis, Targũ, חַס לָנָא, Joſ. 22. 29.

Hinc

Hinc deinceps Rabbini ſuum Chas veſchalom deſumpſerũt, ut cũ dicũt, חו ישראל חוטאים לפניך, Si, quod abſit, Iſraelitæ peccaverint coram te. In Jonathane aliter hęc locutio etiam exprimitur, ut חולין הוא לָךְ Profana ſint iſta tibi, Abſit à te, Gen. 18. 25, quæ forma apud Talmudicos quoq; frequens, ut חולין הוא לך מעשות כדבר הזה Abſit à te agere juxta rem hanc, Berachoth fol. 32.1. Rabbini quandoq; duplicant locutionem ח״ו וב״מ. De ב״מ ſuo loco vide.

ח״זל

חֲכָמִים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה Sapientes piæ memoriæ.

ח״י

חֲתִימַת יָדִי Subſcriptio, Subſignatio manus meæ, Chirographum meum. In materia contractuum & inſtrumẽtorum, Chirographorum & ſimilium libellorum ejus uſus eſt.

חכ״א

Vide paulò antè in ח״א.

ח״ל

חוּצָה לָאָרֶץ Extra terram ſcil. Iſraeliticam. Cũ ſervilibus, בח״ל, In peregrina terra. לח״ל, וח״ל: ut, היה עומד בח״ל יכוין את לבו כנגד א״י Si ſtet (orans) extra terram, dirigat cor ſuum verſus terram Iſraelis. Et aliter, ut in ſequenti.

ח״ל בנח״ש ד״רג מ״ה

חֵרֶם לְזָרִים בִּנְדּוּי חֵרֶם שַׁמְּתָא דְרַבֵּנוּ גֵרְשׁוֹם מְאוֹר הַגּוֹלָה Anathematis pœna ſit alienis per Separationẽ

Anathema, & Proſcriptionem Rabbini noſtri Gerſchom, luminis captivitatis. Vide noſtram Inſtitutionem Epiſtolarem Hebraicam cap. 6. Et בנחש non eſt vox per ſe, ut quidam putarunt, ſcribentes eam בְּנָחָשׁ Per ſerpentem, ſed vox ſymbolica trium anathematiſ ſpecierum.

ח׳לב

חֵרֶם לְזָרִים בְּנִדּוּי. Ut in præcedenti forma. Alij ב explicarunt per בְּנָחָשׁ Per ſerpentem. Falſi ſunt. Iudæi per בְּנִדּוּי legunt, primam anathematis ſpeciem. Aut ſi maximè per בנחש explicetur, tum id ſymbolicè accipiendum, ut antè poſitum. Neq; dici debet, quod voce בְּנָחָשׁ reſpexerint ad locum Eccleſiaſtis cap. 10 8, ופורץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ Diruens ſepem, mordebit eũ ſerpens. Nam hoc dictum ſeparatâ abbreviaturâ indicant, & ſuperiori apponunt. Vide Epiſtolas noſtras Hebraicas, & ſuprà in ופג׳ין.

חל׳עה׳ב

חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא Pars ſeculi futuri.

ח׳מ

חָתוּם מַטָּה Subſcriptus infrà: אָנִי ח׳מ מוֹדֶה Ego ſubſcriptus infrà confiteor. In chirographis & contractuum literis ejus uſus. Præponitur & articulus, הח׳מ.

2. חוֹל מוֹעֵד Profanum feſti. Sed id ſæpius indicatur per ח׳ה, de quo antea.

Apud

חמשת

Apud Masorethas vox symbolica est harum quatuor vocum, חֻקָּה. מִדָּה שָׁנָה תּוֹרָה. Nota Masorethica est, אחת ו׳ פת׳ בזקפא וכל חמשת דכו׳ במא Id est, אַחַת sexies habet Pathach cũ Sakeph catõ, & omne חמשת ipsi simile, excepto uno, Exo. 16 33. Sensus, Vox אַחַת sex locis (quæ Chaldaicis vocabulis ibidem significantur) habet Pathach cum Sakeph caton, cum quo aliâs solet scribi cum kametz. Similiter quoq; cũ Pathach est, quotiescunq; coniungitur cũ aliqua quatuor istarum vocum, תּוֹרָה, שָׁנָה, מִדָּה, חֻקָּה, quarum symbolum est, חמשת, unico tantùm loco excepto, in quo scribitur שָׁנָה אֶחָת, Anno uno, Deut. 24. 5, cum Sakeph caton cum kametz.

חנכל שׁצם

חַמָּה, נוֹגַהּ, כּוֹכָב, לְבָנָה, שַׁבְּתַאי, צֶדֶק, מַאְדִּים Id est, Sol, Venus, Mercurius, Luna, Saturnus, Jupiter, Mars. Septem Planetarum nomina, apud Astronomos, & ubi Astronomica tractant, sic sæpè indicantur.

חק

חֲטַף קָמֵץ Chateph kametz. In Eliæ Levitæ Grammatica.

חשו

חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטוֹן, Surdus, Stultus & Puer sive minorennis. De his in juridicis libris

fcribitur, דלא בני דיעה הם quòd non funt filij fcientiæ, id eft, fcientes, intelligentes inter bonum & malum, honeftum & inhoneftum, ideoq; ad res peragendas five contractus faciẽdos, inepti. In Tractatu Talmudico מעילה fol. 26.1.

ט

טא

טַעַם אַחֵר Ratio alia.

טָעוּת אַחַת Error unus, Mendum aliquod. עוד מצאתי טא Amplius inveni errorem aliquem. vel אַחֶרֶת alium.

טאח

טור אוֹרַח חַיִּים Liber celebris eft, cui nomen אַרְבָּעָה טוּרִים Quatuor ordines five Partes: iftarũ una vocatur טור אורח חיים Pars Orach chajim, quæ abbreviatè fcribitur טאח & cum fervili litera בטאח In &c. Author ejus R. Iofeph karro. Reliquæ partes etiam abbreviatè citantur, טאע, טיד, טחמ, quæ plenè nominatæ fuprà in חמ. Vide illic.

טמ

טַעֲמֵי מִצְוֹת Libri nomen eft, cujus author R. Menachem Rekanati qui fic aliquando abbreviatè citatur.

טס

טָעוּת סֵפֶר Error libri. Cum fervili, נ״ל שטס הוא

Videtur

Videtur mihi quod error libri eſt, vel סופר Scribæ.

י

י״א

יֵשׁ אוֹמְרִים Quidam dicunt: ו״א Et quidam dicunt.

יאוא

יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר Eſto lux, & fuit Lux, ex Gen.1.3, apud Cabaliſtas.

יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי DOMINE deus mi & deus patrum meorum. In libris precum.

יאיא

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד DOMINUS Deus noſter DOMINUS unus eſt, ex Deut.6.4, apud Cabal. & Rab.

יב״נ

יִשָּׂשכָר בִּנְיָמִין נַפְתָּלִי Iſſachar, Binjamin, Naphtali.

יב״ק

יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קָרְאֵנוּ Exaudiat nos quo die invocaverimus eum, ex Pſal.20.10, in libris precum.

י״ג

יֵשׁ גּוֹרְסִין Quidam legunt, vel Quidam docēt, pro diverſitate ſenſus.

י״ד

יורה דעת Jore dea. Nomen libri eſt: vide אח & טאח.

י״דן

יְהִי דָן נָחָשׁ Erit Dã ut ſerpẽs, Gen. 49. 17. Quinquarboreus adducit, quaſi ejus uſus ſit in dorſo literarum, ad vetandum ne quis alterius literas aperiat, q.d. Eſto judicans ſerpens eum, qui ſcil. reſignaverit, facto ex nomine proprio דָן Participio, pro judicans à דון. Ego plurimas judæorum epiſtolas habeo, ſed nunquam ſic vidi.

י״ה

יום הַכִּפּוּר Dies expiationis. Dies feſtus eſt admodum ſolennis, quo per viginti quatuor, & amplius, horas jejunant, nudis incedunt pedibus, albis extrinſec9 induti, orantes, legẽtes diu noctuq;, nunquam dormientes, ut expiationem peccatorum tanto citius à Deo obtineant. Celebratur die decimo menſis Septembris, ex Levit. 23. 27. Cum ſervilibus, ל״ה, ב״ה. Scribitur & plenius יו״הך, pro יום הכפור.

יה״בי

יְקוּתִיאֵל הַכֹּהֵן בַּר יְהוּדָה Jekuthiel ſacerdos, filius Jehudæ. Meminit ejus Elias Germanus in *Fragmentis tabularum*. Scripſit librum עֵין הַקּוֹרֵא, in quo de ratione punctationis agitur. In quodã carmine ponit nomen ſuum, זַלְמוֹן הַנַּקְדָן Salomon punctator.

Vide

יוהך

Vide paulò antè in יה.

2. est nomē angeli hominū curæ præfecti desumptū ex literis finalibus harū vocū, כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ Nam angelis suis præcipiet de te, ut custodiant te in omnibus vijs tuis, Psal. 91, 11.

יז

יִתְעַלֶּה זִכְרוֹ Exaltetur vel laudetur memoria ejus.

יזויא

יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים אָמֵן Videat semen, producat dies vitę, Amen. Εὐφημία quam viventis nomini subjiciunt. In titulis librorum frequens.

יח

יום חול Dies profanus, qui nō est planè sacer. Sūt etiā literę numeri, pro 18, integrè שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה, quomodo vocāt precationem certā quotidianā, quæ continet octodecim בְּרָכוֹת benedictiones.

יט

יום טוב Dies bonus, id est, festivus, feriatus extra sabbathum.

יילאו

Vide suprà in בילאו.

יכ

יוֹם כִּפּוּר Dies expiationis: vide יה.

יל

יֵשׁ לוֹמַר Est dicendum, Dici debet: ויל Et.

י״מ

יֵשׁ מְפָרְשִׁים Sunt exponentes, Quidam exponunt, Quidam interpretes: וי״מ Et quidam interpretes: וי״מ שמפרשים Sunt interpretes qui exponunt, Kafvenaki Pro. 25.1.

ימ״ה

יוֹצֵא מִן הַכְּלָל Egreditur ex regula, Excipitur. De pluribus, יוֹצְאִים. Apud Masorethas frequẽs, quando dant regulam aliquam, & subjiciunt quæ inde excipiuntur.

י״נ

יְחִיֶה נֶצַח Vivat æternùm: Viventis nomini apponunt.

י״ס

יֵשׁ סְפָרִים Sunt libri, Quidam libri: בי״ס In quibusdã libris. Sic יש pro *Quidam* sæpissimè.

עֶשֶׂר סְפִירוֹת Decem numerationes: ' est litera numeri decem significans. Decem hæ sephiroth arborẽ cabalisticam constituunt, ex cujus ramis tota kabala nata est. Sunt autem divina nomina (inquit Reuchlinus lib. 3. Cabalæ) quæ nos mortales de Deo concipimus, vel essentialia, vel personalia, vel notionalia, vel communia. Dispositio arboris cabalisticæ sive decem numerationum talis est:

כתר

כֶּתֶר CORONA

בִּינָה Intelligentia | חָכְמָה Sapientia

גְבוּרָה Potentia | גְּדוּלָּה Magnificētia

תִּפְאֶרֶת Decor

הוֹד Majeſtas | נֶצַח Victoria

יְסוֹד Fundamentum

מַלְכוּת Regnum.

Pro גְבוּרָה, גְּדוּלָּה quidam habent פַּחַד Timor, חֶסֶד Miſericordia. Vide Reuchli. lib. 1. & 3. Cabalę, & lib. 2. de Verbo mirif. cap. 8. In hac arbore & implicatis ejus ramis, tanta anxietate quærunt lapidem Theologicum Cabaliſtæ, quanto ſudore in cineribus perquirūt lapidem philoſophicum Alchimiſtæ.

יע״א

In præfatione libri זוהר חָדָש (continet additamenta ex antiquiſſimis manuſcriptis ad editum Zohar) legitur: אל עירתהלה והמהוללה שלוניקי יע״א Ad urbem laudatiſsimā & celeberrimam Saloneki. & inferius בק״ק קוסטאנדינא ובק״ק שלוניקי יע״א In ſynagoga ſancta urbis Conſtantinæ & ſynagoga urbis Saloneki. Sic ſæpius urbis Conſtantinæ ſive Conſtantinopolis nomini ſubjectum legi. Judæus quidam ſuſpicabatur eſſe, יִשְׁמְעֵלִים עוֹבְדֵי אֱלִילִים, quod mihi non arridet.

יצ״הר . יצ״הט

יֵצֶר הָרַע Concupiſcentia mala. Sic vocant

peccatum originale, naturalem hominis in malum, inclinationem. Cum articulo ה ab initio, יסיר הקבה היצהר מאתנו Auferet Deus ſanctus benedictus concupiſcentiam malam à nobis. הט in fine notat הַטּוֹב Concupiſcentiā bonam, id eſt, Affectum bonum, Voluntatem ad bonum tendentem. Id etiam ſine ה in medio ſcribitur יצט, pro יֵצֶר טוֹב.

יצו

יִשְׁמְרֵהוּ צוּרוֹ וְגֹאֲלוֹ Cuſtodiat eum rupes ejus & redemptor ejus. Rupes, id eſt, Deus, qui ſæpè ſic vocatur, ut in illo, *Quis eſt rupes, niſi Deus noſter.* 2.Sam.22.32. Itē יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי Dominus *rupes mea & redemptor meus*, Pſal. 19. ver.ult. De pluribus, cum Affixo plurali, יִשְׁמְרֵם צוּרָם וְגֹאֲלָם. Euphemia, quæ viventis nomini apponitur.

יצו יצט

Vide paulo antè.

יקב

ייחוד, קדושה, בְּרָכָה Unitas, Sāctitas, Benedictio

יר

יְהִי רָצוֹן Sit volūtas; in libris precū. Vide mox

ירה

ירום הודו Exaltetur majeſtas ejus. Euphemia poſt regum & principum adhuc viventium nomen uſurpata. De urbe vel regina fœmininè, יָרוּם הוֹדָהּ.

יר׳ם . ירמ׳א , ירמ״יאוא

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי Sit volũtas coram te ô DOMINE Deus mi & Deus patrum meorum. Interdũ quædã tantùm voces abbreviatè ponũtur,& pro Affixo Pronomine י dicũt etiam נֻ׳ noster. Exordium cõmune precum est.

י׳ש , יש׳ו

יִמַּח שְׁמוֹ Deleatur nomen ejus. Maledictio judaica est,quâ non tantùm inter se in suæ gẽtis malitiosos & improbos utuntur,sed multo maximè in Christianos.Ejus rei manuscripta apud me sunt judæorum exempla. Altera horribilior est, propter personam Iesu Christi, in quam potissimum directa est,pro יִמַּח שְׁמוֹ וְזִכְרוֹ Deleatur nomen ejus & memoria ejus. Iesum nunquã appellant יֵשׁוּעַ sed יֵשׁוּ , idq; per mysterium hujus blasphemæ imprecationis. Fieri potest, ut consuetudo veterum, maximè Babyloniorum impuriore linguâ utentium, (quibus Apocopa fuit usitatissima,ut idioma Talmudicum declarat) mutilam pronunciationem יֵשׁוּ primùm introduxerit,& inde Apostoli & Evangelistæ dixerint Ἰησοῦς: id tamen non impedit, quo minus posteriores judæi in odium Christi diras istas ex literis istis excogitarint. Immò Elias ipsemet in suo Tisbi scribit judæos quia non fateantur ipsum Salvatorem, ideo nolle eum integrè appellare יֵשׁוּעַ sed יֵשׁוּ ,

Adde quòd inter se nō dicūt Jeschu, sed Jisschu, ad formam superioris maledictionis tanto propius accedentes. Mihi ante paucos annos hac de re cum quodam judæo conferenti, immo, respondit, non sic tantùm explicatur, sed & יֵשׁוּ שֶׁקֶר וְתוֹעֵבָה. Quis ad hęc toto pectore non exhorreat? & tamen hæc dicuntur inter recutitos istos, & feruntur, nemine Christianorum ad id advertente. Vivit iste Juæus adhuc, & scio ubi, estq; Francofurti satis notus. Cum autem mihi horrendam istam vocem proderet, in fide judaica vacillabat, minimè à fide Christiana alienus, de qua etiam mecū, ut & cum D. D. Amando Polano b. m. aliquoties contulit. Sed לפום ריהטא cursim & in transitu alia duo arcana ex secreto Cabalæ judaicæ detegam, quæ in idem hoc nomen incidunt. Notum est, quod sæpius monentur Israelitæ in sacris literis, ne colant אֱלֹהֵי נֵכָר Deos alienos, vel Deum alienum. Quid אלהי נכר? per speciem numeralem Gematriæ (de qua suprà) hæ literę valent 316, totidē valet יֵשׁוּ. Extat hoc in libello אֲבָקַת רוֹכֵל, in fine ejus. Docent ergo, dum Deus dehortatur à cultu אלהי נכר, idem esse ac si dehortatus fuisset à cultu יֵשׁוּ. En serpentinam malitiam. Alterum detexit jam pridem Antonius Margarita, in libro de Fide & religione Judæorum. In libro precum judaicarum, extat quędam precatio, incipiens עָלֵינוּ. In ea verba quędam sunt quæ olim expressè in libris ponebantur, postea

metu

metu Christianorum fuerunt omissa, relicto spacio vacuo,ut moneretur sive pueri sive adulti simpliciores, ibi aliquid deesse. Verba omissa sunt, הַמִּשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וָרִיק וּמִתְפַּלְלִים לְלֹא יוֹשִׁיעַ id est, *Qui incurvantes se honorem exhibent vanitati & inanitati, & adorant eum qui non poterit servare.* Hæc etsi in genere de idolis dicantur, tamen occultè in Iesum contorta sunt, quem his titulis insigniunt. Nam וריק per Gematriam valet 316. totidem יֵשׁוּ. Hæc cum intelligere animadverterent Christianos, in libris editis omiserunt. Est penes me exemplar antiquum, in quo expressa sunt: vidi & in judæorum libris calamo ascripta. Hinc satis, ut puto, liquet, quid sibi stolida gens judaica, corruptione salutaris hujus nominis velit. Vindicem experietur æternum, cujus gloriosi nominis æternam gloriam, quantum in se, pessumdant.

ישׁ׳ עמ׳הן

יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם הוֹלֵךְ נְכֹחוֹ Veniat pax, quiescant in cubilibus suis, abeat in rectitudine sua, Iesa 57. 2. R. Jacob utitur in principio suæ præfationis in magna Biblia Veneta, tum etiam ad præfationem circa Mosoram magnam. Extat etiam in titulo libri אהל יעקב, qui est commentarius in librum Ikkarim.

י׳ת

יוֹנָתָן תִּרְגֵּם Jonathan vertit. Sic ponunt interpretes, quando ejus paraphrasin Chaldaicam, ad

alicujus loci explicationem adducunt. Dictus fuit יונתן בן עוזיאל Jonathan Uzielis filius. Prophetas Chaldaica paraphrasi explicavit. Paraphrasis ista vocatur תַּרְגּוּם, à תִּרְגֵּם Interpretari unam linguã in alteram. Unde & מְתוּרְגְמָן Interpres linguę, quomodo Elias Askenazi sive Germanus, Levita, suum Lexicon Chaldaicum inscripsit. Fuit, ut suprà dictũ Hillelis senis discipulus, unde paulò ante natũ Christũ floruit. Inter octoginta celeberrimos Hillelis discipulos hic Jonathan fuit primus & doctissimus, infimus autẽ Rabbi Jochanan ben Zaccai. Quorũ differentia ut tanto magis innotescat, subjiciã authoritatem Talmudicam. Scribitur in *Bava Basra fol. 134*, & in *Succa fol. 28.* his verbis: שמונים תלמידים היו לו להילל הזקן ׳ שלשין מהן ראוין שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו ע״ה ׳ ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהשע בן נון׳ עשרים בינוניים׳ גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל קטון שבכולן רבן זכאי׳ אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגמטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים ומשלות שועלים דבר גדול ודבר קטון דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטון הויה דאביי ורבא לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא ׃ וחי מאטר שקטון שבכולם כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה ׃ אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף, Id est, Octoginta discipuli

cipuli fuerunt Hilleli ſeni: triginta ipſorum digni, ſuper quos quieſceret Divina Majeſtas, ut ſuper Moſe: triginta alij digni, quib. ſubſiſteret ſol, ut Jehoſuæ filio Nun: viginti intermedij fuerũt, quorũ maximus Jonathan Uzielis filius minimus Rabban Jochanan filius Zachæi. Dixerunt de hoc Rabban Jochanan Zachæi filio, quod nõ intermiſerit Biblia, Miſchna & Gemara (id eſt, totum Talmud, quod tunc diviſim erat hincinde in ſcriptis libris cõprehenſum, nondum autẽ in unum corpus relatũ) Traditiones, Enarrationes myſticas, ſubtilitates Legis, argutias ſcribarum, argumentationes à minori ad majus, à paribus, aſtronomica, Gematrias ſive Cabalam, colloquia cũ angelis bonis & malis, dicteria à dactylis, adagia à fullonibus, proverbia à vulpibus: rem magnam rem parvam. Magnam, ut opus quadrigarũ in Ezechielis initio: minimam ut factum Abhai & Rabba, ad confirmãdum id quod dictum eſt (Pro. 8.21.): Ut poſſidere faciã amãtes mei ſapientiã, & theſauros ipſorũ impleã. Quũ ergo minimus ipſorũ talis tãtuſq; fuerit, qd de maximo ipſorũ cẽſendũ erit? nam de Jonathane etiã proditũ, quòd quo tempore ſederet, ac operã impenderet in Lege (eam Chaldaicè transferendo) aviculæ ſuper ipſum tranſvolantes, momento exuſtæ ſint. Hæc ibi.

Quòd prophetas (priores & poſteriores) Chaldaicè explicarit, de eo hocce ipſi Talmudiſtę teſtimonium perhibent, quod legitur in Tractatu Megilla, cap. 1. fol. 3.1, his verbis:

תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו ,תרגום של נבי אים יונתן בן עוזיאל אמרו ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה , יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגיליתי סתריך לבני אדם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד אבא אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל,ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך מאי טעמא משום דאית ביה קץ משיח Id eſt, Targum Legis Onkelus proſelytus compoſuit: Targum prophetarum Jonathan Uſielis filius fecit, & commota fuit terra Iſraelis ad quadringenta uſq; milliaria. Tunc egreſſa eſt vox cœleſtis, & dixit: Quis eſt ille, qui revelavit ſecreta mea filijs hominum? Continuò Jonathan Uſielis filius in pedes exſurgens, prolocutus eſt: Ego ſum ille, qui revelavi ſecreta tua hominibus. Manifeſtum notumq; eſt coram te, quod non honoris mei ſtudio id fecerim, neq; propter honorem patrum meorũ, ſed propter tuum honorẽ feci illud, ne diſſenſiones multiplicarētur in Iſraele. Porrò cum cuperet quoq; manifeſtare Targum Hagiographorum, rurſus egreſſa eſt vox cæleſtis, dicens ipſi: Sufficit tibi. Quamobrem? Propterea quia revelatur in eis finis Meſſiæ (nempe in Daniele). Hæc ex Talmud. Extat quidem hodie etiam Targum in Legem ſub Jonathanis titulo, ſed falsò, quod facilè colligitur ex ſtyli diverſitate, cum etiam ex admixtis infinitis fabuloſis

bulosis. Meminit quoque Exo. 26. 9, sex סדרי מתניתא Partium Talmudicarum, quæ ducentis annis post Christũ natum primum factæ sunt. Vide Drusium in libro De quæsitis, epistolâ 78. Quis Targum in Hagiographa confecerit, incertum est, de quo aliâs. Redeo ad abbreviaturas.

י״ת ו״ת

יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה Vide suprà inter abbreviaturas imperfectas.

יתקק

יְשַׁעְיָהוּ, תְּרֵי, עָשָׂר, קִינוֹת, קֹהֶלֶת Jesaias, Duodecim (prophetæ minores) Threni, Ecclesiastes. Masorethicum signum est, quod legitur in fine Koheleth sive Ecclesiastis, docetq; in quatuor istorum librorum lectione finali, repetendum esse versum penultimũ (malè quidã posuerunt, ultimum) melioris ominis causâ. Nam ultimus versus in minas tristes exit, ut Jesaiæ, *Et egredientur, videbuntq; cadavera hominum illorum, qui defecerunt à me: nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur, eruntq; nausea omni carni.* Hîc ne animus lectoris, horribili vaticinio saucius discederet, statuerunt repetendum versum præcedentem, ut lætiori ejus doctrina refocillatus, in meditatione pia confirmaretur. Iste sic habet: *Eritq; de novilunio uno in alterum, ut veniat omnis caro, & incurvet se coram me, ait Dominus.* Duodecim prophetæ minores sic exeunt,

Ne veniam & percutiam terram anathemate. Dirum hoc auditu. Repeti ergo debuit præcedens Sententia: *Ecce ego mittam vobis prophetam Eliam, antequam veniat dies* DOMINI *maximus & terribilis, ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipsorum.* Threni claudũtur: *Atqui omnino rejecisti nos, efferbuisti contra nos admodum.* Triste hoc: repetendum ergo, *Converte nos* DOMINE *& convertemur: renova dies nostros, ut temporibus priscis.* Ecclesiastis finis est: *Nam omne opus Deus adducet in judicium cum omni re occulta, sive bonum sive malum.* Hoc tremendum: repetendum ergo; *Summa omnium auditorum est: Deum ipsum reverere & præcepta ejus observa, quia hoc est totum hominis.* Hanc ob causam versus penultimus in his quatuor libris semper repetitus, textui sine punctis vocalibus, subjectus est.

כ

כ״א

כִּי אִם Sed Nisi.

כָּל אֶחָד Quisque, Unusquisque, Unumquodque. Cum servilibus, ובכא Et in unoquoque לכא ואחד Unicuiq;.

3. כֹּה אָמַר Sic dicit. Pro כה potest etiã dici כֵּן vel כַּךְ, & pro אמר, pluraliter אָמְרוּ.

כא״לש

כָּל אֲשֶׁר לוֹ שָׁלוֹם, Omnibus ejus pax sit. Pax, id est,

id est, Salus, Omnes ejus domesticos saluto. In epistolarum exordijs, tum etiam Inscriptionibus eâ uti solent. In fine aliquando additur ר pro רב Plurima, aliquando ו״ר pro וְיֶשַׁע רַב Et salus plurima; ubi salus idem quod prosperitas. Vide nostras Epistolas Hebraicas.

כא״רזל

כֹּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ Sic ajunt Rabbini nostri. ז״ל sæpe explicatum.

כ״ג

כֹּהֵן גָּדוֹל Sacerdos magnus, Pontifex summus. Interdum interponitur ה; ut כתו של כה״ג Filia sacerdotis magni, Talm. Addunt, כְּנֶסֶת גְּדוֹלָה Synagoga magna. Dubito: nã id semper observavi cum articulo efferri, הַגְּדוֹלָה.

כ״ה

כְּמָא דְאָמַר Sicut dicit, scil. Scriptura.

כָּל דָּבָר Omnis res, Omne verbum, Omne.

כד״א

כְּמָא דְאִיתְמַר Sicut dicitur, scil. in Scriptura. Sic aliquãdo notatur insertâ literâ, כמ״דא Zohar. vel, כִּדְאָמַר ז Sicut dicunt, aut כִּדַאֲמָרִינָן Sicut diximus, & tunc notatur unicâ tantùm virgulâ ad finem.

כדא״רזל

כְּמָא דְאָמְרוּ Sicut dicunt, scil. Rabbini nostri, faustæ memoriæ. ר״זל sæpè expositæ, כְּמָא idem quod כְּמוֹ.

כה

כֹּהֵן הֶדְיוֹט Sacerdos vulgaris, plebejus, idiota. הדיוט ex Græco ἰδιώτης, in Targum & apud Rabbinos omnes. pluraliter הֶדְיוֹטִין & הֶדְיוֹטוֹת.

כֵּן הוא Sic, Ita eſt. Elias in Fragmentis Tabularum ſcribit, Maſorethas ſic annotare ad vocem, quæ ſpecialem aliquam anomaliam aut formam irregularem habeat in vocali aliqua vel accentu. Adducit duo exempla, ad quæ gloſſam Maſorethicam, ut ipſe citat, adjectam non video. Obſervavi autem ſæpè, integrè ſcriptũ כֵּן הוא, ut ad vocem הָיֹו, Gen. 18. 18, annotatum, כן הוא בדרגא Sic eſt cum accentu Darga. Nam aliâs כה valet numerum 25, ut ad vocem וַיָּשֶׁב Gen. 14. 16, aſcriptum כה, id eſt, 25 locis reperitur.

3. כִּי הֵיךְ Nam ſic, Quomodo enim: Zohar.

4. כִּסֵּא הַכָּבוֹד Solium gloriæ: Cabal.

כהא

כֵּן הוא אָמַר Sic ipſe dicit. Pro כֵּן dicitur & כָּךְ: cum ſervili וכהא Et ſic ipſe dicit.

כהג

כְּהָאי גַּוְנָא Juxta hunc modum, Et his ſimilia, Et id genus alia. גַּוְנָא גַּוֵן Color, Forma, Modus, ſimilitudo, in Targum. Vide & antè in כג. Pro כ inſeparabili, etiam ſeparatè uſurpant כִּי. Sic כִּי pro inſeparabili כ & דִּי pro inſeparabili ד.

כהרר

כְּבוֹד הָרַב רַבִּי Gloria Domini, Domini N. In titulis præstantium Rabbinorum usurpatur.

כוו במוכסז

Non sunt abbreviaturæ, sed voces secretæ cabalisticæ, quæ idem valent, quod יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, sumptâ semper posteriore litera alphabethi, pro præcedente, nempe כ pro י, ו pro ה, ז pro ו, inde כוזו idem quod יהוה. Sic ב pro א, & ita deinceps. Mentio hujus in libro Ikkarim orat. 2. cap. 28. circa finem.

כוכ

כַּךְ וְכַךְ Sic & sic, Sic, Tali modo.

כַּמָּה וְכַמָּה Tot & tot, Tot, Toties.

כום

Vide in עכום.

כז

כָּל זֶה Totum istud, Universum hoc.

כָּל זְמַן Omni tempore, Quamdiu: וכו׳ Et.

כי

כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל Synagoga Israelis.

ככ

1. כָּל כַּךְ Usq; adeo, Tantopere, Omnino sic: למה טרח מר כ״כ Quare laboravit Dominus tantopere? אינו כ״כ יפה Non est tam pulcher.

2. כָּל כְּדָנָן Omnia sicut ista, hujusmodi, ejusmodi, omnia talia; וככ Et omnia ejusmodi.

3. כֵּן כְּתִיב Sic ſcriptum eſt: plur. כֵּן כְּתִיבִין Sic ſcripta ſunt. Maſorethis frequens, quando vocis alicujus peculiarem formam indicare volunt, ſic cum litera quieſcente, plenè vel defectivè ſcriptam eſſe.

4. כֵּן כָּתַב Sic ſcribit.

5. כָּל כְּתָב Omnis, Univerſa Scriptura.

כ״ל

כָּל לִשְׁנָא Omne vocabulum, Omnis dictio. Maſor. Si poſt ל ſit virgula, tunc valet כָּלְהוֹן Omnia iſta, ut ſuprà in imperfectis abbreviaturis poſitum.

כל״ח

כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ Quia in æternum miſericordia ejus. In libris precum, ex Pſal. 106.

כל״י

כֹּהֵן לֵוִי יִשְׂרָאֵל Sacerdos, Levita, Iſraelita.

כמ״

כְּבוֹד מַעֲלָתְךָ Gloria excellentiæ tuæ, vel מַעֲלָתָם Excellentiæ ipſorum. Sic honoris cauſâ loquuntur, pro Tu, Ipſi. Ad duos vel plures ſi quis ſcribat, uſurpatur לכ״ם quod & propriè valet לָכֶם Vobis, ſed quia id non eſt honorificum in hac linguà, ideo notatur apicibus, & ſignificat לִכְבוֹד מַעֲלַתְכֶם Glorioſis excellentijs veſtris

vestris. Addunt aliquando ע in fine, כמע.

כמ׳ר

כְּמָאן דְּאָמַר Sicut is qui dicit, Ac si quis dicat.

כמוהרר. כמהרר. כמהר. כמ׳ר

כְּבוֹד מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי Gloria Doctoris nostri Domini, Domini N. Hinc reliquæ formæ patent. Ultimus titulus vilissimus & communissimus est, quippe qui plebeis etiã & indoctis tribuitur, pro כבוד מַעֲלַת רַבִּי Gloria excellẽtię Rabbi. Pro מוֹרֵנוּ dicitur & Chaldaicâ formâ מָרָנָא וְרַבָּנָא. Præponitur aliquando ב pro בֵּן vel בַּר Filius. Post כ interponitur & ג׳ pro גְּדוּלַּת Magnificentiæ: aliquando ק pro קְדוּשַּׁת Sanctitatis, aliquando utraque. Ne autem abbreviatura fiat nimis longa priores voces integrè scribuntur, usque ad מוהרר, vel omisso ו, מהרר, quæ duo communissimè abbreviatè poni solent. Hinc in titulo Lexici Talmudici Aruch, authoris nomen cum titulis his omnibus magnificentissimis, integrè legitur, הַגָּהוֹן הָרַב רַבִּי נָתָן הַצַּדִּיק ז״ל בֵּן כבוד קדושת מָרָנָא וְרַבָּנָא יְחִיאֵל זַ״ל בֵּן כְּבוֹד גְּדוּלַּת קְדוּשַּׁת מָרָנָא וְרַבָּנָא אַבְרָהָם זַ״ל *Illustris Dominus Rabbi Nathan justus, benedictæ memoriæ, filius honorificentissimi & sanctissimi Doctoris & Rabbini nostri Jechielis faustæ memoriæ, filij honorificentissimi, magnificentissimi, sanctissimi Doctoris & Rabbini nostri Abrahami, faustæ memoriæ.*

En quomodo muli semutuò scabunt. Non est gloriosior populus sub cœlo, quàm judaicus, quem Horatius, si nunc viveret, non sesquipedalia, sed decempedalia verba projicere diceret. Neq; tamen semper ita fuit, ut dicam amplius in litera ר in titulo Rabbi. *Morenu* Latinè est, *Doctor noster*: nam מוֹרֶה Doctor. Hic titulus novus est, infrà ducentos annos natus in Germania, inde in Italiam traductus, quod valdè miratus fuit Don Isaac Abarbinel, ex Hispania in has terras veniẽs, ut ipsemet scribit in Commentario in *Pirke abboth cap. 6.* Ferunt occasionem hujus tituli fuisse consuetudinem Christianorum, qui doctrinæ laude excellentes viros suos promoverunt in Doctores. Inde Iudæi voluerunt etiam inter se Doctores habere, qui supra alios Rabbanim seu Magistros eminerẽt. Sic מוֹרֶה vel מוֹרֵנוּ *Morenu* creatus fuit, qui Rabbi antea erat; ut reliquorum Rabbanim sive Magistrorum caput esset, & Synagogæ Rector, Prætor ac judex summus, judicandi ac puniẽdi jus habens. Idem usus adhuc hodie inter ipsos durat. Alij dixerunt, caussam fuisse nimis laxam licentiam vulgarium Rabbinorũ in dandis libellis repudij. Id ut impediretur, crearunt alios Doctores supra Rabbinos, penes quos tantùm esset jus concedendi libellos repudij, & si quis repudiasset uxorem non impetrato libello repudij ab hoc *Morenu*, ejus repudium illegitimum esset. Primi ominum titulo מהרר sive

sive *Morenu* creati, fuerunt מהרש & מהריל *Maharasch* & *Maharil*, id est, Morenu harabh Rabbi Scholam, & Morenu harabh Rabbi Jacob Levita, Weilensis. Maharil prioris fuit discipulus, & scripsit librum Ritualem, qui vocatur מנהגי מהריל *Minhage Maharil*, Liber rituum Rabbi Maharil. Hic Maharil נתבקש בישיבה של מעלה requisitus fuit in cœlestem academiam, Anno ultimi hujus millenarij sexti, centesimo octuagesimo septimo, id est Christi 1427: *Tzemach David fol. 60.*

כמ״ר

Vide paulò antè in כמו.

כמ״ש

כְּמוֹ שֶׁאָמַר Sicut dicit: וכמ״ש Et sicut dicit; vel שֶׁאָמְרוּ Dicunt, aut שֶׁנֶּאֱמַר Dicitur, quod postremum usurpatur, quando dictum Scripturę allegatur. Adjicitur & sæpè א in fine. Aliquando כְּמוֹ שֶׁכָּתַב Sicut scribit, vel כָּתוּב scriptum est.

כמ״ש

כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ Sicut exponunt, sequi solet חכמים sapientes, aut adjecta euphemiâ ז״ל quę sæpius antè explicata.

כמ״שה

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַחֲכָמִים Sicut dicunt sapientes,

כמ״ת

כָּבוֹד מַעֲלַת תִּפְאַרְתְּךָ Gloria excellentiæ deco-

ris tui. Titulus digniorum: ut כתבתי לכמת Scripsi Excellentiæ tuæ. Posterior hæc ætas in hujusmodi fatuis honorum condimentis miras delicias quærit. Judæi hodie literam ת exprimunt תורתו Doctrinæ ejus. Inserunt etiam ע, ut, כמעת.

כנ״ל

כֵּן נִרְאֶה לִי Sic videtur mihi. Vide נ״ל.

כס״פ

כָּל סוֹפֵי פְּסוּקִים Omnes fines versuū, vel singulariter כָּל סוֹף פָּסוּק Omnis soph pasuk, accētus scil. versum absolvēs. Reperio כל sæpius integrè scribi. Si כ separatim cū virgula notatū, præcedat, tum notat 20, vigesies scilicet versū sic finiri.

כ״ע

כָּל עוֹלָם Talmudicè כּוּלֵּי עָלְמָא Totus mūdus: אכ״ע, Toti mundo, ubi א prius Talmudicis valet, quod ל Hebræis: דכ״ע Quod totus mundus, ד pro ש Talmud.

2. כָּל עִנְיָן Totus sensus, Omnis significatio, Totum negotium, Tota materia. Rab.

3. כֹּחַ עֶלְיוֹן Virtus suprema, divina & cœlestis: vel כֶּתֶר עֶלְיוֹן Corona suprema. Cabal.

כ״פ

1. כָּל פָּנִים Omnes modi: בכ״פ Omnibus modis: מכ״פ Ab omnib. modis vel partibus מִכָּ״פ, id est, מעל כל פנים Super omnes modos: שֶׁכָּ״פ Quod per omnes modos, omni ex parte, omnino. 2. פליגי

2. כִּי פְּלִיגֵי Nam diſſentiunt, contendunt, concertant. Talm.

כ״צ

כֹּהֵן צֶדֶק Sacerdos juſtitiæ. Subjici ſolet nomini ſacerdotis pij & juſti.

כ״ק

כָּל קְרָיָא Tota Scriptura. Ea ſic vocatur quaſi Lectura à קָרָא Legere: legi enim debet. Maſor.

כ״ש

כָּל שֶׁכֵּן Quanto magis, vel Quãto minus, pro ratione ſenſus: וּמִכ״ש Et quanto magis.

2. כְּמוֹ שֶׁאָמַר Sicut dicit, vel שֶׁאָמְרוּ dicũt. Sic ſæpius ſcribitur כמ״ש, ut antè poſitum.

כ״ת

כְּבוֹד תִּפְאַרְתְּךָ Gloria decoris tui: De pluribus, תִּפְאַרְתְּכֶם. Titulus honoris.

כת״י

כֵּן תַּרְגֵּם יוֹנָתָן Sic interpretatur Jonathan. Vide ת״י.

ל

ל׳

לֵית Non eſt, Non extat amplius. Sic loquuntur Maſorethæ de voce, quæ per ſe, vel certa tali forma non amplius, quàm ſemel in Scriptura occurrit. Ad eam notatur in Maſora

minori litera ל cum puncto supernè. Quando autem vox aliqua triginta locis extat, ad eam differentiæ causâ ascripserunt integrè לָמֶד, pro litera ל numerum denotante. לית vox Aramæa est, composita ex לָא Non & אִית Est, quod respondet Hebræorum יֵשׁ.

ל״א

לָשׁוֹן אַחֵר Sermo, Interpretatio, Significatio alia. Chaldaicè לִישָּׁנָא אָחֳרָנָא.

2. לָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז Lingua Germanica. Communiter ב præfigitur בל״א In lingua Germanica, Germanicè. Utuntur quando Hebræam vocem Germanicè explicant. Askenas filius Gomeri, filij Japhet, Gen. 10. 3. Hunc Hebræi faciunt patrem Germanorum, unde ארץ אשכנז Terra Germania, אַשְׁכְּנַזִּים Germani: אֵלִיָּהוּ אַשְׁכְּנַזִּי Elias Germanus.

לא״א

לַאֲדֹנִי אָבִי Domini parentis mei. Præcedere solet בֵּן Filius. Adijcitur quandoq; מ in fine, pro מוֹרִי Doctoris mei.

ל״ג

לית גרסא Non est lectio, doctrina, studium.

לָא גָרְסִינָן Non legimus, discimus.

ל״ד

לֵית דִּכְוָתֵיהּ Non est, quod ipsi simile sit, nullum aliud ipsi simile occurrit. Masor.

2. לְמֵבִין דַי Intelligenti satis. Sæpius inverso ordine dicunt. ד״ל. Videillic.

ל״דא

לְדַעַת אוּנְקְלוֹס Juxta sententiam Onkelos. Hic Legem Mosis paraphrasticè in linguam Chaldaicam transtulit, quæ paraphrasis vocatur Targum Onkelos. Fuit proselytus, unde vocatur אוּנְקְלוֹס הַגֵּר. In libro Juchasin fol. 52, scribitur, quod fuerit filius sororis Titi Vespasiani. Id displicet alijs. Post Jonathanem vixit, quem tamen putatur puer cognovisse. Synchronos ipsi fuit Rabbā Gamaliel senex, Pauli Apostoli præceptor, qui octodecim annis ante vastationem Templi obijt. Omnino & Onkelos creditur ejus incendium non vidisse.

ל״דאע

לְדַעַת אֶבֶן עֶזְרָא Juxta sententiam Aben Esræ.

ל״די

לְדַעַת יוֹנָתָן Juxta sententiam Jonathanis.

ל״דק

לְדַעַת קִמְחִי Juxta sententiam kimchi. Sic similes alias abbreviaturas intelliges juxta nomen cujusq; authoris.

ל״ה

לֵימָא הָכִי Dicendum, Dicere sic. Talm.

לה״ד

לָמָה הַדָּבָר דוֹמֶה Cui res hæc ſimilis eſt, Cui aſſimilatur. Frequentiſſimum apud Rabbinos, quando ſimile aliquod adducunt. Præcedere ſolet מָשָׁל Simile.

ל״ז

לָשׁוֹן זֶה Sermo hic, Vocabulũ hoc: והוא הביא ל״ז Ipſe adducit verba hæc. Uſurpant, quando alterius verba illuſtrationis causâ adducunt.

ל״זא

לְזֹאת אָמַר Propter hoc, Propterea, Idcirco dicit, vel אָמְרוּ dicunt ול״זא Et idcirco dicit.

ל״י

לִשָּׁנָא יְתֵרָה Sermo reſiduus, Doctrina amplior.

ל״יקו

לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְהֹוָה Salutare tuũ expecto ô Domine, ex Gen. 49.18.

ל״כא

לָכֵן אָמַר Idcirco dicit: vel לְכָךְ quod idem: cũ ſervili ולכא Et idcirco dicit.

2. לְכָל אֶחָד Unicuique.

ל״מ

לְשׁוֹן מִקְרָא Sermo Scripturæ, Sermo biblicus: vel לְשׁוֹן מִשְׁנָה Sermo Rabbinicus. Utuntur, quando vocis alicujus ſignificatum vel ex ſermone biblico vel Talmudico aut Rabbinico declarant, aut ibi ſic uſurpari ſignificant.

למד

למר

לְמַאן דְּאָמַר Ei qui dicit, Is qui dicit, præfigitur ſæpe ו, ולמד. Talmudicis uſitatiſſimum.

למנם

לְמַאי נָפְקָא מִנָּה Quid egreditur ex eo, Quid inde ſequitur, Quorſum id conducit, Talmud. idem מָאי quod מָה.

לנ

לָכֵן נֶאֱמַר vel לָכַךְ Idcirco dicitur vel dictum eſt: ולנ, Et.

לִי נִרְאֶה Mihi videtur: ולנ Et mihi vid.

לער

לַעֲנִיוּת דַּעְתִּי Pro paupertate ſive tenuitate ingenij aut ſcientiæ meæ, Rab. Extenuationis ſui cauſâ ſic loqui ſolent, & plerunq; cum hac litera ſervili ל.

לעט

לֵב עַיִן טְחוֹל Cor, Oculus, Lien. Cum ſervili, אַסְפַּרְגוֹס ללעט יָפֶה לרמת קָשֶׁה Aſparagus, id eſt, vinum aſparagicum cordi, oculis, lieni códucit: capiti, viſceribus, poſterioribus, grave eſt Apud Talmud. in Berachoth fol. 51. Altera abbreviatura eſt, לְרֹאשׁ מֵעַיִים, תַּחְתּוֹנִיּוֹת.

לעל

לֶעָתִיד לָבוֹא Ad futurum venire, id eſt, In ſeculo futuro. Cum ſervili, ורעל.

לעע

לְעֵת עַתָּה Ad tempus nunc, Ad præſens tempus, Hoc tempore. In epiſtolis frequens.

לפל

לֵית פָּלִיג לֵיהּ Nemo eſt contrarius ipſi. Nemo adverſatur illi, Nemo diſſentit ab ipſo, Nemo contendit cum ipſo, Talm.

לפק

לִפְרַט קָטוֹן Ad ſupputationem minorem. Sic loquuntur, quando annos à condito mundo ponunt, omiſſo numero majore, ſcil. millenario: ut שְׁנַת תרי״ג לפ״ק Anno 613 ſupputationis minoris.

לצ

לֹא צָרִיךְ, Talmud. לָא צְרִיכָא Non eſt neceſſe, Talm.

לק

לָא קְרִי Non legitur. Maſorethæ utuntur, quando ſignificant, literam aliquam in voce nō legi, & tunc litera iſta additur: ut לק״א Non legitur א.

2. לָא קַשְׁיָא Non eſt objectio. Apud Talmudicos, quando quæſtionem aliquam aut dictum objectum refutant, quaſi dicerent: Locus iſte nō facit contra nos, nihil ad rem facit.

לקמ

לָא קַשְׁיָא מִידִי Non adverſatur quicquam, nulla,

nulla prorsus objectio est: Talm.

לש

1. לא שַׁיָךְ Non convenit, non quadrat, Inconveniens est.

2. לא שָׁנוּ Non docent, vel לא שָׁנָא Non docet, vel, non didicit, non observavit, pro ratione loci. Talm.

לשש

לְשֵׁם שָׁמַיִם Ad nomen Dei; Ad nominis divini gloriam: Rab.

לת

לא תַעֲשֶׂה Non facies. Sic appellant Rabbini præcepta Decalogi ac totius Legis Mosaicæ negativa sive prohibentia: מִצְוֹות לת Præcepta prohibentia: בין עשה בין ללת Inter præceptum factivum & non factivum; id est; jubens & vetans.

מ

מא

מִשְׁקָל אֶחָד Pondus unum, id est Proportio, Forma eadē. Quandoq; מִשְׁקָל אַחֵר Forma alia. Apud Grammaticos & in Methurgeman Eliæ sæpè.

מִן אֶחָד Præter unum. Præcedit hoc usu בַּר per pleonasmum: nam במא vel בַּר מא est Ex-

ceptouno, בר מב Exceptis duobus. Apud Masoretheas, quando unum aut alterum exemplum excipi dicunt.

3. מִדְרָשׁ אַגָּדָה Commentatio mystica. Midrasch vel Medrasch commentarij genus allegoricum & mysticum est. Aggàda διήγησις Narratio, Enarratio, ἱστορικὸν sive διηγηματικὸν exponendi genus, ab הִגִּיד Narrare, Enarrare. Id multis difficultatibus implicatum est, unde אגדה dicitur quasi דְאָגָה Cura, Solicitudo, quam legenti parit.

מ׳אז

Vide in אז.

מ׳אל

מָאי אִיכָּא לְמֵימַר Quid est dicendum.
מְנָא אָמֵינָא לֵיהּ Unde vel Inde dicā ipsi. Talm.

מ׳אס

מֵאֵין סוֹף Absq; fine, Infinitè. Aliquádo אֵין סוֹף est nomen cabalisticū Dei, ut suo loco dictū est.

מארז׳ל

מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ Oratio Magistrorū nostrorū, &c.

מ׳ב

מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית Opus creationis. Sic vocant illud à prima voce libri Mosis, בְּרֵאשִׁית.

מבו

מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם Rex caro & sanguis, carnalis, morta-

mortalis, qui ſic ſolet opponi regi immortali Deo. Aliquando pro מ ſcribitur א, ut ſuo loco dictum.

מ״ביא

מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְפֶּה אַף Donum in abdito, evertit iram, ſcil. Dei, ex Pro. 21. 14. Id ſolent inſcribere arculæ eleemoſynariæ in ſynagogis, quam appellant כּוּפַּת שֶׁל צְדָקָה.

מ״בס

מְנַחֵם בֶּן סָרוּק Menachem Seroki filius. Nomen Doctoris cujusdam Hiſpani.

מ״בת

מִנָּשִׁים בָּאֹהֶל תְּבוֹרָךְ Præ mulieribus in tentorio tuo benedicta ſis. Euphemia de mulieribus uſurpata ex Jud. 5. 24. q. d. Sis domi tuæ omniũ mulierum feliciſſima.

מ״ג

1. מַחֲזוֹר גָּדוֹל Cyclus magnus: apud Aſtronomos.

2. מָסוֹרָה גְדוֹלָה Maſora magna. Cum ſervili, במ״ג, ובמ״ג Et in Maſora magna. Aliquãdo inſeritur ס, ut מס״ג. Maſora magna dicitur ea, quæ Biblijs Venetis majoribus ad finem adjuncta eſt: Maſora parva, quæ textui biblico circum circa aſperſa.

מ״ד

מַאן דְּאָמַר Is qui dicit: למ״ד Ei qui dicit: דמ״ד Quòd: כמ״ד Sicut is qui dicit. Talm.

2. מַאי דִּכְתִיב Id quod ſcriptum eſt. Uſurpatur quando aliquid ex Scriptura confirmatur, & dictum Scripturæ citatur.

3. מַהוּ דְּתֵימָא Id quod dicis; dixeris aut dicere vel objicere poſſis. Talm.

מד״א

מַה דְּאַתְּ אָמַר Quod autem dicis.

מ״ה

מְאוֹר הַגּוֹלָה Lumen captivitatis. Sic vocatur R. Levi Gerſom, qui anathematis pœnam conſtituit, alienas literas reſerantibus, ut ſuprà diximus.

2. מִשּׁוּם הָכִי Propterea: ומ״ה Et propterea: דמ״ה Quòd propterea. Talm.

3. מִדַּת הָעוֹלָם Proprietas mundi; mos hominum.

4. מִדַּת הַדִּין Proprietas, Modus, Menſura judicij.

5 מַלְאַךְ הַמָּוֶת Angelus mortis.

6. מַלְכֵי הָאוּמּוֹת Reges nationum, populorum, gentium, Chriſtianorum.

מה״מ דת״ר

מְנָא הָנֵי מִילֵּי דְּתָנוּ רַבָּנָן Unde ſunt hæ res, quas docent Rabbini? apud Talmudicos frequens, quando antè dicta amplius confirmare volunt. Poſterior abbreviatura ſæpiſſimè integrè legitur ſcripta. Pro priori מ׳ non carò etiam plenè eſt מְנָא. Altera abbreviatura ſæpè omittitur.

Dicunt

Dicunt & contractè מִנְהֲגֵי מִלֵּי.

מהראם

מוֹרֵנוּ הָרַבר׳ אֵלִיָּה מִזְרָחִי Morenu noſter R.Elias miſrachi, id eſt, orientalis.

מה׳ריל

Maharil. Vide ſuprà in כמוהרר.

מה׳רר . מו׳הרר

Vide in litera כ, quæ frequenter præcedit.

מהר׳של

מוֹרֵנוּ הָרַב ר׳ שְׁלֹמֹה לוּרְיָא Morenu noſter R.Salomon Luria. Inſignis Rabbi fuit, qui complures libros ſcripſit.

מח׳זל

מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ Oratio Sapientum noſtrorum. ז׳ל ſæpe expoſitum.

מח׳נ

מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק Perſoluit dimidium damnum. In Talmud, ubi de damnis agitur, uſitatum.

מח׳פז

מִיתָא חֲמֵשׁ פִּדְיוֹן זָרִים Mors quinta, redemptio extraneorum. Munſterus in Lexico Chaldaico ponit poſt Radicem מָחַס. Non intelligo quid ſit.

מ׳ט

מַה טעם; Talmudicè מָאי טַעֲמָא Quæ eſt ratio, Quis ſenſus?

2. מַעֲשִׂים טוֹבִים Opera bona. למט׳ Ad opera bona.

3. מַזָּל טוֹב Fortuna bona.

מ׳

מִנָא יָדְעִינָן Unde scimus? Talm.

מִלְחֲמוֹת יְהוָה Bella DOMINI. Libri nomen est authore R. Levi Gersom, qui eum ipsemet sæpè citat in suis Commentarijs.

מ׳כ

מַעֲלַת כְּבוֹדְךָ Excellentia gloriæ tuæ. Titulus, quo in tertia persona aliquem compellant honoris causâ.

מכבי

מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים יְהוָה Quis sicut tu inter Deos, ô DOMINE? Fuit belli tessera Judæ de familia Hasmonæorum, felicis ducis bellici, qui inde postea dictus fuit מַכַּבָּאִי Machabæus.

מכ׳ת

מַעֲלַת כְּבוֹד תִּפְאַרְתְּךָ Titulus paulo dignior, quàm antea מ׳כ.

מ׳ל

מִנָא לָן Unde nobis, scil. hoc provenit, ומל׳ Et unde hoc nobis, Unde hoc habemus, Unde hoc possumus scire. Talm.

מ׳לה

מַלְכוּת הָרִשְׁעָה Regnum impietatis. Sic primò

regnum

regnum Antiochi & Græcorum vocarunt, postea etiam ad regnum Romanum traduxerunt, & sic etiamnum hodiè illud vocant. Exempla aliàs producam : nūc vide tantùm Num. 24. 24. in Ab. Esra & Mich. 5. in principio in R. Salomone. Non observavi abbreviatè sic poni : integrè sępè. Elias mavult מַלְכוּת הָרְשָׁעָה Regnum impium, adjectivè,

מלהד

מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דוֹמֶה. Vide suprà in למ״ד.

מם

מִכָּל מָקוֹם Nihilominus tamen, Attamen.

2. מַרְאֵה מָקוֹם Index loci. Sic vocant indicē libri, & concordantes Scripturę locos in margine adductos.

3. מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה Opus quadrigæ, de quo in principio Ezechielis. In hoc opere multa mysteria, unde nō omnes ad eorū investigationem admittuntur, & qui in eo versatus aut peritus, non debet id nisi senes, pios, prudentes docere. In מעשה בראשית & מעשה מרכבה Opere creationis & Opere quadrigarum, totá physicam & metaphysicam constituunt.

4. מַאי מַשְׁמַע Quis simplex sensus? quomodo hoc simpliciter & secundum literam intelligendum? Rab.

ממה

מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים Rex regum. בְּהֵיכָלֵי ממה הקבה

In palatijs regis regum Dei ſancti benedicti. In Zohar.

מנ

מְנָא נַפְשָׁךְ Unde eſt animus tuus; Unde illud vis aut cenſes ita eſſe? Talm.

מנל

מְנָא נַפְקָא לָן Unde egreditur nobis id? unde id colligimus? Sæpè adjungitur ן in fine, & cũ ſervili ab initio, ומנלן.

מנש

מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם Perſoluit damnum integrum. Quandoq; prima vox integrè ſcribitur. In Talmudicis frequens, ubi de illatis damnis agitur.

מס

מַר סָבַר Mar exiſtimat. Mar Rabbini nomẽ: ומס Et Mar ſentit.

מסנ . מסה

Vide antè in מנ. Quidam loco נ notant ה, pro הַגְּדוֹלָה.

מסק

מָסוֹרָה קְטַנָּה Maſora parva. Vide ſuprà מג.

מע

מִצְוֹת עֲשֵׂה Præcepta, Fac. Sic vocant Præcepta Legis Moſaicæ affirmativa ſive jubentia, quorum ſunt 248. quot ſunt membra corporis humani. Vide רמח.

מעל

2. מְאוֹר עֵינַיִם Lumen oculorum. Nomen celebris libri historici, chronologica tractantis. Sępè citatur in libro Tzemach David, ut בַּעַל מ״ע Author libri Meor enajim.

מע״ל

מֵעֵת לְעֵת De tempore in tempus, continuò.

מעשי ביצו

מִגְדַּל עֹז שֵׁם יְהוָה בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב Turris fortis est nomen DOMINI, ad ipsam accurret justus & exaltabitur, ex Pro. 18. 10.

מע״ת

מַעֲלַת תִּפְאַרְתְּךָ, Excellentia Tua. Titulus quo honoris causâ utuntur : למע״ת, ממע״ת, literam ת etiam communius hodie exprimũt per תּוֹרָתְךָ vel תורתו Doctrinæ tuæ.

מ״פ

מֶצַע פָּסוּק Medium versus biblici. Masor.

מפר״ת

מְפָרֵשׁ רַבֵּנוּ תַּם Interpretatur Rabbi noster Tam. Hic fuit ex celebrioribus Talmudicis Doctoribus.

מ״צ

מוֹרֶה צֶדֶק Doctor justiciæ. Insigniores Rabbinos & Synagogarum Rectores sic vocant. Sic cum servili ab initio, ר״מ ומ״צ Caput Academiæ & Doctor justitiæ, id est, Legalis, Legum

Doctor, civilium scil. & canonicarum sive sacrarum.

מצפץ

Non est abbreviatura, sed nomen cabalisticū, per modum commutationis secretum אתבש Atbasch sic efformatū, respondēs nomini. יהוה. Vide אתבש & confer. Occurrit in precibus priscorum Hebræorum, quod imperiti putarunt esse nomen alicujus angeli, ut videre est in libro Ikkarim Orat. 2. cap. 28.

מ׳ק

מִקְרָא קֹדֶשׁ Cōvocatio sanctitatis, id est, sancta, Cœtus sanctus, Celebris festi solennitas.

2. מוֹעֵד קָטוֹן Nomen est Tractatus Talmudici, qui abbreviatè sic citari solet.

3. מִסְפָּר קָטוֹן Numerus minor: apud Cabal.

4. מַחְזוֹר קָטוֹן Cyclus minor apud Astronomos.

מ׳ר

מִדְבָּר רַבָּא Glossa Libri Numerorum magna. Vide בר.

2. מִדְרָשׁ רוּת Medrasch, idest, Commentarius in historiam Ruth.

3. מוֹרַת רוּחַ Indicatio spiritus. Id usurpant de spiritu familiari, qui homini cuncta revelat.

מ׳ר׳ל

מַה רְצֹנוֹ לוֹמַר Quæ est volūtas ejus dicere, Quę mens ejus, Quid vult dicere? In libro הואיל משה sæpè obvium.

מרעה

מ׳רעה

משה רבנו עליו השלום Moses præceptor noster, qui in pace quiescat.

מ׳ש

1. מוצאי שבת Exitus sabbathi. Usurpant, ubi de precibus aut alijs circa finem sabbathi peragendis, tractant: cum servili במ׳ש In &c.

2. מי שאמר Ille qui dicit; ומ׳ש Et ille qui dicit. Formula objectionis Talmudicæ. Aliâs dicunt מאן דאמר. Item מה שאמר Id quod dicit, scil. הכתוב Scriptura vel שאמרו quod dicunt, scil. Sapientes vel Rabbini nostri.

3. מאי שנא Quid docet? Usurpant Talmudici, quando doctrinam certam ex præcedentibus eliciunt.

4. מאי שנא Quid alterat, quid diversi docet. Talm.

5. מאיר שפירא Meir Spirensis. Nomen Rabbini cujusdam, cujus meminit Elias in Fragmentis Tabularum.

משה

מהלך שבילי הדעת Aditus semitarum scientiæ, Nomen est Grammaticæ Rabbi Mosche kimchi, fratris Davidis, ubi etiam abbreviatura ipsa per se nomen authoris indicat.

משכ

מה שכתוב כאן Id quod hîc scriptum est.
מה שלא כן Id quod non est sic.

מ׳ת

1. מַתַּן תּוֹרָה Datio Legis: מיום מ׳ת A die datæ Legis. In memoriam datæ Legis celebrant festum quotannis mense Septembri.

2. מִשְׁנֵה תוֹרָה Repetitio Legis, Lex iterata. Sic Deuteronomium vocat.

3. מַכְחִישֵׁי תוֹרָה Abnegantes Legẽ, Apostatæ.

נ

ן׳

Nun finale sive extensum cum puncto vel virgula supernè, nomini alicujus proprio postpositum, est אֶבֶן vel אבן, quod sic Arabum more est pro Hebræo בֵּן Filius. Notat autem nõ proximum filium, sed nepotem ex familia superiore. Sic R. Abraham Aben Esra, non Esræ filius, sed nepos est. Nam pater ejus dictus fuit Meir, ut suprà in א׳ע declaratum. Veteres aspiratè legisse videntur literam ב, unde אבן רעים Averroes, אבן סני Avicenna.

נ׳א

נָסְחָא אָחֳרָנָא Exemplar aliud. Scribitur & אָחֲרִינָא. Masorethæ utuntur, quando ex alio exemplari diversam lectionem citant. נָסַח Heb. Evellere: נְסָחָא, נֻסְחָא, נְסַח Exemplar, Transcriptum, Translatio, dicta quasi ex alio Evulsa.

2. אדני

2. נָא אֲדֹנִי Nunc Domine, Quæsò domine, In epistolis sæpè usurpatur.

נ״ב

נִכְתָּב בְּצִדּוֹ Scriptū est ad latus ejus, ad marginē ejus, juxta scriptum est. In libello זריעורת שלמה subinde occurrit. Integrè legitur fol. 34. col. 2.

נד״ח

נְגִינָה, דָגֵשׁ, חִירֵק, Accentus, Dagesch, Chirek: Maior.

נ״ח

נֵר חֲנוּכָה Lucerna festi-dedicationis: מֻותָּר להדליק נ״ח מנר חנוכה Licitum est accendere cādelam Dedicationis Templi, ex candela alia ejusdem festi. Superstitiosa admodum hujus lucernæ cura est.

נח״ש

נִדּוּי, חֵרֶם, שַׁמַּתָּא. Tres sunt excommunicationis species, de quibus jam antea.

נ״ט

נוֹתֵן טַעַם Dat saporem, Dat rationem: שנאמר חמלח נ״ט בבשר Quòd etiam sal dat saporē carni. נ״ט לשבח Dat saporem ad laudem, id est, laudabilem. In materia ciborum usurpatur.

נ״כ

נְבִיאִים, כְּתוּבִים, Prophetæ, Hagiographa: Cū servili, בְּנ״כ In Proph. & Hag. Sic ponit Elias. Ego observo etiam integrè has voces sæpe ex-

primi: vide Exo. 25. 14. & 28. 36. Gen. 41. 3.

נ'ל

1. נִזְכַּר לְמַעְלָה Memoratum suprà: cum servilibus, הנ'ל Qui vel quod כ'נ'ל Sicut. Pro לְמַעְלָה dicunt etiam Chaldaicè לְעֵיל vel לְעֵילָּא. De pluribus, נִזְכָּרִים.

2. נראה לִי Videtur mihi: ונ'ל Et videtur mihi.

3. נוּכַל לוֹמַר Possumus, Poterimus dicere, vel נִרְאֶה לוֹמַר Videtur dicendum, vel לְפָרֵשׁ exponendum.

4. נָפְקָא לָן, sed tū præcedit מְנָא. Vide מ'נ'ל.

נ'מ

נָפְקָא מִנָּא Egreditur, Consequitur inde: ונ'מ Et sequitur inde. Talm.

נ'נ

נַעֲשָׂה נְבֵלָה Facta est cadaver, id est, tanquam caro cadaveris, quæ ad esum prohibita. Utitur, ubi de carnibus licitis vel illicitis agunt. Quandoq; נְבוּכַד נֶצַּר Nevuchadnetzar.

נ'ע

נוּחוֹ עֵדֶן Requies ejus sit paradisus. De mortuis.

נ'רו

נַטְרֵהּ רַחֲמָנָא וּפַרְקֵיהּ Custodiat eum Deus-misericos & liberet eum. Euphemia de viventibus, in titulis librorum usitatissima, maximè

judæis Italis, pro qua magis communiter usurpatur ab alijs יצו, quam vide suo loco.

נ׳ש

נֶזֶק שָׁלֵם Damnum integrum. Opponitur ipsi חֲצִי נֶזֶק Dimidium damni. Vide מנש.

2. נְוֵה שָׁלוֹם Habitaculum pacis. Libri celebris nomẽ est, qui sępè citatur in libro Caphtor. Author ejus R. Abraham Schalom.

נשׁ׳גז

נִדָּה, שִׁפְחָה, גּוֹיָה, זוֹנָה Menstruata, Ancilla, Gẽtilis sive Christiana, meretrix. Cum tali prohibitum judæo se miscere.

נש׳ר

נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן Naphtali satur benevolentiâ, scil. Dei, Deut. 33. 23. In vexillo tribus Naphtali signum militare fuit.

נ׳ת

נְתִינַת תּוֹרָה Datio Legis: בנ׳ת In datione Legis. Idem per מ׳ת indicant, ut suprà positum.

נת׳בע

נוּחָתוֹ תְּהְיֶה בְּגַן עֵדֶן Requies ejus sit in Paradiso. Pro prima voce dicunt etiam נַפְשׁוֹ anima ejus. De pijs defunctis sic loquuntur. Extat in titulo libri עַמּוּדֵי גוֹלָה.

ס

ס׳

סְתוּמָה Clausum. Id denotat ס in V. libris Mosis, quòd ibi minus spatiũ esse debeat, quàm ubi ponitur פ. Vide פס.

2. סִימָן Signum.

ס״א

1. סֵפֶר אַחֵר Liber alius: בס״א In libro alio. Pluraliter, סְפָרִים אֲחֵרִים. Usurpât quando diversam lectionem ex alijs libris adducunt.

2. סִבָּה אַחַת Causa prima. Sic א est litera numeri & ס״ב, Causa secunda.

3. סִימָן אַחֵר Signum aliud. Apud Masorethas, ut in fine libri Numerorum.

ס״ג

סוֹף גְּמָרָא Finis Gemarę: בס״ג In fine Gemarę. Talmud judaici partes duæ sunt: prima dicitur מִשְׁנָה & Talmudicè מַתְנִיתָא vel מְתַנִיתָא Lex iterata. Nam Lex Mosis hîc repetita, & plenius per Traditiones orales explicata est, quas nostri Patres vocarunt δευτερώσεις. Hæc pars fundamẽtum & textus est totius Talmud. Cum autem de his Mischnajoth variæ in Babylonia essent sententiæ, disputationes, altercationes & rixę, eæ etiam tandem fuerũt scriptis comprehensæ, & in unum corpus relatæ. Mischnajoth semper præce-

precedunt, disputationes Doctorum unicuique Mischnæ sive Traditioni sunt subiectæ, quæ dicuntur גְּמָרָא, & hinc altera pars Talmud. Est autem Gemara, quasi dicas *Complementum. Decisio:* quæ enim in Mischnajoth videbantur manca, obscura, dubia, ea à Doctoribus varijs fuerunt completa, explicata, decisa.

סַר

סַלְקָא דַעְתָּךְ Ascendit in mentem tuam? Putasne? Est ne mens tua? Fortasse putas. Præcedit sæpe litera ק, & separatim קָא, Quòd si existimes. Si fortè putas. Alioqui קא ferè expletiva tantùm particula est. Utuntur autem Talmudici, quando per præoccupationem aliquid amoliri volunt.

2. סוֹף דָּבָר Finis rei, Deniq;, Postremo.

3. סַעְדָּא דִשְׁמַיָּא Auxilio Dei. Cum litera servili ב hic esse solet, בְּסַד, Per, Cum auxilio divino.

סְרָא

סַלְקָא דַעְתָּךְ אָמֵינָא Ascenditne tibi in mentem quasi dicam? Putasne me dicere? Talm.

סֹה

סַם הַמָּוֶת Venenum mortis, mortiferum, lethale.

סַךְ הַכֹּל Summa omnium, Summa summarũ.

סֹהב

סֵפֶר הַבָּהִיר. Liber cabalisticus, qui manuscriptus

ptus tantùm inter judæos habetur. antiquitatis primæ. Author ejus Rabbi Nechon ja ben Hakkana, qui circa tempus Jonathanis Usielidis vixit, ante natum Christum non admodum multis annis. Sic abbreviatè citari non memini me legere.

ס״הז

סֵפֶר הַזּוֹהַר. Liber Zohar. Neque hanc abbreviaturam in authore aliquo observavi. Vide infrà in רשב״י.

ס״ח

סַם חַיִּים Aroma vitæ, vitale, salutare.

ס״י

סֵפֶר יְצִירָה Liber creationis. Liber cabalisticus omnium celeberrimus, cujus author effingitur Abraham patriarcha.

ס״ל

סְבִירָא לֵיהּ Videtur ipsi, Opinio est ipsi, Opinatur, vel סָבוּר לֵיהּ, vel לי mihi: דסל Quòd, quia opinatur. Pro לֵיהּ pluraliter etiam dici potest, לָן nobis, לְהוֹן ipsis.

ס״מ . סמ״ג

סֵפֶר מִצְוֹת גָּדוֹל Liber præceptorum magnus. Author ejus R. Mosche mikkotzi, qui floruit circa annum Christi millesimum ducentesimũ quadragesimum.

סמי

סמי

סֵפֶר מִלְחֲמוֹת יְהוָה Liber bellorum DOMINI. Vide supra in 'מ.

סמק

סֵפֶר מִצְוֹת קָטוֹן Liber præceptorum minor. Proprio titulo vocatur עַמּוּדֵי גוֹלָה Columnæ captivitatis. Author ejus R. Isaac Corbelensis.

סס

סוֹף סוֹף Finis, Finis: Rabbini utuntur, pro Tandem: Nihilominus.

2. סְפֵק סְפֵיקָא Dubium dubij, dubium ex altero dubio illatum, Instantia ad objectionem dubiam. In libro *Schaare dura* obvium.

סע

סֵדֶר עוֹלָם Seder olam, Ordo mundi. Liber est complectens chronologiam sacram Hebræorum. Est autem duplex; unus, סֵדֶר עוֹלָם רַבָּא Chronologia major, alter סֵדֶר עוֹלָם זוּטָא Chronologia minor. Citari solet, ubi Chronologica tractantur.

סִפ

סוֹף פָּסוּק Sophpasuk, Finis versus. Masoretha sic etiam vocant accentum, qui quemlibet versum biblicum finit, & Grammaticis etiam *Silluk* vocatur. Pluraliter סוֹפֵי פְּסוּקִים. Priori

uſu legitur Ieſaiæ 57. 3, ubi ad vocem וַתִּזְנֶה notant, ב׳ א׳ רפ וא׳ כפ id eſt, Bis extat: ſemel eſt initium verſus, & ſemel finis verſus. Pluraliter, ad אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם Levit. 18. 4, aſcriptum, כ״ב ס״פ בספ id eſt, viginti duo fines verſuũ ſunt; hoc eſt, viginti duobus locis hæc vocabula conjuncta, verſum in hoc libro finiunt.

2. סוֹף פֶּרֶק Finis capitis: בס״פ In fine capitis, וס״פ Et &c.

ספ״ק

סוֹף פֶּרֶק קַמָּא Finis capitis primi: ובספ״ק Et in fine capitis primi.

ס״ר

סִבָּה רִאשׁוֹנָה Cauſa prima.

סרנ״ך

סְמִיכוּת, רִבּוּי, נְקֵבָה, כִּנּוּי, Regimen, Pluralis numerus, Fœmininum genus, Affixio Pronominum. Quatuor ſunt cauſæ mutationis vocalium apud Grammaticos, quæ ſic abbreviate indicari ſolent.

סש״ר

סֵפֶר שְׁמוֹת רַבָּא Gloſſa magna in librum Exodi. Vide ב״ר.

ס״ת

1. סֵפֶר תּוֹרָה Liber Legis: בס״ת In libro Legis, לס״ת, Ad, מס״ת Ex; כס״ת Juxta. Pluraliter

סת

מפקין כל סת Producunt omnes libros Legis, ubi ס exprimendum סִפְרֵי.

2. סתרי תורה Arcana, myſteria Legis.

3. סֵפֶר תְּרוּמָה. Nomen celebris libri eſt, qui agit de ritibus, de licitis & vetitis, alijſque ſimilibus.

4. סוֹף תֵּיבָה Finis dictionis: plur. סוֹפֵי תֵיבוֹת. Fines dictionum: Maſor.

סת׳ר

סוֹף, תָּוֶךְ, רֹאשׁ Finis, Medium, Principiū, Cab.

ע

ע׳

עַמּוּד Columna, Pagina libri.

ע״א

1. עִנְיָן אַחֵר Res, ſignificatio alia.

2. עֲבֹדַת אֱלִילִים Cultus idolorū, Idololatria. Eſt & in Talmud Tractatus integer inſcriptus ע״א. Interdum eſt עֹבְדֵי אֱלִילִים Cultores idolorum, Idololatræ. Eo titulo ſolent Chriſtianos intelligere, quod inter ipſos, quaſi ſolos qui Deum verum cognoverunt, idololatria vigeat.

עא״כו

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה Quanto magis. Argumentandi locutio eſt à minori ad majus, q. d. Si de uno id verum eſt, quanto magis de tot & tot, id eſt, de pluribus.

ע״ג

עַל גַב, עַל גַבֵּי In superficie, Super, Supra: ע״ג קרקע Supra pavimentum.

ע״ד

1. עַל דֶרֶךְ Per viã, modum, ratione: ע״ד הפשט juxta simplicem & literalem sensum.

2. עַל דְבַר Propter: ע״ד הכתוב Propter id quod scriptum est.

3. עַל דָא Super hoc, Propter hoc, Propterea: in Zohar.

4. צְנִיּוּת דַעְתִּי. Vide suprà לע״ד.

עד״ה

עַל דֶרֶךְ הָאֱמֶת Per rationem veritatis, Verè, Propriè sic loquendo.

עד״ז

עַל דָבָר זֶה Propter rem hanc, Propterea. Rab. Cum servili, ועד״ז Et propterea.

עד״ם

עַל דֶרֶךְ מָשָׁל Per viam parabolæ, exempli causâ.

2. עַל דְבַר מָה Propter rem aliquam, De re quapiam; Propter quam rem?

עד״ש

עַל דֶרֶךְ שָׁלוֹם Pacis causâ.

ע״ה

עָלָיו הַשָּׁלוֹם Super eũ sit pax, In pace quiescat.

De

De pluribus, עֲלֵיהֶם. De hominibus ſanctis, prophetis, patriarchis & regibus Iſraeliticis communiter uſurpatur. At R. David kimchi in libro שרשים *Schoraſchim*, in Radice אוה, de patre ſuo uſurpat, dicens: ואדני אבי ע״ה פירש Et dominus pater meus, qui in pace quieſcat, ſic explicat. R. Abraham author libri *Zeror hammor*, in Paraſcha וַיִּקַּח קֹרַח in principio, Rabbinis ſuis attribuit, ſcribens: רבותינו ע״ה אמרו Rabbini noſtri, qui in pace quieſcant, ajunt. In principio libri Numerorum, רבותינו ע״ה נתנו טעם Rabbini noſtri ע״ה dant rationem. In libro *Reſchith chochma* ſępe de R. Schimeone ben Jochai dicitur. Hæc tamen non ſunt de communi uſu.

2. עִנְיָן הַזֶּה Negotium hoc, materia hæc: Gram.

3. עוֹלָם הַזֶּה Mundus hic, ſeculum hoc. Si ita ſumatur, tunc præcedere ſolet integrè עוֹלָם הַבָּא Seculum venturum. E contrario, ſi integrè præcedat, עוֹלָם הַזֶּה, tunc ע״ה valet עוֹלָם הַבָּא. Aliâs diſtinctionis causâ literæ ז & ב in fine addi ſolent ut mox videbitur.

4. עוֹלָם הַנְּפָשׁוֹת Seculum animarum.

5. עֵין הַקּוֹרֵא Oculus lectoris. Libri nomẽ eſt ut ſuprà poſitum in יהב״י.

6. עַם הָאָרֶץ Populus terræ, Idiota, Plebeius, unde dicunt, ת״ח אל ישא בת ע״ה Diſcipulus ſapientis ne ducat filiam idiotæ.

עוהב . עהב

עוֹלָם הַבָּא Seculum venturum aut futurum: Cum articulo העהב; item שהעהב Quòd seculum futurum, בהעהב In sec. futuro, &c.

עוהז . עהז

עוֹלָם הַזֶּה Mundus hic, Seculum hoc: מהעהז Ex seculo hoc.

עז

1. עֲבֹדָה זָרָה Cult⁹ alienus sive extraneus, Idololatria. Est & Tractatus Talmudicus sic appellatus, Synonima sunt, עֲבוֹדָה זָרָה & עֲבוֹדַת אֱלִילִים
2. עַל זֶה De hoc; Super hoc; Propter hoc Propterea.
3. עִם זֶה Cum hoc.

עזא

עַל זֶה אָמַר Propter hoc dicit, scil. Scriptura: שעזא Quod super hoc dicit Scriptura.

עזנ

עַל זֶה נֶאֱמַר Super hoc; De hoc dicitur aut dictum est, scil. in Scriptura.

עוֹד זֶה נִקְרָא Præterea hoc vocatur, Cabal.

עח . עוה

Legitur in notis Masorethicis in fine libri Levitici. Priores duę literæ numerum tantùmmodo significant nempe 78, quot sunt versus, ultimæ istius libri Paraschæ sive Sectionis. Eundem numerum solent aliquo nomine proprio

prio exprimere, tanquam ſymbolo notiore. Pro eo pravè in una editione Veneta ſcriptum eſt עזה, per ה, quod debebat eſſe א. Nomen enim illud proprium dupliciter in Biblijs ſcriptum legitur, עֻזָּה Uzza, 1. Paral 13.9, & עֻזָּה, 2. Sam. 6.3. Legi ergo hîc debet עזא, & ſic erit idẽ numerus, qui literarum præcedentium עה. Uzza autem iſte fuit is qui arcam tetigit per imprudentiã, unde morte affectus fuit à DOMINO.

ע״י

עַל יְדֵי Per manus, Operâ, Per. Manus vocabulo frequentiſſimè in hac locutione uſurpant, quod manus commune ſit agendi inſtrumentum. Cum ſervilibus וע״י Et per, שע״י Quod per.

2. עֵין יַעֲקֹב Libri nomen eſt, qui & עֵין יִשְׂרָאֵל, & ſæpè ſic citatur in Caphtor.

ע״ט

עֶרֶב יוֹם טוֹב Veſpera diei feſti. Cum ſervilibus, בע״ט In, לע״ט Ad מע״ט A veſpera diei feſti.

ע״ם

עַל יְדֵי מוּקְדָּם Per manus primi, ſcil. nuncij, tabellarii, Per primum, Per primam occaſionem. In epiſtolis frequens.

ע״כ

1. עַל כֵּן Ideo, Igitur, Idcirco.
2. עַד כָּאן Hucuſq;, Hactenus. Vide mox עכ״ד.
3. עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים Cultus ſtellarum, Idolola-

tria. Hinc in Mischna Talmudica, ברוך שעקר עׄכ מארצנו Benedictus sit qui exstirpavit idololatriam ex terra nostra: Berachoth cap. 9.

4. עַל כָּרְחוֹ Per coactionem ejus, invito eo, nolit velit. Præcedere solet ב, ut בעׄכ.

עׄד

עַד כַּאן דְבָרָיו Hactenus verba ipsius. Post citata alterius authoris verba usurpare solent, & ד compendii causâ sæpè omittitur.

2. עַל כָּלָא דָא Preter hęc omnia, Super omnia hæc, De omnibus his: Zohar.

עׄכום

עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת Cultores stellarum & planetarum. Sic olim gentiles, omni veri Dei cognitione destitutos, vocarunt, nunc etiam eodem Christianos intelligunt, non ut stellarũ, sed idolorũ cultores. Pro eodem dicunt עׄא, ut suprà positum, item עׄז, ut mox sequitur. Cum servilibus, שיבדילם עׄהתורה מהעׄכום Quos distinxit per Legē ab idololatris: כעׄכום, לעכום, &c. Aliquando primæ literæ vox integra ponitur, hoc modo עוֹבְדֵי כוֹם.

עׄכו

עִם כָּל זֶה Cum toto hoc, Etsi totum hoc ita sit, Tamen, Attamen, Nihilominus. Frequenter præcedit ו, ועׄכו.

עׄכל

עַד כַּאן לְשׁוֹנוֹ Hucusque, Hactenus verba ejus.

Sequi-

Sequitur sæpe nomen ejus, cujus verba citata sunt, & tunc sine Pronomine legendum לְשׁוֹן.

עַכְּפּ

עַל כָּל פָּנִים Per omnes modos, Omnibus modis. Omnino.

2. עַד כַּאן פֵּירוּשׁוֹ Hucusq; expositio ejus. Si sequatur nomen interpretis, tunc legendum פֵּירוּשׁ vel פֵּירֵשׁ.

עַ״ל

עַיֵּין לְעֵיל Vide suprà. לְעֵיל Chaldaicum est, pro quo etiã dicitur לְמַעְלָה. Usurpant, quando lectorem aliô ablegant.

עַ״מ

עַל־מְנַת Per conditionem, Eâ lege vel conditione, Propterea, Eo ut: ut לִלְמוֹד עַ״מ לְלַמֵּד Discendum, propter docendum, Discendum nobis est, eo fine ut aliquando alios doceamus.

2. עַל מִשְׁקָל Ad pondus, id est, modum, formam, rationem.

3. עַוָּל מְשֻׁקָּץ Perversus abominabilis, vel perversitas detestanda. Unde Mercerus hanc habeat, nescio. Ego putarim explicandum עוּל, Puer, & nisi fallor, in ipsorum Machsor hanc locutionem legi, in qua detestanda latet fraus judaica, quam detegam aliâs, s. D. v.

4. עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת Decẽ verba, Decẽ præcepta.

עַמ״א

עַל מִשְׁקָל אַחֵר Juxta formam aliam: Gram.

עמי עשו

עֶזְרִי מֵעִם יְהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terrã, Psal 121.2. In initijs librorum poni solet.

ענג

עֵדֶן נָהָר גַּן Deliciæ, Fluvius, Hortus. Est Notariacum vocis עֹנֶג Voluptas, quâ periphrasticè significatur Paradisus, ubi vera voluptas.

ענל

עִנְיָן נִזְכָּר לְמַעְלָה Res commemorata suprà.

עס

עֵט סֹפֵר Stilus scribæ. Nomen libri est, cujus author R. David kimchi, in quo de Masora & Accentibus. Meminit ejus Elias in Fragmentis Tabularum.

2. עֶשֶׂר סְפִירוֹת Decem numerationes: Cabal. Vide suprà in ס׳.

עע

עֶבֶד עִבְרִי Servus Hebræus. Usurpant, ubi de servorum jure agunt.

עעא

עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים Cultores cultus idolorũ, Idololatræ.

ععז

עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה Cultores cultus extranei, Idololatræ. Utraq; hac locutione Christianos in primis intelligunt.

עְפ

עַלפִּי Juxta os, Juxta præscriptum, sententiam, mandatum, modum, formam. Si præcedat אַף tum conjunctim sumuntur. Vide suprà in אַפּ.

2. עֲשֶׂרֶת פְּעָמִים Decem vicibus.

עְצ

עַל צַד Ad latus, Juxta, Per, Prope, Ex parte; עְצ החיוב Per consequentiam, עְצ השאלה Per interrogationem.

עוֹבְדֵי צְלָמִים Cultores imaginum.

עְק

עוֹד קָשֶׁה Præterea difficile est, Alia objectio est, Amplius quæri vel objici potest: ועְק.

עְקל

עוֹד קָשָׁה לִי Amplius difficile mihi est, Alia objectio oritur mihi.

עְש

עֶרֶב שַׁבָּת Vespera sabbathi: בעְשׂ In, לעְשׂ, כעְשׂ.

2. עַיֵּן שָׁם Vide illic. Usurpant, quando lectorem aliò remittunt.

3. עִם שָׁלוֹם Cum salute. Vide Epistolas nostras Heb.

4. עַל שֵׁם Propter, Propterea, Eo quòd, Ob id. Id Chaldaicè dicitur עַל שׁוּם: ut עְש מַה Propter quod, Qua de causa?

5. עוֹד שָׁם Præterea ibi, scil כָּתוּב scriptum est, נֶאֱמַר dicitur, quæ verba sequi solent, aut ipsis similia.

עשה

עַל שְׁמַע הַפָּסוּק Juxta lensum simplicem vel literalem versus: Rab.

עשן

עוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ Mundus, Annus, Anima: Rab.

פ

פ׳

פֶּרֶק Caput, libri scil: בפ׳ ג׳ In capite tertio; ובפ׳ Et in capite: plur. פְּרָקִים Capita.

2. פַּעַם Vice: פ״א, id est פַּעַם אַחַת Vice una; Pluraliter ג׳ פ׳ id est, שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים Tribus vicib.

3 פָּסוּק Versus biblicus, Textus Scripturæ sacræ.

4. פֵּרֵשׁ Interpretatur.

5. פָּרָשָׁה Parascha, id est, Distinctio, Sectio, quæ per tria majuscula פ in Biblijs Hebraicis designatur, & à prima voce communiter nominari solet: ut בפ׳ בְּרֵאשִׁית In Parascha Bereschith, & sic deinceps.

6. פְּתוּחָה Apertum: vide infra in פ״ס.

פ״א

1. פֵּירוּשׁ אַחֵר Expositio alia.

2. פִּרְקֵי אָבוֹת Capitula patrum. Nomen est libri Talmudici, in quo sententię illustres, dicta & apophtegmata piorum Rabbinorũ, collecta sunt. Is separatim excusus Hebraicè, cum brevi com-

commentario R. Abarbinelis. Latinè explicatus & scholijs illustratus à Paulo Fagio, & recenter à Johanne Drusio.

3. פַּעַם אַחֶרֶת, Vice aliâ quod & aliter interdum etiam sumitur, ut paulò antè in פ positum, Ea sensus facilè distinguet.

פאפ

פֶּה אֶל פֶּה Ore ad os.

פָּנִים אֶל פָּנִים Facie ad faciem, coram. In epistolis frequens est: ut, לדבר עם אדוני פ״א Ad loquendum cum domino meo coràm.

פג

פְּלוּגְתָּא גְדוֹלָה Controversia, Dissensio magna: Talm.

פג״ן

Vide suprà in litera ן.

פר

פַּתַח דְּסִפְרָא Pathach libri. Masorethæ sic solent notare ad eas voces, quæ Pathach vel Sægol cum accētu Athnach vel Sophpasuk in singulis libris servant, cum aliâs propter eos accentus mutentur in kametz, Vide Eliam in Tab.2.Orat.2.

2. פִּסְקָא דְּסִפְרָא Piska libri. Piska vel פְּסִיק virgula recta est, quæ inter duas dictiones ponitur. Hanc inter accentus referunt, unde & ipsius usus à Masorethis observatus. Quoties autem illud Pesik in unoquoque libro

occurrat, id notarunt, & vocarunt *Piska desiphra.* Vide etiam in Tab.2.Orat.4.

פ״ה

פָּסוּק הוּא Verſus-biblicus eſt. Uſurpant, quando in commentarijs ſuper aliquem authorem, notant, verba iſta vel iſta eſſe verba textus biblici.

פֵּירוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס Explicatio quinternionis. Sic loquuntur in cōmentarijs Talmudicis, quando vox aliqua eodem folio explicatur. Pluraliter, קוּנְטְרֵסִין. Quinterniones, Folia.

פכ״צ

פֶּרֶק כְּצַד צוֹלִין Caput, *ketzad tzolin.* Caput Talmudicum eſt ſic incipiens, quod extat in libro פְּסָחִים De paſchate, & ita ſæpiſſimè capita Talmudica abbreviatè citant, cui rei & nos ad finem hujus Tractatus, medelam afferemus.

פ״ס

פְּתוּחָה, סְתוּמָה Apertum, clauſum. Dicitur de ſpacijs iſtis, quæ in quinq; libris Moſis vel ab initio lineæ, vel in media linea relinquuntur. Textus vel Sectio ab initio lineæ incipiens, vocatur פָּרָשָׁה פְּתוּחָה Sectio aperta, & indicatur per פ minus eo loci poſitum. Sectio in media linea incipiēs, vocatur סְתוּמָה clauſa, & ſignificatur per ס minus. In impreſſis tamen libris hæc differentia non eſt accuratè obſervata. Diverſa de his Doctorū eſt ſententia. Elias in Fragmentis Ta-

tis Tabularũ ſic deſcribit: פָּרָשָׁה פְּתוּחָה *Periodus vel Sectio aperta duas habet formas: Prima quæ in medium lineam incidit, & constituit ſpacium plus minus novem literarum. Secunda, quando in finem lineæ incidit, tunc relinquitur ſpacium totius lineæ, & nova paraſcha ſive ſectio incipit à linea tertia.* פָּרָשָׁה סְתוּמָה *Sectio clauſa eſt: quæ relinquit ſpacium in medio lineæ quaſi trium literarum, & poſtea lineam iſtam finit. Quando autem (præcedens ſectio) abſolvit lineam, tunc ſequens ſectio inchoatur circa medium lineæ ſecundæ.* Hæc ille. Porro Rambam ſive Majemon Parte prima, Tractatu de Libro Legis, cap. 8 plenius hæc explicat, his verbis: פרשה פתוחה יש לה שתי צורות אם גמר באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השנייה׳ כמה דברים אמורים שנשאר מן השיטה ריוח כשיעור תשע אותיות . אבל אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השיטה מניח שיטה שניה בלא כתב ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה השלישית id eſt; Sectioni apertæ duæ ſunt formę: *prima*, ſi finiat (ſcriba) in medio lineę, tunc relinquit reliquum lineæ vacuum, & incipit ſectionem apertam à principio lineæ ſecundæ, hoc eſt, relinquit de linea ſpacium quaſi novem literarum. *Secunda*, ſi reliquum ſit in linea non-niſi exiguum ſpacium, aut ſi finiat in fine lineæ, tunc relinquit lineam ſecundam totam abſq; ſcriptura, & incipit ſectionem apertam à principio lineæ tertiæ. De Paraſcha ſetumah ſive clauſa ſic ſcribit:

פרשה סתומה יש לה שלש צורות ׳ אם גמר באמצע
השיטה מניח ריות כשיעור ומתחיל לכתוב בסוף השיטה
תיבה אחת מתחלת הפרשה שהיא סתומה עד שימצא
הריות באמצע · ואם לא נשאר מן השטה כדי להניח
הריות כשיעור ולכתוב בסוף השישה תיבה אחת יניח הכל
פנוי ויניח מעט ריות מראש שיטה שנייה ויתחיל לכתוב
הפרשה הסתומה מאמצע השיטה שנייה ׳ ואם גמר
בסוף השטה מניח מתחלת שטה שנייה כשיעור הריות
ומתחיל לכתוב הסתומה מאמצע שטה נמצאת אומר
שפרשה פתוחה תחלתה בתחלת השטה לעולם
ופרשה סתומה תחלתה מאמצע השטה לעולם hoc est,
Sectioni clausæ tres sunt formæ: *prima*, si finiat
scriba in medio lineæ, relinquit dictum spaciũ,
& incipit scribere in fine lineę dictonẽ unam ex
principio paraschę clausæ, ita ut appareat spaciũ
illud in medio. *Secunda*, si non superfit de linea,
ut possit spacium illud relinquere, & scribere in
fine lineę dictionẽ unam, relinquet totum illud
spaciolum vacuũ, & parumper etiam spacij in
linea sequenti, & incipiet deinceps scribere se-
ctionẽ clausam à medio lineæ secundæ. *Tertia*,
Quod si finiat in fine lineæ, relinquet de prin-
cipio lineę secundæ dictum spacium, & incipit
scribere paraschã clausam è medio lineæ istius,
Dico summatim, Paraschæ apertę initiũ semper
debet esse à principio lineæ: paraschæ clausæ
principium perpetuò à medio lineę. Hactenus
Rambã. Ab hac Majemonis sententiâ dissentit
nonnihil הרא״ש id est, Rabbi Ascher, qui vult se-
ctionem

ctionem clausam semper debere finiri in medio lineæ, ac apertæ sectionis initium fieri à principio lineæ sequẽtis: Sectionem apertam finiri in principio lineæ, & relicto spacio, sectionẽ clausam inchoari circa finem ejusdem lineæ, ut traditur in *Schulchan Aruch*, Parte secunda, quæ vocatur Jore deah, sectione 275. Superstitiosa hęc scribendi ratio observatur tantùm in Libro Legis sacro manuscripto, quo in Synagogis suis utuntur, quando sacra peragũt. In libris impressis spacio tantùm qualicunq; distincta sunt.

פפ

פתחון פה Apertio oris, id est, Excusatio, Defensio, ולא יהיה להם פפ Et non erit ipsis ulla excusatio.

פ״ק

פֶּרֶק קַמָּא vel פִּרְקָא, Caput primum: בפ״ק In cap. primo. Interdum inseritur ר, ut בפ״רק, In cap. 1.

פֵּירוּשׁ קוּנְטְרֵים Expositio folij: vide פ״ה.

פר״דק

פֵּירוּשׁ רַבִּי דָוִד קִמְחִי, Expositio R. Davidis kimchi: כפר״דק Juxta expos.

פ״רח

פֵּירוּשׁ ר׳ חֲנַנְאֵל Expositio R. Chananaelis.

פ״רשי

פֵּירוּשׁ רַבִּי שְׁלֹמֹה יִרְחִי Expositio R. Salomonis Jarchi.

פרת

פֵּירוּשׁ רַבֵּנוּ תָּם Expositio Doctoris nostri Tā, Plurimis Rabbinorum nominibus litera פ hoc usu præfigitur. Vide communiora nomina in lit. ר.

פתל

פֶּן תֹּאמַר לוֹמַר Ne possis dicere. Talm.

צ

צאל

צָרִיךְ אַתָּה לוֹמַר Necesse habes dicere, Dicendum tibi est vel erit. Pro לומר potest & dici לָדַעַת Scire.

צל

צוֹרֶךְ לוֹמַר Necessitas est dicere, Oportet dicere, Dicendum est. Ubi sermo est de mendis librorum emendandis, tum valet, צָרִיךְ לְתַקֵּן Opus est corrigere, Corrigendum est. Pro צורך dicitur etiam צָרִיךְ. Item צָרִיךְ לְהַגָּהָה Opus habet illustratione, animadversione.

צלע

צָרִיךְ לוֹ עִיּוּן Opus habet consideratione: וצלע Et opus est ipsi consideratione.

צע

צָרִיךְ עִיּוּן, ut ante. Quandoque adjicitur ב in fine pro בְּשׁוֹרֶשׁ Radicitus, fundamentaliter.

קרי

ק

קׄ

קְרִי Legitur. Usurpatur in margine Bibliorum & apud Maforethas, quando diversitas lectionis indicatur.

2. קָשֶׁה Durū, Difficile. Objectio difficilis.

3. קַמָּא Primum.

קאמל

Vide infra in קמ״ל.

קב״ה

קָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא Sanctus benedictus ille. Chaldaicè & Talmudicè efferri plerunque solet, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. Sæpius apud Rabbinos præcedit ה, ut suo loco positum.

ק״ג

קְהִלָּה גְדוֹלָה Synagoga magna.

ק״ו

קַל וָחוֹמֶר Leve & grave. Sic loquuntur, quando argumentantur à leviori, id est, minori ad majus, vel contrà: ut, אם הקב״ה מצטער על דמן של רשעים ק״ו דמן של צדיקים Si Deus dolet ob sanguinem improborum, scil. immeritô effusum, quanto magis ob sanguinem justorum.

קי

קְהִלַּת יַעֲקֹב Ecclesia Jacobi, id est, Israelitica, ex Deut. 33. 4.

קל

קַיְּמָא לָן Confirmatio est nobis; Probatio suppetit nobis. Usurpant, quando argumentum afferunt pro sua sententia confirmanda. Interdum scribitur ק״ל.

2. קָשֶׁה לִי Difficile est mihi, Scrupulus oritur mihi. Sic loquuntur, quando objectionem aliquam ex alterius sententia exstruunt: וק״ל Et.

3. קַל לְהָבִין Facilè est intellectu, Facilè intelligitur vel intelligi potest.

קמ״ל הקמ״ל

קָא מַשְׁמַע לָן Est intelligentia (inde) nobis: intelligimus, observamus, discimus ex eo. Additur sæpè Nun in fine קמ״לן. Scribitur etiam excluso א, קמשמע לן. Præfigitur quandoque ה pro הא Ecce.

קס״ד

Vide suprà in ס״ד.

קק

קְהִלָּה קְדוֹשָׁה Synagoga sancta. Sic semper suas synagogas, scholas & ecclesias appellant, cum potius omnis impietatis lacunę sint. Cum servilibus, בק״ק ורנקפורט In synagoga sancta Fran-

Francofurtensi: רֵישׁ מְתִיבְתָא דקק קְרָאקָא Caput academiæ synagogæ sanctę Cracoviensis. ד genitivum notat ex usu Chaldaico.

קקק

קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ Sanctus, sanctus, sanctus, ex Jes. 6. 3.

קרובץ

Elias in libro Tischbi scribit: Judęi Germani carmina quędam, quæ in sabbathis & alijs festis diebus, dicunt, vocant *krubbatz*, cujus rationem ignorant, nisi quòd dicunt, literas istas abbreviaturam esse harum vocum, קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים Vox exsultationis & salutis est in tentorijs justorū, ex Psal. 118.14. R. David kimchi in Radice עתר, scribit קרובות, per ת in fine. Sunt autem ת raphatum sive aspiratum & צ affines in pronunciatione. Unde Elias dicit, ista carmina sive precationes aut cantiones metricas vocari קְרָבוֹת, à קרב, quia applicantur & adjunguntur precibus ordinarijs. Sic etiam, scribitur in libro Juchasin fol. 34. 2.

קש

קְרִיאַת שְׁמַע Lectio Audi. Lectio legalis est ex Deut. 6, *Audi Israel, Dominus Deus tuus,*

Dominus unus est, & cæt. Hanc singulis diebus bis dicunt, manè & vespere, summa cum reverentià, & multa superstitiosa dè ea scribunt: כי הוה מטי זמן ק״ש Cùm appropinquaret tempus legendi lectionem Audi Israel.

קשׁה

קְרָא, שְׁנָא, הֲלָכָה. Per קרא intelligitur textus biblicus: per שנא textus Talmudicus, qui & מִשְׁנָא & מַתְנִיתָא vocatur, ut suprà dictum: per הלכה textus Gemaræ; qui dicitur sic quasi Discursus, quia continet varias disputationes Doctorum. Hæc tria lectu difficilia sunt; quod voce קָשָׁה, quæ trium istorum vox symbolica est, innuitur.

ר

ר׳

רַב, רִבִּי, רַבִּי, רַבָּן. Rabbi, Magister, Doctor. Hi tituli omnes post natum Christum inter judæos orti sunt. Nam prima antiquitas prophetis proxima, nullis omnino titulis utebatur, æquè ut prophetæ ipsi. Sic viri synagogæ magnæ; post Esram, Haggæum, Zachariam & Malachiam, nudis nominibus suis appellati fuêre. Sic qui hos insecuti, Antigonus vir Sochæus, Schimeonis justi ultimi ex synagoga magna discipulus, Jose filius Ioazaris, Jose filius Jochananis, Josua filius Perachjæ, Schemaja & Afta-

Aftalion, Hillel & Schammai, nullis titulis usi sunt, וזה לגדולתם וככוד מעלתם בשביל שאי אפשר למצוא כנוי ראוי להם לכבד את שמם כמו שאין כנוי לנביאים, *idq; propter magnificentiam & gloriam excellentiæ ipsorum, quod impoßib.le esset, reperire titulos dignos ipsis, ad honorandam nomen ipsorum, prout nulli erant tituli prophetis ipsis*, ut scribit Majemon in præfat. in Tract. Talmudicum זרעים *Seraim.* Astipulatur huic, Rabbi Nathan in Lexico Aruch, in voce אבי ubi ita scribit : הדורות הראשונים שהיו גדולים מאד לא היו צריכין לרברבם לא ברבן ולא ברבי ולא ברב לא לחכמי בכל ולא לחכמי ארץ ישראל. שהרי הלל עלה מבבל ולא נאמרה רבנות בשמו id est, *Secula prima, quæ erant præstantißima, non opus habebant se ampliare* (titulis) *neq; per Rabban, neq; per Rabbi, neq; per Rabh, tam sapientes Babyloniæ quàm sapientes terræ Israelis. Nam Hillel ascendit ex Babylonia, neq; fuit appellatum Rabbini titulo nomen ejus.* Ante hunc Hillelem nemo tali aliquo titulo vocatus fuit. Attigit autem Hillel nativitatẽ Christi, aut paucis annis ante ipsum obijt.

רַבָּן *Rabban* titulus omnium præstantissimus est, Magnatem potius ac principem quàm Doctorem denotans, ut mox patebit. Septem tantũ Hillelis posteri eo insigniti leguntur, *Primus* Rabban Schimeon Hillelis filius. *Secundus*, Rabban Gamaliel senex, Schimeonis filius, Hillelis nepos, Pauli Apostoli, ut putatur, præceptor in judaismo, de quo dictitant, quod cum

mortuus esset Rabban Gamaliel senex, Onkelos proselitus cōbussérit super ipso septuaginta libras thuris, ut est in Juchasin fol. 164. *Tertius*, Rabban Schimeon II. filius Gamalielis senis, Hillelis pronepos, qui in direptione Urbis perijt. *Quartus*, Rabban Jochanan filius Zachæi. Hic non fuit de familia Hillelis, ideoq; post desolationem urbis, quinq; ad summum annis ceu succenturiatus administrator principatum gessit in urbe Jafne, quo ex obsidione Hierosolymę fugerat. Nam Gamaliel II. qui sequitur, nondum erat aptus ad principatum. *Quintus*, Rabban Gamaliel II. Schimeonis secundi filius, Hillelis abnepos qui Jochanani in Jafne successit. *Sextus*, Rabban Schimeon III. Gamalielis secūdi filius. Hic Schimeon pater fuit Rabbi Jehudæ, qui in specie appellatus רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא *Rabbi Jehuda princeps*, & à sanctitate רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ *Rabbi noster sanctus*, & κατ' ἐξοχὴν absolutè & simpliciter רַבִּי *Rabbi*. Hinc disputant Hebræi, quare hic Rabbi Jehuda, cum omnes præcedentes dignitate superarit, non etiam vocatus fuerit *Rabban*? respondent quidam, quòd Rabbi, absolutè sine adjecto nomine usurpatum, longè excellentius sit, quàm Rabban cum adjecto nomine. *Septimus*, Rabban Gamaliel, Rabbi Jehudæ filius, in quo titulus exspiravit. Duravit per ducentos ferè annos, aut paulo amplius. Nam sub patre eius Rabbi Jehudâ, tres Imperatores Romani mortui fuerunt, Antoninus

ninus pius, Marcus Antoninus & Aurelius Cõmodus, cujus obitus ponitur in annum Christi 193. Hæc patent ex Rambam dicto loco, Juchasin, fol. 66. 67. Schalschelet. Tzemach David & similibus aliis libris Historicis. In Tzemach legitur : רבן שמעון בן הלל הוא הראשון הנקרא בשם רבן id est, *Rabban Schimeon filius Hillelis, primus fuit appellatus nomine Rabban.* Hic fortassis ille fuit, qui Christum brachijs excepit, & à pietate atque justitia ab Evangelista Luca commendatur, Nam sanè tunc vixit, ut postea sub ejus filio Gamaliele, Paulus Legem Mosaicam didicit. Conjecturæ favet, quod historia judaica hujus laudes præterijt, quas alioqui in Hillelis majoribus & tota posteritate diligentissimè persecuta est. Unde in Tzemach legitur, fol. 36 : רבן שמעון בן הלל הזקן קבל מאביו ונתמנה לנשיא אחר אביו וזמן תחלת נשיאתו לא מצאתי בשום אחד מהמחברים, id est, *Rabban Schimeon filius Hillelis senis accepit* (Legis traditionem) *à patre suo, & cõstitutus est princeps post patrem suum: at tempus initij principatus ejus non reperi in ullo aliquo authore.* Et paulò pòst : וזמן משך נשיאתו לא ידענו *Et tempus protractionis principatus ejus non scimus, quod similiter in nullo authore legi, Patet autem evidenter, quod non diu regnavit.* Inde etiam in Mischna Talmudica nulla ejus mentio. In Gemara obiter tantùm commemoratur, non alio fine, quàm ut Hillelis posteritas integrè contexatur, his verbis :

הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה id est, *Hillel & Schimeon; Gamaliel & Schimeon, administrarunt principatum suum durante adhuc Templo secundo, centum annis*: Tractatu de sabbatho, fol. 15. Præterea in Pirke abhot inter patres Traditionum non recēsetur, sed Hillelis celebribus dictis, statim subjicitur nepos ejus Rabban Gamaliel. Inde Abarbinel motus, in Quæstionibus suis in hunc librum, non intempestivè quæsivit, quare Rabban Schimeon, Hillelis filius, in serie Patrum non ponatur. Nihil respondet. Causam suspicor esse, ut dixi, quòd posteaquam Christum esset amplexus, ejus memoriam præterierint. Sed ad propositum. Primus à nato Christo titulus fuit Rabban, & principibus datus, qui tamen etiam doctrinâ Legis excellebant. Postea prodiit titulus רִבִּי & רַבִּי in terra Israelis; רב & מַר in Babylonia. Hinc sæpè in Talmud רַבִּי זֵירָא & רַב זֵירָא nempe dum Sira iste adhuc doceret in Babylonia, vocatus fuit Raf: postmodum Hierosolymam vocatus, & solenni impositione manuum in Magistrū promotus, dictus fuit *Rabbi* & *Ribbi*, ut legitur in libro *Halichoth olam*, *fol. 5. 2.* De dignitate & differentia hæc ab Hebręis statuūtur: גדול מרב רבי וגדול מרבי רבן וגדול מרבן שמו ולא מצאנו אדם שנקרא רבן חוץ מן הנשיאים id est, *Rabbi excellentior titulus est, quam Raf: Rabban major quam Rabbi; at simplex nomen ejus, majus quàm Rabban, neq; reperimus quemquā vocatū fuisse Rabban,*

prætera

præterquam principes; Aruch in voce אב״. Item רבן הוא שם חשוב במעלה יותר מרב ורבי *Rabban est nomen excellentioris dignitatis, quam Raf vel Rabbi*: Tzemach fol. 36. Item: החכמים שהם למטה מן המעלה הזאת יכנה אותם רבן ועוד למטה מן המעלה הזאת יכנה אותם רב ורבי, id est, *Sapientes qui infra hanc dignitatem erant*, (ut nudo suo nomine vocarentur) *cognominati fuere Rabban: qui infra hanc dignitatem, vocati fuere Rabbi & Raf*: Majemon in suprà dicta præfatione. De hac Majemonis sententia legitur in Juchasin fol. 20. 2. & fol. 48. 1. Etsi Majemon nomen Rabban videatur etiam Sapiētibus tribuere, עם כל זה לא מצאנוהו לשום חכם כי אם לנשיאים לבד tamen non reperimus illud cum ullo sapiente, sed cum principibus duntaxat. Aliâs de his plura.

רַבָּן pluraliter dicitur רַבָּנִים רַבָּנִין & רַבָּנָן, quæ postrema forma Talmudicis familiarissima est, ut in illo, תָּנוּ רַבָּנָן Docent Rabbini, Et in Targum, אַסְחַרִי רַבָּנַיִךְ Accumbere fac magistros tuos, Cant. 6. 4. רַבָּנֵי סַנְהֶדְרִין Magistri Sāhedrin, Eccles. 2. 10. Hoc plurale non est ejusdem dignitatis cum singulari: servit enim omnibus promiscuè sapiētibus. A reliquis pluraliter dicitur רַבּוֹת, sed semper cum Affixo Pronomine, רַבּוֹתֵינוּ Rabbini nostri: המבעט ברבותיו Qui calcitrat adversus magistros suos. רב etiā admittit Affixū; ut, כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה Quicunque docet quæstionem-Talmudicam

coram Docto. e vel Præceptore suo, reus est mortis: Berach. fol. 31. 2. & sic sæpè: itē מֹשֶׁה רַבְּכֶם הֵיכָן הוּא Moses Magister vester ubinam est? Schab. fol. 89. 1: item מֹשֶׁה רַבֵּנוּ Moses Magister noster.

ר״א

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר Rabbi Eliefer, vel ר׳ אַבְרָהָם Rabbi Abraham, Talm. Utro modo legendum, docent præcedentia cujusq; loci, ubi idem nomen sæpius reperi solet.

2. רַב אָמַר Raf dicit. Talm.

ראב״ד

ר׳ אַבְרָהָם בַּר דִּיאוֹר Scripsit librum historicum qui vocatur סֵפֶר קַבָּלַת הָרָאבַ״ד Liber Cabalę R. Abrahami, filij Dior. Vixit eodem tempore cum R. Abraham Aben Esra. Fuit & alius ראב״ד, dictus R. Abraham filius David qui in Talmud quædam commentatus est, & scripsit הַשָּׂגוֹת Animadversiones in Rambam, annis viginti post priorem. Horum nomina in quibusdam libris confunduntur. Litera sive articulus ה huic ut & alijs multis abbreviatis nominibus præmitti solet.

ראב״ית

ר׳ אֱלִיעֶזֶר בַּר יוֹסֵי הַגְּלִילִי R. Eliefer filius Rabbi Josę Galilæi. In compendijs Talmudicis R. Ascher sæpè citatur ראב״ית,

ראב״ע

רַבִּי אַבֵּן עֶזְרָא R. Abben Esra: cum articulo הראב״ע

הרבע Aliquando, ר׳ אליעזר בן עקיבא R. Eliezer filius Akivæ, apud Talmud.

רב״ם

Qui Cabalæ dediti sunt, explicant vocem hanc in Psal. 3. ver. 2, רַבִּים קָמִים עָלָי Multi insurgunt contra me: רב״ם id est רומיים Romani, בבליים Babylonij, יָוָנִים Græci, מָדִים Persæ.

רב״שע

Vide infrà in רשלע.

ר״נ

1. רֵישׁ גְּמָרָא Principium Gemaræ. In Aruch frequenter occurrit, quando ex Gemara aliquid citatur. Cum servilibus, ובר״ג Et in principio Gemaræ. De Gemara suprà dictum.

2. רַבָּן גַּמְלִיאֵל Rabban Gamaliel. Sæpe citatur in Talmud, & est ex posteris Hillelis. Vide paulo antè.

3. רַבֵּנוּ גֵרְשׁוֹם Rabbenu Gersom. De hoc etiam suprà.

ר״ד

רִבּוֹנֵי דְעָלְמָא Domine mundi. Periphrasis Dei, pro quo Rabbini dicunt. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם vel רבון של עולמים.

2. רֵאשִׁית דָּבָר Principium rei; Principiò, Primùm. In epistolarum initijs ejus frequens usus.

רדק

ר׳ דָוִד קִמְחִי R. David kimchi. Cum articulo, הרדק. Floruit circa annum Christi 1190. Fratrem habuit R. Mosche kimchi, celebrem quoq; Rabbinum. Pater, R. Ioseph kimchi, cujus expositiones R. David sæpè in commentarijs suis biblicis adducit.

רה

ראש הַשָּׁנָה Principium, caput, initium anni, Sic vocant novi anni initium, cujus festum celebrant primo die sui Septembris, qui in novilunium incidit. Est & nomen Tractatus Talmudici, de isto festo & ejus requisitis agens, qui sæpè sic citatur ut, בפק דרה In capite primo libri Rosch haschana. ד Genitivum notat.

2. רִבּוֹן הָעוֹלָם Dominus mundi. Nomen divinum est.

3. רְשׁוּת הָרַבִּים Licentia plurium. Sic vocatur in jure Hebræorum Locus publicus sive publici juris, platea publica, campus vel ager publicus, planus & apertus, non circumseptus. Opponitur ipsi רה׳, id est, רְשׁוּת הַיָּחִיד Licentia unici, id est, locus privatus, in quo persona privata tantùm jus habet. בני רה Homines in agris habitantes : בְּנֵי הָעִיר Urbani, qui in loco circumcluso habitant.

רהי

Vide præcedentem.

רזל

רז״ל

רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה Rabbini noſtri, benedictæ memoriæ

ר״ח

ראשׁ חדשׁ Caput menſis. Sic vocatur neomenia, primus dies cujuſq; menſis, qui dicitur חדשׁ Innovatio, quòd luna ad quemq; menſem fiat nova. Hoc die in ſynagogis conveniunt, preces dicunt, lunam conſectant, & quodammodo feſtum die habent. Cū ſervilibus, בר״ח, לר״ח, דר״ח, ubi ד genitivi nota. Apud Talmudicos etiam conſtituit Rabbinorum quorundam nomina, ut ר׳ חֲנִינָא Rabbi Chanina, רַב חִסְדָא Raf chaſda, ר׳ חֲנַנְאֵל Rabbi Chananael. Quale ſingulis locis legendum ſit, id antecedentia ſemper docent, in quibus integrè ſcribi ſolet, & ob crebrā repetitionem deinde abbreviari.

2. ראשׁית חָכְמָה Principium ſapientiæ. Nomen libri celebris: כתב בעל ר״ח Scribit author libri Reſchit chochma. Aliquando ſcribitur ר״ח הק ubi הק valet הַקָּצָר breve, parvum, quod compendium eſt ex principali extractum.

3. רַב חִסְדָא Raf Chaſda. Celebris fuit Doctor Babylonicus, Talmudicis ſcriptoribus ſæpè laudatus.

רח״ול

רַק חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ Tantummodo vita & ſalus addantur tibi. Uſurpant in concluſionibus epiſtolarum, pro Vive & Vale.

ר״י

Constituit aliquot nomina propria, veluti ר׳ יוסי Rabbi Jose, ר׳ יהודה R. Jehuda, ר׳ ישמעל Rabbi Ismael, & similia, quorum sensus ex præcedentibus haberi potest, in quib. integrè poni solent, deinde abbreviatè repeti, ut dictum.

2 ראש ישיבה Caput synagogæ, Synagogiarcha, Rector universitatis: נעשה לר״י Factus est caput Academiæ.

ר״יבא

ר׳ יעקב בן אליעזר R. Jacob filius Eliesaris. In compendijs Talmudicis sæpè citatur.

ר״יבג

ר׳ יוסף בן גוריון R. Joseph filius Gorionis. Author est compendij Hebraici, in quo de Actis LXX interpretum, Machabæis, excidio urbis & decem captivitatibus agitur.

ר״יבז

רבן יוחנן בן זכאי Rabban Jochanan filius Zachæi. De hoc paulò antè dictum.

ר״יבל

ר׳ יהושע בן לוי R. Josua filius Levi. Celebris inter Talmudicos Doctores.

ר״יבם

ר׳ יוסף בר מאיר R. Joseph filius Meir. Discipulus fuit Rabbi Alphesi, & Præceptor R. Majemonis

jemonis. Scripsit commentaria in complures Tractat⁹ Talmudicos. Obijt Anno Christi 1141.

ר'יבן

רַבִּי יִצְחָק בַּר נָתָן R. Isaac filius Nathanis. Fuit discipulus & gener R. Salomonis Jarchi. Item, ר' יְהוּדָה בַּר נַחְמָן R. Jehuda filius Nachmanis, qui scripsit librum הֲלכוֹת פסוקוֹת id est, Consuetudines decisæ. Vixit circa annũ Christi 755.

ר'יבש

ר' יִצְחָק בַּר שֵׁשֶׁת R. Isaac filius Scheschat. Scripsit celebrem librũ שאלות ותשובות Quæstionũ & responsionum. Floruit anno Christi 1374.

ר'יה

ר' יַנַּאי הַכֹּהֵן R. Janna sacerdos.

ר' יְהוּדָה חַיָּיט R. Jehuda sartor. Author libri celebris cabalistici מִנְחַת יְהוּדָה Oblatio Jehudę.

ריטבא

ר' יום טוב בַּר אַבְרָהָם R. Jom tof filius Abrahami. Aliquot insignum librorum author est. Inter alios scripsit commentarium in Majemonem, quem vocat מַגִּיד מִשְׁנָה. Floruit circa annum Christi 1380.

ר'ינ

ר' יַעֲקֹב נַקְדָן R. Jacob punctator. Meminit ejus Elias in Fragmentis tabularum.

ר״ל

רוצה לומר Vult dicere, vel רְצוֹנִי לוֹמַר Voluntas mea est dicere, Volo dicere, vel רְצוֹנוֹ Voluntas ejus. Usurpant, quando aliquid clarius volunt explicare, ut cum Latini dicunt, Id est, Hoc est.

2. רָאוּי לְתַקֵּן Debet corrigi, vel רָאוּי לִהְיוֹת Debet esse. Usurpant in fine librorum, ubi errata typographica recensentur.

3. רֵישׁ לָקִישׁ Resch Lakis. Nomen celebris Doctoris Talmudici, qui frequenter in Gemara adducitur.

4. רַבִּי לֵוִי Rabbi Levi, qui & רלב״ג, ut seqtur.

רלב״ג

רַבִּי לֵוִי בֶּן גֵּרְשׁוֹם R. Levi filius Gersom. Scripsit commentaria in tota Biblia. Author etiam est libri celebris מלחמות יהוה, Bella Domini. Cōmentarium in Legem absolvit Anno Christi 1330. Commentarium in libros Samuelis 1338. Mortuus Anno Christi 1370. Avus ejus maternus fuit Ramban, id est, R. Mosche ben Nachman, qui vulgò vocatur Gerundensis.

ר״מ

ר׳ מֵאִיר R. Meir. Doctor Talmudicus, quando absolutè ponitur. Aliàs etiam R. Mosche valet, ut ibi, אִמּוֹ שֶׁל הר״ם מִקּוֹצִי Mater Rab. Mosis mikkotzi.

2. רַעְיָא מְהֵימְנָא Pastor fidelis. Sic vocatur author

author qui ſcripſit Additamenta in Zohar, qui diſtinctè ſic citari ſolet. Sic in lib. *Reſchis chochma*, fol. 31. 1, וגר״מ דף רמו Et in Paſtore fideli fol. 247. item fol. 32. 1, ופי׳ ב״רם Et explicatio in Paſtore fideli. Sic ſæpè in eo libro.

3. רֵישׁ מְתִיבְתָּא Caput Synagogæ. Chaldaica locutio, pro quo vulgò dicunt רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה.

רמב״ם

ר׳ משֶׁה בֶּן מַיְמוֹנִי R. Moſche filius Majemoni, abbreviatè *Rambam* dictus. Patriâ fuit Cordubenſis, ſed in Ægypto educatus & ſtudijs conſecratus, unde vocatur Moſes Ægyptius. Anno vigeſimo tertio ætatis cæpit conſcribere Commentarium in Miſchnajoth ſive Textum Talmudicum, quem abſolvit anno trigeſimo. Anno quadrageſimo ſecundo abſolvit magnum iſtum librum, quatuor voluminibus diſtinctū, qui vocatur מִשְׁנֵה תּוֹרָה & יָד. Poſtea librum Præceptorum compoſuit. Anno quinquageſimo ætatis conſcripſit librum מוֹרֶה נְבוּכִים linguâ Arabica, quem R. Samuel Aben Tibbon, in linguam Hebræam transtulit, & R. Schem tof (de quo ſuprà) & Ephodæus commentario illuſtrarunt. Vixit annos ſeptuaginta, & tantam docendo laudem ſibi comparavit, ut de eo tritum dictum ſit, ממשה״ עד משה לא היה כמשה״ *A Moſe* (propheta) *uſq; ad Moſen* (Ægyptium) *non fuit ſicut iſte Moſes*. Floruit circa annū Chriſti 1200, & tandem ſepultus in terra Iſraelis.

L

רמ״א

ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר R. Meir inquit: Talm.

רמב״ן

ר׳ משה בֶּן נַחְמָן R. Mosche filius Nachman, Gerūdensis Hispanus. Cõplures libros conscripsit, ac cepit inclarescere circa annũ Christi 1212.

2. ר׳ מֵאִיר בֶּן נָתָן R. Meir fili⁹ Nathanis. Talm.

רמ״ח

ר׳ משה חַזָּן Quidam putant eum fuisse unum ex Lectoribus Biblicis exercitatissimis. Elias suspicatur, esse eum qui commentariolum circa Masoram magnam conscripsit.

Valet & in numeris 248, quot sunt מִצְוֹת עֲשֵׂה Præcepta factiva, id est, jubentia, quæ nos facere aliquid jubent, & cõparantur 248 membris corporis humani, ut moneatur homo, omnia & singula sua membra creata esse ad præstãda ea, quæ Deus ab homine fieri voluit. Membra autẽ hoc modo ab Hebræis numerãtur: Triginta in infimo pede, nempe sex in unoquoq; digito pedis: Decẽ בקורסל in talo: Duo בשוק in crure. Quinq; בארכובא in genu. Unũ בירך in femore: Tria בקוליות in coxis: Triginta in manu, sex scil. in unoquoque digito: Duo בקנה in tibia: Duo במרפק in cubito: Unum בזרוע in brachio sive lacerto: Quatuor בכתף in humero: Undecim צלעות costæ. En 101 ab uno latere, totidem ab altero, quæ faciunt 202 Præterea octodecim חוליות vertebræ in spina dorsi: Novem בראש in capite: Octo

בצואר

בצואר in collo: Sex במפתחי חלב in aperturis cordis, id est, thorace: Quinq; בנקביו in foraminib. suis. Sic habes 248. Judicent anatomici veri de hac anatomia judaica, quæ extat in libello אַבְקַת רוכל Vide infrà in שסה.

רמֹך

ר׳ משה כהן R. Moses sacerdos. Cum articulo הרמך, Meminit ejus author libri Juchasin fol. 132. Vixit tempore Rambam, de quo antè.

ר׳ע

רַבִּי עֲקִיבָא R. Akiva. Talm. vel R. Eliesers.

רעֹה

רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם Præcedere solet מֹשֶׁה, Moses præceptor noster, qui in pace requiescat.

ר׳פ

רָאשֵׁי פְּסוּקִים ראש פָּסוּק Initium versus: plur. רָאשֵׁי פְּסוּקִים Initia versuum: Masor.

2. ראש פֶּרֶק Initiũ capitis. Sic in Aruch sæpe occurrit, quando ex initio capitis Talmudici aliquid citatur.

ר׳ש

רַבָּן שִׁמְעוֹן Rabban Schimeon: Talm.

רשׁבא

ר׳ שְׁלֹמֹה בֶּן אַדֶּרֶת R. Salomō filius Adrath. Aliquot insignium librorum author est, discipulus Ramban, id est, R. Mosis Nachmanidis, & floruit circa annum Christi 1280.

2. רַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן בַּר אַבְרָהָם Rabbenu Schimschon

filius Abrahami. Scripsit תוספות Additiones ad Talmud. Meminit ejus author juchasin fol. 131.

רשבג

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל Rabban Schimeon filius Gamalielis. De hoc suprà. Additur א in fine, pro אָמַר inquit, & ד ab initio, pro nota genitivi casus. Floruit circa annum Christi 150, & fuit pater Rabbi Jehudæ, quem vocant Sanctum.

רשבי

ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי. Rabbi Schimeon filius Jochæi. Hic absolutè etiam vocatur R. Schimeon. Discipulus fuit Rabbi Akivę, qui quinquaginta annis *post* desolationem urbis & templi, martyrio finiit vitam, circa annum Christi 120. in bello Adriani contra judęos. Hic R. Schimeon fertur author libri celeberrimi זוֹהַר, quem vulgus judæorum putat conscripsisse ipsum in spelunca quadam terræ, in qua per annos duodecim delituit metu Imperatoris Romani. Historiam istam Hebraicè ascribâ propter Hebraismi studiosos. Legitur autem in Talmud, Tractatu de Sabbatho cap. 2. fol. 33. pag. 2. his verbis: Quodam tempore considebant unâ R. Jehuda, R. Jose & R. Schimeon, præsente quoque ipsis R. Jehuda ben gerim (proselytis parētibus nato) פתח ר׳ יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו׳ תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות ר׳ יוסי שתק נענה ר׳ שמעון בן יוחאי ואם כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך

לצורך עצמם, תקנו שווקים להושיב בהם סוחרים
מרחצאות לעדן בהן עצמן · גשרים ליטול מהן מכס הלך
יהודה בן גרים וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות אמרו
יהודה שעילה יתעלה יוסי ששתק יגלה לציפורי שמעון
שגינה יהרג אזל הוא וברית טשו בי מדרשא כל יומא הוה
מייתית להו דביתיהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי כי תקיף
גזירתה אמר ליה לבריה נשים דעתן קלה עליהן דילמא
מצערי לה ומגליא לן אזלו טשו במערתא איתרחיש
ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא והוו משלחי מניהו
והוו יתבי עד צואריהו בחלא כולי יומא גרסי בעידן צלויי
לבשי מיכסו ומצלו והדר משלחי מניהו כי היכי דלא
ליבלו איתבו תריסר שני במערתא אתא אליהו וקא
אפתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחאי דמית
קיסר ובטיל גזירתיה נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי וכו

Id eſt, Exorſus eſt R. Jehuda dicens: ô quantopere pulchra ſunt opera populi hujus (Romani) diſpoſuerűt fora, ordinarunt pontes, exſtruunt balnea! R. Ioſe ad hæc ſubticuit. At R. Schimeon ben Jochai reſpondit, ac dixit: Quicquid ordinarunt, ordinarunt tantùm proprij commodi cauſâ. (In Tractatu De Idololatria, ſcribitur זונות, Scorta: ignonimiæ cauſâ.) Diſpoſuerunt fora, ut illic reſideant mercatores: balnea, ut voluptuentur in illis: pontes, ut capiant ex illis vectigal. Tunc abiens R. Jehuda ben gerim evulgavit hos ſermones, ita ut innotuerint Imperatori. Editum edictum hujus argumenti; Jehuda, qui laudavit, extolletur. Ioſe, qui tacuit,

relegabitur in Cipriam. Schimeon, qui vituperavit, occidetur. Tunc R. Schimeon & filius absconderunt se in Schola, & attulerunt ipsis quotidie domestici ipsorum bucellam panis & poculum aquæ. At quòd severum esset edictum regium, dixit pater filio suo: Mulierum animus levis & instabilis est, fortasse dolebunt nostri causâ & prodent nos. Abierunt itaque & occultarunt se in specu quadam. Evenit miraculum; creata ipsis arbor siliqua (ut ejus fructibus vescerentur) & scaturigo aquæ. Illi abjectis vestimentis, sederunt usque ad collum in arena, tota die studentes. Tempore precum, induebant & operiebant se ac precabantur: postea rursus deposuerunt vestimenta sua à se ne veterascerent. Cùm sic habitassent per annos duodecim in spelunca ista, venit Elias & stans ad ostium speluncæ, dixit: Quis notum faciet filio Jochai, quod mortuus est Cæsar & irritum redditum est decretum ejus? Egredimini & videte homines, quomodo colant & serant, & cæt. Hæc in Talmud. Dicitur hîc illos interdiu semper studuisse, unde comminiscuntur vulgus judæorum, eos conscripsisse hîc librum Zohar. Hoc primò fabulosum omnino videtur: deinde incredibile, quia post mille demum annos, & amplius, innotescere cœpit. Quæ schola in Ægypto tamdiu duravit, ut eum tot seculis ab hominum manibus secluserit? à vermibus & obliteratione conservarit? Hoc animadvertens R. Abra-

R. Abraham Zachut, author libri Juchasin, non R. Simeoni, sed filio, filij discipulis, & discipulorum discipulis eũ ascribit. Unde fol. 42, sic ait: ספר הזוהר בנוהג על שמו אף עלפי שהוא לא עשאהו כי אם תלמידיו ובנו ותלמידי תלמידיו עשוהו עלמה שקבלו ממנו וכו׳ Neq; hoc Rabbinis novum, appellare libros quosdam ab alieno authore. Nam & Mischna, Siphra, Siphre, Tosiphta, facti dicuntur אליבא דר׳ עקיבא ad cor & sententiam R. Akivç, etsi confecti sint plus quàm sexaginta annis post mortem ejus, ut ibidem author idem dicit. Et fol. 52, de libro, qui vocatur Pirke id est, Capitula R. Eliesaris sic scribit: כבר ידוע שאעפי שהוא המכונה לרבי אליעזר האחרונים עשו פרקיו כמו הזוהר המכונה לר׳ שמעון וכן נמצא ספר יצירה המכונה לאברהם אבינו id est, Jam notum est quod etiamsi iste liber (Pirke) cognomẽ habeat R. Eliesaris, posteriores tamen fecerunt capita ejus, ut liber Zohar cognomen habet R. Simeonis. Sic & liber Jetzira nomen habet Abrahami patriarchæ nostri. Hæc ibi. His adde Targum in Legem à Jonathane Uzielide nomen habens, quod falsissimum esse, docet dictionis diversitas, & fabularum frequentia. Cæterum Ramban, id est, R. Mosche bar Nachman & R. Ascher nondum cognoverant Zohar. Mortuus est autem R. Ascher Anno Christi 1248, teste libro Juchasin dicto loco. Ergo secundũ R. Abrahã Zachut R. Schimeon nõ est ejus author, quoad cõpositionẽ, sed quoad doctrinç summã,

quam discipuli ejus ab ipso didicerant. Si à discipulis profectus est, quanta annorum serie, aut quot seculorum cōnexione illi telam istam pertexuerunt, sic ut ad mille usq; annos incognitus fuerit? Dubia itaq; non immerito apud doctos est tanta libri hujus antiquitas. Et tamē, si ante quingentos annos primùm natus, vel etiam paulò superius, quid authorem ejus permovit, ut à tanta vetustate nomen quæreret, & tale quidem, quod à Cabalistica doctrina nullam antiquitatis laudem possidebat? nam etiamsi per totum Talmud celeberrima hujus Rabbi Schimeonis memoria sit, non tamen ob cabalam illud est, sed ob decisiones juridicas, & sententias in dubijs quæstionibus gravissimè & prudentissime latas. Qui diligentius librum legerunt, dicūt authorem ejus meminisse historiarū quarundam, quæ novitatem sapiant. Eas recensere & in publicum producere, dignum operæ pretium esset. Faciat qui potest, & cui libri copia. Nam certè non omnes, qui eum habent, de eo judicare possunt, ob sermonis & rerum difficultatem. Ego nunc pergo in abbreviaturis.

רשט

רבי שם טוב R. Schē tof author libri פרדס רמונים Pardes rimmonim, id est, Hortus malorum Punicorum. Citatur sæpe in Caphtor.

רשבם

Raschbam, id est, R. Ssmuel filius Meir. Hic

Meir gener fuit R. Salomonis, & reliquit duos filios, unus dictus vulgò Rafchbam, alter Rabbenu Tam, de quo in ר״ת. Rafchbâ hic fuit unus ex authoribus תוספות Additionũ Talmudicarum: Juchafin fol. 131. Obijt anno Chrifti 1171.

רש״י

רַבִּי שְׁלֹמֹה יִרְחִי Rabbi Salomon Iarchi, abbreviatè *Rafchi* dictus, quem quidam fcribunt Rafi, ut Mercerus in Genefin. Hic in integra Biblia & integrum ferè Talmud commentatus eft. Subftitit in Parte Talmudica ultima, in Tractatu מכורת, ubi fol. 19.2. fucceffit ipfi in commentando R. Jehuda filius Nathanis, qui de præceptore in hæc verba fcribit: רבנו גופו טהור ויצתה נשמתו בטהרה לא פירש יותר. מכאן ואילך לשון התלמיד ר׳ יהודה בר נתן id eft, *Rabbini noftri* (fcil. R. Salomonis, ordinarij Gloffatoris) *corpus mundum eft* (alludit ad textum ibidem, ubi de munditie corporis agitur) *& exivit anima ejus in puritate, neq; explicavit ulterius: Hinc & deinceps loquitur difcipulus ejus R. Jehuda, filius R. Nathanis.* Hæc ibi. Commentaria ejus omnium aliorum commentarijs preferuntur, Stilum habet concifum & ftrictum, unde fæpè obfcurus & alium interpretem defiderat. Hinc alij extiterũt, qui בֵּיאוּרִים Elucidationes fuper Rafchi fcripferunt. Præceptores ejus fuerunt Rabbenu Gerfom, & R. Salomon filius Gavirol, Doctores celeberrimi. Natione fuit Gallus, patriâ Trecenfis,

Quia autem inter omnes Legis interpretes princeps est, ideo posterioribus sapientibus κατ' ἐξοχὴν dictus fuit בְּרִשׁנָדָתָה id est, מְפָרֵשׁ הַדָּת Interpres Legis. Vixit annos septuaginta quinque. Mortuus anno Christi 1105. Juchasin fol. 131: Tzemach fol. 54. Author libri *Schalscheleth* rejicit eum ad tempora Rambam, de quo antè.

2. ראשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל Caput tribuum Israel.

רשׁ״ע

רִבּוֹן שֶׁל עוֹלָם Domine mundi, vel רִבּוֹן שֶׁל עוֹלָמִים Dominus mundorum. Epitheton Dei. Sæpe interponitur ב, ut רבשׁע.

ר״ת

רָאשֵׁי תֵיבוֹת Principia dictionum, vel רֹאשׁ תֵיבָה Principium dictionis. Sic vocantur Abbreviaturæ, de quibus hìc agimus, eo quod constituuntur ex primis literis variarum dictionum.

2. רַבֵּנוּ תָּם Magister noster Tam. Fuit Rabbi Salomonis Jarchi, ex filia nepos, aliàs R. Jacobi dictus, unus ex authoribus תּוֹסָפוֹת Additionum Talmudicarum. Fratrem habuit in simili opere רשׁבּם *Raschbam*, de quo antè. Cōscripsit etiā celebrē librū, qui dicitur סֵפֶר הַיָּשָׁר. Obijt in Gallia, non procul à patria avi sui Anno Christi 1170.

שׁ

שׁ

שַׁעַר Porta. Sic persæpe vocant Sectiones librorum quas nos Capita dicimus: ut שׁער, Capite 74. Sic בעל עקידה *Baal akeda* suum librum

distinxit in שְׁעָרִים item liber Reschis chochma in שערים distinctus est, unde in e. בשק, id est, בשער קדושה In cap. quod incipit קְדוּשָׁה.

שא

שום אִתְּתָא Nomen mulieris, Heb. שֵׁם אִשָּׁה.

שאלב

Vide in אלב.

שב

שְׁאֵר בְּשָׂרִי Propinquus carnis meæ, cognatus meus, ex Levi. 18. 6. In epistolis frequens.

שבנ

שום בַּר נַשׁ Nomen filij hominis, id est, nomẽ proprium viri נַשׁ per Aphęresin, pro אֱנָשׁ. Usurpant Masorethæ ad ea vocabula, quæ quandoq; propria, quandoq; cõmunia & appellativa sunt. Adducit Elias in Fragmentis Tabularũ. Nostra exemplaria biblica nunc aliter habent, & ferè integrè voces scriptas.

שבעפ

שֶׁבְּעַל פֶּה Quę per os, scil. tradita est. Pręcedere solet תּוֹרָה Lex. Ea duplex: una תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב Lex in scripto tradita: altera תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה Lex orę tradita. Hęc Traditiones cõtinet, quas ore tantũ alter alteri tradiderunt, inde à Mose usq; ad descriptionẽ Talmud, in quo scriptis cõprehẽsæ. In Zohar pro litera ש ponitur more Chaldaico & Talmudico ד, ut אורייתא דבעפ Lex orę tradita.

שג

שֶׁל גּוֹיִם Gentilium, id est, Christianorum,

vel singulariter של גוי Christiani: ut, שחתך בסכין של גוי ש״ג Quod discidit cultro hominis Christiani. Judæi non quidvis quibusvis cultris, scindunt. Habent semper apud se duos cultros: unum, סכין של בשר Cultrum carnis, ad carnium scindendarum usum destinatum: alterū, סכין של חלב Cultrum lactis & lacticiniorum, ac fructuum. Jam quæstio est, an licitum sit comedere, quod cultro ש״ג scissum aut mactatum sit.

שר

שרש דבר Radix rei, principalis status, fundamentum, Præcipuum rei.

2. שפיכות דמים Effusio sanguinum, cædes, latrocinia. Hinc in Tractatu Talmudico, Joma, fol. 9. legitur: Sanctuarium primum quare fuit vastatum? ob tria scelera: nempe propter עבודת אלילים · גלוי עריות · ושפיכות דמים idololatriam, incestuosum concubitum & effusionem sanguinum sive cædes. Hæc tria abbreviatè solent scribere ע״א ג״ע וש״ד, ut suis locis dictum.

שה

שלשלת הקבלה Caetna kabalæ. Nomen est libri historici qui in Tzemach David sæpè citatur.

שו

שתי וערב Stamen & subtegmen. Textorum vocabula sunt. Hujusmodi textura, quia per formam crucis fit, ideo ad crucem appellandam hac

hac locutione unutuntur: ut קָרְעוֹ שִׁי Laceravit illud cancellatim, *σταυροειδῶς* per formam crucis. Appellant etiam sic crucē Christi. Unde Rabbi Bechai Deut. 30. fol. 220. col. 4, editionis venetę in folio, explicans locum hunc *Qui sanctificant se & qui mundant se in hortis, post unum in medio,* Jesa. *66. 17,* sic scribit: *Sanctificantes se*, illi sunt filij Edom, (id est, Christiani) quorum consuetudo est, movere digitos suos hinc inde (id est, signo crucis se sanctificare.) *Purificantes se.* Illi sunt filij Israel (id est, Turcæ) quorum consuetudo est lavare manus suas & pedes suos (quam abluendi consuetudinem ab Esau & judæis habent.). *Post unū in medio.* ירמוז לשתי וערב של אדום id significat crucem Edomæorum, (id est, Christianorum) per quam se sanctificant. Kimchi ad eundem locum Jesaiæ notat: *Sanctificantes se.* Pleriq; interpretes explicant de illis, qui sanctificant se manibus suis בשתי וערב (id est per crucem) quam faciunt. Intelligit Christianos, quos mox illic expressè vocat נָצְרִים.

שׁוּם

שפייר ווירמש מענץ. Germanica vocabula sunt, Speir / Wurms / Mentz / Spira, Wormacium, Moguntia. In contractibus matrimonialibus solent uti hac abbreviatura. Nempe, si uxor aut maritus primo vel secundo anno moriatur absq; liberis, tunc servatur Constitutio vel jus priscum trium harum urbium, in quibus syna-

nagogæ judaicæ totius Germaniæ fuerunt antiquissimæ. Constitutio ista fuit, ut si alterutra p[ar]s intra biennium decedat sine liberis, pars superstes capiat totam dotem partis defunctæ. Si tertio anno maritus absque hærede moriatur, tunc uxor nihil capiat nisi dotem propter nuprias. Subscribunt ergo ad hos contractus, כְּתַקָּנַת ק״ק שו״ם id est, Juxta constitutionem synagogarum sanctarum S.W.M.

שח

שִׂנְאַת חִנָּם Odium immeritum. Hoc viguisse dicunt in Templo secundo, & propterea etiam vastatum esse. Quia verò illud peccatum nondum est satis expiatum, ideo differtur Templi restauratio. Æquiparatum etiam fuit hoc peccatum tribus peccatis, quæ viguerũt in Templo primo, de quibus paulò antè dictum in שד.

שט

שֵׁם טוֹב Nomen bonum: נִפְטַר בְּשֵׁם Discessit ex hac vita cum nomine bono. Est & nomen proprium, ut suprà dictum.

שיבה

שְׁתִיקָה יָפָה בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה Silentium pulchrum est tempore precum. Vidi in synagogis judæorum, parietibus inscriptum. Sed nihil minus quàm hoc, ab ipsis observatur.

שו׳לנע

שֵׁם, יֶפֶת, לֶמֶךְ, נוֹחַ, עֵבֶר Schem, Japhet, Lamech, Noach, Ebher.

שי׳נ

שֶׁיִּחְיֶה נֶצַח Qui vivat æternùm. In epiſtolis ejus uſus, quando viventis nomen exprimunt.

של׳

שְׁלֹמֹה לוּרְיָא. Nomē proprium celebris Rabbini eſt qui ſcripſit librum de cibis & alijs reb. vetitis ac licitis. In eum librum cōmentarius extat, in quo ſubinde hęc abbreviatura occurrit.

2. שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ Qui vel quod peccavimus coram te: in libris aut formulis precum.

3. שַׁיָּךְ לְעֵיל Pertinet ſuprà, id eſt, ad ſuperiora; convenit antecedentibus adiungi.

שלי׳ט . שלי׳טא

שֶׁיִּחְיֶה לְיָמִים טוֹבִים אָמֵן Qui vivat ad dies bonos, Amen. Euphemia poſt viventis nomen. In titulis librorum ſæpè occurrit.

של׳ש

שָׁלוֹם לְךָ שָׁלוֹם Salus tibi ſit, ſalus, id eſt, Salutem plurimam tibi dico. In epiſtolarum exordijs utuntur.

שמ׳

שְׁמַע מִנָּא Audi ex eo. Scribitur & מִנָּה. Apud Talmudicos frequēs, pro Inde ſcias, cognoſcas, intelligas, diſcas.

nagogæ judaicæ totius Germaniæ fuerunt antiquissimæ. Constitutio ista fuit, ut si alterutrà pars intra biennium decedat sine liberis, pars superstes capiat totam dotem partis defunctæ. Si tertio anno maritus absque hærede moriatur, tunc uxor nihil capiat nisi dotem propter nuptias. Subscribunt ergo ad hos contractus, כְּתַקָּנַת קק שׁוּם id est, Juxta constitutionem synagogarum sanctarum S.W.M.

שׂח

שִׂנְאַת חִנָּם Odium immeritum. Hoc viguisse dicunt in Templo secundo, & propterea etiam vastatum esse. Quia verò illud peccatum nondum est satis expiatum, ideo differtur Templi restauratio. Æquiparatum etiam fuit hoc peccatum tribus peccatis, quæ viguerũt in Templo primo, de quibus paulò antè dictum in שׁד.

שׂט

שֵׁם טוֹב Nomen bonum : נִפְטַר בשׂט Discessit ex hac vita cum nomine bono. Est & nomen proprium, ut suprà dictum.

שׂיבה

שְׁתִיקָה יָפָה בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה Silentium pulchrum est tempore precum. Vidi in synagogis judæorum, parietibus inscriptum. Sed nihil minus quàm hoc, ab ipsis observatur.

שׂילנע

שילנע

שֵׁם, יֶפֶת, לֶמֶךְ, נֹחַ, עֵבֶר Schem, Japhet, Lamech, Noach, Ebher.

שינ

שֶׁיִּחְיֶה נֶצַח Qui vivat æternùm. In epiſtolis ejus uſus, quando viventis nomen exprimunt.

של

שְׁלֹמֹה לוּרְיָא. Nomẽ proprium celebris Rabbini eſt qui ſcripſit librum de cibis & alijs reb: vetitis ac licitis. In eum librum cõmentarius extat, in quo ſubinde hęc abbreviatura occurrit:

2. שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ Qui vel quod peccavimus coram te: in libris aut formulis precum.

3. שַׁיָּיךְ לְעֵיל Pertinet ſuprà, id eſt. ad ſuperiora; convenit antecedentibus adiungi.

שליט . שליטא

שֶׁיִּחְיֶה לְיָמִים טוֹבִים אָמֵן Qui vivat ad dies bonos, Amen. Euphemia poſt viventis nomen. In titulis librorum ſæpè occurrit.

שלש

שָׁלוֹם לְךָ שָׁלוֹם Salus tibi ſit, ſalus, id eſt, Salutem plurimam tibi dico. In epiſtolarum exordijs utuntur.

שמ

שְׁמַע מִנָּא Audi ex eo. Scribitur & מִנָּהּ. Apud Talmudicos frequẽs, pro Inde ſcias, cognoſcas, intelligas, diſcas.

2. שֵׁם מְפוֹרָשׁ Nomen expositum. Cabalistæ sic vocant expositionem nominis tetragrammati יהוה. Sæpius tamen dicitur הַמְּפוֹרָשׁ.

3. שֻׁלְחָן מְלָכִים Mensa regum. Talm.

שמע

1. שַׁחֲרִית, מִנְחָה, עַרְבִית Matutinum, Vespertinum, Nocturnum, quę sunt tria tempora precū.

2. שַׁדַּי מֶלֶךְ עוֹלָם Omnipotens rex mundi.

3. שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם Attollite sursum oculos vestros.

שׁנ׳

שֶׁיִּחְיֶה נֶצַח, ut antea in ש״נ, quomodo rectius scribitur.

שנב׳

שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ Cujus verbo omnia extiterunt, scil. benedictus sit. Pars est consecrationis sacræ in ciborum usu.

שׁס׳

שִׁשָּׁה סְדָרִים Sex ordines, Sex partes operis Talmudici, quo nomine totum Talmud appellant: ut בש״ס In Talmud, שבש״ס Quod in Talmud, שהש״ס Quòd &c. In Targū, Jon. כָּל קֳבֵל שִׁית סִדְרֵי מַתְנִיתָא Juxta sex ordines Traditionū Talmudicarum Exo. 26. 9. מַתְנִיתָא idem quod Rabbinicè מִשְׁנָה id est, δευτέρωσις, Traditio, Secundaria lex & doctrina, quę opere Talmudico comprehenditur.

שסה

Literæ numerales ſunt, valentes 365, quot ſunt dies anni, & quot ſunt præcepta Legis prohibitiva. De his Traditio Talmudica in Tractatu מכות Makkoth, cap. 3. ut adducitur in Caphtor, fol. 145: תרי״ג מצות נאמרו לו למשה בסיני׳ שסה לאוין כמניין ימות החמה׳ רמח עשיים כנגד איבריו של אדם id eſt, 613 præcepta dicta fuerunt Moſi in Sinai; 365 negativa, juxta numerum dierum ſolarium; 248 factiva ſive affirmativa, juxta membra hominis. Ad hanc Traditionem R. Salomonis gloſſa eſt: 248 præcepta faciendi ſunt, quia unicuiq; membro dicitur, Fac, Serva præceptum. 365 præcepta non faciendi ſunt, quia unoquoq; die monetur homines, ne tranſgrediantur os DOMINI.

שע

שְׁמִינִי עֲצֶרֶת Octavus dies interdicti ſive prohibitæ operæ. Octavus dies feſti Paſchatis & Tabernaculorum ſic vocatur, quòd totus ſacer ſit, & omnis ſervilis opera in eo prohibita. Vide Levit. 23. 36. Deut. 16. 8.

2. עַל עוֹלָם Mundi. Sic præcedit רִבּוֹן vel רִבּוֹנוֹ, ut ſuprà in רשלע׳ poſitum.

3. שֻׁלְחָן עָרוּךְ Nomen libri eſt, conſtitutiones omnes juris utriuſq; continens. Is ſic abbreviatè ſæpè citari ſolet.

שעהזל

שָׁחוֹר עַל הַלָּבָן זֵכֶר לְחֻרְבָּן Nigrum ſuper albo,

memoriale eſt deſolationis, ſcil. Templi & urbis. Ejus nunquã obliviſci debẽt, juxta id quod dicitur Pſal. 137. ver. 5. 6. Inde nigrum orbem aut aliam figuram parietibus albis ædium vel ſynagogarum, appingere ſolent, cui abbreviaturam iſtam interdum apponunt.

ש״פ

שָׁוֶה פְּרוּטָה Pretium æquum pecuniæ. Prutah parvæ monetæ ſpecies, unde ſynecdochicè pro Pecunia uſurpatur. שָׁוֶה Aequum, Aequale, quod æquo pretio pecuniæ reſpondet.

ש״צ

Legatus, Nuncius, Miniſter cœtus ſeu ſynagogę qui ad eccleſiæ ſive Scholę officia expediendamittitur, Æditu[us], id eſt, שְׁלִיחַ צִבּוּר.

שצ״ם חנכל

Vide ſuprà in litera ח.

ש״ר

שמות רַבָּא Gloſſa magna in Exodũ. Vide ב״ר.
2. שֵׁם רַע Nomen malum.
3. שָׁלוֹם רַב Salus plurima.

ש״ר״י

שֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב Nomen improborum putreſcat, ex Pro. 10. 7. Reperi in libro kabalæ R. Abraham, fol. 26. col. 4. & in lib. Juchaſin fol. 59, de Tzadok & Bajethoſo, primus Zaducæorum authoribus, uſurpatum. In eadem kabala

kabala R. Abrahami fol. 33. col. 4, legitur: על אילו נאמר זכר צדיק לברכה ועל המינים נאמר שם רשעים ירקב, id est, *De illis* (justis Israelitis) *dicitur: Memoria justi benedicta sit. De hæreticis vero dicitur; Nomen improborum putrescat.*

שׁשׁ

שֵׁם שָׁמַיִם Nomen cælorum, id est, nomen Dei cælos inhabitantis. Cum servili, כל מעשיך יהיו לשׁשׁ Omnia opera tua sint ad (honorem) nominis Dei.

2. שמואל שׁוֹלֵם Nomen proprium Rabbini, de quo vide in אשׁשׁ.

שׁת

שְׁלָמָא תִּנְיָנָא Salus secunda. In fine literarũ uti solent, quando post conclusionem amplius aliquid adjicitur, quod altera salutis precatione clauditur, ut nos dicimus Iterum vale.

2. שֶׁמָּא תֵּימָא Forte dices, objicies.

3. שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה Exaudiens preces. In fine precum solent dicere באי שׁת, quæ vide in litera ב.

4. שְׁעַת תְּפִלָּה Hora, tempus precationis, ut שׁוֹאֵל אָדָם צְרָכָיו בשׁת Cupiens homo necessitati naturæ consulere in tempore precum.

ת

תא

תַּרְגוּם אַחֵר Targum aliud Targum, id

est, Translatio, paraphrasis Chaldaica.

2. תַּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס Targum Onkelosij vel Onkeli. Pro תרגום dicitur & תִּרְגֵם Transfert, interpretatur. Quinq; libros Mosis tantùm hic author in linguam Chaldaicam transtulit. Fertur fuisse filius sororis Titi Vespasiani, & ad judaismum conversus, dictus fuit אוּנְקְלוֹס הַגֵּר Onkelos proselytus. Ita scribit author libri Juchasin fol. 52, sed non satis clarum & verum est. Vixit tempore Christi, & antea diximus eum justa fecisse Rabban Gamalieli seni, Apostoli Pauli præceptori, qui octodecim annis ante vastatam urbem obijt. An hic Onkelos excidium illud viderit, incertum est. Cum servilibus literis, שׁתא, בּתא.

תא״מ

תְּהִלִּים, אִיּוֹב, מִשְׁלֵי Psalmi, Job, Proverbia. Apud Masorethas; sed communiùs transpositis literis vocantur אמ״ת ut suo loco dictum.

ת״ב

תִּשְׁעָה בְּאָב Nonus dies mensis Af, id est, Julij. Hoc die vehementer lugent, jejunant, discalceati incedunt, preces dicunt & sacra peragunt, quia Templum secundum hoc ipso die vastatum.

תב״כ כב״נ

תְּפִלָּה בלא כַּוָּנָה כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה Precatio sine intentione, est sicut corpus sine anima. Parietibus synagogarum inscribi solet, etsi nullibi minus inten-

intentionis sit, quàm in ipsorum precibus.

ת״ג

1. תְּנוּעָה גְדוֹלָה Motio magna, id est, Vocalis longa: Gram.

2. תְּקִיעָה גְדוֹלָה Clangor magnus, In Minhagim & ritualibus libris usurpatur, ubi modus clangendi in festo novi anni describitur.

ת״ה

תְּקוּמַת הַמֵּתִים Resurrectio mortuorum.

2. תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ Precatio viæ, id est, iter facientium,

תו״בב

תִּבָּנֶה וְתִתְכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ Aedificetur & erigatur citò in diebus nostris, scil. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ Domus sanctuarij Hierosolymitani vel urbis ipsius. Subjectum legitur aliquoties nomini צְפַ״ת quo Ierusalem intelligitur, sive simpliciter, sive abbreviatè, pro צְבִי פְּאֵר תִּפְאַרְתֵּנוּ vel תִּפְאַרְתּוֹ, quomodo in Daniele terra Israelis appellatur אֶרֶץ צְבִי זִנּוּ,

תושלב״ע

תַּם וְנִשְׁלַם שֶׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם Absolutum & perfectum est: laus sit Deo creatori mundi, Fini librorum apponi solet, Aliquando plenius scribitur, תּוּנשׁלבוע,

ת״ח

תַּלְמִיד חָכָם Discipulus sapientis, Sapientiæ

ſtudioſus, Philoſophus, Sapiens: plur. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים Apud priſcos Hebręos uſitatum fuit, ſe nō ſapientes, ſed diſcipulos ſapientum appellare. Hodie nulli tituli ſufficiunt, quibus ſuam ſapientiam glorioſiſſimè ſatis proclament. Vide ſuprà in litera כ.

2. תָּא חֲזֵי Veni, vide. In Zohar frequens. quando lectorem ad ocularem quodammodo demonſtrationem revocant.

ת״י

Vide ת״י. item תַּרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי Targum Jeruſchalmi ſive Hieroſolymitanum. Sæpius lego id integrè ſcriptum.

תיקו

תִּשְׁבִּי יְתָרֵץ קֻשְׁיוֹת וּבַעֲיוֹת Tiſchbi ſolvet objectiones & quæſtiones. In Talmud frequentiſſimum, quando occurrit quæſtio vel objectio difficilima, quam explicare nequeunt. Tunc ad Tiſchbi, id eſt, Eliam prophetam reducem ejus ſolutionem rejiciunt. Elias autem ſic vocatur 1. Reg. 17. 1.

ת״כ

תּוֹרַת כֹּהֲנִים Lex ſacerdotum. Libri antiquiſſimi nomē eſt, agens de ritibus & juribus Sacerdotum ex libro tertio Moſis. Aliâs etiam ſimpliciter סִפְרָא appellatur, & cōſcriptus eſt circa annum Chriſti centeſimum trigeſimum.

תל

תל

תַלְמוּד לוֹמַר Doctrina est dicere, Talmud vult dicere. Talmudici utuntur, quando aliquid notabile dictum, latiori doctrina explicant.

2. תְּהִלָּה לָאֵל Laus Deo. Aliquando additur ח in fine tro חי Vivo.

3. תְּרֵי לִשְׁנֵי Duæ significationes. Apud Masorethas, quando vocabulum aliquot duo significata diversa habere notant. Cum servili בתל In duplici significato.

4. תִּרְצֶה לֵידַע Volueris scire. In libro astronomico עֲבָרוּנוֹת sæpè occurrit.

תלח

In præcedenti explicatum.

תמ

תְּבוֹרַךְ מִנָּשִׁים Benedicta sis præ mulieribus scil. aliis, id est, omnium aliarum mulierum benedictissima, ex Jud. 5. 24. Nomini mulieris viventis subjici solet, quando in epistolis salus ipsi ascribitur.

תמכ

תְּהִי מְנוּחָתוֹ כָּבוֹד Sit requies ejus gloriosa. De pijs defunctis sic loquuntur.

תמכעוכי

תְּהֵא מִיתָתוֹ כַּפָּרָה עָלָיו וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל Sit mors ejus propitiatio pro ipso & pro universo Israele. Sic loquuntur de reo ad mortē condemnato, ut ejus

morte delictum expietur, & alij exemplum capiant & ſibi caveant. Miſera conſolatio.

תנ׳בעא

תְּהִי נַפְשׁוֹ בְּגַן עֵדֶן אָמֵן Sit anima ejus in paradiſo. Amen. Pro נפשו communius dicunt נוחתו Requies ejus. De defunctis.

תנ׳ה

תַּנְיָא נַמֵּי הָכִי Doctrina, Traditio etiam talis eſt. Talm.

תנ׳ך

תּוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים Lex, Prophetæ, Hagiographa, tres partes totius ſacræ Scripturæ.

תנ׳צבה

תְּהִי נַפְשׁוֹ צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים Sit anima ejus ligata in faſciculo viventium, ex 1. Sam. 25. 29. De defunctis.

ת׳ס

תִּקּוּן סוֹפְרִים Correctio, Aptatio ſcribarum. Octodecim loca biblica ſunt, quæ dicuntur ſcribæ correxiſſe, & enumerantur in principio libri Numerorum in notis Maſorethicis. Aben Eſra ipſorum correctionem plerunque rejicit, & rectè.

ת׳ע

תְּרֵי עֲשַׂר Duodecim. Pro עשר Chaldaicè עסר, & inde eliſa gutturali, תְּרֵיסַר Sic appellant prophetas minores, quorum libri duodecim ſunt.

2. תְּפִלַּת עַרְבִית Oratio vespertina. In precum libris.

3. תּוֹרַת עוֹלָה. Libri celebris nomen est, qui sæpe citatur in Caphtor.

תעב

תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה Veniat super eum benedictio. In epigraphis literarum ejus usus est. Vide epistolas nostras Heb.

תק

תְּנוּעָה קְטַנָּה Motio parva, id est, vocalis brevis. Gram.

2. תְּקִיעָה קְטַנָּה Clangor parvus. Vide תג.

3. תַּנָּא קַמָּא Doctor primus. Doctores Talmudici vocantur Tannajim.

תר

תָּנוּ רַבָּנָן Tradiderunt, Docuerunt Rabbini nostri. Talm.

תְּהוֹם רַבָּא Abyssus magna.

תש

תָּא שְׁמַע Veni audi. In Talmud frequens, quando ad objectionem respondent.

תשבעפ

תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה Lex ore tenus tradita. Traditiones patrum sic vocantur.

תשבצ

תְּשׁוּבוֹת שִׁמְעוֹן בַּר צֶמַח Responsiones Schimeonis filij Tzemach. Scripsit librum שְׁאֵלוֹת

ותשובות Quæstionum & responsionum, qui sic abbreviatè citari solet. Meminit Juchasin fol. 134.

תשרת. תשת. תרת

Tria symbola sunt clangorum, quos edunt in festo tubarum. Primo die ראש השנה novi anni, cornicen ter cornu inflat, sonis distinctis. Primò sonos edit, quos prima abbreviatura denotat, nempe, תקיעה, שברים, תרועה, תקיעה *Tekia* sonus fixus & æqualis. *Schevarim*, tractus: *Teruah*, mixtus. Secundò, quos secunda abbreviatura, *Tekia, schevarim, tekia*. Tertiò, *tekia, terua, tekia*. Observandum, ex תרועה non esse primam literam desumptam, sed secundam, ut hæc vox distingueretur à תקיעה, quæ & ipsa à litera ת incipit. Insolens alioquin planè est, alias quàm primas literas ad abbreviaturas transferri.

תת

תלמוד תורה Studium Legis, quod magnificè passim prædicant. Cum servili, כל אדם חייב בתת Omnis homo obligatus est ad studium Legis: כל מי שאינו עוסק בתת נקרא נזוף Quicunq; non dat operam studio Legis, vocatur reprobus. Et Rambam Parte 1. Madda, fol. 18. scribit: אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד למוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה id est, Non est præceptum ullum inter omnia præcepta, quod tantum sit, quantum studium Legis, sed studiũ Legis æquiparatur

paratur omnibus præceptis, quia ſtudium adducit ad opus, ut ſcil. id opere præſtet, quod per ſtudium apprehendit.

תַּלְמִיד תּוֹרָה Diſcipulus Legis, Studioſus Theologiæ. Sic apud priſcos Hebræos ſe quidam vocarunt, quod magis pium & honorificum cenſerent, vocari Diſcipulum Legis, ſeu verbi divini, quàm חכמים Sapientum, qui etiam traditionibus & Legi non ſcriptæ innitebantur.

תם ונשלם ספר ראשי תיבות
זבח תודה לרוכב בערבות

FINIS.

OPERIS TALMUDICI BREVIS RECENSIO

Cum *ejusdem Librorum & Capitum alphabetico Indice*

ALterum subsidium, quod intelligentiam in libris Rabbinorum juvat, est tenere vel ad manus expositam habere Operis Talmudici in libros & capita divisionem, & eorum alphabethicum indicem. Inde enim ad rectam & perfectam suæ doctrinæ confirmationem, plura ferè adducere & citare solent, quàm ex Lege aut Prophetis. Citant autem quandoq; Partes ejus generales, quandoq; Partium libros, quandoq; librorum capita, interdum libros & capita simul: Capita autem vel numero, vel primis ipsorum verbis. Exempli causâ: Prima verba Lexici Talmudici Aruch sunt. בְּשַׁבָּת בְּרֵ״שׁ גְּמָרָא דְּפֶרֶק הַבּוֹנֶה *In Schabbath, in principio Gemara, Capitu Habbone.* Hîc *Schabbath* est libri Talmudici nomẽ: *Gemara* pars textus Talmudici: *Habbone* prima vxo, à qua caput libri istius incipit, בְּסַנְדָּל פֶּרֶק כו בְּכֵלִים *In Sandal cap. 26 in Kelim.* Hîc caput & primâ voce *Sandal*, & numero citatur, addito

addito libro qui vocatur *Kelim*: בספר דטהרות *In cap. 4. Taharoth.* Hîc caput per numerum duntaxat citatur, cujus liber dicitur *Taharoth:* כמו שמצינו בפרק הישן *Sicut reperimus in cap. Hajaſ. hen.* Hîc caput tantummodo adducitur ex prima voce, omiſſo numero & libro. Hæc omnia & ſimilia, adducuntur ex Talmud. Sæpè etiam libros vel capita non indicant, ſed ſimpliciter dicunt, אמרו רבותינו Dicunt Rabbini noſtri, כדאמרו רבותינו Sicut ajunt Magiſtri noſtri: אמרו החכמים Dicunt ſapientes: פירשו רבותינו Interpretantur Magiſtri noſtri. Sic gloſſa R. Salomonis, quam adducit Zach. 11 ver. 1, ubi inquit, ופירשו רבותינו *Et explicant Rabbini noſtri,* petita eſt ex libro Talmudico יומא *Joma*, cap. 4. fol. 39, ad illud prophetæ, *Aperi Libane portas tuas*, quod Talmudici explicarũt de ſponte apertis januis Templi, quadraginta annis ante ejus incendiũ. Hæc quia Hiſtoriam Novi Teſtamenti illuſtrat, obiter hoc loco notanda. Apud Evangeliſtas recenſentur miracula quædam, quæ tempore mortis Chriſti acciderunt. Inter ea eſt, *Velum templi ſpontè ſciſſum eſſe in duas partes.* Sic in jure Talmudico, dicitur, Quadraginta annis ante deſolationẽ Templi, portas Templi ſua ſponte apertas fuiſſe, quod cum hoc velo ſciſſo convenire omnino videtur. Verba textus ſunt: תנו רבנן ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין ולא היה לשון של זהורית מלבין ולא היה נר מערבי דולק והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן, id eſt, Do-

cuerunt Rabbini; Quadraginta annis ante desolationem Templi, non ascendit amplius sors in manum dexteram, neq; amplius particula coccinea albescebat, neque lucerna vespertina ardebat, & fuerunt portæ Templi apertæ ex seipsis : *Joma fol. 39. pag.* 2. Postremum hoc Syrus interpres refert, וּמְחָדָא אִפֵּי תַרְעָא דְהֵיכְלָא אֶצְטְרִי Et protinus facies portæ Templi scissa est. *Sors.* De qua Levit. 16. 8 : quæ manui dexteræ obveniebat, imponebatur hirco ad dexteram sito qui DOMINO sacer, & mactabatur pro expiatione peccatorum; altera sors manui sinistræ obveniens, imponebatur hirco Azazel, qui in desertum emittebatur. *Particula coccinea.* Longa & lata erat instar linguæ unde vocatur לשון. Hæc ponebatur inter cornua ad frontem hirci emissi, & ad januam porticus Templi, ea si albesceret post hircum emissum, lætabantur admodum; & signum erat remissorum peccatorum populi, juxta illud prophetæ, *Si peccata tua rubra fuerint ut coccinum, sicut nix albescet*, Jesa. 1. 18. Quod ergo desijt sacrificium pro peccato, quod desijt signum remissionis peccatorum, quòd extincta fuit lux terrena, quòd fores Templi per se apertæ, vel ut Evangelistæ loquuntur, velum Templi sponte ruptum & scissum; quid aliud significare debebant, quàm totalem omnium ceræmoniarum abrogationem, & lucis cælestis, quâ se indignos fecerunt, privationem? Hæc cum quadraginta annis ante

ante desolationem Templi contigisse affirmẽt, non obscurum est ea ad tempus mortis Christi referẽda esse, & istam spontaneam ianuarũ apertionem cum velo scisso, quam Evangelistæ vocant, omnino convenire. Sed redeamus ad id unde digressi sumus. Diximꝰ Rabbinos passim in suis scriptis citare libros Talmudicos, & universam suam doctrinã ex Talmud, tanquã certo juris corpore, confirmare. Videamus ergo quid sit Talmud, quæ ejus authoritas, & quomodo in Partes ac membra dividatur.

תַּלְמוּד TALMUD aliquando idem est quod תּוֹרָה, *Doctrina*, aliquando idem quod לִמּוּד Studium, Perceptio, Apprehensio doctrinæ, discendi actio & q. d. discẽtia, à לָמַד *Didicit*. Priori modo per metonymiam sumitur pro libro, quo doctrina continetur, qui κατ᾽ ἐξοχὴν vocatur *Talmud*, id est, Liber doctrinalis, quia solus iste universam doctrinam & scientiam populi judaici comprehendit, de quo hîc breviter agere proposuimus.

TALMUD est Opus doctrinale, sive Corpus doctrinæ magnum, à varijs ac doctissimis quibusque Rabbinis compilatum, multiplicem omnium Scientiarum doctrinam continens, & potissimùm Jus civile ac canonicum Judæorum plenissimè ac perfectissimè proponens, ut secundum illud universa gens & Synagoga Israelitica optimè feliciterque vivat. Multiplex etiam ipsi historia inserta

eſt, quæ quia profundos, arcanos & myſticos ſenſus plerumque comprehendit, ideo à paucis intelligitur, & juxta externam literã putidiſſimarum fabularum nomen potius occupat. Quia verò Lex Moſis, per ſe (ut volunt) obſcura & imperfecta, in Talmud dilucidè & perfectè explicatur, idèo etiam auguſto Legis nomine ab ipſis indigitatum eſt. Nam Lex duplex: una, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב Lex quæ in ſcripto, altera תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה Lex quę per os, ſcil. tradita. Illa quinq; libris Moſis deſcripta eſt: hæc oraliter tantùm propagata fuit, inde à Moſe uſq; ad centenos aliquot annos poſt natum Chriſtum Servatorẽ noſtrum, quando & ipſa in librum relata eſt, ne propter extremam populi judaici diſperſionem totaliter periret.

Authoritas ipſi conciliata, partim, ab Authoribus, partim, à materia.

Author primus ſtatuitur Moſes propheta, qui cùm Legem ſcriptã uno die à Deo accipere potuiſſet, Deus ipſum per dies quadraginta detinuit, ut ſcriptæ Legis explicationem interea perfectè addiſceret. Moſes deinde oralem illam Legis explicationẽ tradidit Iehoſuæ, is ſeptuaginta ſenibus, illi prophetis, ipſi ſynagogæ magnæ: ab ea præſtantiſſimis quibuſq; Rabbinis ſequentibus ſucceſſivè tradita eſt, eo uſq;, donec oraliter amplius conſervari non potuit. Moſis & prophetarum authoritatem cùm nemo facilè rejecturus eſſet, laborandũ erat, ut Rabbinorum

fides

fides indubitata constaret. Eam ergo variis modis asseruerunt, principaliter autem laudibus, minis, pœnis. Inde tandem factum, ut Legem oralem, Legi scriptæ æquipararint, jura, edicta, scripta, verba Rabbinorum, prophetarū verbis prætulerint, immò Rabbinorum verba quasi Dei verba habenda esse, impiissimè asseruerint, & contemptum ipsorum mortis pœna vindicandum, impudentissimè statuerint. Pluribus hæc probari possent, sed pauca testimonia, quæ mox subjiciemus, fidem facient.

Materia authoritatem cōciliat, quia ea Legis scriptę partim est lucidissimus commentarius, partim ejus complementum & fundamentum, sine quo lex scripta omnino labasceret. Quæramus hisce fidem, sed breviter.

Aben Esra in prefatione sua in Legem Mosis ait, Legem scriptam Mosis fundatam esse super Lege orali וזה לנו האות שסמך משה על תורה שבעל פה שהיא שמחה ללב ולעצם מרפא כי אין הפרש בין שתי התורות וםידי אבותינו שתיהן לנו מסורות id est, Idq; nobis signum est, quòd fundatus est Moses super Legem oralem, quæ est lætitia cordi & ossibus medela. Nulla enim est differentia inter duas has Leges, quæ per majores nostros ambę nobis traditæ sunt.

R. Isaac Corbelensis in libro עמודי גולה *Ammudegola*, sive libro Præceptorum parvo, fol. *39.* docet, fundamentum Religionis judaicæ esse Legem oralem seu Traditiones patrum, non

Legem ſcriptam Moſis : אל תחשוב כי עיקר התורה בכתב כי אדרבה עיקרה אותה שבעל פה ועל תורה שבעל פה נכרת ברית דכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית והן אוצרו של הקדוש ברוך הוא כי היה גלוי לפניו שהיו ישראל עתידין להיות גולין בין האומות ויעתיקו הגוים ספריהם לפיכך לא רצה שתכתב וכו׳ id eſt, Ne exiſtimes , quod fundamentum ſit Lex ſcripta, quin potius fundamentum eſt illa quæ ore tradita; nam propter Legem oralem initum eſt fœdus (cum Iſraelitis à Deo) ſicut ſcriptum eſt : *Quia juxta verba hæc pango tecum fœdus , & cum Iſraele* Exo. 34. 27, & hæc ſunt theſaurus ſancti Dei benedicti. Sciebat enim futurum,ut Iſraelitæ transportarentur inter alios populos, & quod transſcripturi eſſent gentiles libros ipſorum , idcirco noluit ſcripto tradi Legem oralem, & c.

Rabbi Bechai in libro כד הקמח *Cad hakkemach* Cadus farinæ, fol. 77. col. 3 in eandẽ ſententiam ſcribit : וששה סדרים אלו הם תורה שבעל פה כי עיקר התורה היא תורה שבעל פה שאין תורה שבכתב יכולת להתבאר כי אם ע׳ תורה שבע״פ, Id eſt Sex ordines (partes corporis Talmudici) ſunt ipſa Lex oralis : nam fundamentum Legis ſcriptæ eſt Lex oralis. Etenim Lex ſcripta non poteſt explicari,niſi per legem oralem.

In Codice juris בבא מציע *Bava metzia*, fol. 33. 1, traditur, ſtudiũ Talmudicum præſtantius eſſe ſtudio biblico, his verbis : העוסקים במקרא מידה ואינה מידה במשנה מידה ונוטלין עליה שכר גמרא אין לך מודה

מִדָּה גְדוֹלָה כּו׳ id est, Qui operâ dant lectioni biblicę. virtus aliqua est aut potius nulla virtus (id est, parũ admodum est): Δευτερώσει Traditioni vel Legi secũdariæ patrum, virtus est propter quam accipitur præmium: Gemaræ, id est, studio Talmudico, virtus est quâ nulla pręstãtior. Inde cùm R. Eleesarem ægrotantem visitarent aliquando officij causâ discipuli ejus, dixerũt ipsi, ר׳ למדנו ארחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא Rabbi, doce nos vias vitæ, ut acquiramus in ijs vitam futuri seculi. Respondit ipsis: הזהרו בכבוד חביריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והשיבום בין ברכי ת״ח Moni i estote honorem præbere condiscipulis vestris, & avertite liberos vestros à studio biblico, et collocate eos inter genua sapientum; *Cod. iuru Berachoth, fol. 28. 2.* Glossa, מֵהַהִגָּיוֹן id est, לא תרגילום במקרא יותר מדאי, Ne assuefaciatis eos in lectione biblica plus quàm satis est.

In Codice juris *Berachoth* fol. 5. 1. docetur Legem oralem æquè esse à Mose, atq; Legem scriptam, his verbis מאי דכתיב וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחוֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרוֹתָם לחות אלו עשרת הדברות. וְהַתּוֹרָה זה מקרא וְהַמִּצְוָה זו משנה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי אלו נביאים וכתובים. לְהוֹרוֹתָם זה גמרא מלמד שכולם נתנו למשה מסיני, id est, Quid est illud quod scriptum legitur: *Et dabo tabulas lapideas, & Legem & Precepta, quæ scripsi, ad docendum ea ipsos,* Exo. 24. 12. *Tabulas*, id est, decem præcepta. *Et Legem*, id est, Biblia. *Et præcepta*, id est, Mischna, Traditiones majorum. *Quæ scripsi,*

id eſt, Prophetas & Hagiographa. *Ad docendum ea ipſos.* ea eſt Gemara, id eſt, deciſio Traditionũ Talmudicarum. His docemur, omnia iſta data eſſe Moſi è monte Sinai.

In Cod. juris Chagiga, fol. 10. 1. docetur, non habere pacatam cõſcientiam illum, qui de ſtudio Talmudico regreditur ad ſtudium biblicũ. Verba hæc ſunt: Propheta inquit, וְלַיּוֹצֵא וְלַבָּא אֵין שָׁלוֹם אמר רב כיון שיצא אדם מדבר הלכה שוב אין לו שלום, id eſt, *Egredienti aut venienti non erit pax,* Zach. 8.10. Rab dixit: Quando egreditur homo ex conſtitutionibus Talmudicis, deinceps nõn eſt ipſi pax; Gloſſa, שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום שאין הוראה מדבר מקרא שהמשנה מפרשת סתימת התורה, id eſt, Quando egreditur homo ex doctrina Talmudica ad doctrinam biblicam, tunc amplius nulla ipſi pax eſt. Nulla enim eſt demonſtratio ex doctrina biblica, quum Miſchna ſeu *δευτέρωσις* explicet arcanum Legis ſcriptæ.

In libro מזבח הזהב *Misbeach haſſahaf, Altare aureum,* cap. 5. ſtudium Talmudicum omnibus alijs ſtudijs & ſcientijs præfertur, idq; ex communi Doctorum ſententia: התלמוד המקודש אין למעלה ממנו, Id eſt, Sanctiſſimo Talmud nihil eſt ſuperius.

Ibidem: אי אפשר לעמוד על עיקר תורתנו הקדושה שהיא תורה שבכתב כי אם ע״י תורת שבע״פ שהיא פירושה Id eſt, Impoſſibile eſt conſiſtere nos poſſe ſuper fundamento Legis noſtræ ſanctæ, quæ eſt Lex ſcripta,

ſcripta, niſi per Legem oralem, quæ eſt explicatio ejus.

Sequitur ibidem : אפילו מעט מן התלמוד יספיק יותר להביא לידי יראת שמים משאר למודים הרבה ועליו אמרו גדול התלמוד שמביא לידי מעשה, id eſt, Etiam parumper ex Talmud ſufficit magis ad adducendum ad timorem Dei, quàm reliqua ſtudia plurima. De eo enim dixerunt (Doctores noſtri Talmudici): Magnum eſt ſtudium Talmudicum, quod adducit (ex theoria) ad praxin.

Laudata & trita in Rabbinorum ſcriptis eſt ſententia; בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה; id eſt, Fili mi, attende ad verba ſcribarum magis quàm ad verba Legis, ſcil. Moſis. Exſtruxerunt hoc præceptum ſuper Eccleſ, 12, ver. 12,

In Cod. juris יבמות fol. 20.1, ſanctitatis elogio donantur ſtudioſi juris Talmudici: Verba juris ſunt: כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש Quicunq; firmiter ſervat verba Sapientū, vocatur Sanctus,

In corpore juris Hieroſolymitano, Cod, Berachoth, ut adducit R. Jacob in libro כפתור *Caphtor*, fol. 121. legitur: רבא אמר תדע לך שדברי סופרים חביבים מדברי נביאים, id eſt, Rabba dixit: Scito verba ſcribarum amabiliora eſſe verbis prophetarum. Ibidem vulgare, חכמים עדיפי מנביאים Sapientes præſtantiores ſunt prophetis, Ratio, quia prophetæ tenebantur ſuam doctrinam confirmare miraculis & alijs extraordinarijs ſignis: de ſapientibus autem abſolutè & ſimpliciter dictum, *Et obſervabis, ut facias juxta*

omnia, quæ docebunt te, Deut. 17. 10.

In Cod. juris ערובין *Eruvin*, fol. 21.2, pœna determinatur contemptoribus statutorum Rabbinicorum, his verbis: כל העובר על דברי סופרים חייב מיתה, Quicunq; transgreditur verba scribarum, reus sit mortis. Id in libro *Caphtor*, antè dicto loco, exemplo illustratur, petito ex libro איומה כנדגלות *Ajuma kenidgaloth* (nomẽ ex Cant. 6. 3,) in hanc sententiam:

Rex gentilis Pirgandicus cõvocatis suis consiliarijs instruxerat cœnam magnificã, ad quam etiam invitaverat undecim honoratissimos in sua terra Rabbinos. Illi accedentes, supra spem honorificè à Rege excepti fuêre. Tria autẽ ipsis Rex postea proponebat, ut vel carnem suillam lautissimè apparatam secũ comederent, vel cum pulcherrimis fœminis gentilibus concũberent, vel vinũ gentilitiũ cum ipso biberẽt. Judæi triduanum deliberandi spaciũ sibi postularunt. Eo elapso, responderũt, duo priora expresè in Lege sua prohibita esse, ideoque se id facere recusare, tertiũ quia à Rabbinis tantũmodo vetitum sit, se id minimè abnuere. Cæna sic fuit apparata, & judæi ad mensas facili arte in circulũ volubiles collocati. Ubi largius bibere cœpissent, mensę fuerunt clanculùm gyratæ, sic ut carnes suillæ ipsorũ manibus obvenirẽt. Judæi nihil tale animadvertẽtes, & luxu jam diffluẽtes, carnes illicitas incauti comederunt. Tandẽ choreæ institutæ, mulieres formâ pręstãtes adductę, cũ quib.

etiam

etiam sancti Rabbini isti vino & Venere incensi & victi, per noctē concubuerunt. Sequenti die à Rege moniti ut quid ita licēter cōtra Legem suam peccarint, cū rubore & magno cōscientiæ vulnere discesserūt. & mortē sibi propterea optarunt, ובתוך השנה מתו כולם מיתה משונה & intra annum mortui sunt omnes morte repētina. Hoc totum ipsis contigit, q̃ prçceptū Sapientū Rabbinorū de nō bibēdo vino gentilitio sprevissēt, p cujus cōtemptū in reliqua scelera fuêre pertracti. Ergo Sapientum oracula non sunt contemnenda.

Deniq; in libro חזקוני *Chaskuni*, fol 94. pag. 2. in notis ex *Baal hatturim* collectis legitur, החולק על רבו כחולק על השכינה והמאמין בדברי חכמים כמאמין בשכינה, id est, Qui dissentit à Doctore suo, perinde est, ac si dissentiret à divina Majestate: qui autem credit verbis Sapientum, est ac si crederet ipsi Deo, Plura in hanc sententiam vide in Synagoga nostra judaica cap. 1.

Vides, Lector, obstinatissimæ & obcæcatissimæ gētis, de suo Talmud & ejus cōpilatorib. impudentissima & impia elogia. An ergo mirū, quod Dei Verbū reliquerunt, & Patrum Traditiones secuti sunt? Hęc causa est, quòd in omnib. suis scriptis nil nisi Talmud suum, Sapientes & Rabbinos suos ppetuò crepēt, et subinde lectori ipsorū sententias & edicta obtrudant. Plurimū ergo Rabbinorū scripta legēti proderit, Operis hujus Talmudici in libros & capita divisionē, antè oculos propositam habere, ut tanto melius

de loci citati authoritate & certitudine judicare, & Talmudicos libros ab alijs Rabbinorum libris discernere quilibet possit. Jam ad divisionem ejus accedamus.

Talmud aliud est ירושלמי *Jeruschalmi* sive Hierosolymitanum, aliud בבלי *Baveli* sive Babylonicum.

Talmud Jeruschalmi sive Hierosolymitanum est, quod pro judæis in terra Israelis viventibus scriptum fuit. Author ejus R. Jochanan ex tribu Ioseph, qui Caput synagogæ fuit in terra Israelis per annos octoginta, absolvitque hoc Talmud Anno Christi 230, ut est in *Tzemach David, fol. 44.* Quia verò pauciores judæi in terra Israelis habitabant, neq; etiã perfectè omnes constitutiones ac decisiones cõtineret, ideo minor ejus semper fuit usus, ad hæc usq; tempora.

Talmud Baveli sive Babylonicum est, quod pro judæis in Babylonia & alijs peregrinis terris viventibus fuit conscriptũ. Id constat ex משנה *Mischna*, & גמרא *Gemara*.

Mischna est Δευτέρωσις Lex secundaria, omnes Traditiones Patrũ continens, quæ inde à Mose usque observatæ, & successivè per oralem traditionem propagatæ fuerunt, usque ad Rabbi Jehudam, qui à sanctitate vitæ dictus fuit, *Rabbi Jehuda hakkadosch*, id est, sanctus, & *Rabbi Jehuda hannasi*, id est, princeps. Floruit sub Imperatore ANTONINO, Anno Christi 150. Videns ille sapientiam judæorum imminui, Legem oralem obli-

oblivione tradi, populum judaicum dissipari, cogitavit seriò de Lege orali conservanda & restauranda. Collegit itaq; omnium judæorum sui temporis schedas & chartas, quas quisq; sibi memoriæ causâ notarat, & ex ijs librum confecit, qui dictus fuit ספר משניות *Sepher mischnajoth*, Liber Traditionum. Hic liber publicam authoritatem & fidem accepit, & ab omnibus judæis, tam in terra Israelis quàm Babylonia viventibus, ceu authenticum juris Corpus, fuit receptus, & in academijs explicatus. Divisus autem fuit in Partes generales sex, de quibus mox agetur.

Gemara est altera pars Talmud, quæ disputationes Doctorum super libro Mischnajoth in terra Israelis & Babylonia habitas, & earundem decisiones continet. Hæ duæ Partes sic per totum Talmud sunt dispositę, ut Mischna quęlibet, tanquam juris textus præcedat, Gemara cuique Mischnæ, tanquam ejus in diversas sententias ventilatio, ac absoluta decisio, rectà subjiciatur. Atq; sic hæc duo, Mischna & Gemara, conjunctim accepta integrum Talmud constituunt, quod dictum תלמוד בבלי *Talmud Baveli* seu Talmud Babylonicum, & absolutum ac receptū fuit Anno Christi 500, juxta quod judæi omnes ab eo tempore semper vixerunt, atque etiamnum vivunt. *R David in lib. Tzemach fol. 48.*

Partes Talmudicæ generales sex sunt, quas primò R Jehuda in libro Mischnajoth cõstituit,

I זְרָעִים id est, Seminum. Agit enim de seminibus, frugibus, fructibus, herbis, arboribus; de fructuum usu privato & publico: de seminibus homogeneis & heterogeneis & similibus.

II. מוֹעֵד Festorum, Solennitatum. Agit de tempore quo sabbathum aliaq; festa inchoari, finiri & celebrari debeant.

III. נָשִׁים Mulierum. De uxoribus ducendis vel repudiãdis, de mulierum officijs, affectibus, morbis & similibus.

IV. נְזִיקִין Damnorum: De damnis ab hominibus vel bestijs illatis, de eorum pœna & compensatione

V. קָדָשִׁים Sanctitatum. Agit de sacrificijs & varijs rebus sacris.

VI. טְהָרוֹת Purificationum. Agit de munditie & purificitione vasorum, supellectilis & aliarum rerum, ac earũ immundicie & pollutione.

Hæ sex partes Hebręis dicuntur שִׁשָּׁה סְדָרִים *Sex Ordines* sive ordinationes, quæ totũ Talmud constituunt, quod eadem appellatione sic sæpè vocatur, ut in illo Rabbinico: נמשלה המקרא כמים והמשנה כיין · והשס כקונדנטון ועוד נִמשלה התורה כמלח והמשנה כפילפלין והשס כבשמים, id est, Similis est textus biblic⁹ aquis, Mischna vino, Talmud cõdîto: itẽ Similis est Lex sali, Mischna piperi, Talmud aromatib. Mentio sex horum Ordinũ in Targum Jonathanis in Legẽ, ubi ita legitur: וְיַת שִׁית יְרִיעָן לְחוּד כָּל קֳבֵל שִׁית סִדְרֵי מַתְנִיתָא *Et decem aulea seorsum juxta sex Ordines Mischnajoth sive Talmudicos,*

mudicos, Exo. 26. 9. Vel hinc apparet, hoc Targū non esse illius Jonathanis, qui prophetas transtulit, sed alterius cujusdā, qui non tantū R. Jehudâ, sex istorū Ordinum primo authore, sit posterior, sed etiā ipso Talmud, cujus fabulas plurimas cōprehendit. Item. *Benedictum sit nomē* DOMINI, *qui dedit nobis Legem per manus Mosis scribæ illius magni, quæ inscripta fuit duabus tabulis lapideis,* וְשִׁיתָא סִדְרֵי מִשְׁנָה וְתַלְמוּדָא בְּגִרְסָא *nec non sex Ordines Mischna, ac ipsum Talmud cū lectione*, Cant. 1. 2, in editione Veneta. Item: *Synagoga Israelis inquit: Illi Deo cupio ministrare, qui interdiu amictus est stolâ albâ instar nivis,* וְעָסִק בְּעֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָה סִפְרִין דְאוֹרַיְיתָא וּפִתְגָּמֵי נְבוּאָה וּכְתִיבֵי וּבְלֵילְיָא הוּא עָסִיק בְּשִׁיתָא סִדְרֵי מִשְׁנָה, *& occupatus est vel studet viginti quatuor libris Biblicis, & verbis propheticis ac hagiographis, & noctu occupatus est in sex Ordinibus Talmudicis*, Cant. 5. 10. En Deum judaicū studētem in Talmud. Quod si Deus ipse tanti hanc sapientiā Talmudicam facit, quo in pretio homo eam habebit? Hinc nō immeritò Schola Eliæ statuit, כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העולם הבא *Quicunque discit Traditiones Talmudicas, persuasus esse debet, se futurū filium vitæ æternæ*, ut legitur in libro Nidda fol. 73, in fine. הלכה *Halacha* propriè est Discursus, discussio, examinatio & decisio alicujus quæstionis dubiæ, à Doctoribus Talmudicis proposita, unde Glossa in præcedēti loco explicat, esse idē quod משנה וברייתא *Mischna & Barajesa*, doctrinā Talmudicam & ejus elucidationem.

DIVISIO Partium Talmudicarum.

Quisque Seder sive unaquæq; Pars dividitur in libros, liber in capita, caput in Mischnas sive aphorismos doctrinales. Liber, quem hîc dicimus, ipsis vocatur מסכת *Massechet*, aut Chaldaicè מסכתא Massiichta, pluraliter מסכתות *Massichtos*. Nos etiam *Codicem* vel *Tractatum* appellare possumus. Caput libri dicitur פרק *Perek* vel פרקא *Pirka*.

I. SEDER זרעים SERAIM.

Prima pars, De seminibus & fructibus terræ, continet libros *undecim*.

I. ברכות *Berachos*: De precibus & gratiarum actione pro terræ fructibus ac omnibus omnino beneficijs, quo tempore, quo loco & quibus alijs circumstantijs preces dicendæ sint. Capita ejus sunt *novem*.

II. פאה *Peah*, Angulus: de angulo aliquo agri pauperibus relinquendo, ut ejus fructus colligant. *Capita* ejus *octo*, ubi malè in Galatino, decē.

III. דמאי *Demai*, Res dubia. Agit de rebus, de quibus dubium, an decimæ Deo datæ sint, necne: Dabatur autem de ea centesima, id est, decima decimarum. *Capita* ejus *septem*, ubi rursus corrigendus Galatinus.

IV. כלאים *kilaim*, Heterogenea: de duobus aut pluribus ac diversis generibus non commiscendis. *Capita* ejus *novem*.

V. שביעית *Schevijs*, Septimus: de juribus anni

anni septimi, quo sabbathum debebat esse terræ, nihil seri, nihil quod satum esset meti: quod autem sponte crescebat ex granis deciduis, id omnibus erat commune. *Capita* ejus *decem*.

VI. תרומות *Trumos* oblationes: de rebus, quas quisque de bonis suis eximebat & separabat, & quasi sacras sacerdoti offerebat: item quibus id facere permissum, quibus non: de quibus rebus, de quibus non. De centenis autem separabant & offerebant duo. *Capita* ejus *undecim*.

VII. מעשרות *Maaseros*, Decimæ, Decimationes, sive מעשר ראשון Decimatio prima. De decimis primis quæ Levitis dabantur, & de quibus rebus. *Capita* ejus *quinque*, ubi corrigendus Galatinus.

VIII. מעשר שני *Maaser scheni*, Decimæ secundæ. Has Levitæ de decimus sibi oblatis dabant sacerdotibus, & consumebantur Hierosolymæ. *Capita* ejus *quinq;*

IX. חלה *Challa*, Placenta. Mulieres depsentes massam, semper tenebantur placentam sacerdoti offerre. De quinque autem rebus præcipuè datæ fuerunt, quarũ variæ circumstantiæ explicantur. *Capita* habet *quatuor*.

X. ערלה *Orlah*, Præputium. De præputio arborum, quæ per tres annos primos à plantatione, præputiatæ dicebantur, ideoq; ipsorum fructus illiciti erant. *Capita* ejus *tria*.

XI. בכורים *Biccurim*, Primitiæ. Qui, de quibus rebus & quomodo primitiæ in Templo offerri

debebant. *Capita* ejus *quatuor*, ut Talmudicum corpus habet. Libri Mischnajoth separatim editi, habent tantùm capita tria & quartum adjicitur extrinsecus; tanquam extraordinaria quædam doctrina & constitutio à veteribus observata de jure androgynorum. Doctrina ista vocatur ברייתא *Barajesa*, Elucidatio, Declaratio.

Capita omnium horum librorum *septuaginta quinque*.

II. SEDER מועד MOED.

Secunda pars de sacris Festis, habet libros *duodecim*.

I. שבת *Schabbath*, Sabbathum. De sabbathi juribus & solennitatibus; de lucernis sabbathinis, quo oleo aut qua pinguedine accēdi debeant: de foco aut fornace, in qua cibi calidi conservantur: cū quibus ornamentis mulieri egredi licitum, ne onus aliquod videatur ferre: de innumeris præterea rebus, quæ agere licitum vel illicitum est. *Capita* ejus sunt *viginti quatuor*.

II. עירובין *Eruvin*, Commixtiones: de cibis alijsque rebus plurimis, quas sabbatho commiscere vel non commiscere licebat. *Capita* ejus sunt *decem*.

III. פסחים *Pesachim*. De Paschatis festo, de fermento inquirendo & expurgando, de pane azymo, quid vespera paschatis agendum: de mactatione agni paschalis, quomodo assatus fuerit, &c. *Capita* ejus *decem*.

IV.

IV. שקלים *Schekalim*. De ficlis. Quisq; quotannis ficlum penſitare tenebatur, tum pro emĕdo ſacrificio jugi & quotidiano, quod fiebat ex duobus agnis, altero manè, altero veſpere mactato, tùm etiam pro alijs. Primo die Februarij publica proclamatione monere ſolebāt populum, ut ſinguli in tempore ſiclum hunc adducerent. Exſolvebatur ante principium Maij. Quando magno numero ex remotioribus locis hoc tributum mittebant, commutare licebat in דרכונות qui erant numi aurei, oneris levandi causâ. *Capita* habet *octo*.

V. יומא *Joma*. De die expiationis peccatorū. Fuit autem feſtum expiationis peccatorum admodum ſolenne, quo jejunabant varijsque modis ſe affligebāt ad ſeriam pœnitentiam teſtandam, unde κατ' ἐξοχὴν vocatur יומא *Joma* Dies; aliâs יום הכפור *Jom hakkippur*, Dies expiationis. Septem diebus ante hunc diem ſacerdos ex ſuâ domo in Templum ſecedebat, ut tanto magis ſe ad ſanctitatem præpararet. *Capita* ejus *octo*.

VI. סוכה *Sukka*. De Tabernaculorum ſeu ſcenarum feſto, de forma ſcœnarum: qui, quamdiu, quomodo in ijs vivere debeant, & quæ aliæ hujus feſti ſint ſolénitates. *Capita* habet *quinq;*.

VII. ביצה *Betza*, ſive ut alijs vocatur יום טוב *Jom tof*. De ijs, quæ quolibet feſto, præter ſabbathum, licita aut illicita erant: veluti, an & quid coquere liceat: num piſces ex vivario eximendi, ut coquantur. Communis feriatis

dies vocatur *Jom tof*, Dies bonus. A voce ביצה *Betza*, id est, Ovum, liber incipit, & quæstio est, an ovum die festo à gallina positum, eodem die comedere licitum sit; ביצה שנולדה ב״ט Ovum quod natum est die festo. *Capita* ejus sunt *quinq;*.

VIII. ראש השנה *Rosch haschana*. De novi anni initio, ejus juribus & solennitatibus. Est autem initium illud in novilunio mensis תשרי Tisri, id est, Septembris. *Capita* ejus *quatuor*, ubi corrigendus Galatinus.

IX. תענית *Taanis*. De varijs jejunijs & antiquo jejunandi modo. *Capita* ejus *quatuor*.

X. מגלה *Megilla*. De festo פורים *Purim*, id est, sortium, de quo in Historia Esther. Celebratur etiamnum hodie, mense Februario, & die undecimo, duodecimo, decimo tertio, decimo quarto, decimo quinto, cum singularibus cæremonijs legunt librum Esther, qui ipsis dicitur מגלה *Megilla*, à cujus lectione festũ hoc nomen habet. Postea edunt, bibunt, choreas ducunt & insaniunt super modum, plus quàm gentiles in Bacchanalibus. *Capita* ejus *quatuor*.

XI. מועד קטון *Moed katon*. De festo parvo. Sic vocāt Interfestum, id est, dies intermedios inter primum & octavum, qui toti sunt solennes & sacri in festo Paschatis & Tabernaculorum. Intermedij minus festivi sunt, sacra quidem peragunt, sed præterea non omnia opera interdicta, unde vocant eos *Moed katon*, Festum minus. *Capita* ejus *tria*.

XII

XII. חגיגה *Chagiga*, id est Festivitas Præceptum divinum est, Exo. 23.17, ut omnis masculus ter quotannis Hierosolymæ coram DOMINO se sistat, nempe in festo Paschatis, Pentecostes, (quod illi vocant שבועות *Schevuos* Septem septimanarum festum) & Tabernaculorũ. Hæc festiva comparitio vocatur חגיגה *Chagiga*, cujus jura & solennitates hoc libro explicantur. Excipiuntur ab hac comparitione surdus, cæcus claudus, stultus, obthuratus in genitalibus, androgynus, servus nondum manumissus, ægrotus, senex. *Capita* ejus *tria*.

Capita omnium horũ librorum *octoginta octo*.

III. SEDER נשים NASCHIM.

Tertia hæc pars De mulieribus, continet libros septem.

I. יבמות ***Jevammos*, De fratrijs, seu fratris absque liberis defuncti uxore ducenda, ad propagandam ejus familiam: de juribus ejus, & quibus cæræmonijs id olim factum. *Capita* ejus *sedecim*.**

II. כתובות ***Kesubbos*. De contractibus matrimonialibus, de jure dotium, de privilegijs uxorum, de officio mariti, de jure virginum & viduarũ. Instrumentũ contractus matrimonialis vocatur כְּתוּבָּה kessubba. *Capita* ejus *tredecim*.**

III. קדושין ***Kiddusihin*. De sponsalib. & spõsalitijs; quot modis sponsa de jure acquiratur, quomodo cõsecretur, quomodo varij casus matrimoniales decidi debeant. *Capita* ejus *quatuor*.**

O

IV. גטין *Gittin.* De divortijs & libello repudij, quomodo scribi, dari & offerri debeat, *Capita* ejus *novem.*

V. נדרים *Nedarim.* De votis, quæ obligatoria aut quæ non: qui vovere possint, qui non. *Capita* ejus *undecim.*

VI. נזיר *Nasir.* De nasiręis & ipsorum voto, quo se à mundo separabant, & Deo consecrabant, ac quamdiu naziræatus votum durabat, à tribus maximè abstinebant, à tonsura capillorum, à vino & omni quod ex vitibus provenit, à contactu rei immundæ. *Capita* ejus sunt *novem.*

VII. סוטה *Sota.* De muliere declinante, quę in suspicionem adulterij venit, quomodo maritus zelotypus eam probare debeat, quomodo aquâ amarâ potata fuit, juxta Legem Num. 5. *Capita* ejus sunt *novem.*

Capita omnium horum librorum sunt *septuaginta unum.*

IV. SEDER נזיקין NESIKIN.

Quarta pars, De damnis, continet libros *decẽ.*

I. בבא קמא *Bava kama,* Porta prima. De damnis quæ à bestijs vel ab hominibus alicui inferuntur. *Capita* ejus *decem.*

II. בבא מציעא *Bava metzia,* Porta media. De rebus inventis, de deposito, de usuris & fœnore: de conductionibus & locationibus, cómodato & mutuo. *Capita* ejus *decem.*

III. בבא בתרא *Bava basra,* Porta postrema. De societate in commercijs, de hæreditatibus & succes-

succeſſionibus, de emptionibus & venditio-nibus, &c. *Capita* ejus *decem*.

IV. סנהדרין *Sanhedrin*. De ſenatu majore, de judicijs inferioribus, pecuniarijs & criminalibus, de judicibus, de teſtibus, de quatuor ſupplicij criminalis generibus, Lapidatione, combuſtione, decollatione, & ſtrangulatione: de Iſraelitis qui partem habituri in ſeculo futuro vitæ æternæ, & qui nō, ubi plurima de Meſſia & tempore quando venire debeat, diſputantur. *Capita* ejus ſunt *undecim*, ubi corrigendus Galatinus.

V. מכות *Makkos*. De quadraginta plagis, quibus cædebantur, qui criminaliter non peccaverāt, ut eſt Deut. 25. 3: quare Doctores ab illis ſubtraxerint unā, quod jā Apoſtoli Pauli tēpore exercitū fuit, qui ſcribit ſe quinquies ab illis accepiſſe plagas quadragenas unâ minus. 2. Cor. 11. 24: quæ antiqua cędendi ratio. *Capita* ejus *tria*.

VI. שבועות *Schevuos*. De juramentis, qui ad illud idonei, qui non: quomodo jurent quadruplices rerum cuſtodes, nempe, Qui gratis cuſtodit, qui petijt cuſtodiā, qui mercedē cuſtodię accepit, qui mercede conduxit. *Capita* ejus *octo*.

VII. עדיות *Edajos*. De teſticationibus, id eſt, de plurimarum controverſiarum deciſionibus, quæ ex teſtificatione præſtantiſſimorū aliorum Rabbinorum collectæ ſunt. *Capita* ejus *octo*.

VII. הוריות *Horajos*. De documentis ac ſtatutis quibuſdam judicū, quomodo ea ſervanda quomodo transgreſſores puniendi. *Capita* ejus *tria*.

IX. עבודה זרה *Avoda sara* vel עבודת אלילים *Avodas elilim*, vel עבודת כוכבים *Avodas cochavim*, De idololatria ac vitanda omni conversatione ac societate cum Christianis idololatris. Hic liber in editione Veneta est, at ex Basiliensi editione totus omissus, quia plurima contra Christum & Christianos continet. *Capita* ejus *quinq;*.

X. אבות *Avos*. De patribus Legis, qui Legem oralem inde usq; à Mose acceperint, docuerint & propagarint, ubi & insignes ipsorum sententiæ, scitè dicta, apophtegmata & alia pia axiomata recensentur. Vulgò vocatur פרקי אבות *Pirke avos*, Capitula Patrum. *Capita* ejus sunt *sex*, ubi corrigendus Galatinus.

Capita omnium horum librorum sunt *septuaginta quatuor*.

V. SEDER קדשים KODASCHIM,

Quinta pars, de Sanctitatibus, libros cõtinet *undecim*.

I. זבחים *Sevachim*. De sacrificijs, quæ, qualia, quo tempore, quo loco & à quibus mactari, patari & offerri debebant. *Capita* ejus sunt *quatuordecim*.

II. חולין *Chulin* vel *Cholin*. De animantibus mundis & immundis, quatenus hominum usibus licita vel illicita sint. Ab immundis & illicitis, quæ *Cholin* id est, prophana vocãtur, liber denominatus est. *Capita* ejus sunt *duodecim*.

III. מנחות *Menaches*. De oblationib. vespertinis. *Capita* ejus *tredecim*.

IV.

IV. בכורות *Bechoros*. De jure primogenitorum in animalibus, quomodo vel offerri vel pecuniâ redimi debebant. *Capita* ejus *novem*.

V. ערכין *Erachin*. De Aestimatione sive pretio earum rerum, quae Deo devotae & promissae erant. *Capita* ejus *novem*.

VI. תמורה *Temurah*. De permutatione sacrificiorum, an aliud pro alio substituere & offerre licitum. *Capita* ejus *septem*.

VII. מעילה *Meïlah*. De transgressionibus in usu sacrificiorum. *Capita* ejus *sex*.

VIII. כריתות *Kerisus*. De excisione animarum ex seculo futuro, & de peccatis quae excisionem merentur. Illorum triginta sex ex Lege numerantur. *Capita* ejus sunt *sex*.

IX. תמיד *Tamid*. De sacrificio jugi, quod fiebat quotidie ex duobus agnis, quorum alter manè, alter vesperi offerebatur. *Capita* ejus *sex*.

X. מדות *Middos*. De mensuris & dimensionibus Templi. *Capita* ejus *quinq;*.

XI. קנים *Kinnim*. De nidis, id est, pullis ex nido avium offerendis à pauperibus. *Capita* ejus *tria*, ubi corrigendus Galatinus.

Capita omniũ horum librorũ sunt *nonaginta*.

VI. SEDER טהרות TAHOROS.

Sexta pars, de munditie seu purificatione ac pollutione qualibet, continet libros *duodecim*.

I. כלים *Kelim*. De vasis, instrumentis, supellectile, vestibus, ex quocunq; genere & qua-

cunque materia, quomodo pura aut impura censeantur & quomodo purificentur. *Capita* ejus *triginta*.

II. אהלות *Oholos*. De tabernaculis sive domibus earumque partibus, quomodo polluantur & purificentur. *Capita* ejus *octodecim*.

III. נגעים *Negaim*. De plaga lepræ, quomodo ab ea pollutio cõtrahatur. *Cap.* ejus *quatuordecim*.

IV. פרה *Para*. De vacca, id est, de purgatione ab immunditia, à cadavere humano cõtractâ, quæ fiebat per cineres combustæ vaccæ rufæ, de qua Num. *19*. *Capita* ejus *duodecim*.

V. טהרות *Tahoros*. De purificationibus ab immunditia, quæ aliunde quàm à cadavere hominis contracta esset. *Capita* ejus *decem*.

VI. מקואות *Mikvaos*. De fossis & conceptaculis aquarum, in quibus utriusq; sexus homines lavant & immergũt se, purificationis causâ. *Capita* ejus *decem*.

VII. נדה *Nidda*. De menstruata muliere, id est, purificatione mulieris à fluxu menstruo, & ab immunditia partus. *Capita* ejus *decem*.

VIII. מכשירין *Machschirin* vel, ut quidam vocant, משקין *Maskin*. De liquidis, id est, quomodo fructus, olera aut alia terræ nascentia, quibus homo vescitur, per affusionem liquidorum polluantur aut ad pollutionẽ disponãtur. Doctrina hæc fundata in illo Mosis, *Si aqua detur super semen* &c. Levit. 11. 38. משקין *Maskin* dicuntur Liquida, quasi humectantia, à שקה. Horum septem

ptem genera constituunt. Eadem etiam dicuntur מכשירין, Dirigentia, disponentia, quia rem dirigunt & disponunt ad recipiendam citius pollutionem. *Capita* ejus sunt *sex*.

IX. זבים *Savim*. De fluxum nocturnum seminis patientibus aut gonorrhæâ affectis, & quomodo purificentur. *Capita* ejus *quinq;*, ubi corrigendus Galatinus.

X. טבול יום *Tevul Jom*. De intincto, loto ejusdem diei. *Capita* ejus *quatuor*.

XI. ידים *Jadajim*. De manibus lavandis, item de vasis & aquarum qualitate & quãtitate, unde lavari debent. *Capita* ejus sunt *quatuor*.

XII עוקצין *Oketzin*. De petiolis fructuum, quomodo cõtactu aliorum fructuũ polluantur. עוקץ pedunculus ligneus est, à quo fructus dependet, & quo prehenditur, aliâs etiã Hebræis ibidem dicitur יד *Manus*. *Capita* ejus sunt *tria*.

Capita omnium horum librorum sunt *centum viginti sex*.

Ergo סְדָרִים Ordines sive Partes generales totius Talmud sunt *sex*.

מַסֶּכְתּוֹת Libri seu Tractatus speciales istarum sex Partium, sunt *Sexaginta tres*. Galatinus cum priscis Hebræis numerat sexaginta, quia tres Bavas in Parte quarta acceperunt pro libro uno, & librum מכות annumerarunt libro Sanhedrin. Postea Hebręi distinxerunt hos libros & numerarunt sexaginta tres.

פרקים Capita omniũ librorũ Talmudicorum,

ſunt *quingenta viginti quatuor*, ubi corrigendus Galatinus qui non tantùm in ſupputatione ſpeciali erravit, ſed & capita libri Maccos non numeravit.

INDEX ALPHABETICUS librorum Talmudicorum.

חוּלִּין Profana. P. 6. Kodaſchim.
חַלָּה Placenta. P. 1. Seraim.

ט

טְבוּל יוֹם Lotũ vel immerſum diei. P. 6. Tahor.
טָהֳרוֹת Purificationes. ibid.

י

יְבָמוֹת Fratriarum jus. P. 3. Naſchim.
יָדַיִם Manuum lotio. P. 6. Tahoroth.
יוֹמָא Dies expiationis. P. 2. Moed.

כ

כִּלְאַיִם Heterogenea. P. 1. Seraim.
כֵּלִים Vaſa. P. 6. Tahoroth.
כְּרִיתוּת Excifio animarum. P. 5. Kodaſchim.
כְּתוּבוֹת Literę matrimonij. P. 3. Naſchim.

מ

מְגִלָּה Volumen Eſther. P. 2. Moed.
מִדּוֹת Menſuræ Templi. P. 5. Kodaſchim.
מַכְשִׁירִין Liquida. P. 6. Tahoroth.
מַכּוֹת Plagæ. P. 4. Neſikin.
מְנָחוֹת Oblationes. P. 5. Kodaſchim.
מוֹעֵד קָטָן Interfeſtum. P. 2. Moed.
מְעִילָה Prævaricatio. ibid.
מַעַשְׂרוֹת Decimę primæ. P. 1. Seraim.
מַעֲשֵׂר שֵׁנִי Decimæ ſecundæ. ibid.
מִקְוָאוֹת Balnearia. Par. 6. Tahoroth.

נ

נְגָעִים Plagæ. P. 6. Tahoroth.
נִדָּה Menſtruata. ibid.
נְדָרִים Vota. P. 3. Naſchim.
נָזִיר Naſiræus. ibid.

ס

ע

פ

ק

ר

ש

ת

Præter

Prӕter sexaginta tres jam enumeratos libros, sunt adhuc quatuor alij Tractatus breves, qui apud priscos in Corpore Talmudico non extiterunt, sed à posterioribus adjecti, unà cum פִּרְקֵי אָבוֹת Capitulis Patrum. Sunt autem hi:

מַסֶּכֶת סוֹפְרִים Tractatus scribarum. Agitur in eo de modo scribendi librum Legis in pergameno, & quali pergameno utendum: an maculam atramenti vel literam aliquam eradere licitum sit: de vocibus diversæ lectionis & scriptionis: quomodo & à quot personis Liber Legis in synagoga legendus: de precibus ante & post lectionem dicendis: de utilitate & præstantia Studij Legis & similia quædam. *Capita* ejus *viginti unum.*

II. אֵבֶל רַבָּתִי Luctus magnus vel מַסֶּכֶת שְׂמָחוֹת Tractatus Lætitiarum, scil. prohibitarum. De luctu, quibus ceremonijs mortui lugendi, quomodo lugentes consolandi, quomodo polluantur ob cadaver, &c. Capita ejus *quatuordecim.*

III. כַּלָּה Sponsa: de acquisitione sponsæ, de ornamentis ejus, de concubitu, & alijs ad sponsam pertinentibus. Hic Tractatus unico capite absolvitur.

IV. מַסֶּכֶת דֶּרֶךְ אֶרֶץ Tractatus viæ terræ, id est, Tractatus de moribus, quos vocant *viam terræ.* Distinguitur in Tractatum majorem & minorem: ille continet capita *decem*, hic *sex.* Subjicitur ad finem Caput peculiare,

quod vocatur פֶּרֶק שָׁלוֹם Caput de pace. Hi libri, ut dictũ, in corpus authenticum librorum Talmudicorum, nunquam venerunt, sed à posterioribus fuerunt adjecti, quòd breviter & succinctè præcepta quædam lectu utilissima in se continerent. Hinc supra in Indicem librorum non sunt relati, neque capita ipsorum infrà in Indice capitum recensebuntur. Satis est, in genere de his semel monuisse.

INDEX ALPHABETIcus Capitum Talmudicorum.

LITERA א

סֵדֶר זְרָעִים

מועד

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ״ח	שבועות	ארבעה שוסרין הן
פ״ב	ע״א	אין מעמידין
פ״ד	עדיות	אלו דברים מקולי ב״ש

קדשין

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ״ה	זבחים	איזהו מקומן
פ״ו	מנחות	אלו מנחות
פ״ג	חולין	אלו טרפות
פ״ה	שם	אותו ואת בנו
פ״ב	ערכין	אין נערכין
פ״ו	שם	אין מקדישין
פ״ג	תמורה	אלו קדשים
פ״ב	כריתות	ארבעה מחוסרי כפורים
פ״ג	שם	אמרו לו
פ״ג	תמיד	אמר להם הממונה
פ״ה	שם	אמר להם הממונה ברכו

טהרות

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ״א	כלים	אבות הטומאה
פ״י	שם	אלו כלים
פ״ב	אהלות	אלו מטמאין
פ״ו	שם	אדם וכלים
פ״י	שם	ארובה
פ״ו	נגעים	אלו בהרת
פ״ה	מקוואות	ארץ ישראל
פ״ט	שם	אלו חוצצין
פ״ד	טבול יום	אוכל מעשר

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
		ב
		זרעים
פ״ו	פאה	בש אומרין הפקר
פ״י	תרומה	בצל שנתנו
פ״ג	ערלה	בגד שצבעו
פ״ב	שביעית	בנות שוח
פ״ד	שם	בראשונה היו אומרי׳
		מועד
פ״ב	שבת	במה מדליקין
פ״ד	שם	במה טומנין
פ״ה	שם	במה בהמה
פ״ו	שם	במה אשה
פ״ג	ערובין	בכל מערבין
פ״א	שקלין	באחד באדר
פ״ג	שם	בשלשה פרקין תורמין
פ״ב	יומא	בראשונה
פ״ז	שם	בא לו כהן גדול
פ״א	ביצה	ביצה שנולדה
פ״ד	תענית	בשלשה פרקין
פ״ד	מגלה	בני העיר
		נשים
פ״יג	יבמות	בשא אין ממאנין
פ״ה	כתובות	בתולה נשאת

בשא

Num.cap.	Nom. lib.	Nom. capitum
פ״ה	נזיר	בשא טעות הקדש
	נזיקין	
פ״ח	סנהדרין	בן זורר ומורה
פ״ד	אבות	בן זומא
פ״ה	שם	בעשרה מאמרות
	קודשים	
פ״ד	זבחים	בשא כל הכהנים
פ״ד	חולין	בהמה מקשה
פ״א	תמיד	בג׳ מקומות הכהני׳
פ״ז	שם	בזמן שכהן גדול
פ״א	מדות	בג׳ מקומות הכהני׳ עומדין
פ״ג	קינים	בלא בכהן
	טהרות	
פ״ב	נגעים	בהרת עזה
פ״ד	נדה	בנות כותיים
פ״ו	שם	בא סימן
פ״ד	ידים	בו ביום

ג

	זרעים	
פ״ה	פאה	גדיש שלא לקט
	נזיקין	
פ״י	בבא בתרא	גט פשוט
	קדשים	
פ״ז	חולין	גיד הנשה

הספר

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ״ד	שם	המפרש מקצת
פ״ג	שם	האוכל תרומה שוגג
פ״ו	שם	האוכל תרומה מזיד
פ״ח	שם	האשה שהיתה אוכלת
פ״ט	שם	הזורע תרומה
פ״ט	שביעית	הפינם והרבוזין
פ״א	כלאים	החטין והזונין
פ״ו	שם	המבריך
פ״ב	מעשרות	היה עובר בשוק
פ״ג	שם	המעביר תאנים
פ״ד	שם	הכונס והשולק
פ״ח	שם	העיקר שתלים
פ״ד	מעשר ב׳	המוליך פירות
פ״א	ערלה	הנוטע לסייג
פ״ב	שם	התרומה ותרומת מעשר
פ״ב	בכורים	התרומה והבכורים

מועד

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ״ח	שבת	המוצי איין
פ״י	שם	המצניע
פ״יא	שם	הזורק
פ״יב	שם	הבונה
פ״ו	ערובין	הדר עם הנכרי
פ״י	שם	המוציא תפלין
פ״ח	פסחין	האשה בזמן
פ״ח	יומא	הוציאו לו
פ״ב	סוכה	הישן תחת מטתו

המביא

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פא	גטין	המביא גט
פב	שם	המביא שני
פד	שם	השלח גט
פה	שם	הנזקין
פו	שם	האומר התקבל
פח	שם	הזורק גט
פט	שם	המגרש
פא	קדושין	האשה נקנית
פב	שם	האיש מקדש
פג	שם	האומר לחבירו
	נזיקין	
פג	בבא קמא	המניח את הכד
פו	שם	הכונס צאן
פח	שם	החובל
פט	שם	הגוזל עצים
פי	שם	הגוזל ומאכיל
פג	בבא מציע'	המפקיד
פד	שם	הזהב
פו	שם	השוכר את האומני'
פז	שם	השוכר את הפועלין
פח	שם	השואל
פט	שם	המקבל
פי	שם	הבית והעליה
פא	בבא בתרא	השותפין
פד	שם	המוכר את הבית
פה	שם	המוכר את הספינה

האומר

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ״ה	שם	האומר משקלי
פ״ח	שם	המקדיש את שדהו
פ״ט	שם	המוכר את שדהו
פ״א	תמורה	הכל ממירין
פ״ה	מעילה	הנהנה שוה פרוטה
פ״ו	שם	השליח
פ״ו	כריתות	המביא אשם
פ״ו	תמיד	החלו עולים
פ״ב	מדות	הר הבית
פ״ג	שם	המזבח היה

טהרות

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ״ד	כלים	החרס שאינו יכול
פ״ו	שם	העושה שלשה
פ״ז	שם	הקלתות של בב
פ״ח	שם	התנור שחצצו
פ״ג	שם	הסייף והסכין
פ״ח	שם	השידה בש
פ״יט	שם	המפרק את המטה
פ״כ	שם	הכרים והכסתות
פ״כא	שם	הנוגע בכובד
פ״כג	שם	הכדור והאמום
פ״כה	שם	הכלים יש
פ״כז	שם	הבגד מטמא
פ״ז	אהלות	הטומאה בכותל
פ״יא	שם	הבית שנסדק
פ״יג	שם	העושה מאור

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ״ח	שם	הנוגע בזב
פ״א	טבול יום	המכנים
פ״ג	ידים	המכנים ידו

ו

זרעים

פ״ב	דמאי	ואלו דברי׳ מתעשרים

מועד

פ״ג	מועד קטן	ואלו מגלחין

נשים

פ״ב	נדרים	ואלו מותרין
פ״יא	שם	ואלו נדרים

קדשים

פ״ו	מנחות	ואלו המנחות
פ״ד	תמורה	ולד החטאת ותמורת
פ״ג	מעילה	ולד חטאת

ז

נזיקין

פ״ג	סנהדרין	זה בורר

טהרות

פ״ב	טהרות	זתים מיאמתי
פ״ב	משקין	זיעת בתים
פ״ב	עוקצין	זתים שכבשן

ח

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
	ט	
	מועד	
פ"ד	יומא	טרף כקלפי
	קדשים	
פ"ב	זבחים	טבול יום
	טהרות	
פ"ב	כלים	טבעת אדם

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
	י	
	זרעים	
פ"א	בכורים	יש סביאין
	מועד	
פ"א	שבת	יציאת השבת
פ"ח	יומא	יום הכפורים
פ"ב	ביצה	יום טוב שחל
פ"ד	ראש השנה	י"ט של ראש השנה
	נשים	
פ"ט	יבמות	יש מותרות
	נזיקין	
פ"ח	בבא בתרא	יש נוחלין
פ"א	שבועות	ידיעת הטומאה

מועד

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
	מועד	
פג	שבת	כירה
פז	שם	כלל גדול
פיו	שם	כל כתבי קודש
פיז	שם	כל הכלים ניטלים
פח	ערובין	כיצד מעברים
פח	שם	כיצד משתתפין
פט	שם	כל גגות
פב	פסחים	כל שעה
פז	שם	כיצד צולין
פח	שקלים	כל הרוקין
	נשים	
פב	יבמות	כיצד אשת אחיו
פא	נדרים	כל כנוי נדרים
פא	נזיר	כל כנוי נזירות
פז	שם	כהן גדול ונזיר
פה	סוטה	כשם שהמים
פג	גטין	כל גט
	נזיקין	
פב	בבא קמא	כיצד הרגל
פב	סנהדרין	כהן גדול
פא	מכות	כיצד העדים
פז	שבועות	כל הנשבעים
פג	עדיות	כל המיטמאין
פג	עז	כל הצלמים

כל

ל

זרעים

מועד

קדשים

Num.cap.	Nom.lib.	Nom capitum.
פ״א	מועד קטן	משקין בית השלחין
פ״ב	שם	מי שהפך את זיתיו

נשים

Num.cap.	Nom.lib.	Nom capitum.
פ״יב	יבמות	מצות חליצה
פ״ו	כתובות	מציאת האשה
פ״י	שם	מי שהיה נשוי
פ״ג	נזירות	מי שאמר הרני נזיר מגלח
פ״ד	שם	מי שא׳ הרני נזיר ושמע
פ״ו	סוטה	מי שקנא
פ״ח	שם	משוח מלחמה
פ״ז	גטין	מי שאחזו

נזיקין

Num.cap.	Nom.lib.	Nom capitum.
פ״ז	בבא קמא	מרבה
פ״ט	בבא בתרא	מי שמת
פ״א	אבות	משה קבל

קדשים

Num.cap.	Nom.lib.	Nom capitum.
פ״ז	בכורות	מומין
פ״ט	שם	מעשר בהמה

טהרות

Num.cap.	Nom.lib.	Nom capitum.
פ״ט	כלים	מחט או טבעת
פ״ד	אוהלות	מגדל שהוא עומד
פ״א	נגעים	מראות נגעים
פ״ו	טהרות	מקום שהיה רה״י
פ״ח	מקוואות	מעין שהעבירו
פ״ה	מכשירין	מי שטבל

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum
	מועד	
פ״א	סוכה	סוכה שהיא גבוה
פ״ב	תענית	סדר תעניות
פ״ג	שם	סדר תעניות אלו
פ״ד	כריתות	ספק אכל חלב
	טהרות	
פט״ו	אהלות	פסוס עבה
פכ״ו	כלים	סנדל עמקי

ע

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum
	זרעים	
פ״א	שביעית	עד אימתי חורשין בשדה האילן
פ״ב	שם	עד אימתי חורשין בשדה הלבן
פ״ג	כלאים	ערוגה כלאים
	מועד	
פ״ב	ערובין	עושין פסים
פ״י	שם	ערבי פסחים
	נשים	
פ״ט	סוטה	עגלה ערופה
פ״ד	קדושין	עשרה יוחסין

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum

קרשים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum
		קדשי קדשים שחיטתן
פ״ו	זבחים	בראש
		קדשי קדשים שחיטתן
פ׳א	מעילה	בדרום
פ״ד	שם	קדשי מזבח
פ״ב	קינין	קן סתומה

ר

מועד

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum
פ״ג	שבת	ר׳ אליעזר א׳ האורג
פ׳ט	שם	רא״א אם לא דמילה
פ״כ	שם	רא״א תולין
פ״ג	ראש השנ׳	ראהו בית דין

נשים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum
פ״ח	יבמות	ר׳ גמליאל אומר
פ״ט	נדרים	ר׳ אליעזר א׳ פותחין

נזיקין

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum
פ״ב	תמיד	ראוהו אחיו
פ״ב	עדיות	רבי חנניא
פ״ה	שם	ר׳ יהודה א׳ ששה דברי׳
פ״ו	שם	ר׳ יהודה׳ בן בבא העיד
פ״ד	ע״כ	רבי ישמעאל
פ״ב	אבות	רבי אומר
פ״ד	שם	רבי מאיר אומר

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum
	נזיקין	
פ"ד	בבא קמא	שור שנגח
פ"א	בבא מציע	שנים אוחזין
פ"ח	שם	שור שנגח את הפרה
פ"א	שבועות	שבועות שתים
פ"ג	שם	שבועות שתים
פ"ד	שם	שבועות העדות
פ"ה	שם	שבועית הפקדון
פ"ו	שם	שבועות הדיינין
פ"א	עדיות	שמאי אומר כל הנשים
	קדשים	
פ"יב	חולין	שלוח הקן
פ"י	מנחות	שתי מדות
פ"יא	שם	שתי הלחם
פ"ו	ערכין	שום היתומים
פ"א	כריתות	שלשה ושש
	טהרות	
פ"ג	כלים	שיעור כלי חרס
פ"כד	שם	שלשה תריסין
פ"כח	שם	שלש על שלש
פ"א	אהלות	שני טמאים במת
פ"ג	פרה	שבעת ימים קודם שריפת
פ"ח	שם	שנים שהיו
פ"א	טהרות	שלשה עשר דברים בנבלה

DE PARASCHIS SIVE Sectionibus majoribus Legis Mosaicæ.

SOlent Rabbini in suis libris loca ex Lege Mosis citare, non secundum capita, sed secundum Paraschas, in quas Legem totam diviserunt. Est autem פרשה *Parascha* idem quod Sectio, Separata & Distincta pars textus, quæ unoquoque sabbatho in Synagogis legitur, à פָּרַשׁ, quod in conjug. Niphal hoc sēsu semel in Scriptura legitur בְּתוֹךְ צֹאנוֹ נִפְרָשׁוֹת In medio ovium suarum separatarum sive dispersarum, Ezech. 34. 12. Rabbinis autem pro *Separari*, *Discedere ab invicem*, *Disjungi*, *Differre*, *Distingui*, est usitatissimum, etiam in Pihel, quod miratur Elias Germanus, ut in his, פירש יעקוב מאביו Discessit Jacob à patre suo: המפרש בים, Qui discedit per mare. In Hiphil activè, הפריש *Separare*, *Distinguere*, unde הֶפְרֵשׁ *Differentia*. Sic פְּרָשָׁה *Sectio separata*, *Distincta pars*, unde in num. plurali dicunt פרשיות *Parschios*. Vocatur etiam vulgo hujusmodi sectio סדר *Seder* & Chaldaicâ formâ סדרא *Sidra*, Ordo, ordinata pars. Incipit plerumq; à prima vel duabus primis vocibus, aut mox sequenti aliqua, quæ illustris sit, & argumentum quodam modo exhibeat. Notatur per tria majuscula פ, & quandoq; per tria

majuscula ס. Litera פ notat פתוחה sectionem apertam, Samech סתומה sectionem clausam, de quibus in abbreviaturis diximus. Una etiam sectio est neutro modo significata, sed tantùm per minusculũ ס unicũ, quod sectionẽ clausam minorem indicare solet, vocantq; eã פרשה סתומה *Paraścha ſetuma*. Est autem ea sectio ultima libri primi Mosis, incipiens וַיְחִי יַעֲקֹב, Gen. 47. 28. Disputant Hebræi quare hæc Sectio omnino sit סתומה *clausa*, & non distincta sicut reliquæ. Alij alias rationes afferunt: author libri Zeror hammor post adductas complures, inquit: Mihi autem videtur, esse hanc Parascham clausam, quia est clavis & sigillum hujus libri, immo totius Legis & omnium prophetarum, usque ad dies Messiæ. Nam in benedictione Jacobi indicata sunt omnia exilia Israelitarum, & liberationes, donec veniat מוֹרֵה צֶדֶק Doctor justitię, sicut scriptum est, עד כי יבא שילה Donec veniat Schilo. Quia verò finis Messiæ seu definitum tempus adventus Messiæ incognitum fuit, nec esset qui illud intelligere posset aut deberet, ideo hæc Parascha sine majori distinctione continuatur cum antecedenti, estque סְתוּמָה clausa, quia nemo clausum illud tempus indigitare debebat, & cæt.

Elias numerat Sectiones *quinquaginta tres*, quomodo videtur sectionem ultimam libri Geneseos excludere. Si verò pro separata numeretur, ut communiter à Judæis fit, tunc sunt *quinquaginta*

quaginta quatuor, & sic bi conjungunt duas sectiones breviores, ut integra Lex toto anno absolvatur.

Distinctio harum sectionum ab Esra est, etsi vulgo ad Mosen ipsum referant.

Lectio Mosis sabbathina, perantiqua est. Tempore Christi & Apostolorum usitatá fuisse, liquet ex actibus synodi Hierosolymitanæ, in qua expresse scribitur: *Moses enim ab ætatibus antiquis habet qui ipsum prædicent, quum in synagogis per singula sabbatha legatur*, Act.15.21. Centum septuaginta annis ante Christum receptam fuisse, testantur Hebræi, & inter eos Elias in Lexico Tisbi. Nam cum eo tempore Antiochus Epiphanes, (quem ipsi ob summam ejus impietatē vocant אנטיוכוס הרשע *Antiochus harascha*, Antiochum impiū) vastasset Templū, cultum omnē sacrum abolevisset, idolatriam instituisset, sabbathum & circumcisionem sustulisset, libros Legis combussisset, ac omnino lectionem ipsorum tam publicam quàm privatam, sub pœna capitali prohibuisset, institutum fuit à pijs, qui se ad constantiam in religione avita roborassent, ut loco Mosis legerent Prophetas. Selegerunt itaque Sectiones quasdam propheticas, quæ utcunque Sectionibus Mosaicis, sensu vel memoriali quodam symbolo responderent. Veluti, pro Sectione prima בראשית, in qua de Creatione cæli & terræ agitur, substituerunt lectionem propheticam, quæ incipit: Sic ait

Deus fortis יהוה creator cælorum, Jesa. 42. ver 5, usq; ad vers. 11. cap. 43. Pro Sectione secunda נח *Noa h*, Hæ sunt generationes Noach, substituerunt legendum; Canta sterilis quæ non paris quia plures erunt filij desolatæ, quam filij conjugatæ, Jesa. 54. ver. 1. usq; ad ver. 11: nempe sectio Mosis agit de generatione carnali ecclesiæ, sectio prophetica de generatione spirituali. Sectio tertia Mosis, לך לך *Abi tibi*, agit de migratione Abrahami ex terra patria in terram alienam: Lectio prophetica huic respondens est; Quare diceres Jacob, & quare loquereris Israel, Abscondita est via mea à Domino, & cæt. Jesa. 40. v. 27 usque ad ver. 17 cap. 41, quæ sectio continet consolationem ad Israelitas in exilio peregrinantes. Sic de reliquis. Quæ autem Sectio prophetica, Sectioni Mosaicæ respondeat, speciali indice in Biblijs Hebraicis in fine Pentateuchi plerunq; indicatum est. Antiocho impio isto mortuo, & rebus judaicis nonnihil in melius restitutis, Mosaica lectio publicè repetita fuit, cui etiam lectio prophetica subjūcta quod etiamnum hodie durat. Lectio prophetica vocatur הפטרה *Haphtara*, quasi Cessatio, Dimisso, à פטר *Patar*, Liberari vel Liberū dimitti, quia eâ lectione peractâ, dimittebatur populus, & sic etiamnum hodie. Unde qui ultimam Haphtaram legit, dicitur מפטיר *Maphtir*, Dimittens populum.

Absolvunt lectionem libri Legis, ultimo die festi

festi Tabernaculorũ sive scenopegiorum, cum ingẽti lætitia & multis solennitatibus, ac lauto prandio, & appellant Festum שמחתתורה *lætitia Legis*. Proximum deinde sabbathum dicitur שַׁבַּתבְּרֵאשִׁית Sabbathũ, quo legitur prima Legis Sectio incipiens בְּרֵאשִׁית. Simul autem, quando Legem absolvunt, adijciunt etiam Sectionem primam, ut non tam videantur lęti esse de absoluta Lege, quàm ut etiam alacritatem suam testentur, de ea novo studio repetẽda. Neq; tamen in sabbatho tantùm Mosen legunt, sed & die secundo & quinto septimanæ, id est, lunæ & Jovis, etsi minus solenniter; qui etiam probiores esse volunt, in jejunio dies istos transigũt, quod feceratetiam Pharisæus iste gloriosus tempore Christi. Redeamus ad institutum. Animus erat indicare sectiones Mosaicas, quas Rabbini citant loco capitum. Sectiones hæ in Hebraicis exemplaribus supremâ paginâ nominantur, nõ autem in Latinis, unde nobis non ita notæ, quo libro vel quibus capitibus comprehendantur.

Proderit ergo & has in in Tabula propositas habere, ut tanto citius, quando ab Hebræis citantur, inquiri possint.

INDEX ALPHABETICUS
Paraschajum sive Sectionum Legis Mosis.

ויקרא

ויקרא	Et inclamavit, Levit.1.1.
וירא	Apparuit autem, Gen.18.1.
וישב יעקב	Et habitavit Jacob, Gen.37.1.
וישלח	Et misit, Gen.32.3.
וישמע יתרו	Et audivit Jethro, Exo.18.1.
חיי שרה	Vita Saræ, Gen. 23.1.
חקת התורה	Statutum Legis, Num 19.1.
כי תבוא	Quũ ingressus fueris, Deut.26.1.
כי תצא	Quũ egressus fueris, Deut. 21.10.
כי תשא	Quũ acceperis summã, Exo.30.1.
לך לך	Abito tibi, Gen.12. 1.
מטות	Tribuum capita, Num. 30 2.
מסעי	Profectiones, Num.33.1.
מצורע	Leprosi lex, Levit 14.1
נח	Noachi generatio, Gen.6.9.
נשא	Accipe summam, Num.4.21.
עקב	Propterea quòd, Deut.7.12.
פנחס	Pinchas, Num.25.10.
צו	Præcipe, Lev.6.8.
קדשים	Sancti estote, Lev.19.1.
קרח	Korach, Num.16 1.
ראה	Vide, Deut.11.26.
שלח לך	Mitte tibi viros, Num.13.2.
שמיני	Octavus, Levit.9 1.
שופטים	Judices, Deut.16 18.
תזריע	Quum semen edit, Levit.12.1
תולדות יצחק	Generationes Isaaci, Gen. 25.19.
תצוה	Præcipito, Exo. 27 20.
תרומה	Oblationē capiant, Exo.25.1.

Cæterum in Bibliis Venetis majoribus Tabula proponitur, quæ continet tantum Siderum a Masorethis institutam, eamq; non tantum quinq; librorum Mosis, sed universorum Bibliorum. Primo ponit libri Geneseos Sidras esse מג, id est, quadraginta tres, quod idem in fine libri in Nota masorethica reperitur, & tamen postea in specie duntaxat quadraginta duas nominat, cujus rationem alii inquirant. In iisdem Tabulis notandum, in תהלות id est, Psalmorum dictionibus apponi summam omnium libri versuum, & medium libri. Summa versuum est אאכז id est 2527. Medium libri continet vox ויפתוהו, quæ extat Psal. 78. vers. 36. In Jobo versus sunt אע id est, mille septuaginta, & medium libri, אשר קמטו Job. 22. vers. 16. Sic in reliquis libris qui sequuntur. In iisdem Bibliis observandum, primam Tabulam continere capita omnium librorum biblicorum, quæ etiam vocantur פרשיות Parschios, quo nomine antea diximus vocari Sectiones majores. Sed Rabbini quandoq; ad versum idem vocabulum transferunt, quæ usus facile docebit, & sensus ac circumstantia loci cujusq; demonstrabit.

Quot lectiones apertæ & clausæ in singulis libris sint, & ubi incipiant, id docet Maimon Parte 1. lib. אהבה *Ahava*, cap. 8. cujus rationem Judæi in descriptione libri sacri, hodie sequuntur.

BIBLIOTHECA RABBINICA,

Ordine alphabethico diſpoſita, tantaquanta nunc haberi potuit.

EQuidem probè ſcio illud, כל דבר חביב בזמנו *Omnis res grata eſt, quæ fit in tempore ſuo*: at verò, ut hæc mea ſequens opera in proponenda bibliotheca Rabbinica in tempore fiat, valde vereor. Eſt enim nec unius horæ, nec unius hominis. Exſpectaveram aliunde ſubſidium, quod in tempore non venit, & mihi quidem ad hanc rem nunc fuit זוודין קלילין באורחא רחקתא *viatici parum in via longiqua*. Nec ſum כבן עזאי בשוקא דטבריא *ut heres ille Aſſæus in foro Tiberiadis*, (Eruvin fol. 29.1.) qui poterat montes eradicare & transferre, ac omnibus interrogantibus abunde ſatisfacere. Et quis dediſſet mihi אברי כיונה *alas columbinas* (ut Pſaltes loquitur) ut perniciter avolans ad bibliothecas publicas (nam privatæ ad hanc rem rariſſima) Principum vel urbium perquirens, libros Hebræos ſagacius & penitius

Cæterum in Bibliis Venetis majoribus Tabula proponitur, quæ continet rationem Sidrarum a Masorethis institutam, eamq; nó tantum quinque librorum Mosis, sed universorum Bibliorum. Primo ponit libri Geneseos Sidras esse מג, id est, quadraginta tres, (quod idem in fine libri in Nota masorethica repetitur) & tamen postea in specie duntaxat quadraginta duas nominat, cujus rationem alii inquirant. In iisdem Tabulis notandum in תהלות id est, Psalmorum dict. thummo, apponi summam omnium libri versuum, & medium libri. Summa versuum est אאכז id est 2527. Medium libri constituit vox ויפתוהו, quæ extat Psal. 78. ver. 36. In Jobo versus sunt אע id est, mille septuaginta: medium libri, אשר קמטו, Job. 22. ver. 16. Sic in reliquis libris qui sequuntur. In iisdem Bibliis observandum, primam Tabulam continere capita omnium librorum biblicorum, quæ etiam vocantur פרשיות Parschios, quo nomine antea diximus vocari Sectiones majores. Sed Rabbini quandoq; ad versum idem vocabulum transferunt. quæ usus facile docebit, & sensus ac circumstantia loci cujusq; demonstrabit.

Quot sectiones apertæ & clausæ in singulis libris sint, & ubi incipiant, id docet Majemon Parte 1. lib. אהבה *Ahava*, cap. 8. cujus rationem Judæi in descriptione libri sacri, hodie sequuntur.

BIBLIOTHECA RABBINICA,

Ordine alphabethico disposita, tantaquanta nunc haberi potuit.

EQuidem probe scio illud, כל דבר חביב בזמנו *Omnis res grata est, quæ fit in tempore suo*: at verò, ut hæc mea sequens opera in proponenda bibliotheca Rabbinica in tempore fiat, valde vereor. Est enim nec unius horæ, nec unius hominis. Exspectaveram aliunde subsidium, quod in tempore non venit, & mihi quidem ad hanc rem nunc fuit זוודין קלילין באורחא רחיקתא *viatici parum in via longinqua*. Nec sum כבן עזאי בשוקא דטבריא *ut heros ille Assaus in foro Tiberiadis*, (Eruvin fol. 29.1.) qui poterat montes eradicare & transferre, ac omnibus interrogantibus abunde satisfacere. Et quis dedisset mihi אברי כיונה *alas columbinas* (ut Psaltes loquitur) ut perniciter avolans & bibliothecas publicas (nam privatæ ad hanc rem rarissimæ) Principum vel urbium perquirens, libros Hebræos sagacius & penitius

cognovissem? quis me [illegible] aromatario [illegible]
[illegible] [illegible]topolarum satis [illegible] alter [illegible]
n[illegible] [illegible] maleolentes [illegible] [illegible] [illegible]
are[illegible] [illegible] Etiametsi aliquid [illegible]
[illegible] [illegible] esset [illegible] [illegible] opera uten-
d[illegible] [illegible] opem manu [illegible] cogi [illegible]
[illegible] [illegible] quum [illegible] hoc tempore u-
e[illegible] [illegible] forte d[illegible] [illegible]
[illegible] loqui. Nam talibus אם הדבור כסף השתיקה זהב *[illegible] argentum sit [illegible] [illegible] sit*, ut [illegible] מלה בסלע משתוקא בתרין *[illegible] verbum [illegible] [illegible]*; Immo משל הקדמוני *si verbum tetradrachmo, sit [illegible] duobus tetradrachmis æstimandum* (sic etiam legendum in Elencho [illegible] hæres[illegible] pag. 105) quod Talmudistæ ita [illegible] מלתא בסלע משתקיתא בתרין Quinetiam דלת הננעלת לא במהרה תפתח *Janua [illegible] [illegible] non cito aperitur*. Sed enim in silentio omnium quid vetet modeste prolo-qui? ubi omnes cunctantur, quid nocebit inces-sum urgere? Cunctatio enim nõ tantum in præ-sens noxia, sed & in futurum damnosa sæpe e-vadit, ut vel illud testatur quod Oresti reditum differenti responsum fuit

μέλλων γὰρ αἰεὶ δρᾶν τι τὰς οὔσας τεμῶ[illegible]
καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διώλεσεν

Cunctando [illegible] semper facere præsentia simul.
Etiam futuras spes omnes perdidit. Ne idem & in hoc argumento contingeret, volui aliquid

potius,

potius, quam nihil in publicum afferre &

Stamina primo jugo componere, ut [illegible] virtus

Inferat in medio radii subtegmen [illegible].

Ergo, Lector benevole & docte, quæ hîc nec annotata, nec explicata [illegible] esse [illegible] adde & explica. Libros quos habes aut videris, nominato, argumentum dicito, locum impressionis, suo cito, eaque vel mecum, si placet, communicato, vel hisce meis initijs apposita, sub tuo nomine publicato [illegible] *Experres invidiæ sunt Musarum [illegible]*. [illegible] juxta Hebræos. כל המוסיף מוסיפין לו וכל הגורע גורעין לו *Qui addunt, ijs additur & qui minuunt, subtrahetur ipsi.* Sic tandem tela hæc capta pertexetur, & scient nostræ quoque scholæ, quam Synagoga judaica sapientiam olim professa sit, & quam hodie doctrinam profiteatur. Licebit & hîc aurum ex stercore colligere, & margaritas pretiosas fimo reconditas reperire. Dixi, non tantùm titulum & nomen libri, sed & argumentum spectandum esse. Id fieri pernecessarium. Sunt enim librorum Hebraicorum tituli, quos ex sacra Scriptura fere desumunt, aut ad sui nominis memoriale effingunt, ita comparati ut quid libro tractetur, ex ijs videri nequeat. Oculare ergo judicium hîc accedat necesse est. Uni vero libros Hebræorũ omnes, aut maximã eorũ partẽ videre, vix unquã facultas dari potest, unde plurium opera hîc requiritur. Nã alij alios videt

& conſequitur, qui ſi ſuum de iis judicium, in unum conferant, aliquid magnum effici poteſt ad quod eos haece mea opella, ut amicè invitare volui, ſic etiam facile excitare ut poſſim, boni publici cauſà opto. Non omnium ſ reor, hic labor eſt, ut nec omnes qui Biblia Hebræa legunt, alios idcirco Hebræorum libros legere poſſunt: quibus verò hæc facultas a Deo conceſſa eſt, illi in publicum conferant, quicquid uſui & commodo noſtris Scholis hîc eſſe poſſit. Sic fiet, ut hæ literæ inter Chriſtianos magis magiſq; propagentur, & obſtinata gens Judaica cognoſcat, etiam eos qui aliquando à Republica Iſraelis erant remoti, nunc remoto pariete intergerino ejuſdem cives factos, & januis Templi Hieroſolymitani ſponte ſua, quadraginta annis ante Urbis vaſtationem, apertis, aditum & ingreſſum nobis Chriſtianis quoque liberum in eccleſiam Dei piа buiſſe. Cognoſcant, inquam, *ex Zion egreſſam eſſe legem, & verbum* DOMINI *ex Jeruſalem.* Jſa. 2. & nos ex fontibus Iſraelis eſſatim quoque bibiſſe. Sic tandem quoque fiet, ut Judæi ex verbo Dei & propriis ipſorum libris, erroris & cæcitatis tanto melius convinci, de veritate erudiri, & ad ſalutem adduci & converti poſſint. Quod fieri ut nobis Chriſtianis optandum, ita quoq; opera danda, ut fieri commode per nos poſſit, ad quod ſubſidium admirabile præbebit librorum, quibus ipſimet Judæi utuntur, familiaris cognitio. Ergo nunc bi-

bliopy

bliophylacia ipſorum curſim perquiramus.

Libri Commentariorum in ſacram Scripturam varij ſunt, & diſtincti primum in libros diſtinctos biblicos prodierunt, quos hic ſigillatim apponere, nimis foret copioſum & tædioſum. Commentarius Hebraice dicitur פירוש *Peruſch*, pluraliter פירושים *Peruſchim*. Commentarij vel Commentaria, Explicationes verborum & rerum. Commentator, Interpres, dicitur מפרש *Mephareſch* pluraliter מפרשים *Mephareſchim*, Commentaores, Interpretes, ſcriptores commentariorum. Horum quidam ſublimiori dicendi genere delectati ſunt & ſubtiliores in commentando fuerunt, unde alios interpretes deſiderarunt. Inter eos princeps fuit רשי *Raſchi*, id eſt, R. Salomon Jarchi, in cujus commentaria complures alij alias declarationes conſcripſerunt. Talis ſupercommentatio vocatur ביאור *Biur*. & pluraliter ביאורים Elucidationes, Declarationes. Sic extant etiam *Biurim*, ſuper ſpeciales quosdam commentarios Aben Eſræ & Rambam. Alij in integra Biblia commentati ſunt, alij in aliquot tantùm libros, plures omnium in Legem Moſis. Horum libri pleriq; omnes titulo פירוש Peruſch comprehenduntur, addito libri nomine in quem commentatio inſtituta eſt: ut, פירוש רשי על חמשה חומשי תורה *Commentarius Raſchi ſuper pentateuchum*, & ſic de alijs.

Libri antiquiſſimi Hebræorum omniũ ſunt, Targum ſeu paraphraſis Bibliorum Chaldaica,

Jonathanis & O[illegible] quorum ille paulò ante Christum, hic paulò post Christum floruit. [illegible] quidam [illegible] Doctrina [illegible] quod [illegible] hinc inde per Iud[illegible] fuit conservata, sed in libros [illegible] donec veniret R. Jehuda hakkadosch [illegible] eam in libros [illegible] cum, & inde tandem [illegible]. Alias de nullis libris ante Christum [illegible]. De libro זוהר *Zohar* & libro בהיר *Bahir* [illegible] dicimus esse eos Judæis post [illegible] mos. Postea [illegible] הורת כהנים *Torath cohanim*, qui & ספרא [illegible] vocatur: postea *Seder olam rabba*, *Mechilta*, *Bereschith rabba* cum reliquis [illegible], de quibus [illegible] in sequentibus dicetur. Post [illegible] Doctorum virorum [illegible], propter gravissimas calamitates ext[illegible] quod in hunc diem durat. Paulò post millesimum a Christo annum studia literarum [illegible] inter ipsos cœperunt, & Sapientes ipsorum publicè [illegible], inter quos primi fuerunt R. Chananael & Raf Nissim, præceptores R. Nathanis authoris Lexici Talmudici Aruch, & Rabbi Gersoni. Deinde R. Gersom, [illegible] fuit lumen captivitatis, R. Schelomo sive Salomon ben Gavirol, R. Mosche haddarschan, præceptores fuerunt R. Salomonis, & sic deinceps ab his innumeri docti viri prodierunt. Ab his ergo, id est a millesimo post Christum anno, plerique libri Judæorum

p.e-

prodire cœperunt. Qui antea fuerunt (quorum pauci) non Biblijs sed Traditionibus Talmudicis explicādis præcipue occupati fuerunt.

Inter Cōmentatores biblicos primus & præcipuus est רש"י Raschi, sive R. Salomon Iarchi, cujus commentaria pleraq; omnia Biblijs majoribus Venetis addita sunt. Manuscriptum ejus commentariorum volumē ingens & integrum, trecentorum annorum antiquitatis, Josephus Scaliger piæ memoriæ, legavit Academiæ Leidensi. Secuti eum sunt, Abraham Aben Esra, R. David Kimchi, רמבן Ramban seu R. Mosche bar Nachman, רלבג Ralbag, id est, R. Levi ben Gersom, R. Saadias, R. Isaac Abarbinel, qui pleriq; in integra Biblia cōmentati sunt, & partim separatim, partim magnis Venetis Biblijs majori ex parte addita, etiamnum extant. Intellexi nuper, integrum Abarbinelem in Turcia duob. magnis voluminib. excusum, nactum esse amicū meum, Gualterū Keuchenium, Rectorē Scholæ Hanovianæ. Quod si verū, est quod sibi gratuletur. Nā liber est summè commendatus. Kimchius in Legē an cōmentatus sit, ambigo.

Qui specialiter in Legem Mosis scripserunt, complures sunt, inter quos celebres habentur, R. Abraham Hispanus, cujus liber vocatur צרור המור Tseror hammor Fasciculus myrrhæ; רב בחיי Rabbi Bechai; R. Mosche bar Nachman: liber תנחומא Tanchuma, liber עקדת יצחק Akeda yizchak sive Ligatio Isaaci: Rabbi Mosche

haddarſchan, Gallus, ex quo Galatinus multa adducit, de quibus in ſpecie plura in ſequentib. dicemus. Sunt qui notant, complura horum Rabbinorum Commentaria à Conrado Pellicano, viro in his literis doctiſſimo, Latine converſa eſſe. Credat qui volet, non ego.

Separatim hæc Commentaria rarius hodie inveniuntur. R. Davidis Kimchi Commentaria in Pſalmos excuſa ſunt Venetiis una cum textu punctato in octavo Anno שנ״ו, 356, id eſt, Chriſti 1596. Eſt etiã idem Kimchi excuſus Iſny, operâ Pauli Fagij, in parvo folio Anno 1542, in qua editione plura extant quàm in priore Veneta. In fine ejuſdem libri adjunctæ ſunt ſeparatim omnes objectiones Kimchianæ ex Pſalmis petitæ, adverſus Chriſtum & fidem Chriſtianam.

Biblia Hebræa impreſſiones varias habent.

In folio, imprimis cœpta Venetijs Anno Chriſti 1515, & finita Anno 1517 per Danielem Pombergum, ſtudio inprimis Felicis Pratẽſis, cujus ductu & auſpicijs Bombergus iſte literas Hebræas primum didicit, & per typographiam mirifice propagavit. Continet iſta editio textum biblicum, Targum & variorum Rabbinorum Commentaria. In *Pentateuchum* R. Salomonis Jarchi. In *prophetas priores*, id eſt, Ioſuæ, Judicum, Samuelis & Regum libros, item in omnes *prophetas poſteriores*, & in *Pſalmos*, R. Davidis Kimchi. In *Proverbia*, R. Levi ben Gerſon [illegible], In *Jobum*, R. Moſis Nachmanidis, & R. Abrahami Peritſol.

fol. In *Chomesch megillos* quinq; libellos, nempe, *Cant. Ruth, Threnos, Ecclesiasten, & Esther*, R. Salomonis. In *Danielem*, R. Levi Gersomi. *In Esra, Nehemiam & Paralip. libros*, R. Salomonis. Adjecta in fine, 1 Targum Hierosolymitanũ in Pentateuchum: 2 Targum secundũ in librum Esther 3 Tabulę Haphtararum, id est, Lectionum propheticarum, cum Sectionibus Mosaicis. 4. Tredecim articuli sive fundamenta fidei judaicæ, posita à Rabbi Mosche Majemonide. 5 Pręcepta omnia Legis, jubentia & prohibentia, quæ sunt תריג 613, quem numerum idem vocabulum תורה exprimit. 6. Brevis instructio de Accentibus Hebraicis, R. Aharonis, filij Ascher. 7. Varietas lectionis vocum quarundam biblicarum, inter Ben Ascher & Ben Naphtali, id est, orientales & occidentales judæos. Hanc editionem vehementer reprehendit Elias in præfatione libri tertij Masoreth, propter notas Masorethicas isti editioni ad marginem adjectas, suadens ut nullus ad eas animum ponat. *Nam*, inquit, *qui apposuit ea, non potuit discernere inter dextram aut sinistram suam, quia non fuit judæus, & in Masora nihil quidquam intellexit*, &c. *aliquando bonum posuit in textu, & falsum in margine, aliquando contra, palpans sicut cæcus in tenebris.*

In *folio* rursus edita Venetijs per eundem Bombergum, Anno Christi 1523. & 1524. cum Targum & varijs Rabbinorum commentarijs.

Pentateuchus cum com. R. Salomonis & Aben Esra.

Prophetæ priores, cum Com. R. Salomonis, Kimchi & Ralbag id est, R. Levi ben Gersom.

Prophetę posteriores, Isaias cũ R. Sal. & Abẽ Esra. Jeremias & Ezechiel cũ R. Salom. & Kimchi. 12 minores, cum R. Salom. & Ab. Esra.

Psalmi cum R. Sal. & Aben Esra.

Proverbia & Job cum Ab. Esra & Ralbag.

Daniel cum Ab. Esra & R. Saadia.

Esra cum R. Sal. & Ab. Esra.

Quinq; libelli, cum iisdem.

Paralippo. libri cum R. Salomone tantùm.

Præmissa operi sunt, 1. Præfatio R. Jacob ben Chaiim, in qua agit de utilitate Masorę; disputat contra eos, qui existimant קרי וכתיב *Keri & Kethib* id est, varietatem lectionis inde natam, quod de vera lectione dubitatum fuerit: agit de differentia inter authores Gemarę seu Talmud, & inter Masorethas, qui inter se in plerisque dissident: de octodecim locis, quæ dicuntur תיקון סופרים *Tikun sopherim*, Correctio scribarum, quod scribæ ea correxerint; denique de ordine Masoræ magnæ. Ex hac Elias quædam desumpsit in præfatione sua tertia libri Masoreth. Nos utramque Latinè redditam, una cum libro integro Masoreth Eliæ, suo tempore, si Deo placuerit, exhibebimus.

2. Index capitum, omnium librorum Biblico-

biblicorum. Capita autem vocantur פרשיות *Parshius*, Sectiones, super quas notata sunt סמנים *Simanim*, id est, signa sive capita.

3. סדרי התורה Index Ordinum sive ordinatarum partium & sectionum totius Scripturæ, juxta Maforethas.

4 Præfatio Aben Efræ de ratione cōmentariorum in Legem sive sacram Scripturam. Agit de quinque modis, quibus interpretes Legem explicant: 1 est Orientalium judæorū in regno Turciæ, qui prolixitatem in commentando sequuntur, ac cælum terræ miscent, veluti R. Isaac quidam, qui duos magnos libros commentariorum scripsit in Caput primum Mosis. 2 Saducæorum & similium, qui textum tantùm retinent, & omne genus commentandi respuunt. 3, qui mysticè Scripturam interpretantur, habentque Scripturam veluti mera ænigmata. 4 eorum qui sequuntur דרש *Drasshim*, id est homilias allegoricas. 5, eorum qui sensum literalem, genuinum & Grammaticum sequuntur, quod genus interpretandi optimum, & quod se secuturum promittit, & reliquos modos refutat & rejicit.

Masora duplex adjecta. *Minor* & *Major*. Masora minor passim textui biblico adjecta supra & infra & ad latera. Major in fine specialiter apposita juxta ordinem alphabeticum, cum instructione R. Jacobi ben Chajim. Postea

subjicitur varietas lectionis, inter filios Ascher & filios Naphtali, orientales & occidentales Judæos: item Instructio brevis de Accentibus Hebraicis.

Biblia Complutensia, cum textu Hebræo, Chaldæo, Græco & Latino, studio & sumptibus Francisci Ximenij, archiepiscopi Toletani excusa prodierunt Anno Christi 1515.

Biblia sacra, Hebraicè, Chaldaicè, Græcè & Latinè Philippi II. Hispan. Regis Cathol. pietate & studio, ad sanctæ ecclesiæ usum, prodierunt aliquot Tomis, elegantissimis typis à Christophoro Plantino adornata, Anno Christi 1571. Operi huic magnifico præfuit Benedictus Arias Montanus. Hæc Biblia Bibliis Complutensibus perfectiora & illustriora sunt, Bibliothecis Christianorum principum satis nota, utinam & viris doctis satis trita. Ex hoc Opere Tomus biblicus cum interlineari versione Latina Sanctis Pagnini separatim etiá fuit venditus, quæ Pars simili forma nuper recusa Genevæ typis Roberti Stephani.

Biblia Hebræa nuda in fol. & in quarto, impressa *Pisauri*, Anno 1494, correctissimè. Ibidem quoque in 8vo excusa, typo minusculo eleganti, cum punctis, quale exemplar semel tantum apud Judæos vidi.

Biblia Hebræa in 4to excudere cœpit primò Venetijs Daniel Bombergus, Anno 1511, & deinceps sæpius recusa.

Biblia

Biblia Hebræa in 4to a Christophoro Plantino cum punctis vocalibus sæpius excusa sunt, & in 8vo ac 24to sine punctis. Ab eodem etiam excusa in 8vo, cum punctis.

Biblia Hebræa in 8°, typo admodum minuto, cũ punctis & accentibus, Basileæ An. 1610 excusa. Prostant Francofurti apud Iudæos.

Biblia Hebræa in 16to à Christoph. Plantino edita, cum punctis vocalibus.

Biblia Hebræa in 4° ante Plantinum Lutetiæ excudit Robertus Stephani, typo illustri & majusculo. Ab eodem excusa in 16to eleganter & correctissime, Anno 1544.

Biblia Hebræa in 4° cum cõmentariis R. Salomonis per Johannem de Gara, Venetiis.

Chummasch sive Pentateuchon Hebraicum, cum triplici Targum, Onkeli, Jonathanis & Hierosolymitani ac commentariis R. Salomonis, & notis quibusdam Masorethicis ac symbolis Gematricis. Item Chomesch megilloš sive Quinq; libelli cum Targũ & Raschi. Libri autem cum duplici Targũ: item Haphtaroth sive Sectiones propheticæ. Item Liber תולדות אהרן *Toledos* Aharon cõtinens indicem omnium locorum Pentateuchi & quinque libellorum, quæ adducuntur & explicantur in Talmud, in libro זוהר *Zohar*, in libro עקידה *Akeda* & libro עקרים *Ikkarim* adducto librorum capite, folio & columna. Impressus liber Venetiis apud Johannem de Gara, Anno שנ״ג & נ״א, id est, 1590 & 1591.

Chumaschen hoc est Pentateuchus, in 24° lineis punctatis [illegible] Venetijs per Johannem de Gara, Anno [illegible] 1548. Adiectum quoque libellum Haphtaris sive sectionibus propheticis. Hunc libellum Iudæi peregrinantes solent circumferre, ut lectiones sabbathinas ex eo peragant.

Chumasch cum glossa R. Salomonis Hebræogermanica [illegible] Basileæ.

Sed jam his [illegible] libris, specialium librorũ Rabbinicorum nomina nunc persequamur.

LIBRI RABBINICI

Ordine alphabetico dispositi.

אבן בוחן *Even bochan* Lapis lydius. Lapis probationis. Author ר' יצחק [illegible], qui vixit Anno Christi 1375.

אבן יח"א *Even Jechaija* Citatur in libro Tzemach fol. 25.1.

אבן שיעי *Even Schoi.* Cõmentarius est in [illegible].

אבקת רוכל *Arkas rochel*, Pulvis aromatarius. Author ejus ר' מכיר, ut notatur in Juchasin fol 163. Liber parvus est in 8°. Subdistinctus in tres libros: in *primo* agitur de signis prodigijs, bellis & calamitatibus, quæ adventum Messiæ præcedent, & vocantur vulgò a Rabbinis חבלי משיח *Chevle Maschiach*, Dolores Messiæ. In *secundo*, de Anima, ejus discessu ex corpore & quo vadat: de ejus statu in inferno, & quid infernus sit: de seculo futuro & vita æterna: de resuscitatione mortuorũ. In *tertio*, de ijs, quæ dicuntur esse

ei[illegible] הלכה למשה מסיני Tr[illegible]ditio Mo[illegible]s de monte S[illegible] [illegible] [illegible]ne hominis & n[illegible]mero membr[illegible] [illegible] quib[illegible] G[illegible] C[illegible]balisticis e[illegible] [illegible] [illegible] Venetijs A[illegible] שנז id est, 597. E[illegible] mihi manuscriptum exempl[illegible].

אגדה *Agu[illegible]dda*, vel *S[illegible]pher [illegible]gudda*. L[illegible]ber colle-ctaneoru[illegible]. Factus putatur à d[illegible]scipu[illegible] הראש *Ha-rosch*, id est, Rabbi Ascher, de quo infra. Q[illegible] m putãt, eũ nõ collectũ ex prælectionib. R A[illegible], sed ex scriptis præceptorũ ejus. Cõtin[illegible] [illegible] Collectanea varia constit[illegible]tionũ Talm[illegible]dicorũ.

אגור *Agur* vel *Sepher haagur*. Author ejus R Jacob לנדא [illegible]ndau.

אגרת בעלי חיים *Iggeres baale chaijm* Liber anim[illegible]alium historiam continens. R Levi in Cõment. in Proverbia Salomonis sępe citat illum. Habeo foli[illegible] al[illegible]quot hujus libri, in 8°.

אגרת הסודות *Igeres hassodos*, Epistola secretorum. Sæpe citatur in Galatino ad probanda m[illegible]ysteria de Messia

אגרת הקדש *Igeres hakk[illegible]desch*. Epistola sancta de co[illegible]ulatione m[illegible]a[illegible]iti cũ uxore, ut liberos sanctos c[illegible]ntur. A[illegible]thor Rãban. Basil apud Frob[illegible].

אגרת התחיה להר מבם *Igg[illegible]res hattechia leharan bam*. Epistola revivificationis mortuorũ. Author R. Mosche Majemon.

אדם וחוה *Adam vechavva* Adam & Eva. Cabali-st[illegible] esse puto; auther R ירוחם Jeruchã. An. 1234.

אדם שכלי *Adam s[illegible]k[illegible]li*, Adam sive Homo [illegible]n[illegible]el-lectualis. Continet varia præcepta & adhor-

tationes ex facris petitas, literaliter, Cabalisticè & mystice explicatas, ad vitam fanctè instituendam, fuper illud Davidis *Tribuite vos coram* DOMINO *in decoro fanctitatis.* Psal. 29. 2: item tredecim articulos fidei judaicæ, in quorum ultimo de refuscitatione mortuorum fit mentio offis לוז, quod credunt effe incorruptibile, & illud rore cælesti irrigatum, restituet animæ fuæ totum corpus, illudq; vivum ejus beneficio existet. Videatur & Aruch in voce לוז. Impressus Friburgi Brifgoiæ, An. ש״ך 320, id est, 1560.

אוהב משפט צדק *Ohev mischpat tzedek* Amans judicium justitiæ. Commentarius est in Jobum, R. Salomonis הכהן hakkohen, id est, facerdotis.

אהל יעקב *Ohel Jacob.* Tentorium Jacobi.

אהל מועד *Ohel moed*, Tentorium conventus. Liber est continens Synonima Hebraica ex Biblijs petita, adductis fingularum vocum exemplis, & loco ubi reperiuntur. Author שלמה מאורבינו Salomon Urbinas. Impressus Venetijs, Anno ש״ח 308, id est, 1548 apud Marcum Antonium Justinianum. Adjectus est index alphabeticus omnium vocum.

אור זרוע *Or Sarua.* Vide abbreviaturam אז.

אור ײ *Or adonai*, Lux DOMINI. Author R. Chafdai, qui obijt An. 1296. Est & alius liber ejufdem tituli, cujus author ר׳ עובדיה R. Ovadja five Obadias Siphronius, qui liber recens est ab An. 1550 estq; Commentarius in Legem.

אור עמים *Or ammim*, Lux populorum.

אור עניים *Or aniim* Lux pauperum

אורים ותומים *Urim vetummim* Commentarius est in Jesaia & Jeremiâ autho. מיחרר מאיר ׳ רבמה R. Meir Arama h, nepos ut puto, R. Isaaci, authoris lib. עקידה Akeda, de quo infra. Impressus Venetijs An. השסח id est, 368, hoc est, 1608.

אות נפש *Os nephesch.* Elucidatio est in quadã Aben Esræ commentaria.

אותיות דר׳ עקיבה *Osios*, id est, Literæ R. Akivæ. Liber est Cabalisticus.

איילה שלוחה *ajala schelucha*, Cerva emissa. Titulus est Gen. 49. 21.

איומה כנדגלות, *Ajúmma kenidgalos*, Terrifica ut vexillo insignitæ. Titulus ex Cant. 6. 3. Citatur in libro Capthor, quem infrà adducemus.

אלפסי *Alphesi* Liber est in tres partes distinctus, Talmud compendiosè tractans. I. Liber complectitur ea, quæ Parte prima & secunda Talmudica traduntur Præterea alij adjiciuntur Tractatus breves : הלכות טומאה, De varijs pollutionum generibus הלכות ספר תורה De libro Legis. הלכות מזוזה De scheda quæ postibus januarum includitur, quæ doctrina fundata est in illo Mosis : *Erunt verba ista quæ ergo præcipio tibi hodie, in corde tuo, &c; etiam inscribes ea postibus domus tuæ, & portis tuis*, Deut. 6. 6. הלכות תפלין De ligamentis precum, quæ manui sinistræ & fronti alligantur tempore precum. juxta illud Mosis : *Etiam alligabis ea in signum manui tuæ, & erunt pro frontalibus inter oculos tuos*, Deut. 6. 8.

הלכות ציצית De fimbriis sive penicculamẽtis, quæ in amictu [illegible] tempore precum & alias etiam [illegible] ctionibus [illegible], juxta illud Mosis: *Alloquere filios Israelis & dices eis, ut faciant sibi penicula* [illegible] *& [illegible] penicula [illegible] ipsius* [illegible] *thinam*, &c. Num. 15. 38. De his vide [illegible] nostram cap. [illegible] II Liber tractat, quæ Parte Talmudica tertia continentur, adjecto libro [illegible] ex Parte Talm. quinta. III Liber continet Partem Talm. quartam & quosdam libros ex Parte quinta. Pars sexta, (excepto libro Nidda) plane omissa est: quia ejus apud Judæos extra terram sanctam exulantes, non ita accuratus usus requiritur. Adjecta sunt in fine Viginti capita De Juramentis præstandis & officio judicis circa juramenta exigenda, quorum author R. Isaac ben Ruben. Liber ultimò excusus Basileæ in 8°. An. 1602, sine commẽtario, ac prostat Francofurti apud Judæos. Antea verò, Anno Chr. 1597 excusus Cracoviæ in folio cum commentariis R. Salomonis Jarchi, R. Jonæ & R. Nissim. Fuit σύγχρονος R. Salomonis Jarchi ac mortuus Anno Christi 1103. R. Salomon biennio post. Ob summam autem istius Alphesi celebritatem, R. Salomon post acceptum librum, statim in eum Commentatus est.

אמנה *Amana* vel *Sepher amana*. Liber fidei. Liber Hebræus est in 4°. continens defensionem & assertionem fidei Christianorũ cotra Judæos, cum

cum refutatione argumentorum contrariorum conscriptus à Judæo Christiano [illegible] con-versus per Paulum Fagium. Impressus [illegible] Anno Christi 1542.

אמונה *Emuna*, vel *Sepher emuna*. Liber [illegible]. Author Rabbi Ichem tof.

אמרי בינה *Imre bina*. Verba intelligentiæ. Titulus ex Prov.1.ver.2. Liber novus & [illegible], complectens explicationem vocum [illegible]-rum & difficiliorū in Zohar, & est [illegible] quodam-modo Lexicon, impressus Pragæ An. [illegible] id est, Christi 1611. Alter liber ipsi adjunctus est ejus quasi altera Pars, cui titulus מקור חכמה *Mekor cochma* Fons sapientiæ, in quo breviter & perspicue explicat פשטי הזוהר sensum rerum, quę in Zohar tractātur. Author ejus ר׳ יששכר בער R. Isaschar Bär, id est Ursinus, filius R. Mosche Petachja. In præfatione scribit, se conscripsisse etiam ספר פתחיה librum *Pische Jah*. in honorem & memoriā nominis patris sui פתחיה Petachia qui sit quasi Commentarius illustris in librum cabalisticum פרדס רמונים *Pardes rimmonim*. Alterum etiam, cui titulus יש שכר *Jeschschar* in memoriam sui nominis יששכר Isaschar, qui agit de sententijs judicialib. libri Zohar. Porro in citatione foliorū in duob. prioribus libris, author scribit se secutum editionem Zohar Cremonensem, quod ea pluribus exemplarib. prostet, quàm editio Veneta.

איסור והיתר *Issur vehetter*, Vetitum & licitum.

הלכות ציצית De fimbriis five periculamentis quæ in [illegible] tempore precum et aliis etiam amictionibus [illegible], juxta illud Mosis *[illegible] filiis Israelis [illegible] ut faciant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] thinum* &c. Num. 15. 38. De his vide [illegible] nostram cap. [illegible]. II Liber tractat, quæ Parte [illegible] mudica [illegible] continentur adjecto libro [illegible] ex Parte Talm. quinta. III Liber continet Partem Talm. quartam & quosdam libros ex Parte quinta. Pars sexta (excepto libro Nidda) plane omissa est: quia ejus apud Judæos extra terram sanctam exulantes, non ita accuratus usus requiritur. Adjecta sunt in fine Viginti capita De juramentis præstandis & officio judicis circa juramenta exigenda, quorum author R. Isaac ben Ruben. Liber ultimò excusus Basileæ in 8°. An. 1602, sine commentario, ac prostat Francofurti apud Judæos. Antea verò, Anno Chr. 1597 excusus Cracoviæ in folio cum commentariis R. Salomonis Jarchi, R. Jonæ, & R. Nissim. Fuit σύγχρονος R. Salomonis Jarchi, ac mortuus Anno Christi 1103, R. Salomon biennio post. Ob summam autem istius Alphesi celebritatem, R. Salomon post acceptum librum, statim in eum Commentarius est.

אמנה *Amana* vel *Sepher amana*, Liber fidei. Liber Hebræus est, in 4°. continens defensionem & assertionem fidei Christianorũ cotra Judæos,

cum

cum refutatione argumentorum contrariorum conſcriptus [illegible] Iudæo Chriſtiano & Latine con- verſus per Paulum Fagium. Impreſſus [illegible] Anno Chriſti 1542.

אמונה *Emuna*, vel *Sepher emuna*, Liber fidei. Author Rabbi Schem tof.

אמרי בינה *Imre bina.* Verba intelligentiæ. Titulus ex Prov.1.ver.2. Liber novus & recens, complectens explicationem vocum exoticarum & difficiliorũ in Zohar & eſt ejus quodam modo Lexicon, impreſſus Pragæ An. שעא, id eſt, Chriſti 1611. Alter liber ipſi adjunctus eſt ejus quaſi altera Pars, cui titulus מקור חכמה *Mekor cochma* Fons ſapientiæ, in quo breviter & perſpicuè explicat פשטי הזוהר ſenſum rerum, quę in Zohar tractãtur. Author ejus ר' יששכר בער R. Iſſaſchar Bär/id eſt, Urſinus, filius R. Moſche Petachiæ. In præfatione ſcribit, ſe conſcripſiſſe etiam ספר פתחיה librum *Piſche Jah.* in honorem & memoriã nominis patris ſui פתחיה Petachiæ qui ſit quaſi Commentarius illuſtris in librum cabaliſticum פרדס רמונים *Pardes rimmonim.* Alterum etiam, cui titulus יש שכר *Jeſch ſachar* in memoriam ſui nominis יששכר Iſſachar, qui agit de ſententijs judicialib. libri Zohar. Porro in citatione foliorũ in duob. prioribus libris author ſcribit ſe ſecutum editionem Zohar Cremonenſem, quod ea pluribus exemplarib. prolixior, quam editio Veneta.

איסור והיתר *Iſſur ve hetter*, Vetitum & licitum.

Liber est, agens de vetitis & licitis, maximè in ciborum differentijs, Author ejus ר יצחק מדורא R. Isaac Durensis, qui floruit Anno [illegible] ut de liber communius vocatur שערי דורא *Schaare Dura*, Portæ Duræ. Commentario eum illustravit R. Salomon Luria, qui floruit ante quadraginta annos. Liber est in 4°.

אקלידוס *Euclides* ex Arabico in Hebræum sermone translatus, per R. Mosche Aben Tibon, qui scribit in præfatione se absolvisse eũ Anno Christi [illegible]. Author libri *Tzemach* notat se vidisse & legisse eum in Saxonia.

ארבע טורים *Arbaturim*, Quatuor ordines. Liber est ritualis & juridicus, magnæ authoritatis, cujus concordantiæ per totum Talmud margini ejus appositæ sunt. Distributus in quatuor partes. Prima vocatur אורח חיים *Orach hajim*, Via vitæ; altera יורה דעה *Jore dea*, Docens scientiam, tertia, חושן המשפט *Choschen hammischpat*, Pectorale judicij: quarta, אבן העזר *Even haeser*, Lapis auxilij. Ex hoc postea magna compendia facta sunt, quale est שלחן ארוך Schulchan aruch liber in fol. de quo suo loco. Author ejus R. Jacob filius R. Ascher. Scripsit librum Anno Christi 1340, ut ex ipso libro apparet, in quibus ראש חודש *Rosch hodesch* [illegible] num 427.

ארחת חים הארוך *Orchas Chajim haaruch*, Via vitæ [illegible]. Author ר אהרן הכהן R. Aaron sacerdos. Prodijt circa annum Christi [illegible].

ארחת עולם *Orchas olam*, Via mundi, Citatur in libro Tzemach.

אשת

אשת חיל *Eſches Chail*. Mulier ſtrenua. Liber parvus eſt in 8° eleganter deſcribens ex ſacris literis virtutes uxoris ſtrenuæ, & eius officium erga maritum, & mariti erga uxorem, ac quomodo pax conjugij coſervanda & res familiaris augenda. Author אברהם יגל Abraham Jegel. Impreſſus Venetijs per דניאל זאניטי Danielem Sanctum, Anno השׂסו 371, id eſt, Chriſti 1611. Dedicatus eſt hic libellus alij cuidam præſtanti Rabbino, cum docta epiſtola dedicatoria, more Chriſtianis uſitato, quod alioqui judęis inſolés.

אשרי *Aſchrę*. Sic vocantur Cōpendia Talmudica, quæ ſingulis libris forma theſiū aut cocluſionum univerſaliū ſubjecta ſunt, quæ cōpoſuit R. Aſcher vulgo *Haroſch* dictus, unde אשרי quaſi Aſcherica compendia vel Aſcherę concluſiones.

ב

באר מים חיים *Beer majim Chaijim*, Fons aquarum vivarum. Liber cabaliſticus. Author ר' חיים דבוצל Rabbi Chaijim ceparius, vel à loco ſic dictus.

ביאור *Biur*, Declaratio, Elucidatio. Propriè Supercommentatio eſt, cōmentarius in alium commentarium. Tales in Raſchi plures ſunt. Ut *Biur* R. Abraham Pragenſis ſuper Peruſch Raſchi: Biur ר' אליה מזרחי R. Eliæ orientalis, in quem Eliā nuper alius quidam ſupercommentatus eſt, de quo dicemus infrà in יריעות שלמה.

בהיר *Bahir*, vel *Sepher habbahir*, Liber illuſtris, Lucidarius cabaliſticus. Liber eſt omniū Rab-

binicorum [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] communem [illegible]. Hic [illegible] est, [illegible] ob [illegible] [illegible] ex eo in Rabbi [illegible] adducuntur. Author eius רב נחוניא בן הקנה R. Nechonia ben hakkana, qui [illegible] Jonathan paraphrastae, annis triginta [illegible] ante Christum, quo tempore [illegible], [illegible] celebris & frequentis in Talmud [illegible] & commemorantur [illegible] Jichasin [illegible] & 20. Hic est ille R. Nechonia, [illegible] celebratur in *Pirke avot*, [illegible], his verbis: כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ. *[illegible] in se jugum [illegible] jugum [illegible] & [illegible] viæ terræ. [illegible] super eo [illegible] jugum regni & jugum via terræ.* Sensus: Quicunque [illegible] divini studio intentus est, is [illegible] & [illegible] politicis non implicatur, neque ad [illegible] deprimitur, in quo multa [illegible]. Contra, qui contemnit studium Legis [illegible] jugum terre cogitur. Hic quoque est ille Nechonia, de quo in Mischna Talmudica refertur, quod in ingressu & exitu e schola [illegible] fit [illegible] communem consuetudinem. Rogatus quare id faceret, respondit [illegible] Deum, ne [illegible] in doctrina impingam [illegible] gratias eidem ago pro parte

parte mihi concessit [illegible]. Ex libro Bahir testimonium Grammatici adducit in pro antiquitate punctorum vocalium [illegible], quod & ego in Thesauro meo Grammatico ex Cephalento descripsi. R. Gedalia in libro Schalschelet citat eum librum parentis ejus inquiens: Vidi in libro H[illegible] patris R. Nechoniae quod &c fol. 4[illegible].

בחיי *Bechai.* Celebris authoris nomen, qui scripsit [illegible] commentarium in quinq. libros Mosis, qui hoc nomine vulgò vocatur. Floruit An. Chr. 1291. Scripsit & aliū librum, de quo in litera Caph. Fuit & alius Bechai, qui vocatur בחיי הזקן Bechai senex. Is author celebris libri de quo in lit. ח. Cōmētarius in Legē impressus est in fol. Venetijs apud Bombergum, An. שו״ id est 1546. typo eleganti & charta munda, cum locis Scripturae in margine annotatis. Cabalistica saepè immiscet, unde non ab omnib. intelligitur. Celebris alioqui scriptor. Vidi & in quarto excusum Rivae typo minutiore. Acerbior nōnunquam est in Christianos, unde postea per censurā Venetorum talia in ipso deleta. Id in Parasch ויצא *Vayetze*, in Parasch האזינו *Haasinu*, in Par. כי תצא *Ki tetze*, & alibi saepius videre est, quae in exemplari Rivensi fuerunt expressa.

בחינת עולם *Bechinas olam*, Probatio, Examen mundi. Liber insignis, tam quoad res, quam quoad verba. Agit de vanitate mundi contemnenda & quaerendo regno Dei. Id verbis tam eloquenter, politè, & doctè effert, ut eloquen-

tissimus habeatur, quisquis stylum ejus imitatur. De eo monitus aliquando Munsterus ab Andrea Masio, cum præ omnibus aliis legere exoptavit, si copia ipsi fieri posset, ut scribit ipsemet in præfatione in Sphæram Hebraicam. Est Cracoviæ excusus in 8°, cum brevissimis Scholiis Anno אשנ״א 351, id est 1591. Postea Pragæ cum pleniori commmentario Anno ישמח 358, id est Christi 1598. Est & Romæ & alibi in Italia excusus. Author R. ידעיה Jedaja happenini, filius Abrahami Badraschi. Hic liber vulgò à Judæis vocatur *Badreschi*. Vixit Barcellonæ in Hispania Anno Christi 1298. In *Tzemach David*, fol. 55 vocatur R. Jacob, sed in libri fronte R. Jedaja.

בחור *Bachur*, vel *Sepher habbachur*, Liber electus. Liber Grammaticus satis notus; author Elias Levita Germanus An. Christi 1517 quem postea Munsterus Latine reddidit, & excudit Basileæ Frobenius.

בטחון *Bittachon*, vel *Sepher habbittachon* Liber spei. Author R. Mosche bar Nachman.

בית אלהים *Beth elohim*, Domus Dei. Author R. Mosche דטרני Schalscheleth fol. 65.1.

בית יוסף *Beth Joseph*, Domus Josephi. Liber magnus est complectens ritus, consuetudines, jura & judicia communis politiæ judaicæ. Author R. Joseph Karro Hispanus, Anno Christi 1575.

בית יעקב *Beth Jacob*. Domus Jacobi. Vide עין יעקב.

בן סירא *Ben Sira*. Liber est antiquus, complectens

ctiens ſententias morales utiles, a Paulo Fagio Latine redditus, & editus Iſnæ, Anno 1542, in 4°. De novo eum recenſuit & illuſtravit Johannes Druſius, adjectis ipſi elegantium Adagiorum Hebraicorum aliquot Decuriis, excuſus Franekeræ Anno 1597. Ego habeo exemplar antiquiſſimum Conſtantinopoli impreſſum, idem illud quo Munſterus uſus, & ex quo Hebraica iſta de Presbytero Johanne excerpſit, quæ fini Coſmographiæ ſuæ addidit. In eo multa fabuloſa de ſapientia Ben ſiræ poſt ſententias morales iſtas aſperſa ſunt, Inſunt & alij Tractatus plures, veluti Hiſtoria de R. Iehoſua, qui invito angelo mortis, vivus illapſus eſt in paradiſum, cujus deinde formã & manſiones omnes deſcripſit: itẽ Medraſch libri Eſther מעשה תורה Res memorabiles Legis: Capita ſive exemplar literarum, quas פרישטי יואן Preſte Johan miſit ad Papam Romanum de qualitate ſuæ terræ, ex qua Munſterus iſta deſumpſit מעשה אברהם Hiſtoriæ admirabiles de Abrahamo: מעשיות שבתלמוד Hiſtoriæ quædã inſignes Talmudicæ: ספר זרובבל Liber Zerobabelis: מדרש וישע Medraſcha, Homilia in hiſtoriam liberationis ex Ægypto: ספר טוביה Liber Tobiæ, quem Munſterus ſuæ Grammaticæ adjecit: ספר ארחות חיים Liber Viarum vitæ qui præcepta ethica continet ad pietatem informantia

בעלי נפש *Baale nephesch* Viri animati. Liber eſt

continens varias iuris sententias & decisiones. Author R. Abraham ben David.

בראשית רבא *Bereschith rabba*. בראשית vox prima est libri primi Mosis, qui ab ea Hebraeis sic denominatur. Eritque ac si dicas, Liber Genesis magnus, id est, magna glossa illustratus. Liber huius nominis duplex est: Primi & antiquioris author ר אושעיא R. Uschaia, discipulus R. Jehudae sancti, qui librum Mischnajos sive Traditionum Judaicarū collegit. Postea hic Uschaja discipulus eius cępit istū librū publice in Scholis legere, interpretari, disputationibus examinare, & tandem Commentario illustrare. Hunc comentarium vocavit בראשית רבא *Bereschith rabba*, continetq; nihil aliud quam Declarationē libri Mischnaios. Vixit circa annū Christi 210. Alterius. Alter liber Bereschis rabba dictus, commentarius est in librū primū Mosis, nō literalis aut textualis, sed allegoricus, historicus & varius admodū, impurissima lingua conscriptus et Gręcis vocabulis maxime abundans. Eadem commentandi ratio per alios quatuor libros Mosis observata est, quorū quisq; a רבא *Rabba* nomē habet, ut שמות רבא, Glossa Exodi magna, ויקרא רבא *Vaikra rabba*, Glossa Levitici magna, &c. Communi nomine omnes dicuntur forma plurali רבית *Rabboth*. Author est רבא בר נחמוני Rabba bar Nachmoni, qui floruit circa annum Chr. 300. [illegible] aliquoties in Italia, & magnae inter Judaeos authoritatis.

ברכות

ברכות המזון *Birchas hamason*, Precationes cibi, quib scil. ante & post cib. [illegible] pro ratione t͠poris, festorũ aut [illegible] & Germanice extant apud Judæos [illegible]

בשם קדמון *Besschem cadmon*, Libellus [illegible] ticalis perbrevis, ex quo pueros erudiunt. Venet. ונשא 357. Christi 1597.

ג

גבורת השם *Gevuras hasshem*, Potentia Domini Author רבי ליווא, R. Lev.

גור אריה *Gur arjeh*, Catulus leonis. Est [illegible] sive declaratio super Raschi. Author idem Rabbi Leo, qui per viginti annos fuit caput Synagogæ in Moravia, postea etiam Pragæ, deinde Anno 1592 Posnaviam discessit.

גלי רזיא *Gale rasaia*, Revelans arcana. Galatino sæpissimè hic liber laudatus & citatur, de cujus [illegible]de multi dubitant.

ד

דברים טובים *Devarim tovim*, Verba bona. Commentarius est in Ecclesiastem & Cantica Canticorũ. author ר׳ משה אלשיך R. Mosche Alschich. Excusus Venetijs apud Joh. de Gara.

דברי הימים *Divre hajamim*, Author R. Gedalja, in quo suæ familiæ genealogiam & historiam persequitur.

דופי הזמן *Dophi hasseman*, Probium temporis. Liber parvus est in octavo, eloquentiam & puritatem linguæ elegantissimè ostendens, mul-

tiplicibus dicendi modis abundans, & flumen quoddam insigne in oratione profundens. Adjunctæ etiam sunt epistolæ quædam simili stylo conscriptæ. Author יצחק עובדיה Isaac Ovadja. Impressus Venetijs per Johannem de Gara, Anno ישכח 358, Christi 1598.

דרך אמונה *Derech emuna* Via fidei Author R. Abraham, 1492. Citatur sæpe in libro Caphtor.

דרך אמונה גדול *Derech emuna gadol*, Liber de fide magnus, authore R. Schem tof.

דרך חיים *Derech chajim*, Via vitæ. Commentarius est in Pirke avos. Author Rabbi Leo, de quo paulo ante.

דרשות רבינו נסים *Draschos Rabbi nissim.* Liber Homiliarum est. Fuit hic Nissim discipulus Rabbi Mosis ben Nachman, obijtque Anno Christi 1268. Hujusmodi libri concionum plurimi sunt. Sic R. Schē tof scripsit דרשית על התורה Conciones super Legem. R. Gedalja composuit *Sepher haddreaschos*, librum concionum centum octoginta, quas in Italia in diversis locis habuit.

ה

הגהות מיימוני *Haggaos Majemoni.* Correctiones sive Meditationes in Majemonem. Author רבי מאיר מרוטנבורג R. Meir Rotenburgensis, Anno 1286.

הגיון *Higgaion* Logica R. Schimeonis Latinè versa, & punctis vocalibus illustrata à Munstero.

stero.& excusa Basileæ per Frobenium. An. 1527.

הואיל משה *Hoil Mosche*. Voluit Moses, ex Deut. 1 5. Liber est in quarto, in quo dignitas præstantia & perfectio Legis divinæ astruitur demonstrationibus speculativis & intellectualibus, cum refutatione contrariorum argumentorum. Author רבי משה אלפלס R. Moische Ilpeles. Venet. Anno הוא משה 357, Christi 1597.

היכל ה *Hechal adonai*, Templum Domini. Liber est cabalisticus, subtilis admodum. Author יחיאל אשכנזי Jechiel Germanus, Venetijs impressit in quarto Daniel Saneti.

הליכות עולם *Haluchos olam*, Itinera mundi. Liber est, aditum in Talmud facilem præbens explicans rationes loquendi Doctorum Talmudicorum, modum objectionum & responsionum & similia plurima, quæ specialem habet usum apud Talmudicos. Mantuę in quarto, Anno שמחה 353. Christi 1593.

הלכות גדולות *Hilchos gedoles*, Decisiones magnæ. Author ר' שמעון קיירא R. Schimeon kejara An. Christi 740. Quidam in aliud tempus rejiciunt. Sunt autem Decisiones variorum casuum juxta juris Talmudici canones. Sic enim prisci illi ad annum usq; millesimum Christi, tantum erant in Talmudicis occupati, de Biblis illustrandis parum soliciti.

הלכות פסוקות *Hilchos pesukos*. Sententię decisę. Compendium est præcedentis libri. collectum à R. Jehuda bar Nachman, Anno 755.

דרכבה *Darcava* vel *Sepher habarcava*. Liber [illegible] Levita est, & explicat in eo [illegible] quae ex diversis ano-malis [illegible] aut conjugationibus formam [illegible] habent aut alias insignes ano-ma[illegible]. Latine conversus a Munstero, & [illegible] Frobenio.

השגות [illegible] Animadversiones Author Rambanus [illegible] R. Mosche bar Nachman.

ו

ויקהל משה *Vaiakhel Mosche*, & cogregavit Mo-ses. Liber concionum est, in quarto, Venetiis.

ז

זבח פסח *Sevach pesach*, Sacrificium paschatis. Author Don Isaac Abarbinel.

זוהר *Zohar* sive potius Sohar Commentarius in quinque libros Mosis, planè cabalisticus de quo [illegible] Abbreviatura רשבי. R. Gedalia, author libri Schalschelerh, fol. 31. 2. scribit [illegible] *R. Schimeonem & eius filium R. Eliesarem, non [illegible] de libro Sohar, qui hodie est in manibus nostris, sed discipuli eius ac discipuli discipulorum ipsorum [illegible] eum in foliis multis. sexaginta circiter an-* [illegible]
וקבלתי על פה שזה החבור הוא כלכך
גדול הכמות שאם היה נמצא כלו יחד היה כ[illegible]
& [illegible] tantam fuisse molem huius compo-sitionis, [illegible] camelus eam fer-ret,

ret. Duo huic libro tribuuntur: primo in nullis juribus repugnat doctrinæ Gemaræ: secundo constitutiones ejus, illarum rerum quæ in Gemara non sunt explicitæ, quippe authenticè à Rabbinis receptæ sunt, & in usum traductæ. Quod author illius libri nullibi Gemaræ mentionem faciat, nec alicubi unquam libri Talmudici meminerit, inde omnino judæi putant ante collectum Talmud librum conscriptum esse. Quod tamdiu delituerit, id ajunt non esse novum inter judaicos libros, quorum multi adhuc hodie extent, qui similiter per multos centenos annos in Ægypto & istis orientalibus locis occultari fuerint. Sed satis.

זוהר חדש *Sohar chadasch.* Sohar novus. Liber est in quarto, Anno Christi 1603 Cracoviæ editus, ejusdem orationis, styli & materiæ cum Zohar impresso. Continet autem ea, quæ in impressis exemplaribus Sohar desunt, & descripta ex antiquissimo exemplari manuscripto in pergameno, quod ex terra Israelis latum. Continet etiam מדרש הנעלם, item תקונים, item מדרש שיר השירים ואיכה, ubi varia lectio annotata, ex vetusto exemplari. In eo Medrasch multa de punctis vocalium & accentuum habentur, quæ si essent ejus antiquitatis, ut judæi volunt, multum haberent ponderis. Unum & alterum locum annotabo, producturus reliqua suo tempore in Thesauro Grammatico. Fol. 10. 2. legitur: נקודי והנועי קבלה למשה מסיני

id est, *Puncta & [illegible] acceptio sunt Mosis de monte Sinai.* & fol seq נגינוי דטעמי קיימו כולא על ידא דמשה *Motiones accentuum [illegible] sunt omnes per manus Mosis.* Et fol [illegible] 6 תיבין בלא נקודי אינון כאתתא בלא לבושין דלא יכלא למיהך באתר דעלמא. id est, *Dictiones absq; punctis sunt sicut mulier absq; vestimento quae non potest prodire in publicum.* Et fol 28 2: לית קיומא ונהירו לכל אתוון בר בנהורי דנקודי וכלא אתמסר ברזא דאורייתא בסיני, id est. *Non est subsistentia aut lux una literis sine luce punctorum. & totum illud traditum est per secretum Legis in Sinai.*

זכות: *Sachus*, vel *Sepher haSachus*, Liber meritorum Author Rambam, id est, R. Mosche bar Nachman.

זמירות *Semiros*, Cantiones. Sunt elegantes quaedam cantiones in honorem sabbathi decantandae, cum rhytmis Germanicis & explicationum notis Hebraicis. Adjecta alia cantio Hebraea cum Rhytmis Germanicis, elegans & jucunda, cōtinens disputationem inter aquam & vinum, utriusq; laudes & utilitatem ex sacris literis pulchrè demōstrans. Libellus in octavo.

ח

חבצלת השרון *Chavatzeles hascharon*, Rosa Scharonis; titulus ex Cant.2.1. Liber est in quarto, authore ר' משה אלשיך R. Mosche Alschich; impressus Venetijs Anno 1592 per Johannem de Gara. Commentarius est in Danielem habens adjunctum textum cum punctis.

חובת לבבות Chobath lebaboth, Officium cordium. Author ר׳ בחיי הזקן R. Bechai senex, non ille qui in Mosen commentatus est, cujus supra meminimus. Liber primum Arabice conscriptus, postea a R. Iehuda Aben Tibbon in linguam Hebræam translatus. Vixit ille Bechai Anno Christi 1161.

חדושים Innovationes, Novæ meditationes, Novellæ. Aliquot libri recentiorum Rabbinorum sunt, quæ inscribuntur *Chidduschim* vel *Chiddusche* si nomen authoris sequatur, & continent novas explicationes super libros quosdam Talmudicos.

חזון למועד *Chason lemoed*, Visio ad temporis statutum: titulus ex Abac. 2. 3. Commentarius est in Danielem, habens adjunctum textum sine punctis. Author R. Samuel filius R. Judæ Valerij. Venetiis Anno שמו 346. Christi 1586.

חזקוני *Chaskuni*, Confortate me, non *Chiskuni*, ut quidam pronunciant. Nam Verbum חזק nō jungitur Affixis Pronominibus in kal, cum sit intransitivum. Sic autem vocatur liber, ut Lectores ejus per nomen libri, recordentur authoris, eiq; bene precentur, cui nomen חזקיה Chiskia sive Ezechias. Est autem Commentarius in quinque libros Mosis. Isti commentario postea adjunctus textus Hebraicus & Chaldaicus, cum comentario R. Salomonis & Notis ex authore Turim, de quo supra diximus in litera Aleph. Liber hic magni usus est inter Judæos

ad lectiones lacias ex eo peragendas in synagogis. Impressus est aliquoties in fol. Adiecti sunt Quinq; libelli & Haphtaræ propheticæ, cum Cõmentarijs. Item Targu Jonathanis in Legé.

חזות קשה *Chazos kascha*, Visio dura, ex Iesa. 21 2. Author R. Isaac Arama, cuius & in litera ע recordabimur.

חיי עולם *Chaye olam*, Vita æterna.

חלומות *Chalomos*, vel *Sepher hachalomos*. Liber somniorum. Author Rambam.

חלקת מחוקק *Chelkas mechokek*. Portio Legislatoris, titulus ex Deut. 33. 21. Commentarius est in Jobu, authore משה אלשיך Mosé Elschich. Venetijs in quarto apud Johannem de Gara.

חנוך *Chanoch*, Liber est, in quo chiromantia explicatur, id est, ratio linearum manuum & faciei. Author R. Gedalia, qui composuit eum Pisauri, in memoriam filij sui חנוך Chanoch siue Enoch, Anno Christi 1570.

חסידים *Chasidim*, vel *Sepher Chasidim*, Liber piorum vel sanctorum. Liber ethicus & Theologicus, continens præcepta bene viuendi, quæ varijs exemplis & historijs illustrantur. Author R. Samuel An. Christi 1180. Filium habuit, qui dictus רבי יהודה חסיד R. Juda pius, cujus nomen hodie in libri fronte ponitur. Ex vetusto manuscripto exẽplari auctus & renovatus impressit eum ultimo Frobenius Basileæ An. 1581. Antea vero excusus fuit Venetijs.

חשק שלמה *Cheschek Schlomo* Desiderium Salomonis

monis, titulus ex 1 Reg 5.19 Commentarius est in canticũ Canticorum. Author ר יוחנן אלימאן R. Jochanan Alleman, qui fuit praeceptor Johannis Pici Mirandulæ Comitis.

ט

טעמי מצות Taame mitzvot Ratione praeceptorum Liber est in quarto in quo rationes praeceptorum Mosis redduntur. Author ר מנחם ריקנאט R. Menachem Rekanat vel Recineti, qui obijt Anno Christi 1290. Impressus Basileæ in quarto, per Ambrosium Frobenium An Christi 158[illegible].

י

ידחזקה Jad Chazaka. Manus fortis. Liber est in folio, in quatuordecim libros & quatuor Partes seu Volumina distinctus, quo Talmudicũ opus totũ lingua elegãti Hebraica & pertacili, compendiose tractatur. Commentario duplici illustratus est alter vocatur כסף משנה Kesph mischne, alter מגיד משנה Maggid mischne. In quosda etiam libros commentatus est ר' לוי בן חביב R Levi ben chavif. Adjectæ etiam sunt השגות הראבד Animadversiones & notæ breves R. Abrahami filij Davidis Impressum Venetijs Anno שלד 334. Christi 1574. Operis summa hæc est.

PARS I habet libros tres: *primus* dicitur ספר המדע Sepher hammadda Liber de sciẽtia: *secundus*, ספר אהבה Sepher ahava, Liber de amore: *tertius*, ספר זמנים Sepher zemannim Liber de tempore.

ספר המדע Sepher hamadda agit de fũdamẽtis Le

gis: 2 de varijs opinionib. circa Legē Mosis: 3 de studio Legis: 4 de idololatria: 5 de pœnitentia.

ספר האהבה *Sepher haahava* agit 1. de lectione sacratissimi textus Mosis, Audi Israel Deus tuus Deus unus est, Deut. 6. 2 de precibus: 3 de tephillin seu ligamentis tempore precum manui sinistræ & fronti capitis adhibendis: 4 de schedis postibus januarum includendis: 5 de libro Legis & ejus scriptione legitima: 6 de ציצית, peniculamentis sacris: 7 de benedictionibus & consecrationibus omnium rerum per preces: 8 de circumcisione.

ספר הזמנים *Sepher hassemannim*, agit 1 de Sabbatho: 2 de mixtione rerum in sabbatho: 3 de festo Expiationis sive Jom kippur: 4 de vulgari festo sive semifesto die: 5 de intermediis diebus, inter primum & octavum, qui minus sacri: 6 de fermento expurgando & mazza infermentata tempore festi paschatis: 7 de cornu quod in festo novi anni inflari solet: 8 de scenopegiis: 9 de annua perlustratione sicli: 10 de consecratione noviluniorum, ubi astronomiæ & calendarii totius ratio explicatur: 11 de jejuniis: 12 de festo Hamanis & Mardechæi, & lectione libri Esther in festo illo: 13 de festo dedicationis templi.

PARS II complectitur libros duos: *primus* dicitur ספר נשים *Sepher naschim*. Liber de mulieribus: *secundus* ספר קדושה *Sepher kedusscha* Liber de sanctitate.

ספר נשים *Sepher naschim*, agit 1 de maritatione & uxo-

& uxoratione. 1 de repudiatione: 2 de fratriatorum iure & [illegible] liberis defuncti fratre ducendo vel repudiando: 4 de puella [illegible] dolosa persuasione compressa: 5 de muliere declinante ad adulterium.

ספר קדושה *Sepher kedusha* agit 1 de prohibito con[illegible] & incesto: 2 de menstruata: 3 de proselytis: 4 de cibis vetitis: 5 de vino prohibito: 6 de mactandi ritu.

Pars III. complectitur libros quinq; primus הפלאה *Haphlaa*, de separatione: *secundus*, זרעים *Seraim* de seminibus: *tertius*, עבודה *avoda* De ministerio sacro: *quartus* קרבנות *Korbanos*, De sacrificijs: *quintus*, טהרה *Tahora*, De purificationibus.

ספר הפלאה *Sepher haphlaa* agit 1. de juramentis: 2 de votis: 3 de naziræatu: 4 de æstimatione rerum & personarum, item de anathemate & devotis ad usum sacrum.

ספר זרעים *Sepher seraim* agit 1. de heterogeneis non serendis aut conjungendis: 2 de portione pauperibus relinquenda: de Trumos, sive oblationibus liberis & indefinitis. 3 de decimis primis: 4 de decimis secundis: 5 de primitiis offerendis: 6 de anno septimo seu quiete terræ anni septimi.

ספר עבודה *Sepher avoda* agit 1. de Sanctuario, in quo sacra peragebantur. 2 de vasis sanctuarij. 3 de ingressu sacerdotis in sanctuarium: 4 de prohibitis in altari offerendis: 5 de sacrificijs

gis: 2 de varijs opinionib. circa Legē Mosis: 3 de studio Legis: 4 de idololatria: 5 de pœnitentia.

ספר האהבה *Sepher haahava* agit 1. de lectione facta illius textus Mosis, Audi Israel Deus tuus Deus unus est. Deut. 6. 2 de precibus: 3 de tephillin seu ligamentis tempore precum manui sinistræ & fronti capitis adhibendis. 4 de schedis postibus januarum includendis: 5 de libris Legis & ejus scriptione legitima: 6 de alis id est, pendentibus lineis: 7 de benedictionibus & consecrationibus omnium rerum per preces. 8 de circumcisione.

ספר הזמנים *Sepher hassemannim*, agit 1 de Sabbatho: 2 de mixtione terminorum in sabbatho. 3 de festo Expiationis sive Jom kippur: 4 de vulgari festo sive semifesto die. 5 de interfestis diebus, inter primum & octavum, qui minus sancti: 6 de fermento expurgando & mola infermentata tempore festi paschatis: 7 de cornu quod in festo novi anni inflari solet. 8 de scenopegiis: 9 de annua pensitatione sicli: 10 de consecratione novilunij, ubi astronomiæ & calendarij totius ratio explicatur: 11 de jejunijs: 12 de festo Hamanis & Mardechæi, & lectione libri Esther in festo illo: 13 de festo dedicationis templi.

PARS II complectitur libros duos: *primus* dicitur ספר נשים *Sepher naschim.* Liber de mulieribus: *secundus* ספר קדושה *Sepher kedusscha* Liber de sanctitate.

ספר נשים *Sepher naschim*, agit 1 de maritatione & uxo-

& uxoratione. 2 de repudiatione: 3 de fratri-orum iure & ritibus in morte absque liberis de-functi fratre ducendo vel repudiando; 4 de pu-ella vi oppressa aut dolo persuasa ne compres-sa & de muliere declinante ad adulterium.

ספר קדושה *Sepher keduscha* agit 1 de prohibito concubitu & incesto: 2 de menstruata: 3 de proselytis: 4 de cibis vetitis: 5 de vino prohibito, 6 de mactandi ritu.

PARS III. complectitur libros quinq;: *primus* הפלאה *Haphlaa*, de separatione: *secundus*, זרעים *Seraim*, de seminibus: *tertius*, עבודה *avoda* De ministerio sacro: *quartus*, קרבנות *Korbanos*, De sacrificijs: *quintus*, טהרה *Tahora*, De purificationibus.

ספר הפלאה *Sepher haphlaa* agit 1. de juramentis: 2 de votis: 3 de naziræatu: 4 de æstimatione rerum & personarum, item de anathemate & devotis ad usum sacrum.

ספר זרעים *Sepher seraim* agit 1. de heterogeneis non serendis aut conjungendis: 2 de portione pauperibus relinquenda: de Trumos, sive oblationibus liberis & indefinitis. 3 de decimis primis: 4 de decimis secundis: 5 de primitiis offerendis: 6 de anno septimo seu quiete terræ anni septimi.

ספר עבודה *Sepher avoda*, agit 1. de Sanctuario, in quo sacra peragebantur. 2 de vasis sanctuarii. 3 de ingressu sacerdotis in sanctuarium: 4 de prohibitis in altari offerendis: 5 de sacrificijs

offerendis: 6 de sacrificio iugi: 7 de [illegible] a-cce [illegible] intellectu [illegible] expiationis [illegible] t-endis: 9 de transgressionibus in sacrificiorum tractatione.

ספר קרבנות *Sepher korbanos* agit 1 de sacrificio paschali: 2 de tripudio festorum comparitione coram Domino: 3 de primogenitis: 4 de errore per ignorantiam: 5 de eis qui non tenentur habere [illegible] expiationis: 6 de permutatione sacrificiorum.

ספר טהרה *Sepher tahora* agit 1 de pollutione ob cadaver: 2 de vacca rufa: 3 de pollutione ob lepram: 4 Qui cubilia & sedilia polluant: 5 de patribus, id est, generalibus capitibus pollutionum: 6 de pollutione comedentium: 7 de vasorum pollutione & purificatione: 8 de balneis & lavacris.

PARS IV complectitur libros quatuor: *primus* נזיקין *Nesikin*, de damnis: *secundus* קנין *Kinjan* de possessionibus & acquisitionibus: *tertius* משפטים *Mischpatim*, de judiciis: *quartus* שופטים *Schophetim* de judicibus.

ספר נזיקין *Sepher nisikin*, agit 1 de damnis in opibus ac facultatibus ab alio illatis: 2 de furto: 3 de rapto aut perdito restituendo: 4 de pigneratione: 5 de homicidio & conservatione homicidæ innocentis:

ספר קנין *Sepher kinjan* agit, 1 de emptione & venditione: 2 de acquisitione ex publico per vena-

venationem aut piscationem, item de donationibus. 3 de iure viciniatis & viciniorum: 4 de nunciis emissis ad aliquid expediendum, & si quid per eos neglectum aut dolo commissum sit, item de iure societatis & commercij. 5 de servis & servitutibus.

ספר משפטים *Sepher misphpatim* agit 1 de conductione pro mercede: 2 de commodato & deposito. 3 de mutuante & mutuum accipiente: 4 de actore & reo, accusante & accusato: 5 de hæreditatibus.

ספר שופטים *Sepher schophetim* agit 1. de Sanhedrin seu senatu majore: 2 de testibus ac depositionibus testium: 3 de rebellibus & apostatis: 4 de luctu & lugentibus: 5 de regibus & bellis gerendis.

Hactenus de Opere Rambam.

יחוס בשר *Jichus basar*, Prosapia, Genealogia carnis. Liber est de juribus mulierum agens. Author R. Juda Barcellonius qui apud פוסקים jureconsultos simpliciter vocatur רב אלברצלוני.

יוחסין *Juchasin*, vel *Sepher juchasin*. Liber prosapiarum. Historicus est, tractans historiam sacram & judaicam ab initio mundi usque ad annum Christi 1500. Author ר אברהם זכות R. Abraham Zachus. Cracoviæ in quarto Anno Christi 1580.

יחוס הצדיקים *Jichus hatzaddikim*, Prosapia justorum.

ילמדנו *Jelamedenu*, Docet nos. Vide infra תנחומא

ילקוט *Jalkut*, Pera Pera Rabbinica in quam omnis generis nummi colle[illegible] iecti, cupri & argenti, [illegible] aurei, qui tamen tariones, saltem in nostris illis. Commentarius est in tota Biblia, variis ex variis authoribus libris collectus, veluti Siphra, Siphre, Mechilta, Rabboth, Tanchuma, Talmud, & similibus, non ad literalem sensum, sed ad allegoricum, in quem Rabbinici darschanim seu concionatores excurrere solent. Cracoviae Anno 1595. Author ר שמעון הדרשן R. Schimeon concionator.

ים של שלמה *Jam schel Schlomo*, Mare Salomonis. Continet varias Disputationes Talmudicas. Author Schlomo, vel Salomon Luria scriptor recens.

יסוד עולם *Jesod olam*, Fundamentum mundi vel aeternum; titulus ex Prov. 10. 25. Liber omnimoda doctrina refertus, quem composuit R. Isaac Israelita in Hispania, in honorem praeceptoris sui R. Ascher. Anno 1310.

יוסף לקח *Joseph lekach*, Augebit doctrinam: titulus ex Prov. 1. 5. Author R. Eliezer Germanus, caput Synagogae Posnaviensis in Polonia, qui obiit Anno 1586.

יצירה *Jetzira*, vel *Sepher jetzira*, Liber creationis. Liber cabalisticus celebris, qui falso tribuitur Abrahamo patriarchae, teste authore libri Juchasin, ut alibi in abbreviaturis diximus. Quidam attribuunt eum R. Akivae. Cum quatuor expositionibus excusus Venetijs in quarto.

יראה

יראה *Jireath* vel *Sepher hajirea*. Liber timoris Dei hortans ad timorem Domini, & pietatem. Parvus est excusus Venetijs Anno 1544. in 4°. Author R. Jona Gerundensis. Est & in Hebræo-germanicum sermonem conversus.

יורה דעה הארוך Liber *Jore deama* or. Author R. A[illegible] circa annum 1324

יראים *Jereim* vel *Sepher jereim* Liber timentium Deum author R. Benjamin: Schalschelth folio 56. 2.

יריעות שלמה *Jerios Schlomo*, Cortinæ Salomonis: titulus ex Cant. 1. 5. Est Biur sive declaratio super Eliam misrachi, id est, orientalem, qui scripsit declarationem super Raschi. Author R. Schlomo sive Salomon Luria, de quo ante dictum. Pragæ Anno 1609, in 4°.

ישועות משיחו *Jeschuos meschicho*, Salutes Messiæ: titulus ex Psal. 28. 8. Liber explicans dicta Gemaræ & deraschos de Messia Author Abarbinel.

ישר *Jaschar*, vel *Sepher hajaschar*, Liber rectus: titulus ex Jos. 10. 13. Author R. Tam, R. Salomonis ex filia nepos, qui in Talmud quoque multa commentatus est.

כ

כבוד אלהים *Kevod elohim*, Gloria Dei.

כד הקמח *Cad hakkemach*. Cadus farinæ: titulus ex 1. Reg. 17. 14. Liber in folio est, continens [illegible] alphabetico locos communes Theologicos, excusus Venetijs. Author R. Bechai, qui

Commentariũ [illegible] ut supra in litera ב positum.

כוזרי *Kozri*, vel *Sepher [illegible]*. Liber multiplicis doctrinæ ac multæ [illegible] compositus a ר' יהודה הלוי R. Jehuda Levita Hispano in honorem regis cujusdam, quem vocat Cozar, circa annum Christi 1140. Vixit tempore Aben Esræ, qui eum citat in Parasch. יתרו Jethro.

כל בו *Colbo*. Omnia in eo. Liber juridicus, continens jura & constitutiones de omnibus rebus communis politiæ judaicæ. Vidi in quarto excussum [illegible] & Venetijs editum in fol.

כלי חמדה *Kelichemda*, Vas desiderabile: titulus ex Jer. 25. 34. Author Samuel Laniadi Venetijs apud Joh. de Gara, in fol. Liber recens est.

כלי יקר *Kelijakar*; titulus ex Pro. 20. 15. Commentarius est in Jos. Jud. Samuelis & Regum libros, habens (nisi fallor) adjunctum textum cum punctis. Venetijs apud Joh. de Gara in fol.

כסף משנה *Keseph mischne*, Argentũ duplum: titulus ex Gen. 43. 1[illegible]. Cõmentarius in Majemonem authore Josepho Karo, qui obijt An. 1575.

כף נחת *Caph nachas*, Vola quietis: titulus ex Eccles. 4. 6. Est liber Mischnajos cum brevi commentario, quo difficiliores voces explicantur. Venetijs apud Joh. de Gara An. 1609. in 8°.

כפתר ופרח *Caphtor upherach*, Pomum & flos: titulus ex Exo. 25. 33. Liber est, continens historias Talmudicas, Agados, Medraschos & similes sermones allegoricos & hyperbolicos, quorum

rum geminus sensus explicatur. Liber egregius & jucundus: Basileæ in 4°.

כרתות *Keritus*. vel *Amputationes*. Author R. Schimschon quo obiit Anno 320. Introductorio est in Talmud.

כתר שם טוב *Kether schem tof*, Corona nominis boni.

ל

לבוש מלכות *Levusch malchus*, Indumentum regium. Liber recens, valde celebris, excusus Pragæ aut Cracoviæ in 4°. Vidi apud judæos Author R. Mordechai, qui Anno 1592 Pragæ adhuc vivebat.

לוחות התכונה *Luchos hattechuna*. Tabulæ astronomicæ in gratiam Alphonsi Regis Portugalliæ confectæ, quæ idcirco vocantur Tabulæ Alphonsi. Author ר' יצחק אבן סיד R. Isaac Aben Sid.

לשון למודים *Leschon lemudim*, Lingua doctorum. Grammaticus liber R. David ben jechaja. Constantinopoli Anno 1526.

לקחת נביאים *Likhas nevijm*, Congregatio prophetarum. De prophetiis, & maxime de prophetia Mosis, sæpe contra librum More disputat. Author Abarbinel.

לקח טוב *Lekach tof* Doctrina bona: titulus ex Pro.4 1. Lexicon est Hebræogermanicum super tota Biblia additis sparsim glossis Hebraicis. Liber non inutilis Germanis. Habui aliquando, sed donavi amico. Impressus Pragæ in 4°. Est & alius ejusdē nominis, qui est חנוך לנערים Catechismus puerorum Hebræorū, per quæstiones

& responsiones inscriptus Venetijs apud Johan. de Gara, in 8°.

ליקוטי זוהר *Likute Sohar.* Collectanea ex Sohar.

לקט שכחה ופאה *Leket Schechecha.* Citatatur in Caphtor fol 75.

מ

מאור עינים *Meor enajim.* Lumen oculorum. Videtur historicus esse: nam sæpe in Tzemach citatur.

מאור עניים *Meor aniim.* Lumen pauperum.

מאיר נתיב *Meir nati*, Illuminans viam. Sic inscribitur liber Concordantiarum Hebraicarum in folio excusus Venetijs & Basileæ, Anno 1581. Exemplaria omnia distracta sunt.

מאזנים *Mosnajim* vel *Sepher mosnajim*, Liber stateræ. Author Aben Esra.

מבחר הפנינים *Mibchar happeninim*, Selectæ margaritæ. Liber sententiarum & apophthegmatum primum Arabice scriptus, à רבי ידעיה Rabbi Jedaja, deinde in Hebræum translatus. Forte id factum per R. Mosche Aben Tibbon, qui Euclidem in linguam Hebræam ex Arabico transtulit. Vixerunt enim eodem tempore, circa annum Christi 1280. Johannes Drusius Latinè recensuit in libro, *Apophthegmata Hebræorum & Arabum* qui excusus Franekeræ Anno 1591. Est autem Mibchar happeninim excusus Cremonæ An. 1558, antea etiam Venetijs.

מגיד משנה *Maggid Mischne*, Interpres secundus

dus. Commentarius in Maimonem, ut supra in יד dictum, cujus author est ר׳ יום טוב בר אברהם Rabbi Iom tob bar Abraham, qui abbreviare dicitur ריטבא Ritba. Floruit circa annũ Christi [illegible].

מגדל עוז *Migdal os*, Turris robusta. Author R. Jom tob bar Abraham, modo comemoratus.

מגלת ספר *Megillas sepher*, Volumen libri. Liber epistolicus est, comprehendens epistolarum Hebraicarum familiarium formas, quem pene totum Latine reddidimus & notis philologicis explicavimus in peculiari libro, cui titulus, *Institutio epistolaris Hebraica* cũ centuria epistolarũ.

מגן אבות *Magen avos*, Scutum patrum. Author ר׳ שמעון דוראן R. Schimeon Duran, nepos Ralbag, id est, R. Levi filij Gerson, circa annũ 391.

מדרש *Midrasch* vel *Medrasch*. Sic dicitur Commentatio allegorica & historica. Tales libri plurimi sunt in diversos libros bibicos, ut Medrasch Ruth, Midrasch Samuelis, Midrasch Tillim, id est, Psalmorum & aliorum librorum.

מדות *Middos*, vel *Sepher hammiddos*, Liber morum. Sic vocantur libri Ethicorum Aristotelis, quos in Hebræum sermonem convertit Don Meir, Medicus Regis Castiliæ, An. 1405. Commentario illustravit hunc librum R. Ioseph filius Schem tob.

מהלך הככבים *Mahalach haccochavim*, Iter stellarum. Liber astronomicus.

מהלך שבילי הדעת *Mahalach schevile haddaas*, Profectio per itinera scientiæ. Liber Grammaticus

R. Mosche Kimchi, frater Davidis, qui cl[illegible]it An. 1190. Iosephus Scaliger habuit impressum in Sicilia ante annos 52. [illegible] & Basileæ excusus & Latine redditus per [illegible] interum.

מזבח הזהב *Mizbach hazahab*, Altare aureum. Varias quæstiones [illegible]osophicas & Theologicas tractat; [illegible] R. Schem tob Lugdu[illegible]ensis. Liber [illegible]

מזמור לתודה *Mizmor lethoda*, Psalmus eucharistic°.

מחברת עמנואל *Machberoth Immanuel*, Compositio Immanuelis.

מחזור *Machsor*, Cyclus, Circulus, Reditus in circulum. Liber precum est, quo maxime in majoribus festis utuntur. Preces ferè omnes scriptę Rhythmice sermone difficili, qui à paucis intelliguntur. [illegible] has preces dicunt major pars Iudæorum, sicut Vestales nostræ Psalteriū Latinum & Paternoster. Sæpissimè liber editus, in octavo, quarto & folio. Vidi exemplaria Venetijs, Sabionetæ, Cracoviæ, Pragæ, Augustæ edita. In Venetis multa correcta sunt, quę cōtra Christianos & Regnum Romanum erāt directa, quæ in alijs plerisq; sunt expressa, vel ascribuntur à Iudæis ad marginem, quale exemplar aliquando habui ex quo etiam multa descripsi. Extat & Germanicè editus Pragæ in fol.

מחזור הפסח *Machsor happesach*, Cyclus paschalis. Liber astronomicus.

מחקר הסודות *Mechkar hassodos*, Scrutatio secretorum. Citat Galatinus lib. 1. cap. 3.

מישרים

מישרים *Mesharim*, vel *Sepher mesharim*. Liber [illegible] Author R. Jerucham Anno 1334.

מכלול *Michlol*. Grammatica R. Davidis Kimchi, [illegible] Venetijs in 8° Anno 1550. Conscriptus [illegible] circa annum 1200.

מכלול יופי *Michlol Jophi*. Perfectio pulchritudinis. Author ר׳ שמואל טרסא R. Samuel Tarsa, Anno 1590.

מכילתא *Mechilta*. Liber ex antiquioribus, magnæ celebritatis. Est comentarius in Exodum. De authore diversum sentiunt Hebræi. Origo ipsi ascribitur circa Annum Christi 210. Est & alius liber Mechilta R. Ismaelis. Venetijs in fol.

מכתם לדוד *Michtam ledavid*. Aureolum carmen Davidis. Author ר׳ דוד ויטל R. David Vital. Anno 1467.

מלאכת המספר *Melechet hammispar*, Ars numeri, id est, numerandi. Arithmetica est, quam ad formam nostrarum Arithmeticarum scripsit רבי אליה מזרחי R. Elia Misrachi, id est, orientalis, qui & Sphæram conscripsit, ut in litera ש dicetur. Ex eo Compendium Arithmeticum extraxit Osualdus Schreckenfuchsius, & Latine reddidit quod excusum Basileæ Per Henricū Petri.

מלחמות ״ *Milchamot adonai*, Liber bellorum Domini. Author רלב״ג Ralbag, id est, R. Levi ben Gerson insignis Philosophus & Theologus, qui eum sæpe in suis commentarijs citat.

מלכיאל *Malkiel*. Liber parvus in 4°, de Anima & ejus facultatibus philosophice agens.

מלמד התלמידים *Melammed hattalmidim*, Doctor discipulorum.

מנהג עולם *Menhig olam*, Gubernator mundi. Liber moralis est.

מנהגים *Minhagim* Ritus Plures sunt, qui Minhagim scripserunt. Sunt autem libri, in quibus ritus describuntur, quibus hodie in Synagogis tempore precum & festorum utuntur. Breviaria quidam vocant. Liber Minhagim excusus Venetiis Hebræogermanice cum figuris, in 4°. & Hebraice Cracoviæ Anno שנת 357, Christi 1597, cujus author אייזק טירנא Isaac Tirna. Celebres etiam sunt *Minhage* מהריל *Maharil* id est, R. Jacob Levitæ.

מנחה חדשה *Mincha chadascha*, Oblatio nova.

מנורת המאור *Menoras hammaor*, Candelabrum lucis. Commentarius in Legem satis celebris. Author רבי יצחק אבוהב Rabbi Isaac Avuhab, qui conscripsit eum Anno 1470, & obijt in Portugallia Anno. 1493.

מסעות ר בנימין *Massaos R. Binjamin*, Profectiones, Itinerarium R. Benjamin. Circuivit penè universum mundũ, & res memorabiles omnes, quas vel vidit, aut à fide dignis audivit, in eo libello descripsit. Liber est in 8° & Latinè redditus per Benedictum Ariam Montanum. Hebræum exemplar rarissimum est. Donavi illud ante paucos annos Josepho Scaligero, qui Bibliothecam suam Hebraicam pretiosissimam, legavit Academiæ Leidensi. Latina editio excusa

cusa per Plantinum Antverpiæ Anno 1575.

מוסר *Musar* vel *Sepher hammusar* Liber disciplinæ. Liber in 4° politicas & Theologicas virtutes tractans. Donavi illum ante paucos annos Johanni Drusio, amico meo magno, qui grato animo illud superiori anno in Annotationibus suis in N. Test. prędicans, mihi (ex rumore tunc mortuo) simul justa fecit, sed gratia Dei me a sævissima ista peste, quæ Anno 1610 Basileam affligebat, in hunc usque diem salvum conservavit, pro quo sit nomē ejus benedictum.

מסורת המסורת *Massores hammassores*. Liber Eliæ Levitæ, in quo universam Masorę rationem explicat. excusus Venetijs in 4° & Basileæ in 8°.

מעין גנים *Majangannim*, Fons hortorum: Titulus ex Cant. 4. 5. Liber epistolicus est, continens quinquaginta epistolas Hebraicas familiares, nempe viginti quinque cum responsionibus suis. Stylus elegans & luxuriosus. Venetijs apud Bragadinum An. שי״ג 313, Chr. 1553. in 8°.

מעייני הישועה *Majane hajeschua*, Fontes salutis: titulus ex Jesa. 12. 3. Cōmentarius in Danielem pulcherrimus, R. Isaac Abarbinelis, conscriptus Anno 1550.

מעמודות *Maamodos*, vel *Seder maamodos*, Ordo stationum sacrarum. Cum Templum adhuc staret, si quis peccasset noctu, adferebat sacrificium mane; qui interdiu, vespere, & tunc sacerdos ipsi remittebat peccata. Postea ex quo Templum dirutum, & sacerdos cum omnibus sacri-

ficiis cessãrũt, loco sacrificiorum realium, instituerunt sacrificia labiorũ cum cõmemoratione tantum priscorũ sacrificiorum. Nam persuasi recordatione hic tantundem valere, quàm oblationẽ ipsam. Ordinarũt ergo triplicatas lectiones singulis diebus septimanę dicẽdas ex Biblijs, ex Mischna & ex Gemara, quas qui sanctiores esse volunt quotidie recitant. Addidi huic officio excellẽs hoc elogiũ כל האומרים בובטוח לו שהוא בן העה״ב Quicunq; dicit ista quotidie persuasum ipsi sit te esse filium vitæ æternæ. Venet. cum brevi cõment. An. 1506. & Veronę, Germanicè.

מערכת אלהות *Maareceth elahus* Dispositio divinitatis. Liber cabalisticus, circa quem postea R. Jehuda ח״ט Chajat, id est, sartor, fecit commentarium. Author רבי פרץ הכהן R. Peretz sacerdos, qui abbreviate dicitur הרף *Haraph.* Vixit circa annum 1240.

מעשה ״ *Maase Adonai*, Opus Domini. Author R. Elieser German⁹, caput synagogę in Polonia.

מפעלות אלהים *Miphalos elohim* Opera Dei: titulus ex Psal. 66. 5. Liber est de mundi renovatione, cum refutatione argumentorum contrariorum. Author Abarbinel: Venetijs in 4°.

מקח וממכר *Mekach umemcar*, Emptio & Venditio. Author רבי שמואל הכהן Rabbi Samuel sacerdos, fili⁹ חפני Chophni, qui obijt anno 1034. Citat eum Ab. Esra in Parascha יתרו Jethro.

מקנה אברהם *Mikne Abraham*, Peculium Abrahami. Grãmatica Abrahami de Balmis, Artium & Med-

& Medicinæ Doctoris. Cum versione Latina Venetiis per Dan. Bombergum. An. 1523. in 4°. De hoc Balmesio Munsterus in præfatione in Grammaticam Eliæ sic scribit: *Abraham de Balmis nihil aliud agere mihi visus est, quam veterũ doctrinam perpetuò convellere atq; impugnare, magis in sectando occupatus quam in docendo. At in dubium tantũ vocare priscorum præceptiones, cum inter eas nihil certi statuas, non docere est, sed ridere. Quin sæpe ubi Grãmaticæ regulæ tradẽdæ erãt, ipse prorsus ἀπροσδιονύσως & velut oblitus argumenti, physicas rationes & metaphysica theoremata affert: ut præter Hebraismũ phrasin, quã ex opposita versione Latina degustare licet, parum utilitatis alioqui ad lectorẽ sit reditura.* Hæc ille. Versio Latina literã rigidè persequẽs, adeo obscura & inepta est, ut lõgè facilius Hebręa intelligas quã latina.

מקור חיים *Mekor chajjim*, Fons vitæ: titulus ex Psal. 36.10. Author רבי שמואל טרסא R. Samuel Tarsa, qui floruit Anno 1490.

מקור חכמה *Mekor cochma*, Fons sapientiæ; titulus ex Pro. 18.4. Vide suprà in אמרי בינה.

מראות הצובאות *Mareos hatzoveos*, Specula militantium: titulus ex Exo. 38.8. Commentarius in prophetas posteriores, per Mosen Elschich. Venet. Apud Joh. de Gara in fol.

מראות אלהים *Mareos elohim*, Visiones Dei: titulus ex Ezech 1.1. Citatur in Caphtor, fol. 38.2.

מראות השתן *Mareus haschtan*, Inspectio urinæ. Citatur in Schalscheleth fol 40.1, & est liber medicinalis.

מרדכי גדול *Mordechai gadol* Mordechai magnus Compendia librorum Talmudicorū scripsit R. Mordechai sive Mardochæus qui fuit discipulus R. Mosis deLotzi qui tandem martyrio [illegible] Norimberga. Anno 1310.

מורה נבוכים *More Nevuchim*. Doctor perplexorum. Author R. Maimon vide abbreviaturam רמבם & Nomis Dei in sum Tetragrammaton. Liber impressus Venetijs in fol. Triplex præmissa ipsi est præfatio: prima Samuelis Aben Tibbon, translatoris ex Arabico in Hebræum in qua rationem versionis reddit: altera R. Schemtof commentatoris: tertia rursus Samuelis, in opus ipsum & libri præstantiā. Versionem eius Latinam mihi videre non contigit.

מרכבת יחזקאל *Markeves jechesk'el*. Currus Ezechielis. Commentarius in primum cap. Ezech. author R. Ioseph Gecatilia Cabalista celeberrimus.

מרכבת המשנה *Markeues hammischna*. Currus secundarius titulus ex Gen. 41.43

מרפא לשון *Marp laschon*, Medela linguæ titulus ex Pro.15.4. Libellus Grammaticus est, in cuius secunda parte genera metrorum explicantur. Author ר׳ משה בן חביב R. Mose ben Chavit. Venetijs apud Dan. Bomberg. An. 1546. in 8.

מרפא לנפש *Marpe lenephesch*. Medicina animę. Citatur [illegible] in libro Caphtor.

משכן העדות *Mischan haedus*. Tabernaculū testimonij

monij: titulus ex Num. 1 50. Conscriptus à R. Schemtob Lunden. Gallo.

משל הקדמוני *Maschal hakkadmoni*. Proverbium antiquum. Author רבי יצחק בר שלמה R. Isaac filius Salomonis qui obijt Anno 1268 Liber rarissimus in 4°.

משלי שלמה *Mischle Schlomo*, Proverbia Salomonis. Explicantur in eo omnis generis somnia; author R. Gedalja. qui conscripsit eum Immolæ in Italia Anno 1557.

משלי שועלים *Mischle schualim*, Adagia vulpium, Fabulæ vulpeculæ. Liber rarissimus.

משמיע ישועה *Maschmia jeschua*. Prædicator salutis: titulus ex Jesa. 52. 7. Explicantur in eo omnes prophetiæ, quæ non possunt accipi de Templo secundo, vel spiritualiter, sed tantum de redemptione futura. Author Abarbinel.

משנה *Mischna*, vel pluraliter *Sepher hammischnajos*. Liber Traditionum sive Legis secundæ oraliter traditæ. Hunc collegit R. Jehuda hakkadosch, ut in recensione Talmud dictum. Separatim liber excusus est, sine commentarijs & cum commentarijs. Commentati in eum sunt Rambam, cujus explicationes Operi Talmudico post singulos libros insertæ sunt. Deinde רבי עובדיה מברטנורא R. Obadias de Bartenora, quæ expositio excusa in Fol. Anno 1606. Simpliciter appellatur à Judæis *Bartenora*, & vehementer commendatur. Tertiò excusę sunt Mischnajos in 8° cum brevibus scholijs valdè

commode & utiliter: vide supra כף נחת.

מישקל *Mischal* vel *Sepher hammischal* Liber ponderis. Author R. Schemtob Lugdunensis Gallus, qui obiit Anno 1203.

מתנות *Mattanos* vel *Sepher hammattanos*, Liber donorum. Author R. Ascher.

מתנות כהונה *Mattanos kehunna* Dona sacerdotij Commentarius super Rabbos, de quo libro vide supra in בראשית רבה.

מתורגמן *Meturgeman* Interpres. Lexicō Chaldaicum Eliæ Levitæ impressum Coloniæ apud Birckmannum, Anno 1560.

נ

נוה שלום *Neve schalom* Habitaculum pacis: titulus ex Jesa. 32. 18. Liber philosophicus, Theologicus, physicus, metaphysicus, cōplectens doctrinam ex omnibus scientiis collectam, & innumeras quæstiones ex Aristotele tractans, partim eas refutans partim explicans. Sæpissime citatur in libro Caphtor. Author ר׳ אברהם שלום R. Abraham Schalom. Impressus Venetiis apud Johannem de Gara, Anno 335, Christi 1575. Hoc me nuper donavit M. Thomas Erpenius, amicus meus e primis, Arabicæ linguę & aliarum Orientalium in Academia Leidensi Professor, cujus studiis & laboribus Deus benedicat.

נחלת אבות *Nachalas avos*, Hæreditas patrum: Author Abarbinel.

נפוצות יהודה *Nephutzos jehuda*, Dispersiones jehudæ

Jehudæ: titulus ex Jeſa. 11. 12. Conciones LII R. Ioſephi Muſcati. Venet in 4°.

נפש החכמה *Nephesch hachochma*, Anima ſapientiæ. De anima, ejuſque facultatibus, & ſtatu poſt hanc vitam. Liber in 4°.

נופת צופים *Nophes Tzuphim*, Stillatio favorum.

נצחון *Nitzachon*, Victoria. Liber eſt expreſsè cōtra hiſtoriā Evangelicā directus, de ejus refutatione quaſi triumphans. Neſcio an unquā impreſſus ſit. Munſterus eū habuit, qui plurima ex eo trāſcripſit & refutavit in Evāgelio ſuo Hebraico. Auth. ejus R. Lipmā Mulhuſinus An. 1459.

נוראתהלות *Nora tehillos*, Venerandus laudibus

ס

סבוב העולם *Sibbuf haolam*, Circuitus mundi, Itinerariū eſt R. Pethachiæ Ratisbonenſis, quod Hebraicè & Germanicè exculum Pragæ in 4°. Hebraicum una cum Itinerario Benjamini, donavi antehac Ioſepho Scaligero.

סדר העיבור *Seder haibbur*, Ordo intercalationis, Author ר׳ דוד אבודרהם R. David Avudraham, qui ſcripſit eum Anno 1341.

סדר עולם רבא *Seder olam rabba*, Ordo mūdi major, id eſt, Chronicon mundi majus. Tractatur hiſtoria mundi uſq; ad Tēpora Adriani, qui bello ſubegit Coſibā, Meſſiā falſum, quod 52. annis poſt excidium templi accidit. Author libri putatur ר׳ יוסי בן חלפתא R. Joſe ben Chihpetha, qui circa An. Chriſti, 130 vixit fuitq; præceptor

R. Judæ sancti, authoris libri Mischnajos. Videtur seipsum in fine libri prodere, dum inquit, אמר רבי יוסי Inquit R. Jose.

סדר עולם זוטא *Seder olam suta* Chronicon mundi minus. Author ejus incertus. Ex principio libelli videtur authorem vixisse circa annum Christi 1124. Scribit enim: *A vastatione Templi usque nunc effluxerunt anni 10*[illegible] quibus si addantur anni præcedentes a nato Christo erit prædictus numerus. At isti repugnat finis libri, in quo definit author in historia Mar Sutræ, qui ascendit in terram Israelis Anno a vastato Templo quadringentesimo quinquagesimo secundo, qui est annus Christi quingentesimus vigesimus secundus. Post Mar Sutram ponit adhuc octo generationes. Intersunt ergo inter priorem numerum et ultimũ sexcenti duo anni, quos nullo modo octo illæ ætates post Mar Sutram exhibere possunt, & si diutissime producantur, vix dimidium istorum annorum constituent. Præterea, quod si prædicto anno 1124 vixit & scripsit, supra modum mirandum est, quod nullarũ personarum recordetur, qui præcedentibus seculis vixerunt, quales fuerunt Doctores quos Geonim appellarunt, item Rabbi Scherira, Rabbi Saadia, & alij plures, quorum fama per totum mundum exiverat. Est autem moris historicorum, ut historiam scribant usque ad sua tempora. Videtur ergo Hebræis, ista verba in principio libri ab aliquo istius temporis, ad marginem

ginem ascripta fuisse, quæ postea per imprudentem historicum in textum relata.

סוד התורה *Sod hattora*, Secretum Legis. Liber cabalisticus, authore R. Abraham Esra, cujus meminit Reuchlinus lib 1.Kabalæ.

סור מרע *Sur merá*, Recede à malo: titulus ex Psal. 34. 15. Libellus parvus de Lusu, formâ duorum colloquentium cõscriptus, quorum alter lusum defendit, alter reprehendit & condemnat, lectu jucundus. Venetijs apud Joh. de Gara Anno בשמחה 355, Christi 1595, in 8°.

סליחות *Selichos*. Liber precum quarundam sic appellatur, quib utuntur in festis principalibus, & appellantur סליחות, quia pro misericordia & remissione peccatorum tantùm sunt institutæ. In omnibus formis liber excusus est, quia ejus magnus usus. Est & cum brevibus Glossis editus. Scaliger manuscriptum in membranis reliquit. In fol. Pragæ: ibidem etiam Hebræogermanicè

סמדר *Semadar*. Elias citat eum in præfatione tertia Masoreth.

ספר מצות גדול *Sepher mitzvos gadol*, Liber præceptorum magnus, qui vulgò etiam dicitur סמג, ut est in abbreviaturis positum. Author רבי משה מקוצי Rabbi Mose Kotzensis Venet. in fol.

סמק *Semak*, id est, *Sepher mitzvos katon*, Liber præceptorum parvus. Vide עמודי גולה.

ספרא ספרי *Siphra, Siphre*. Duo libri antiquissimi sunt incertorum authorum. Majemon in

præfatione sua in Talmud. Abarbinel in præfatione libri sui נחלת אבות, item author libri שבילי אמונה cap. Seniorem authorem faciunt Rat, qui fuit discipulus R. Chaijæ & R. Judæ Kadosch. R. Abraham in libro juchasin fol. 6. scribit authorē eius esse R. Jehudam filium אלעאי Elai qui aliquot annis istū Rat interfuit. Probabile est. R. Jehudam doctrinę authorē esse, quæ a discipulis excepta, paulo post per Rat peculiari libro publicata est ut sæpe discipuli præceptorum labores in publicum edere solent. Est autem *Siphra* Cōmentarius in Leviticū & alias vocatum תורת כהנים *Toras cohanim* Lex sacerdotū. Author *Siphre* statuitur R. Schimeon ben jochai, unde in iuchasin fol. 36. scribitur סתם ספרא ר' יהודה. סתם תורת כהנים ר' יהודה. סתם ספרי ר' שמעון Absolute per Siphra, qui & Thoras cohanim dicitur, intelligitur R. Jehuda; absolute per Siphre intelligitur R. Schimeon ben jochai. In lib. הליכות עולם fol. 6 author statuitur R. jischmael discipulus R. Judæ sancti. Quicquid sit a discipulis illius Rabbi Judæ utraque provenit 220 annis circiter post Christum.

ע

עבודת הלוי *Avodas hallevi* Ministerium Levi.

עבודת הקודש *Avodas hakkodesch*, Ministeriū sanctum. Author eius רשבא *Raschba*, qui vixit Anno 1280 & complures libros scripsit. Est & alius liber eiusdem nominis impressus Cracoviæ, qui recens est, ut notatur in Juchasin fol. 133. 1.

עיבור

עיבור *Jbbur* vel *Sepher haibbur* Liber intercalationis. Author ר׳ אברהם הנשיא R. Abraham princeps astronomus insignis.

עברונות *Evronos*, Intercalationum liber. De solstitiis, æquinoctiis, de lunæ motu & mensibus, & totius Calendarii ratione agit. Impressus Rivę Trentę Anno שכא 321, Christi 1561, in 4°.

עזר *Eser*. vel *Sepher haeser*, Liber auxilij. Author R. Meir de Trinketalia.

עזר האמונה *Eser haemuna*, Auxilium fidei: author R. Moses sacerdos ex Torsilia.

עיטור *Ittur*, vulgò בעל עיטור Author libri Ittur. Cõposuit eũ R. Isaac bar Abba, Marsilius. Scripsit & aliũ, qui vocatur עיטור סופרים Coronatio scribarũ. Vixit anno 1180. Vide Schalschel. fol. 50.

עטרת זקנים *Ateres Sekenim*, Corona senum. Cõmentarius est super illum locum: Eece ego mitto angelum meum coram te, &c. Exo. 23.20. Author Abarbinel. Savionetæ in 4°.

עיון *Ijun*, vel *Sepher hayun*, Liber contemplationis. Cabalisticus est, cujus meminit Reuchlinus lib. 1. Cabalæ. Author ר׳ עמאי R. Ammai

עין יעקב *En Jaacof*, Oculus Jacobi, vel עין ישראל Oculus Israelis. Liber celebris est, cujus altera pars, בית יעקב Domus Jacobi. Cõplectitur historias Talmudicas jucundiores, cũ duplici commentario. Venetijs in fol. apud M. Antonium Justinianũ, An שז 307, Ch. 1547. quæ editio elegãs. Deinde auctior reb. & notis, in urbe פרוסטיץ Prostitz, quæ in Austria vel finib. Moraviæ, ut puto, sita.

עיני משה *Ene Mosche* Oculi Mosis. Commentarius in librum Ruth. Author R. Mosche Alschich. Venet apud Joh. de Gara.

עיני העדה *Ene haeda* Oculi cœtus. Author R. Jochanan Alleman. Est autem commentarius in Legem.

עיר גבורים *Ir gibborim*, Civitas fortium. Homiliæ sunt super Legem. Author R. Ephraim, caput Synagogæ Lemburgensis. Basileæ An. 1580.

עמודי גולה *Ammude gola*, Columnæ exilij. Est Liber præceptorum parvus, unde vulgò appellatur סמ״ק *Semac*, id est, ספר מצות קטון *Sepher mitzvoth katon*. Author ר׳ יצחק בר יוסף מקורב״יל R. Isaac filius Rabbi Iosephi Corbelensis. Impressus primum Cremonæ in Italia, & postea Cracoviæ Anno 1596. Additę sunt concordantię biblicę, Talmudicæ, ex arba turim, ex Rambam, ex R. Mosche mikotzi: item Notæ & explicationes variæ.

עמודי שלמה *Ammude Schlomo*, Columnæ Salomonis. Commentarius est in librum Præceptorum magnum: author R. Salomon Luria.

עץ חיים *Etz chajim*, Lignum vitæ. Explicantur in eo omnes quæstiones de revificatione mortuorum: author R. Gedalja.

עקדת יצחק *Akedas jitzchak*, Ligatio Isaaci. Commentarius in Legem & quinque libellos, Philosophico Theologicus, refutans Aristotelem de mundi æternitate, & in multis alijs quæstionibus. Plurima quoque ex libris Ethicorum

a[illegible]t

adducit. Liber excellens & multiplicis doctrinæ. Author ר' יצחק בן עראמה R. Isaac ben Arama, Anno 1490. cujus nepos postea scripsit Perusch in Jesaiam & Jeremiam, quem adduximus in litera א. In quibusdam libris scribitur ערמאה *Armaa*. Liber excusus primum Venetiis apud Bombergum, postea apud Joh. de Gara Anno של״ג 333, Christi 1573.

עקרים *Ikkarim*, Liber Fundamenti. Liber admodum celebris est, fundamenta religionis judaicæ tractans, & Christianos sæpè refutans. Author ר' יוסף אלבו Joseph Albo, Hispanus, Philosophus divinus, ut eum vocant, qui floruit Anno 1425 excusus primò Venetijs, postremò Lublini in Polonia. An. שנז 357, Christi 1597.

ערוגת הבושם *Arugas habbosem*, Area aromatica. Author R. Moses Aben Esra, qui obijt An. 1080.

ערוך *Aruch*. Lexicon Talmudicum & Chaldaicum. Author R. Nathan, qui florere cœpit Anno Christi 1050, & obijt Romæ, Anno 1106. Discipulus fuit R. Mosis haddarschan, Narbonensis Galli. Impressum primò Venetijs, postea Basileæ, sed judæorum sumptibus.

ערוך הקצור *Aruch hakkatzur*, Aruch breve. Majoris Aruch compendium est. sed author ejus sępè meliores explicationes affert, quā in Majori sunt, sæpe etiam Germanicè interpretatur. Authoris nomen non appositum, sed apparet Germanum fuisse. Impressus Cracovię An. שנב 352, Christi 1592. Liber pro incipientibus multo utilior, quàm Aruch magnum.

עשרת דברות *Asereth devaros*. Decem verba sive præcepta. Author R. Isaac bar Abba, Massilius. Est & alius eiusdem tituli, alterius authoris.

עתים *Itim*, vel *Sepher hattim*. Liber de temporibus. Author ר׳ יהודה בר ברזילי qui simpliciter apud authores vocatur אלברזלוני Albarcelonius. Liber Astronomicus, ut apparet, Temporū discrimina computans ratione motuum cœlestiū.

פ

פאה *Pea*. Liber anguli. Auth. R. Moses Ab. Tib.

פחד יצחק *Pachad jitzchak*. Pavor Isaaci: titulus ex Gen. 31. 42. Author R. Isaac caput synagogæ Pragensis, ubi floruit Anno 1584, & aliquot librorum author est.

פני יצחק *Pene jitzchak*. Facies Isaaci. Author idem qui præcedentis.

פסקתא *Pesikta*. Commentarius antiquus in Legē aut Leviticū tantum: item פסקתא זוטרתא *Pesikta minus*. Venet, in fol. conscriptus An. 1104. Schalscheleth fol. 33 2.

פרדס רמונים *Pardes rimmonim*, Paradisus sive Hortus malogranatorum. Liber cabalisticus celeberrimus. Auth. R. Moses Korduarius, A 1570.

פרקי אבות *Pirke avos*. Capitula patrum. Continet Apophthegmata, moralia & alia pie dicta patrū ecclesiæ judaicæ quæ collegit רבי נתן הבבלי *Rabbi Nasan habbavli*. R. Nathan Babylonius, qui vixit circa annum Christi 120. Insertus est liber corpori Talmudico. Separatim excusus

Illæ

ifine & explicatus a Paulo Fagio, recenter etiam à Joh. Drusio, ut & alibi dictum.

פרקי אליהו *Pirke Eliahu* Capitula Eliæ. Libelli Grammaticales Eliæ Levitæ sunt. Capitulum primum est פרק שירה *Perek haschira. Capitulũ cantici*, quia per varia genera carminum rem grammaticam tractat de literis, de vocalibus, de matribus lectionis אוי: de literis quiescentib. יהוא: de Dagesch: Scheva, de literis gutturalib. אחעה: de Chatephkametz & Kametzchatuph: de Chatephsægol & chatephpatach earumq; differentia. Capitulũ secundum dicitur, פרק המינים *Perek hamminim, Capitulum specierum*, in quo explicat tredecim species Nominum. Capitulum tertiũ, פרק המדות *Perek hammiddos, caput proprietatum*, de genere & numero Nominũ, eorumq; differẽtijs. Capitulum quartum פרק השמושים *Perek hasschimmuschim caput Ministeriorũ*, ubi ministeria literarum serviliũ explicantur. Omnia Latinè reddita per Munsterum, & excusa Basileæ apud Froben.

פרקי אליעזר *Pirke R. Eliefer* Capitula R. Eliesaris. Vocatur a Rabbinis ר' אלעזר גדול R. Eliefer magnus, Hircani filius. Vixit paulo post Templum secundũ, & Rabban Gamalielis secundi (de quo vide in Abbreviaturis sub initiũ literæ ר) sororem pro uxore habuit. Est autem liber complectens historiã mundi usq; ad ista tẽpora Gamalielis secũdi, unde colligũt, hunc Eliesarẽ, qui eo tẽpore vixit, hujus libri quoq; authorẽ esse. Sunt tamẽ qui aliter sentiãt, ut dixi in abbreviat. רשב'.

Liber celebris en Venetijs impreſſus Anno Christi 1544 ...

פירוש *Peruſh*, Commentarius. Multi libri hoc nomen inſcriptionem tegerat, quos hoc tempore perſequi non libet.

צ

צדה לדרך *Tzeda ladereh*, Viaticum pro via. Author R. Menachem Aben Serach Gallus, qui obiit Anno 1275. Sæpe citatur ab hiſtoricis.

צדק עולמים *Tzedek olamim*, iuſtitia çterna Liber eſt cõplectens tres ſermones: primus de mundo hoc corruptibili: ſecundus de mundo animarum, paradiſo & inferno: tertius, de reſurrectione mortuorum & extremo iudicio. Author Abarbinel, qui ante finem tertię orationis obijt.

צורת הארץ *Tzuras haaretz*, Figura terrę. Sphęra mundi eſt, deſcribens figuram terræ, diſpoſitionem orbium cœleſtium, & motum ſtellarum. Author ר׳ אליה מזרחי R. Elias orientalis, de quo & ſupra diximus. Latine reddita per Oſualdum Schreckenfuchſium, & impreſſa Baſileæ per Henricum Petri.

צורת העילם *Tzuras haolam*, Figura mundi. Aſtronomicus. Author R. Iſaac ben Lattaph, inſignis philoſophus.

צח שפתים *Tzach Sephatajim*. Nitor labiorum. Citat Elias in præf. tertia Maſoreth.

צחות *Tzachus* vel *Sepher tzachus*, Liber elegantiarum. Liber Grammaticus, de ſermone bene

bene informando. Author Aben Esra.

צמח דוד *Tzemah h David* Germen Davidis Liber chronologicus & historicus, ab initio mūdi usque ad annum Christi 1592. Author David Gans. Pragæ Anno 1592 in 4°.

צרור החיים *Tzeror hachaim*, Fasciculus vitæ.

צרור הכסף *Tzeror hakkeseph* Fasciculus argenti. Author itidem, R. Chajim, discipulus הרשבא de quo sæpius. Meminit juchasin fol. 123.

צרור המור *Tzeror ham mor*, Fasciculus myrrhę: titulus ex Cant. 1. 13 Commentarius in Legem celebris. Author R. Abraham Hispanus, qui floruit circa annum Christi 1510, vulgo dictus אברהם סבע Abraham Seba. Venetijs apud Danielem Bombergum An. 1523, in fol.

ק

קבלה *Kabala*, vel *Sepher hakkabala*, Liber Kabalæ. Liber chronologicus & historicus, ab initio mundi, usq; ad annum Christi 1161, quo librum absolvit. Author רבי אברהם בר דיאור Rabbi Abraham bar dior Quidam appellant eum R. Abraham bar David, quos errare dicit author Tzemach. Nam David ille alius fuit, & scripsit Novellas quasdā expositiones in Talmud, & השגות Animadversiones in Majemonem, & librum בעלי נפש *Baal nephesch*, Anno Christi 1195 & deinceps.

קהלת יעקב *Kobeles Jaacof*, Cœtus Jacobi. Citatur in Caphtor fol. 175.

קול בוכים *Kol bochim* Vox flentiū. Titul⁹ ex Job 30. 31. Commentarius est in Threnos Jerē. Auth R Mosche Alschich, cuj⁹ plures libri cōmemorati.

קול מבשר *Kol meuasser* Vox prædicantis.

קנה בינה *Kone bina* Compara scientiam. Liber Cabalisticus antiquus qui ante hæc tempora lucem non vidit. Citatur in libris Avodas Kodesch qui ante trecentos annos scriptus, Tolaas Jacob, Reschis chochma Pardes rimmonim. Author קנה אבן גדור Kana filius Gedur, de stirpe & familia R. Nechoniæ filij Kanæ qui est author libri Bahir; de quo supra in litera ב. Hic fortasse est ille liber Kanæ, quem R. Gedalia citat, & attribuit patri R. Nechoniæ, ut ibidem citavimus. Mihi, dum hunc ipsum catalogum scriberem, à judæo quodam fuit donatus, sed præ festinatione præli non licuit accuratius perlustrare. Excusus Pragæ Anno 1610 in 4°.

קנינים *Kinianim* vel *Sepher hakkinjanim*, Liber possessionum Author R. Mosche Aben Tibbon qui Euclidem ex Arabico in Hebræum transtulit. Monspelluli in Gallia.

קערת כסף *Kaaras keseph*, Scutella argentea.

קופת הרוכלים *Kuppas harochelim* Arca aromatariorum. Author R. Isaac Cordubensis, Hispanus, qui obijt Anno 1094.

קיצור זוהר *Kitzur Sohar* Copendiū libri Sohar.

קיצור אברבנל על פרקי אבות *Kitzur Abarbinel al pirke avos* Commentarius compendiosus super pirke avos, (de quo libro antè dictum) item super

super historiam agni paschalis, Lublini in Polonia, Anno Christi 1604.

קרית ארבע *Kirias arba*. Civitas quadripartita. Liber magnus est, authore R. Isaac Pragense.

קרית ספר *Kirias sepher*. Civitas libraria. Author R. Mosche דטרני Tranensis ex Appulia. Tituli hi duo sunt nomina propria locorum in Biblijs.

ר

ראש אמנה *Rosch amána*, Caput fidei. Author Abarbenel.

ראשית דעת *Reschis daas*, Principium scientiæ.

ראשית חכמה *Reschis cochma*, Principium sapientiæ. Hic liber duplex est הארוך והקצור magnus & brevis. Majoris author est, אליה די וידאש, discipulus R. Mosis Corduarij. Cópendium inde factú, quod excusum in 8°. Continet locos cómunes Theologicos, quib. multa philosophica, ethica & physica asperguntur, immo & cabalistica.

רבות *Rabbos*. Vide בראשית רבה. Opus excusum Venetijs per Bombergum & alios sequentes.

רוח החן *Ruach hachen*, Spiritus gratiæ. Physica Hebræa R. Aben Tibbon, Latinè reddita per Johannem Isaacum. Coloniæ per Maternum Colinum. Adjuncta est epistola Hebræa Majemonis ad Massaliotas, de Astrologia, Latinè reddita per eundem Isaacum.

רוממות אל *Rumos el* Exaltationes Dei. Cómentarius in Psalmos, authore R. Mosche Alschich. Venetijs apud Johan. de Gara, in 4°.

רזיאל *Raziel.* Liber Cabalisticus & magicus plane, ut Gaffarellus asserit lib. Cabalæ. Legi aliquando de eo judicium cujusdam viri docti ex Academia Altorfiana, qui illum librum viderat & legerat, & ad amicum de eo perscripserat, unde meminisse me idem tunc de magia ejus [illegible].

רנת דודים *Rinnat dodim.* Cantatio amicorum. Commentarius in Canticum Canticorum autore R. Elia ben Lema, qui nunc est caput synagogæ Hanoviensis. Liber in 4to. Hic Bal[illegible] nuper transiens retulit mihi, se conscripsisse Perusch in difficiliora loca R. Bechai quæ propediem prælo date cogitat.

רקח *Rokeach vel Sepher harokeach.* Liber unguentariorum. Author ר אלעזר מגרמייזא Anno 1238. Appellavit eum רקח ut esset memoriale nominis eius. Nam utraq; vox Gematrice cõtinet 308. Vide Schalscheleth fol. [illegible].

רקנטי *Rekanat.* Author R. Menachem Rakanatensis, qui scripsit librũ Rakanat, quod est Perusch super secreta Legis, quæ scripsit Rambam.

ש

שאלות ותשובות *Schealos uteschuvos*, Quæstiones & Responsiones. Tales libri plurimi editi sunt diversis temporibus. Veluti, שאלות דרב אחא Quæstiones Rab Achæ, de anno Christi 750. Hic liber (scribitur in libro Kabbalæ Abrahami) reperitur adhuc hodie in manibus nostris incorruptus.

Quæsti-

Quæstiones & Responsiones רשב״א *Rashba*, id est, Rabbi Salomonis ben Adra, An. Ch. 1280

Quæstiones & Responsiones R. Menachem Rekanatensis, Anno 1290.

Q. & R. ריב״ש *Rivash*, id est, R. Isaac bar Schesat, Anno 1374.

Quæstiones תשב״ץ *Tasbatz*, id est, R. Schimeonis bar Tzemach, Anno 1391.

Q. & R. מהרי״ל *Maharil*, id est, R. Jacobi Levitæ, Anno 1427.

Q. & R. Rabbi Israel Germani, An. 1460.

Q. & R. Rabbi Elia misrachi, id est, orientalis, Anno 1490.

Q. & R. Rabbi Benjamin זאב id est, lupi, Wolff, Anno 1534.

Q. & R. Rabbi Meir Patavini, Anno 1558

Q. & R. Rabbi Ioseph Cracoviensis, An. 1591.

שארית יוסף *Scheerit Ioseph*, Reliquiæ Iosephi. Author R. Ioseph ben Virga. Introductio est ad intelligendum Talmud. Mantuæ Anno שנ״ג 353. Christi 1593.

שבט יהודה *Schevet jehuda*, Tribus Judæ. Liber historicus, de variis calamitatibus, martyriis, dispersionibus, accusationibus, ejectionib. ipsorum: item de disputationibus aliquot in Hispania & Italia inter ipsos & Christianos habitis: item quomodo olim princeps in Israele sit electus & inauguratus: quomodo Sanctuarium olim fuerit exstructum, & quomodo sacerdos maximus in eo sacra peregerit in die expia-

tionis: quid actum fuerit, cum agnus paschalis afferretur, & plurima alia jucunda lectu. Hebr. exemplar excusum in Italia & Germanica, quod habeo Cracoviæ Anno שנא 351. Christi 1591.

שיחד טוב *Schochad tob*, Munus bonum. Citatur in Cabbala.

שחיטות ובדיקות *Schechitos ubedikos* Mactationes & inquisitiones. Parvus liber quo ars mactandi describitur, & inquirendi an aliquid vitij animalia habeant, necne. Hunc debent perfectè tenere ipsorum mactatores, nec licet ipsis mactare, nisi prius a Rabbino examinati & dato testimonio approbati sint. Vide Synagogam nostram cap. 27.

שיח יצחק *Siach jitzchak*, Colloquium Isaaci. Author R. Isaac caput synagogæ Pragensis.

שיר היחוד *Schir hajichud*, Canticum unitatis. Carmen admodum excellens & sanctum est, de Deo ejusq; unica & simplici essentia, laudibusq; ipsi uni & soli debitis. Composuit illud R. Juda Chasid Ratisbonensis, & commentaria addiderunt plurimi, post quos addidit etiã notas quidam טב יומי, quod fictum nomen, & vocavit se ita R. Lipman Mulhusinus, author libri Nitzachon. Impressus liber Friburgi Brisgojæ.

שלחן ערוך *Schulchan aruch*, Mensa instructa Liber est ex Arba turim excerpt⁹ per R. Ioseph Karo & in formam thesium & conclusionum redactus. Adjectæ sunt novellæ glossæ & observationes de jure, ritibus & consuetudine horum tempo-

temporũ, per ר משה איסרלש Mosen Iserles. Impressus tertio Cracoviæ An. שמד 54. Ch. 1584.

שלחן ארבע *Schylchan arba*. Mensa quadrata. Author רמבן R. Ramban Hispanus Marionensis. Sch. hakkelesch fol. 55.

שלשלת הקבלה *Schalscheles hakkabala*. Catena cabalæ. Liber historicus & chronologicus est, ab initio mundi usq; ad authoris tẽpora deductus. Author est ר׳ גדליה R. Gedalja ben Jechaija, qui fol 66. enumerat unũ & viginti libros à se conscriptos, quorum ultimum incepit Anno Christi 1588. An omnes isti libri editi sint, ignoro. Præcipui illorum in hoc catalogo suis locis positi sunt. Videtur mirè ambitiosus homo.

שם המפורש *Schem hamphorasch*, Nomen Dei tetragrammaton expositum. Expositum autem est à Cabalistis per alia nomina, quæ constant duodecim literis, quadraginta duabus literis, & septuaginta duabus literis, de quibus mira sunt somnia Kabalistarum. Munsterus meminit ejus in præfatione sua in Sphæram Hebraicam.

שמים חדשים *Schamajim chadaschim*. Cæli novi. Liber de renovatione mundi, astruens necessitatem ejus, estq; quasi cõmentarius super cap. 19 libri secundi More.

שמוש תהלים *Schimmusch tehillim*, Officiũ Psalmorum. Tractatus brevis est, additus Psalmis Davidis in 32° excusis, quo declaratur usus magis quàm superstitiosus Psalmorum, si toties vel toties recitẽtur, aut pergameno mundo inscri-

pti de collo [illegible] nomine angeli specialis, qui [illegible] est, & certa precula ad angelum directa. Velut Psalmus [illegible] cum nomine angeli אליהו [illegible] abortu a mulieribus impedit. Nomen [illegible] est א ex אשרי, ל ex לא כן, ח ex יצליח, ד ex דרך רשעים. Psalmus secundus testae inscriptus, & in mare procellosum projectus sedat omnem tempestatem. Psalmus [illegible] in ejus pergameno inscriptus & capiti alligata, sedat dolores ejus. Idem faciunt versus Psalmi 119 a litera ש incipientes, si super oleo olivarum devote recitentur, & eo [illegible] inungatur. Psalmus 146 prodest ne quis gladio vulneretur. Lutherus alicubi scribit, Judaeum quendam voluisse Albertum Ducem Saxoniae docere hujusmodi artem contra vulnera. Ille cum miraretur quomodo hoc fieri posset, cum Judaeorum hac de re contestem [illegible]. Ut [illegible] prius experimentum capiam & extracto gladio Judaeum ita [illegible] ut neque per Schemhamphorash, neque per appensum [illegible], id est, pergamenum literis [illegible] perscriptum, sanari potuerit. Sic fraudem [illegible] cepit. Ita deinceps totum Psalterium in magicum prope usum tractatum est.

שמות דברים *Schemos devarim*. Nomina rerum, id est, Nomenclatura Hebraica, cujus author Elias Levita. Paulus Fagius addidit ei Vocabula Latina. Libellus excusus Isnae Anno 1542.

מעין

שערי אורה *Schaare ora*, Portæ lucis. Liber cabalisticus celebris. Author ר' יוסף ן גיקטליא R. Ioseph ben gecatilia. Commentarium eam scripsit מתתיה דלאקרט Matthias delakart. Liber Cracoviæ impressus in 4°.

שערי הגמול *Schaare ha gemul* Portę beneficétię.

שערי דורא *Schare dura* Portæ Duræ. Liber de vetitis & licitis in ciborum generibus, & vasis ciborum: author R. Isaac Durensis, quem renovavit R. Salomon Luria.

שערי צדק *Portæ justitiæ.* Liber Cabalisticus, quem laudat Reuchlinus. Author R. Ioseph filius Carnitolis, qui claruit An. Christi 1500.

שערי ציון *Schaare Tzion*, Portæ Zionis: citatur sæpe in Schalscheleth.

שער הרזים *Schaar harasim*, Porta secretorum. Liber cabalisticus de recōditis Psalmi decimi noni. Author R. Ama. Meminit ejus Galatinus lib. 1 Cabalæ.

שער השמים *Schaar hischmajim*, Porta cæli. Liber philosophicus est in quo plurima cōtra Aristotelē & alios philosophos disputantur etiam cōtra Rambam. Author ר' יצחק אבן לאטף R. Isaac Aben Lataph. Est & alius liber ejusdē hujus nominis, cujus Author R. Ioseph ben gecatilia.

שער תשובה *Schaar teschuva*, Portæ pœnitentiæ. Liber ad pœnitentiam & probitatem vitæ hortans: author R. Iona Gerundensis. Impressus Venetijs An. ד"ש 304, Christi 1544. in 4°.

שערי רב אלפס *Schaare Raf Alphes*, Portę Alphesi.

Hic Alphes nepos fuit R. Alphes illius magni, de quo in litera א. Floruit circa annum 1200.

שפע טל *Schepha tal.* Abundantia roris. Liber Cabalisticus recens & novus, clavis in librũ Jetzira, Zohar, Tikkunim & Pardes rimmonim, qui libri fundamentum continẽt universæ Kabalę. Author ר׳ שעפטל הורוויץ כפראג R. Schephtel Horvvitz Pragēsis. Impressus Hanoviæ An. שעב 372. id est, 1612.

שורשים *Schoreschim*, Radices. *Sepher schoreschim* Liber Radicum vocatur altera pars Michlol R. Davidis Kimchi, continens Lexicon vocũ primitivarum, quas Hebræi Radices vocant. Editum Venetijs primò per Bombergũ, deinde per Marcum Antonium Justinianum, An. השיב 312, Christi 1552, cui editioni accessēre Animadversiones Eliæ, & significata vocum Latina margini apposita. Hæc editio optima.

ת

תהלים *Tephillim*, Psalmi. Liber Psalmorum Davidis varie editus est, sed de communib. editionibus monere necesse nõ est. In 8° Venetijs excudit Johannes de Gara Anno שס׳ 360. Christi 1600 cum cõmentarijs R. Davidis Kimchi, quæ editio commoda & utilis. In 4° Venetijs editus Hebraicè & Germanice, cum brevibus explicationum notis Kafvenaki, & biennio ante Cracoviæ. In 24° Venetijs apud Joh. de Gara

Gara, cui formæ Argentinenſis quædam Germanica adjungi poteſt. In 32° Venetijs, quâ eadem forma libelli precum judaicarum excuſi ſunt, quos Judæi ſic conjungunt, & circumferunt peregrinantes.

תולדות יצחק *Toledos jtzchak*, Generationes Iſaaci: author R. Iſaac Karro, circa annum 1510.

תוספתא *Toſiphta*, pluraliter תוספתות *Toſiphtos*, Additiones, ſcil. Talmudicæ. Sic omnium primò declarationes ſuas in librum Miſchnajos appellavit ר׳ח״א R. Chaija. Ille enim & R. Uſchaja, (de quò ſuprà in בראשית רבא) fuerunt primi, qui librum iſtum publicè in Scholis explicarunt. Sequentium Doctorum commentatio in dictum librum vocata fuit ברייתא *Barajeſa*, Declaratio. Poſt abſolutum demum Talmud Babylonicum, cum per quingentos ferè annos, partim calamitatibus publicis, partim gravibus & ambitioſis Doctorum diſſidijs, ſtudia literarum turbata fuiſſent, circa tempora R. Salomonis Jarchi fuerunt alij, qui etiam Additiones ad Talmud conſcripſerunt, quæ Rabbinis ſimiliter dicuntur תוספות Toſephos, & alterum latus textus Talmudici occupant.

תורת אדם *Toras adam*, Diſpoſitio hominis: titulus ex 2. Sam. 7. 19. Author libri R. Moſes bar Nachman, qui abbreviatè dicitur Ramban.

תורה אור *Tora or*, Lex lux: titulus ex Prov. 6. 23. Author Don Ioſeph, Hiſpanus. Impreſſus Boloniæ.

תורה דבלה *[illegible]* Lex d[illegible]tulus ex L[illegible] Author רש״בא Raſchba, de quo ſupra. [illegible] duplex eſt ארוך Aruch & קצר Ka-tzar [illegible] & brevis, ſive magnus & parvus.

תורת חטאת *[illegible]* Lex peccati titulꝰ ex L[illegible] author R. Moſes Iſſerles, An. 15[illegible]0,

תורת כהנים *[illegible]*. Lex ſacerdotum: Liber antiquiſſimus & celebris, in Levitici declarationem inſtitutus. Idem & ספרא Siphra dicitur: Vide illic.

תורת העולה *Toras haola* Lex holocauſti titulus ex Levit 6. 2: author R. Moſes Iſerles, qui & paulo antè nominatus,

תלמוד *Talmud*. Aliud eſt ירושלמי *Jeruſchalmi* ſive Hieroſolymitanum, quod collegit Rabbi Jochanan An. Chriſti 230 (Manuſcriptum duob. magnis voluminibus Ioſephus Scaliger legavit Academiæ Leidenſi: item Compendium eius in membranis excuſum) aliud בבלי *Babli* ſive Babylonicum, quod colligere cœpit רב אשי Raf Aſche, Anno Chriſti 367, & laboravit [illegible] per annos ſexaginta. Ipſi ſucceſſit מרימר Maremar, An 4[illegible]. & tandem רבי אבינא Rabbi Avina [illegible]lunum Anno Chriſti 5[illegible]0. Prius excuſum [illegible] Italia, & ultimò Cracoviæ. Alterum Venetiis & Anno 15[illegible]. Baſileæ, quod caſtratum per Marcum Marinum, exſectis illis quæ contra Chriſtum & Chriſtianos erant dicta. Ante paucos annos etiam Cracoviæ editum, ad formam Venetom [illegible] editio nominatur.

תריא

תנ״א *Tania vel Sepher Tania*. Author R. Jehuda, filius Benjamin, Anno Christi 1314.

תנחומא *Tanchuma*. Consolatio. Est Medrasch sive Commentarius vagus in quinque libros Mosis, satis celebris. Dicitur aliàs ילמדנו *Jelammedenu Docet nos*, quia frequenter ea voce utitur, dum ex præcedentibus semper doctrinas certas proponit.

תענוג נפש *Taanug nephesch*, oblectatio animæ. Author R. Moses Kimchi, Davidis frater.

תפוחי זהב *Tappuche sahaf*, Poma aurea.

תפלה מכל השנה *Tephilla micol hasschana*, Liber precum totius anni. Sic libri precum inscribuntur quibus quotidie, in sabbatho & alijs minoribus festis utuntur. Nam in שלש רגלים *schalosch regalim*, tribus principalibus festis, utuntur præterea libris מחזור Machsor & סליחות Selichos, ut suis locis dictū. Hi libri in varijs locis, & varijs formis excusi sunt, diverso etiā ordine, quem alium atq; alium habent Galli, Germani, Poloni, Itali, Hispani. Cū Perusch sive cōmentario excusus Cracoviæ, An. שנז 357, Ch. 1597.

תקון סופרים *Tikkun sopherim*, Ordinatio scribarum: author R. Schimeon ben Tzemach.

תקון שטרות *Tikkun schetaros*, Ordinatio contractuum, id est de numeratione annorum a literis contractuum, quæ vocantur שטרות. Author R. Juda Barsellonius, circa annum Christi 1070. Sciendum Judæos primò numerasse annos suos ab exitu ex Ægypto, deinde a regibus, tertiò ab

Alexandro Macedone. Is cum egressus esset ad visitandam urbem Hierosolymam, Schimeon iustus sacerdos magnus, non ille qui Christum excepit, habitu suo sacerdotali ipsi cum aliis sacerdotibus obviam processit. Rex, somno antea monitus, & maiestate sacra Schimeonis obstupefactus, ab equo descendit, Schimeonem amicissime & clementissime excipit, ac fœdus pacis cum ipso init. Urbem cum Schimeone ingressus, & Templi splẽdorem admiratus, Deo Israelis benedixit. Petijt mox in sui memoriam imaginem sculptam erigi. Sacerdos summus id abnuens, quòd Legi Mosis esset contrariũ. Hoc inquit, in tui memoriam faciemus, ut omnes filij sacerdotum, qui hoc anno nascentur, de tuo nomine Alexandri vocentur. Hoc cum Regi placeret, datâ magnâ summâ auri ad usum Templi, exivit. Factum hoc trecẽtis duodecim plus minus annis ante natum Christum. Hîc alij Historici Hebræorum addunt, sacerdotem quoq. promisisse Regi, quòd velint ab isto die & deinceps literas contractuum, quas שטרות *Schetaros* vocant, signare ab anno ingressus Alexandri in urbem. Hanc numerationẽ vocarunt מנין שטרות *Minian Schetaros*, Numerationem contractuum, & duravit usque ad R Scherira, qui circa annum Christi millesimum vixit. Post eum cœperunt numerare annos a creatione mundi.

תקנות רבנו גרשום Constitutiones Rabbenu Gersom

תרומה

הרומה *Trumma*. Liber ritualis & judicialis est. Impressum habeo Venetijs à Bombergo, in parvo folio Anno 1528.

תרומת הדשן *Trumas haddeschen*, Oblatio pinguis: autor R. Israel Germanus, An. 1460.

התרומות *Trumos*, vel *Sepher hattrumos*, Liber oblationum. Juridicus totus est de cõmodato & mutuo, usuris, ac omnib. casibus, qui ibi intercurrere possunt. Excusus Pragæ An. 1605 in fol.

תשובות *Teschuvos*, Responsiones. Responsionum libri plurimi sunt. Celebres sunt תשובות דרב שרירא Responsiones Raf Scherira, quem librum historici sæpè citant. Claruit hîc Doctor Anno Christi 967. *Teschuvos harosch*, Responsiones R. Ascher. Item Responsiones R. Levi aben Chavif: R. Jacob Weil: R. Iosenh Kalon: item תשב״ץ *Taschbatz*, id est, תשובות שמשון בר צדוק Responsiones Schimschon ben rabbi Tzadok, qui authorés recentiores sunt.

FINIS.

Lectori S.

Noveris primo nomina librorum Latinè scipta esse ad formã pronunciationis judaicæ, quibus Thau lene sive raphatũ semper ut S effertur. Id eo fine, ut si quis eos a judæis petat, sciat eos ipsorum more nominare. Deinde notandum, judæos voces polysyllabas fere semper efferre cum accentu in penultima. Tertio Beth lene quandoq; per V consonam, quandoq; per F expressum: in harum enim potestatem incidit. Denique quæ hic desideravimus, tu benevolus addito. Vale. Vade.